

Gaekwad's Oriental Series

No. XXIII

ORIENTAL INSTITUTE, BARODA

GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES

Published under the Authority of
the Government of His Highness
the Maharaja Gaekwad of Baroda

General Editor :

B. BHATTACHARYYA, M. A., Ph. D.

NO. XXIII

उमानन्दनाथरचितः

नित्योत्सवः

NITYOTSAVA

BY

UMĀNANDANĀTHA

[SUPPLEMENT TO PARASURĀMA-KALPA-SŪTRA]

EDITED BY

A. MAHADEVA SASTRI, B.A.

DIRECTOR, ADYAR LIBRARY, ADYAR, MADRAS

RE-EDITED, REVISED AND ENLARGED BY

SWAMI TRIVIKRAMA TIRTHA

BARODA

ORIENTAL INSTITUTE

1930

PRINTED BY V. P. VENKATRAMAN AT THE TUTORIAL PRESS
211 A, GROUND FLOOR ROAD, BOMBAY

AND

PUBLISHED BY BHADRAJI BHATTACHARYA, DIRECTOR, ORIENTAL INSTITUTE, BARODA
ON BEHALF OF THE GOVERNMENT OF HIS HIGHNESS THE MAHARAJA
CHAKRAVARTY OF BARODA

PREFACE TO THE FIRST EDITION

IN the preface to the *Parasurāma-Kalpa-Sūtra*, Part I, all that needs be said with reference to *Nityotsava* has been said. It only remains to mention the MSS. on which this edition of *Nityotsava* is based.

They are as follows :—

1. A grantha manuscript copy of the Adyar Library, No. XXXV B 103 ; cited as अ.
2. Another grantha manuscript copy of the Adyar Library, No. VIII F 18 ; cited as अ १.
3. A grantha manuscript copy kindly lent by Mr. M. V. Srinivasa Iyer of Triplicane, Madras ; cited as अ२.
- 4—6. Devanagari MS. copies of Central Library, Baroda, Acc. Nos. 183, 4637, 5572 ; cited as अ ३, अ ४, अ ५ respectively.
7. A Telugu MS. copy borrowed by Pandit R. Ananta-krishna Sastri from the owner in the Nizam's Dominions, cited as अ६.

Of these No. 3 is the most carefully prepared copy. The others are all tolerably correct, except for some clerical errors. Two or three of these MSS. contain each here and there passages not found in the other MSS. Of these the important and useful ones have been embodied in this edition, the source being noted in each case.

A. MAHADEVA SASTRI

विषयसूचिका

विषयः

पुटसङ्ख्या

आरोम्भोद्घासः प्रथमः—दीक्षाक्रमः

भूमिका	१
दीक्षाकालनिर्णयः	२
गुरुलक्षणम्	३
शिष्यलक्षणम्	४
गुरुवरणम्	७
क्रमप्रवर्तनपूर्वकं शिष्याङ्गानम्	७
त्रैपुरसिद्धान्तः	८
मन्त्रोपासनम्	८
उपासकधर्माः	९
सर्वसारभूतो धर्मः	९
दीक्षाऽऽवश्यकत्वम्	९
शाम्भवी दीक्षा	९
शक्ती दीक्षा	१०
मान्त्री दीक्षा	१०
दीक्षाक्रमे मुख्यगौणपक्षौ	११
इष्टमन्त्रदानम्	१२
समपाचारानुशासनम्	१२
कुलधर्मनिष्ठाफलम्	१३
शिष्यस्य परिचिद्रूपापादनम्	१३
सर्वमन्त्राधिकारलभः	१३
तत्तत्क्रमानुष्ठाने दीक्षाव्यवस्था	१३
अधिकारिनिर्णयः	१४

विषयः

पुटसङ्ख्या

तरुणोल्लासो द्वितीयः—गणपतिक्रमः

उपोद्घातः	१५
काल्पकृत्यादिकयोर्विशेषः	१५
चतुराष्ट्रतितर्पणसंकल्पादि	१५
चतुराष्ट्रतितर्पणम्	१६
पूजाविधिः	२१
यागमन्दिरागमनादि विघ्नोत्सारणान्तम्	२१
शिखाबन्धनादि मातृकान्यासान्तम्	२२
षडङ्गन्यासः	२२
व्यानम्	२२
अर्घ्यसंस्कारः	२३
पीठे प्राणप्रतिष्ठा	२३
पीठशक्तिपूजा	२४
धर्माष्टकपूजा	२४
महागणपतिपूजा	२४
महागणपतितर्पणम्	२५
षडङ्गपूजा	२५
ओषधयपूजा	२५
दिव्यौघः	२५
सिद्धौघः	२६
मानवौघः	२६
दिव्यौघपाठान्तरम्	२६
सिद्धौघपाठान्तरम्	२६
मानवौघपाठान्तरम्	२६
आवरणार्चनम्	२८
प्रथमावरणम्	२८
द्वितीयावरणम्	२८
तृतीयावरणम्	२८
चतुर्थावरणम्	२८

विषयः

पुटसङ्ख्या

पञ्चमाशरणम्	२९
गणनाथस्य पुनस्तर्पणं, षोडशोपचारपूजा च	३०
अग्निकार्यम्	३०
वलिदानम्	३०
तर्पणजपस्तोत्राणि	३१
सदाशिवप्रोक्तं गणेशाष्टकम्	३२
सुवासिनीपूजा	३३
पुरश्चरणविधिः	३३

यौवनोल्लासस्तृतीयः—श्रीक्रमः

१—आह्निकप्रकरणम्	३३
गुरुच्यवनम्	३३
प्राणसंयमनम्	३४
चिदिमर्शः	३८
हृदा मूलावृत्तिः	३८
रश्मिमालास्मरणम्	३८
अजपागायत्रीभावनम्	३८
भूप्रार्थनादि मुखक्षालनान्तम्	३८
ज्ञानविधिः	३९
सन्ध्याविधिः	४०
२—सपर्याप्रकरणम्	४१
यागमन्दिरप्रवेशः	४१
श्रीचक्रपरिकल्पनम्	४२
यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा	४२
मन्दिरार्चा	४३
वर्धनीपात्रनिधानादि दीपप्रज्वालनान्तम्	४३
भूतशुद्धिः	४४
आत्मप्राणप्रतिष्ठा	४४
प्रच्युहोत्सारणम्	४४

विषयः

पुटसङ्ख्या

न्यासजालविधिः	४५
पात्रासादनम्—सामान्यार्घ्यविधिः	४५
विशेषार्घ्यविधिः	४७
अन्तर्यामिः	५१
चतुष्टयपञ्चार्चनम्	५२
षडङ्गार्चनम्	५५
नित्यादिबीजजनम्	५५
गुरुमण्डलार्चनम्	५७
१—कादिविद्योपासकानाम्	५७
दिव्यौघः	५७
सिद्धौघः	५८
मानवौघः	५८
२—षोडशुपासकानाम्	५८
दिव्यौघः	५९
सिद्धौघः	५९
मानवौघः	५९
३—हादिविद्योपासकानाम्	६०
दिव्यौघः	६०
सिद्धौघः	६०
मानवौघः	६०
मन्त्रादिविधानां गुरुपम्परा	६१
दिव्यौघः	६१
सिद्धौघः	६१
मानवौघः	६१
अज्ञातगुरुपरम्पर्याणां गुरुक्रमः	६२
दिव्यौघः	६२
सिद्धौघः	६२
मानवौघः	६२
आवरणपूजा	६३

विषयः

पुटसङ्ख्या

प्रथमावरणम्	६३
द्वितीयावरणम्	६४
तृतीयावरणम्	६५
चतुर्थीवरणम्	६५
पञ्चमावरणम्	६६
षष्ठावरणम्	६७
सप्तमावरणम्	६८
अष्टमावरणम्	६८
नवमावरणम्	६९
मन्त्रपुण्यम्	७१
कामकलाध्यानम्	७१
होमस्य कृताकृतत्वम्	७२
बलिदानविधिः	७२
प्रदक्षिणाः	७२
स्तोत्रम्	७२
सुवासिन्याः पूजनम्	७५
तत्त्वशोधनम्	७६
देवतोद्घासनम्	७७
शान्तिस्तवः	७८
विशेषार्घ्यविसर्जनम्	७८
सङ्क्षेपार्चविधिः	७९
सङ्क्षेपार्चनानि	७९
क्रावर्धननियमः	८०
श्रीचक्रलेखनोपायः	८०
श्रीचक्रप्रस्तारभेदाः	८२
श्रीचक्रप्रतिष्ठापनविधिः	८२
यन्त्रभेदेन अर्चनकालावधिः	८४
श्रीचक्रमहिमा	८५
३—होमप्रकरणम्	८५

विषयः	पुटसङ्ख्या
४—मुद्राप्रकरणम्	९०
श्रीगुरुवन्दनमुद्राः	९०
अर्घ्यस्थापनमुद्राः	९१
अर्चने मुद्राः	९१
सङ्क्षोभिष्यादिमुद्राः	९१
न्यासे मुद्राः	९२
जपे मुद्राः	९२
५—न्यासप्रकरणम्	९३
करशुद्धिन्यासः	९५
आत्मरक्षान्यासः	९५
चतुरासनन्यासः	९५
बालापङ्कग्न्यासः	९५
वशिन्यादिन्यासः	९६
मूलविद्यावर्णन्यासः	९६
श्रीषोडशाक्षरीन्यासः	९६
संमोहनन्यासः	९७
संहारन्यासः	९७
सृष्टिन्यासः	९७
स्थितिन्यासः	९७
लघुषोडान्यासः	९८
गणेशन्यासः	९८
ग्रहन्यासः	१०१
नक्षत्रन्यासः	१०२
योगिनीन्यासः	१०३
राशिन्यासः	१०६
पीठन्यासः	१०७
श्रीचक्रन्यासः	१०९
त्रैलोक्यमोहनचक्रन्यासः	११०
सर्वाशापरिभूतचक्रन्यासः	११२

विषयः	पुटसङ्ख्या
सर्वसङ्क्षोभणचक्रन्यासः	११३
सर्वसौभाग्यदायकचक्रन्यासः	११३
सर्वार्थसाधकचक्रन्यासः	११४
सर्वरक्षाकरचक्रन्यासः	११४
सर्वरोगहरचक्रन्यासः	११५
आयुधन्यासः	११६
सर्वसिद्धिप्रदचक्रन्यासः	११६
सर्वानन्दमयचक्रन्यासः	११७
६—जपप्रकरणम्	११७
जपविधिः	११८
जपोत्तराङ्गमन्त्राः	१२२
रश्मिमालामन्त्राः	१२४
रश्मिमालामन्त्राणां ऋष्यादयः	१२९
७—नैमित्तिकप्रकरणम्	१३६
पर्वसु नैमित्तिकार्चनविधिः	१३६
नित्यक्रमात् नैमित्तिके विशेषः	१३७
निवेदने पक्षभेदाः	१३७
दमनविधिः	१३८
चैत्रपूर्णिमाकृत्यम्	१३९
वैशाखीकृत्यम्	१३९
ज्येष्ठकृत्यम्	१३९
आषाढकृत्यम्	१३९
पवित्रारोपणविधिः	१३९
भाद्रपदकृत्यम्	१४०
आश्वयुजकृत्यम्	१४१
कार्तिककृत्यम्	१४१
मार्गशीर्षकृत्यम्	१४२
पौषकृत्यम्	१४२
माघकृत्यम्	१४२

विषयः

पुटसङ्ख्या

फाल्गुनकृत्यम् १४२

प्रौढोष्ठासथतुर्यः—श्यामाकमः

उपोद्घातः	१४४
काश्यकृत्यं आहिकं च	१४४
यागमन्दिरप्रवेशः	१४४
प्राणायामः	१४५
पङ्कगादिन्यासपञ्चकम्	१४५
मन्दिरार्चनम्	१४७
यन्त्रोद्धारः	१४९
अर्घ्यशोधनम्	१४९
चक्रदेवीपूजा	१५०
गुर्वोषत्रयपूजा	१५१
दिव्यौषः	१५१
आकरणाचनम्	१५१
गुरुपादुकापूजा	१५३
देव्याः पुनःपूजा	१५३
बलिदानम्	१५३
मातङ्गीश्वरीमन्त्रजपः	१५४
मातङ्गीस्तुतिः	१५४
सुवासिनीपूजाऽऽदि शेषकृत्यम्	१५६
श्यामोपासकनिषगाः	१५७
पुरश्चरणसंकल्पः	१५७
मन्त्रजपः	१५७
जपकालः	१५८
स्त्रीशूद्रयोः प्रणवप्रत्याघ्रायः	१५८
पुरश्चरणाङ्गाहोमः	१५८
पुरश्चरणाङ्गं तर्पणम्	१५९
पुरश्चरणाङ्गं भोजनम्	१५९

विषयः

पुटसङ्ख्या

होमप्रत्याज्ञायो जपः	१५९
सिद्धिपर्यन्तं पुरश्चरणस्य अभ्यासः	१६१
पुरश्चरणप्रत्याज्ञायाः	१६१
कूर्मचक्रलक्षणम्	१६३
मालासंस्कारः	१६३
अक्षमालायाः संस्कारानपेक्षा	१६४
रुद्राक्षमालासंस्कारः	१६४
मालान्तरसंस्कारः	१६५
देवताभेदेन सूत्रभेदः	१६६
मालासंस्कारकालः	१६६
मालाभेदेन फलभेदः	१६६
सूत्रजीर्णतादी प्रायश्चित्तम्	१६६
जपभेदाः	१६६
कुण्डस्थण्डिलयोः परिमाणम्	१६९
होमे इतिकर्तव्यताविशेषः	१७०
काम्यहोमद्रव्याणां मानं फलं च	१७०
पुरश्चरणकाले विहितानि	१७१
निषिद्धानि	१७१
भोज्यानि	१७१
अभोज्यानि	१७२
भोजनपर्यायः	१७२

तदन्तोद्भासः पञ्चमः—दण्डिनीक्रमः

उपोद्घातः	१७३
काल्यकृत्यं आह्निकं च	१७३
यागमन्दिरप्रवेशः	१७४
प्राणायामः	१७५
द्वितारीन्यासः	१७५
करपङ्क्त्यन्यासौ	१७५

विषयः	पुटसङ्ख्या
अर्घ्यशोधनम्	१७६
सतार्णमन्त्रपञ्चकन्यासः	१७६
अष्टखण्डन्यासः	१७६
मातृकास्थानेषु मूलपदन्यासः	१७७
तत्त्वाष्टकन्यासः	१७७
यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा	१७८
पीठपूजा	१७८
आसनपूजा	१७८
मूर्तिकल्पनम्	१७९
देवीध्यानम्	१७९
देव्याः षोडशोपचारपूजा	१७९
देवीतर्पणम्	१८०
ओघत्रययजनम्	१८०
आवरणार्चनम्	१८०
देवीपुनःपूजाऽऽदि बलिदानान्तम्	१८४
वाराहीमन्त्रजपः	१८४
वाराहीस्तोत्रम्	१८५
वृन्दाराधनं, गुरुसन्तोषणं, शक्तिवटुकपूजा च	१८८
हविःप्रतिपत्तिः	१८८
मन्त्रसाधनम्	१८९

उन्मनोलासः षष्ठः—परापद्धतिः

उपोद्घातः	१९०
काल्यकृत्यं आहूतं च	१९०
यागमन्दिरप्रवेशः	१९१
प्राणायामः	१९१
अङ्गन्यासः	१९२
चिदंशौ सर्वतत्त्वविलापनम्	१९२
अर्घ्यशोधनम्	१९२

विषयः

पुटसङ्ख्या

तत्त्वकदम्बस्य हृत्पत्रस्थापनम्	१९३
पराचक्रनिर्माणम्	१९३
चक्रे देव्याः पूजा	१९३
देव्यां अखिलतत्त्वहोमभावनम्	१९४
गुर्वोच्चत्रययजनम्	१९४
बलिदानम्	१९५
परामनुजपः	१९५
परास्तुतिः	१९६
हविःशेषस्वीकरणम्	१९६
मन्त्रसाधनम्	१९७

अनवस्थोलासः सप्तमः—साधारणक्रमः

उपोद्घातः	१९८
काव्यकृत्यं आह्विकं च	१९८
यागमन्दिरप्रवेशः	१९८
प्राणायामः	१९९
मातृकापङ्कङ्गपासौ	१९९
अर्घ्यशोधनम्	२००
यन्त्रोद्धारः	२००
चक्रे प्रधानदेवतायाः तदङ्गदेवतानां च पूजा	२००
गुर्वोच्चत्रययजनम्	२०१
आवरणार्चनम्	२०१
देवतायाः पुनःपूजा	२०३
होमः	२०३
प्रदक्षिणनतिमूलमन्त्रजपाः	२०३
देवतास्तुतिः	२०४
मन्त्रसाधनम्	२०५
मन्त्राणां जातिनिर्णयः अधिकारिभेदश्च	२०५
कली सिद्धमन्त्राः	२०६

विषयः	पुटसङ्ख्या
गुरुशिष्ययोः वर्णाश्रमादिव्यवस्था	२०७
वयोभेदेन सिद्धिप्रदा मन्त्राः	२०८
मन्त्राणां व्यक्तिविशेषाः	२०९
सिद्धारिशोधनप्रकारः	२०९
ऋणधनशोधनप्रकारः	२११
ऋणिधनिचक्रम्	२११
कुलाकुलचक्रविचारपवादः	२१२
मन्त्राणां संस्काराः	२१५
पुष्पविचारः	२१७
देवतायोग्यानि पुष्पादीनि	२१७
वर्जनीयानि	२१८
सर्वदेवतासाधारणानि विहितानि च	२१९
केषांचित्कालावधिः	२२०
विहितनिषिद्धानि	२२१
निषिद्धानि	२२१
मध्यमं फलरूपं कुसुमम्	२२२
अधमम्	२२२
पर्युषितकुसुमविचारः	२२२
पर्युषितापवादः	२२२
पर्युषितमात्रस्यापि ग्राह्यत्वम्	२२३
सर्वस्पृष्टस्यापवादः	२२३
निवन्धाभ्ययनमहिमा	२२३
ग्रन्थकर्तृप्रशस्तिः	२२४
नित्योत्सवोदाहृतग्रन्थग्रन्थकारसूची	२२५

PREFACE TO THE SECOND EDITION

Nityotsava, the present work, was first edited by Pt. A. Mahādeva Sastri, the Curator of the Adyar and the Mysore Government Libraries and was published in the *Gaekwad's Oriental Series*, as No. XXIII in 1923. It then appeared as the second part or supplement to the *Paraśurāmakalpasūtra*, which too was published in the same year under the same editorship as No. XXII in the Series. The ever-growing interest of Sanskrit scholars and lay public in mystic sciences of the Hindus is responsible for the rapid sale of the first edition, and this has been a matter of gratification for both the present editor and the authorities of the Oriental Institute. The first edition of the *Paraśurāmakalpasūtra* also is by now completely exhausted and ere long a second edition is likely to be placed before the public.

The work of preparing a revised edition of the work Nityotsava was very kindly entrusted to me by my learned and esteemed friend Dr. Benoytosh Bhattacharyya, M. A., Ph. D. the Director of the Oriental Institute, to whom I hereby offer my sincere and heartfelt thanks for thus presenting me with an opportunity to be of some service to the devotees of Śrī Vidyā in placing before them this revised edition.

In the present edition, I have made use of a MS of the work, which once belonged to the collection of Śrīvijayānanda Nātha of Surat. This was obtained through the kind offices of my friend Kṛṣṇalāl Bhagavānji Manrājī of Dwarka to whom also I take this opportunity of offering my grateful thanks for this act of courtesy. The variants found by me according

to this manuscript have been designated as न and are incorporated in this edition.

The author Umānandanātha refers, in the course of this Paddhati-work, to several Mantras. As the devotees are likely to experience some difficulty in the absence of the full text of these Mantras owing to the original text of Tantras being inaccessible, as also because of the prevailing ignorance in the matter of the theory and practice of this science in modern days, the Mantras have been given in their entirety in the Appendix; and, it is hoped that the enthusiastic devotees will benefit themselves by the same.

The Kulākulacakra likewise was not given in the previous edition. It was obtained through much effort and search, and has been inserted in the Appendix in this edition. The connection existing between the ritualistic portions and the philosophic tenets as taught in the work deserves to be carefully studied according to the traditions of the science and the results arising out of such discussions explained in the Introduction; for reasons more than one this has to be postponed for some later occasion. In case the work of re-editing the Paraśurāmakalpasūtra comes up in the near future, an attempt will be made in its Introduction to do some justice to the subject. It will also be my earnest endeavour to give in the forthcoming Sūtra edition, the diagrams explaining the various Yantras referred to in the present work.

Umānandanātha, the author and compiler of this work, (referred to on p. 74 of Nityotsava) mentions that he was the disciple of the famous Bhāskararāya Makhīndra, otherwise known as Bhāsurānandanātha. An account of the ideal life led by this

great luminary amongst the Tāntric Ācāryas, his vast learning, the works attributed to him, with a list of the works referred to or quoted by him in his several works, etc., I hope to give in the ensuing edition of the Sūtra, when an opportunity presents itself.

Rāmeśvara, the commentator on Paraśurāmakalpasūtra, in his commentary, entitled the Saubhāgyodaya mentions about himself (p. 367) that he was living in Śaka 1753 (A.D. 1675). As this Rāmeśvara criticises in many places in his work the views held by Umānandanātha, it may be considered as an established fact that Umānanda must have composed his Nityotsava long before this date and, that the work had come into sufficient prominence and recognition by 1753 Śaka or the time when Rāmeśvara flourished. This is corroborated by the fact that Umānandanātha mentions at the close of Nityotsava the date of the composition of his work as being Śaka 1697 (A.D. 1619) or the Kali year 4876.

Umānandanātha is the name of our author as he was known after his Dikṣā (or the intitiation ceremony); while before this event, his name was Jagannātha Pāṇḍita, his father's Bālakṛṣṇa and his mother's Lakṣmī, his gotra being that of Viśvāmītra, and his surname being Śrutapeṭava. He is also said to have been a Mahārāṣṭra Brāhmana who received great honours at the hands of the Maratha Princes of the royal family at Tanjore ; (see Nityosava p. 224 and Bhāskaravilāsa, verse 111.)

Among the 58 works referred to by our author in the present work, about 32 works are at present available, and the remaining too may be brought to light some day, if the collection of MSS and the publication of rare works are carried on with greater zeal than at present.

When the available Tāntric works will be studied by scholars and the deserving among them published, the research scholar studying the science from the historical standpoint, as well as others in India interested in the science itself, will, it is hoped, find themselves in a position to benefit themselves immensely ; for, the revival of Tāntric culture means the revival of the spiritual culture for which India had ever been famous.

Baroda,
13th January 1931

TRIVIKRAMA TIRTHA.

नित्योत्सवः

श्री उमानन्दनाथविरचितः

आरम्भोद्घासः प्रथमः—दीक्षाक्रमः

भूमिका

नत्वा नाथपरम्परां शिवमुखां विज्ञेश्वरं श्रीमहा-
राज्ञीं तत्सच्चिदां तदीयपूतनानाथां तदन्तःपराम् ।
एषामावृतिदेवताः परिचितान् रश्मिस्त्रजो निर्जरान्
वीरैश्च प्रणये निबन्धनमिदं नाम्नाऽपि नित्योत्सवम् ॥
अन्तेवसता शम्भोरवतारेणाभ्युतस्य षष्ठेन ।
प्रकृतयति कल्पसूत्रं प्रोक्तं रामेण यत्र गदितोऽर्थः ॥
काश्याश्चोळान् समागव्य कार्त्तव्यैर्बिहारिणा ।
नाथेन भासुरानन्दनाथेनास्मीह योजितः ॥
यस्यादृष्टे नास्ति भूमण्डलांशो
यस्यादासो विपते न क्षितीशः ।
यस्याज्ञातं नैव शास्त्रं किमन्यैः
यस्याकारः सा परा शक्तिरेव ॥
भृगुरामसूत्रजालकभग्नप्रसरस्य मे द्विजस्येह ।
ग्रन्थविमोक्तधुरीणं गुरुचरणस्मरणमेव मार्गकरम् ॥
आरम्भ-तरुण-यौवन-प्रौढ-तदन्तोन्मनानवस्थाऽऽख्यैः ।
सूत्रोदितैस्तु सप्तभिस्त्रिंशैराश्रितेह विश्रान्तिः ॥
येषु दीक्षा-गणेश-श्री-श्यामा-कोटी-परा-क्रमाः ।
सामान्यश्च क्रमोऽन्येषां क्रमेण प्रतिपादिताः ॥

प्रतिपाद्येषु मुख्यत्वमङ्गताऽन्यच्च यद्भवेत् ।
 तत्सर्वं श्रीगुरुशोके रत्नालोकेऽधिगम्यताम् ॥
 न्यायोपसंहारैः प्रयुञ्जानस्य मे क्रमान् ।
 भ्रम^१प्रमादस्वलितं^२ समादधतु तद्विदः ॥
 सूत्रसंसूचितानुक्ताविरुद्धाङ्गेतिकार्यता ।
 तन्त्रान्तरात् सम्प्रदायादप्युक्तेह कश्चित् कश्चित् ॥
 इह क्रमाणां सर्वेषां श्रीक्रमः प्रकृतिर्मतः
 अतिदिश्य तमन्यत्र विशेषस्तु निरूप्यते ॥
 'क्रमान्तरेषु चाङ्गानां विज्ञेया श्रीक्रमेऽपि च ।
 पौर्वापर्यमिदा तत्तत्खण्डसूत्रक्रमानुगा ॥
 श्रेयोऽर्थिनः साधकस्य साङ्गे श्रीसुन्दरीक्रमे ।
 आवश्यकत्वात् प्रथमं दीक्षाविधिरदीर्यते ॥

दीक्षाकालनिर्णयः

तस्य च कालनिर्णयो मन्थानभैरवतन्त्रे—

वैशाखे सिद्धिदा दीक्षा श्रावणे वृद्धिदा नृणाम् ।
 आश्विने सर्वसिद्धिः स्यात् कार्तिके ज्ञानवृद्धिदा ॥
 शुभदा मार्गशीर्षे च माघे स्वर्णफलप्रदा ।
 फाल्गुने सर्वसिद्धिः स्यादन्येऽनिष्टफलप्रदाः ॥

इति ।

सारसङ्ग्रहे 'मलमासं विवर्जयेत्' इत्युक्तम् । इदं क्षयमासस्याप्युपलक्षणम् ।
 तत्रैव—

१ प्रमादस्त्व—म.

२ समयनित्वह साधकः—अ, म.

३ अयं श्लोकः अ, अ१, कोशवारेव दृश्यते.

रविधारे भवेद्विचित्रं सोमे शान्तिर्भवेत् किल ।
 बुधे सौन्दर्यमाप्नोति ज्ञानं स्यात्तु बृहस्पतौ ॥
 शुक्रे सौभाग्यमाप्नोति ॥ इति ॥
 द्वितीयायां भवेत् ज्ञानं तृतीयायां भवेच्छुचिः ।
 पञ्चम्यां बुद्धिबुद्धिः स्यात् सौख्यं स्यात्सप्तमीदिने ॥
 दशम्यां राजसौभाग्यं एकादश्यां शुचिर्भवेत् ।
 द्वादश्यां सर्वसिद्धिः स्यात् पूर्णिमा सर्वसिद्धिदा ॥ इति ॥
 अस्वाध्यायं विवर्जयेत् ॥ इति ॥

अस्वाध्यायं सन्यागार्जितनिर्घोषभूकम्पादिनिमित्तकानध्यायदिवसानित्यर्थः ।

अधिन्यां सुखमाप्नोति रोहिण्यां वाक्पतिर्भवेत् ।
 पुनर्वसौ धनाढ्यः स्यात् पुष्ये शत्रुविनाशनम् ॥
 मघायां दुःखहानिः स्याद्रूपदा पूर्वफल्युनी ।
 ज्ञानं चोत्तरफल्युन्यां हस्तायां च बली भवेत् ॥
 चित्रायां ज्ञानसिद्धिः स्यात् स्वात्यां शत्रुविनाशनम् ।
 अनूराधा बुद्धिबुद्धये ^१कीर्त्यै स्यातां ततः परे ॥
^२पूर्वाषाढोत्तराषाढे ^३सर्वसम्पत्तिदायिके ।
 बुद्धिः शतभिषायां स्यात् पूर्वभाद्रे सुखी भवेत् ॥
 सौख्यं चोत्तरभाद्रायां रेवत्यां कीर्तिवर्धनम् ॥ इति च ॥
 योगाश्च प्रीतिरायुष्मान् सौभाग्यः शोभनः शुभः ।
 सुकर्मा च धृतिर्शुद्धिर्हवः सिद्धिश्च हर्षणः ॥
 वरीयाँश्च शिवः सिद्धो ब्रह्मा चैन्द्रोऽप्यमी शुभाः ॥ इति च ॥
 बवादिवणिजान्तानि करणानि शुभास्तथे ॥ इति च ॥

वैशम्पायनसंहितायां—

मन्त्राद्यारम्भणं मेघे धनधान्यप्रदं भवेत् ।
 कर्कटे सर्वसिद्धिः स्यात् कन्या लक्ष्मीप्रदा नृणाम् ॥

१ मूलं सर्वसम्पत्तिद्वय—अ. २ एतदर्थं अ. कोश एव दृश्यते. ३ भवेतां कीर्तिदायिके—अ.

तुलायां सर्वसिद्धिः स्यात् सर्वलाभश्च वृक्षिके ।
 मकरं पुनर्दं प्राहुः ^१कुम्भो धनसमृद्धिदः ॥
 शुरुपक्षे शुभा दीक्षा कृष्णेऽप्यापन्नमीदिनात् ।
 भूतिकामैः सिते पक्षे मुक्तिकामैः सिते तरे ॥ इति ॥

अत्र च गुरुमार्गवमौखं चन्द्रतारानुकूल्यं लग्नस्य ग्रहबलादिकं च विचार्यम्
 ग्रहवर्णं तु—

त्रिषडायगताः पापाः शुभाः केन्द्रतिक्कोणगाः ।

दीक्षायां तु शुभाः सर्वे रन्ध्रस्थाः सर्वनाशकाः ॥

आयः एकादशस्थानम् । पापाः पापग्रहाः रविमौमशानिराहुकेतुक्षीणेन्दुपापयुक्ताः ।
 सौम्याः शुभाः शुभग्रहाः अक्षीणेन्दुपापयोगरहितबुधगुरुभृगवः । केन्द्राणि
 प्रथमचतुर्थसप्तमदशमस्थानानि । त्रिकोणे पञ्चमनवमस्थाने । सर्वे पापाः शुभाश्च
 ग्रहाः उक्तस्थानगताः दीक्षायां शुभावहा एव । एत एव रन्ध्रे अष्टमस्थाने स्थिता
 यदि सर्वनाशका इति योजना ॥

अथ उक्तकालमन्तरेण दीक्षार्हः कालो यथा तन्त्रान्तरे—

विषुवेऽप्ययनद्वन्द्वे सङ्क्रान्त्यां दमनोत्सवे ।

दीक्षा कार्या त्वकालेऽपि पवित्रे गुरुपर्वणि ॥

विषुवे—मेघतुलासङ्क्रमणयोः इत्यर्थः । अयनद्वन्द्वे—कर्कटमकरसङ्क्रान्तयोः ।
 सङ्क्रान्त्यां—तदन्यामु सङ्क्रान्तिषु इत्यर्थः । दमनोत्सवे—चैत्रपूर्णिमाऽऽदिषु
 दमनकरणकदेवीपूजादिनेष्वित्यर्थः । पवित्रे—श्रावणपूर्णिमाऽऽदिषु, देव्याः पवित्रारो-
 पणादिवसेषु इत्यर्थः । गुरुपर्वणि—गुरोः जन्मव्याप्तिदिनयोः । तथा—

पष्टी भाद्रपदे मासि ^२कृष्णाश्विनचतुर्दशी ।

कार्तिके नवमी शुक्ला मार्गे कृष्णा च पञ्चमी ।

पौषे च पूर्णिमा ^३देवी माघे चैव चतुर्थिका ॥

१ कुम्भः सर्वसमृद्धिकृत्—अ.

२ कृष्णेति काकाश्विन्यायेनोभयत्रान्वेति—इति टिप्पणी अ, व २.

३ देवि—अ, व १, व २, व ३.

फाल्गुनैकादशी कृष्णा चैत्रे मासि त्रयोदशी ।
वैशाखेऽक्षय्यतृतीया ज्येष्ठे दशहरा स्मृता ।
आषाढे द्वादशी कृष्णा अमावास्या च श्रावणी ।
इमानि देवीपर्वणि कोटियज्ञफलानि वै ॥

दीक्षाऽर्हणीति शेषः । दशहरा ज्येष्ठशुक्ल^१दशमी । सौभाग्यचन्द्रोदये^२ अस्मन्नाथचरणैः
बहूनि देवीपर्वणि उक्तानि । यथा—

अमाऽन्तचान्द्रमासेषु चैत्रशुक्लत्रयोदशी ।
चतुर्दश्यपि शुक्लाऽथ वैशाखे शुक्लपक्षगाः ॥
तृतीयैकादशीपौर्णमास्यः कृष्णचतुर्दशी ।
ज्येष्ठे तु शुक्ले दशमी राका कृष्णचतुर्दशी ॥
आषाढे शुक्लपक्षस्थे पञ्चमी च त्रयोदशी ।
श्रावणे मासि शुक्लैकादशी शुक्लचतुर्दशी ॥
कृष्णा पञ्चम्यष्टमी च रोहिणीसहिता यदि ।
नवमी चाथ भाद्रस्य कृष्णपष्टी तथाऽष्टमी ॥
रोहिणीसहिता चेत् स्यादाधिने सप्तमी सिता ।
अष्टमी च सिता कृष्णपक्षस्था च चतुर्दशी ॥
कार्तिके शुक्लपक्षस्थे नवमीद्वादशी तिथी ।
मार्गशीर्षे तृतीया च षष्ठी धवळपक्षगे ॥
पौषे चतुर्थीनवमीचतुर्दश्यः सिता मताः ।
दशमी त्वसिता माघे चतुर्थ्यैकादशी सिते ॥
चतुर्दश्यसिता चाथ फाल्गुने शुक्लपक्षगे ।
पष्टीनवम्यौ कृष्णा तु भवेदेकादशीति च ॥
रत्नावलीकुलोद्दीप्तयामलाद्यर्थसङ्ग्रहे ॥ इति ॥

अन्योऽपि विस्तरः तत एव ज्ञातव्यः ॥

^१ तु दहरा—अ.

^२ नवमी—अ.

^३ इतः प्रवृत्त्युदाहृतवचनानि अ१, अ१, अ३ कोशेष्वेवोपलभ्यन्ते.

सत्तीर्थेऽर्कविधुप्राप्ते पुण्यारण्ये वनेषु च ।
मन्त्रदीक्षां प्रकुर्वाणो मासर्क्षादीन् न शोधयेत् ॥

प्रकारान्तरे च—

सर्वे वारा गृहाः सर्वे नक्षत्राणि च राशयः ।
यस्मिन्नहनि सन्तुष्टो गुरुः सर्वे शुभावहाः ॥
सन्तुष्टे च गुरौ तस्य सन्तुष्टाः सर्वदेवताः ।
गुरुं सन्तोषयेत् भक्त्या द्वयमेव तदा भवेत् ॥

द्वयं भोगमोक्षौ । एवकारः अप्यर्थः ।

अधिकारभेदेन कालो यथा—

मुमुक्षूणां सदा कालः स्त्रीणां कालस्तु सर्वदा ॥ इति ॥

गुरुलक्षणम्

तन्त्रराजे—

सुन्दरः सुमुखः स्वस्थः सुलभो बहुतन्त्रवित् ।
असंशयः संशयच्छिन्निरपेक्षो गुरुर्मतः ॥
सौन्दर्यमनवद्यत्वं रूपे सुमुखता पुनः ।
स्मेरपूर्वाभिभाषित्वं स्वच्छताऽजिह्ववृत्तिता ॥
सौलभ्यमप्यगर्वित्वं सन्तोषो बहुतन्त्रता ।
असंशयस्तत्त्वबोधः तच्छिस्तप्रतिपादनात् ॥
नैरपेक्ष्यमवित्तेच्छा गुरुत्वं हितवेदिता ।
एवंविधो गुरुर्ज्ञेयस्त्वितरः शिष्यदुःखदः ॥

अजिह्ववृत्तितेति छेदः । बहुतन्त्रता—बहुतन्त्रवेदिता इत्यर्थः ॥

शिष्यलक्षणम्

तथा—

चतुर्भिराद्यैः सहितः श्रद्धावान् सुस्थिराशयः ।
अलुब्धः स्थिरगात्रश्च प्रेत्यकारी जितेन्द्रियः ॥

आस्तिको दृढभक्तिश्च गुरौ मन्त्रे ^१सदैवते ।

एवंविधो भवेच्छिष्य इतरो दुःखकृद्गुरोः ॥ इति ॥

चतुर्भिर्गौरैरिति सुन्दरवादिभिः । अन्यान्यपि तल्लक्षणानि कुलार्णवादितन्त्रेषु बहुलमुपलभ्यमानानि ग्रन्थगौरवमयात् नेह लिखितानि ।

शिष्यपरीक्षाकालोऽपि तत्रैव—

एकद्वित्रिचतुःपञ्चवर्षाण्यालोच्य योग्यताम् ।

भक्तियुक्तान् गुणांश्चाऽपि क्रमाद्वर्णे ससङ्करे ।

पश्चादुक्तक्रमेणैव बदेद्विद्यामनन्यधीः ॥ इति ॥

ससङ्करे, अनुलोमजातिसहिते । वर्णे, ब्राह्मणादिवर्णेषु इत्यर्थः । एकवर्षं ब्राह्मणस्य योग्यतापरीक्षा, क्षत्रियादिषु द्वयादिसंवत्सरपरीक्षा इत्यर्थः ॥

एवमुक्तान्यतमे काले उक्तलक्षणो गुरुः उक्तलक्षणं परीक्ष्य शिष्यं दीक्षयेत् ॥

गुरुवरणम्

तत्र निर्धर्तितस्नाननित्यविधिः साधको वायचोपपुरस्तरं ब्राह्मणैः स्वस्ति वाचयित्वा आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ सङ्कीर्त्य श्रेयस्कामोऽहं अमुकविद्याग्रहणार्थं अमुकगुरोः दीक्षां ब्रवीष्यामीति सङ्कल्प्य सोपहारो गुरुमुपसृत्य दण्डवत् प्रणम्य गुरोराज्ञया पुनर्देशकालौ सङ्कीर्त्य अमुकगोत्रोऽमुकशाखाऽध्यायी अमुकशर्मवर्मादिरहं चतुर्विधपुरुषार्थसिद्धयर्थं स्वेष्टमनुग्रहणाय अमुकगोत्रं अमुकशाखाऽध्यायिनं अमुकशर्माणं त्वां गुरुत्वेन वृणे इति क्रमुकादिना गुरुं वृणुयात् ॥

क्रमप्रवर्तनपूर्वकं शिष्याज्ञानम्

स च वृत्तोऽस्मीत्युक्त्वा सशिष्यः सामयिकैः सह गोमयेनोपलितं रङ्गवाहीपुष्प-मालावितानाद्यलङ्कृतं मण्डपं विविक्तं दीक्षाप्रदेशं आसाद्य पादौ प्रक्षाल्य आचम्य मण्डपान्तः प्रविश्य वक्ष्यमाणविधिना आसने उपविश्य कृतभूतशुद्धिप्राणप्रतिष्ठाकथं वक्ष्यमाणेन प्रकारेण गणपति-ललिता-श्यामा-वार्ताङ्गी-पराणां पञ्चानामपि देवतानां पदार्थानुसमयेन^१ काण्डानुसमयेन^२ वा यागमन्दिरप्रवेशादिचक्रपूजाऽन्तः (१), तदादि-

^१ स्वदैवते—धी.

^२ एकैकोपचारदाने सर्वासां देवतानां पूजने ।

^३ एकां सर्वोपचारदैवतां संपूज्य ततो द्वितीयां तृतीयां चोति क्रमः ।

विघ्नोत्सारणान्त (२), तदादिन्यासान्त (३), तदादिपात्रासादनान्त (४), तदादि-
लयाङ्गपूजान्त (५), तदाद्यावरणार्चनान्त (६), तदादिहवनान्त (७), तदादि-
सौभाग्यहृदयामर्शनान्त (८), तदादिहविःप्रतिपत्त्यन्त (९), तदादिदेवतोद्वासमान्त
(१०), तदादिविशेषार्थविसर्जनान्तोषु (११), पदार्थेषु यागमृहप्रवेशादिहवनान्तं
पदार्थानुसमयेन काण्डानुसमयेन वा क्रमं प्रवर्ष्य तरुणोद्भासवान् शिष्यमाहूय नूतनेन
वात्सला तस्य मुखं बद्ध्वा गणपत्यादिमूलमन्त्रानुच्चारयन् पात्रपञ्चकसामान्यार्थोदक-
किन्दुमिः तमबोध्य त्रैपुरं तन्त्रसिद्धान्तं श्रावयेत् ॥

त्रैपुरसिद्धान्तः

यथा—गृध्रिव्यसेजोवायुवियन्ति भूतानि पञ्च । गन्धरस्वरूपस्पर्शशब्दाः
तन्मात्राणि पञ्च । उपस्थपायुपादपाणिवाचः कर्मेन्द्रियाणि पञ्च । घ्राणरसनाचक्षुस्त्वक्-
श्रोत्राणि ज्ञानेन्द्रियाणि पञ्च । रजःसत्त्वतमोरूपाणि अहङ्कारबुद्धिमनांसि
अन्तःकरणवृत्तित्रयम् । प्रकृतिर्गुणसाम्यरूपा । चित्तं पुरुषो जीवः । परमशिबगताः
स्वतन्त्रता-नित्यता-नित्यतृप्तता-सर्वकर्तृता-सर्वज्ञताऽऽख्या धर्मा एव सङ्कुचिताः सन्तो
जीवे क्रमात् नियति-काल-राग-कला-विद्याशब्दवाच्या भवन्ति । माया
जगत्परमशिवयोः भेदबुद्धिः । शुद्धविद्या तयोरभेदवीः । जगदिदंतया पश्यन् परमशिव
ईश्वरः । तदहन्तया पश्यन् स एव सदाशिवः । शक्तिः परमशिवस्य जगत्सिद्धिः ।
तद्वान् स एव तत्त्वेषु प्रथमतस्त्वरूपः शिवः । इति षट्त्रिंशत्तत्त्वान्येष एतद्दर्शनप्रमेय-
जातम् । एतदात्मकं विश्वमेव परमशिवशरीरम् । प्रागुक्तनियत्यादितत्त्वपञ्चकाख्यापर-
पर्यायेण लीलास्वीकृतेन कञ्चुकेन आवृतस्वरूप ईश्वर एव जीवः । तद्विनिर्मुक्तः
परमशिवः । स्वस्वरूपावबोधः पुरुषार्थः^१ ॥

मन्त्रोपासनम्

शब्दाः वर्णात्मका नित्याश्च । मन्त्राणाम् अनन्यादृशं सामर्थ्यम् । स्वगुरुपरम्परो-
पदेशैकगम्यधर्मरूपेण सम्प्रदायेन गुरुशास्त्रदेवतासु विश्वासेन च सर्वाः सिद्धयः ।

१ स्वतन्त्रादिना सङ्कुच्य स्वीकृतेन आवृतस्वरूपः शिव एव माया सजातकञ्चुकितः स एव
जीवः इत्यधिकः पाठो दृश्यते (अ) कोशे.

एतच्छास्त्रप्रामाण्यं विश्वासैकसमधिगम्यम् । गुरुमन्त्रदेवताऽऽत्मना श्रीगुरुक्तपथेन
ऐक्यविभावेनात् मनःपवनयोः एकयत्ननिरोद्धव्यत्वज्ञानाच्च प्रत्यगात्मवेदनम् ।
स्वरूपानन्दाभिव्यञ्जकैः पञ्चमकारैः अर्चनमुपहृरे । प्राकट्याभिरयः । भावनादाङ्गीत्
निग्रहानुग्रहसामर्थ्याभः ॥

उपासकधर्माः

दर्शनान्तराणामनिन्दनम् । स्वोपास्यदेवतान्तरा कापि महत्त्वबुद्ध्यभावः ।
सच्छिष्य एव रहस्यप्रकाशनम् । सदा स्वोपास्यमन्त्रानुसन्धानम् । सततं शिवोऽहमिति
भावनम् । कामक्रोधलोभमोहमदमात्सर्याणां अविहिताहिंसायाश्चौर्यस्य जनविरोधस्य
स्त्रिया विद्वेषस्य विद्विष्टस्य च वर्जनम् । सर्वज्ञस्यैकस्य गुरोः उपास्तिः । गुरुवाक्य-
शास्त्रादीं सर्वत्रासंशयः । स्वैकोपभोगबुद्ध्या धनाद्यनार्जनम् । फलमनभिसन्धाय
कर्मचरणम् । अलोपः स्ववर्णाश्रमोक्तानां नित्यानां कर्मणाम् । मपञ्चकस्यालोभेऽपि
नित्यसपर्यानिर्वर्तनम् । वैधानुष्ठाने सर्वतो निर्भयता ॥

सर्वसारभूतो धर्मः

वृत्तिभिः वेद्यं सर्वं हविः । इन्द्रियाण्येव स्तुचः । सङ्कोचेन स्वात्मस्थिताः
सर्वज्ञत्वसर्वकर्तृत्वादयः परमशिवशक्तय एव ज्वालाः । स्वात्मशिव एव पावकः । स्वयमेव
होता । निर्गुणब्रह्मापरोक्ष्यं फलम् । स्वपारमार्थिकस्वरूपलाभाय परं विद्यते ॥

सैयमेतच्छास्त्रमर्यादा ॥

दीक्षाऽऽवश्यकत्वम्

वेद्या इव प्रकटा वेदादयो विद्याः । सर्वेषु दर्शनेषु गुप्तेयं विद्या । तत
सर्वथा मतिमान् दीक्षेतेति ॥

शाम्भवी दीक्षा

अथ शिष्यस्य शिरसि कामेश्वरीकामेश्वरयोः रक्तशुक्लाख्यचरणन्यासं^१ भावयित्वा
तदमृतक्षरणेन तस्य बाह्यमाम्बन्तरं च मलं दूरीकुर्यात् । एषा चरणविन्यासरूपा
शाम्भवी दीक्षा ॥

^१ परिशिष्टे १ मे

शाक्ती दीक्षा

अथ शिष्यस्यामूलाधारं आ च ब्रह्मरन्ध्रं प्रज्वलन्तीं ज्वलदलनिभां परचिद्रूपां प्रकाशलहरीं ध्यात्वा^१ तत्किरणैः तस्य पापपाशान् दहेत् । इयं शक्तिप्रवेशनरूपा शाक्ती दीक्षा द्वितीया ॥

मान्त्री दीक्षा

ततः शुण्ठी—मरीचि—पिप्पली—हरीतकी—धात्रीफल—विभीतकत्वगेला—खवङ्ग—पत्र-नागकेसर—तक्कोल^२—मदयन्ती—सहदेवीसंज्ञानां त्रयोदशानां वस्तूनां चूर्णमिश्रेण दूर्वाभिस्मभ्यां गजाधशालाचतुष्पथवत्सीकनदीसङ्गमहृदगोष्ठसमानीताभिः सप्तभिः मृत्तिकाभिश्च उपेतैः चन्दनकाश्मीरगोरोचनकर्पूरैः चतुर्भिः सुरभिः शुचिना जलेन पूर्णं नवीनवासोयुगवेष्टितं ईशानतः शालितण्डुलपुष्पोपरि निहितं नूतनं कलशं आग्नेयादिविदिक्षु मध्ये प्रागादिविदिक्षु च बालाघटङ्गेन अम्यर्च्य तदन्तर्ललिताश्यामाधाराहीणां चक्राणि^३ विनिक्षिप्य तत्र पुनः तास्तिष्ठो देवताः त्रिः तत्तन्मूलेन तत्तद्रावरणानि च तत्तन्मन्त्रैः समम्यर्च्य कुम्भमखमन्त्रेण संरक्ष्य प्रदर्श्य धेनुयोनिमुद्रे चक्राणि यथास्थानमवस्थापयेत् ॥

ततः सक्षीरेण सिन्दूरकुङ्कुमादिना चन्दनादिपीठे “मातृकायन्त्रं विलिख्य” तत्र शिष्यं निवेश्य तेन कुम्भाम्भस्ता ललिताश्यामाधार्ताळीमूलविद्याभिः स्नपयेत् ।
मातृकायन्त्रं तु

व्योमेन्द्वीरसनार्णकर्णिकमचां द्वन्द्वैः स्फुरत्केसरं

पञ्चान्तर्गतपञ्चवर्ग्यशब्दार्णदित्रिवर्गं क्रमात् ।

आशास्वश्रिषु लान्तलाङ्गलियुजा क्षोणीपुरेणावृतं

वर्णाब्जं शिरसि स्थितं विषमदप्रध्वंसि मृलुङ्गयम् ॥ इति ॥

अस्यार्थः—व्योम द्वकारः । इन्दुः सकारः । औ इति रूपम् । रसनार्णः विसर्गः । एतत्पिण्डः कर्णिकायां यस्य तथोक्तम् । क्रमात् प्राच्यादित इत्यर्थः ।

^१ मूलमंत्रार्थानुसंधानपूर्वकं मूलमंत्राक्षरोत्पन्नरूपां च ध्यात्वेत्यर्थः ।

^२ तक्कोल इति ‘न’

^३ चक्रप्रतिष्ठायां देवाः परिशिष्टे २ ये

^४ अस्म्य प्रतिष्ठातिरपि परिशिष्टे २ ये

^५ प्राणप्रतिष्ठापूर्वकं संपूज्य

अचां अकारादिविसर्गान्तानां षोडशानां स्वराणाम् । इन्द्रैः अं आं इत्यादिभिः ।
लिखितैरिति शेषः । स्फुरन्तः केसराः दळ्ढयमव्यभागाः अष्टौ यस्य तत्
तथोक्तम् । पत्राणां दळानां अन्तः अभ्यन्तरे गताः लिखिताः पञ्चवर्गाः कचटतपादीनि
पञ्चपञ्चाक्षराणि यशळार्णादयः यादिबान्तशादिहान्तळक्षामिकाः त्रिषर्गाः यस्य तत्तथोक्तम् ।
आशासु प्राच्यादिषु अश्विषु आग्नेयादिकोणेषु च क्रमात् लान्तेन^१ वकारेण लाङ्गलिना
ठकारेण युज्यत इति तथोक्तेन क्षोणीपुरेण चतुरश्रेण आवृतम् । वर्णाञ्जं मातृकापद्मम् ।
शिरसि स्थितं भावितं सदिति शेषः । विषगदप्रव्यंसि विपरोगयोः प्रव्यंसनशीलम् ।
अन्ततो मृत्युञ्जयं च भवतीत्यर्थः ॥

एतल्लेखनप्रकारो यथा—चतुरश्रालङ्कृतं सकेसरमष्टदळकमळं बिलिख्य तात्कर्णि-
कायां हकारसकारौकारविसर्गीत्मकं बीजं, तत्केसरेषु प्राच्यादित अकारादिस्वरद्वन्द्वं,
दळोदरेषु कचटतपयशळव्यवर्गीष्टकं, चतुरश्रस्य बाह्यतः प्रागादिदिक्षु वकारं आग्नेयादि-
विदिक्षु ठवर्णं च लिखेत् । सर्वेषामक्षराणां सविन्दुकत्वं सम्प्रदायादिति ॥

ततः परिहितद्रुकुलं सुरभिळचन्दनानुलिताङ्गं मल्लिकाऽऽदिमाख्यधारिणं सुप्रसन्नं
शिष्यं पार्श्वे निवेद्य वक्ष्यमाणप्रकारेण तदङ्गेषु अकारादिक्षकारान्तैकपञ्चाशन्मातृकान्यासं^२
विधाय विमुक्तमुखवन्धवाससः तस्य हस्ते क्रमात् त्रीन् प्रथमसित्कान् चन्दनोक्षितान्
द्वितीयखण्डान् पुष्पखण्डांश्च विनिक्षिप्य वक्ष्यमाणैः 'तत्त्वमन्त्रैः' प्रासयित्वा गुरोः तस्य
'दक्षिणकर्णे ललिताक्रमे वक्ष्यमाणं श्रीविद्यागुरुपादुकामन्त्रमुपदिश्य' बालामुपदिशेत्^३ ।
तत्र अनुकपदस्थाने स्वस्य स्वशक्तेश्च दीक्षानान्नोरुहः ॥

स्त्रीणां तु वाग्दीक्षैव विहिता नान्येति तन्त्रसारे स्थितम् । वाग्दीक्षा
मन्त्रोपदेशः ॥

एषा मान्ती दीक्षा ॥

^१ न्यासप्रकरणौक्तः

^२ परिशिष्टे १ मे

^३ आन्विकप्रकरणे पृ. १७ । पं. १

^४ "दक्षिणकर्णे दशमखण्डोक्तत्रितारीबालापूर्वक आत्मनः पादुकामन्त्रमुपदिश्य बालामुपदिशेत्"
इत्यपि पाठान्तरम्—अ१, अ.

^५ परिशिष्टे १ मे

^६ गुरोः कर्तृत्वादुपदेशक्रियायाः आत्मनः स्वस्यैत्यस्य गुरोः पादुकेत्येवेत्यर्थः ।

दीक्षात्रये मुख्यगौणपक्षौ

इत्थमुक्तं दीक्षात्रयं एकप्रयोगेण एकस्मिन्नेव काले दद्यादिति मुख्यपक्षः, 'सर्वाश्च कुर्यात्' इति सूत्रात् । कतिपयकालव्यवधानेन क्रमादेकामेकामेव वेति तु गौणः, 'एकैकां वेत्येके' इति सूत्रात् ॥

इष्टमन्त्रदानम्

एवं इदं दीक्षात्रयं निर्वर्त्य पश्चात् तस्मा इष्टं मन्त्रं दद्यात् । ततो गुरुः शिष्यशिरसि स्वचरणौ निवेद्य इष्टमन्त्रकमोपयुक्तान् सर्वान् अङ्गमन्त्रान् तस्मिन्नेव काले क्रमेण वा यथाऽधिकारमुपदिश्य स्वाङ्गेषु किमप्यङ्गं शिष्यं स्पर्शयित्वा तदङ्गमातृकाक्षरादि द्व्यक्षरं त्र्यक्षरं चतुरक्षरं वा आनन्दनाथशब्दान्तं तस्य नाम कृत्वा दशमखण्डोक्तानाचाराननुशिष्यात् ॥

समयाचारानुशासनम्

यथा—अथह्यारं देशं च स्वस्य स्वात्म्यबलसहायक्यासि च प्रविचार्यैव पञ्चमाः स्वीकर्तव्याः । सर्वैः प्राणिभिः अविरोद्धव्यम् । उपासनापरिपन्थिनो विनिग्रहीतव्याः । आश्रिता अनुग्रहीतव्याः । स्वगुरुवत् गुरोः पुत्रे कळये अपेष्टादिषु च वर्तितव्यम् । मकारव्रित्तये इतिकर्तव्यता गुरुशास्त्रसम्प्रदायतो ज्ञातव्या । सर्वस्मिन् विषये वचनपूर्वकमेव प्रवर्तितव्यम् । दश कुलवृक्षाः न छेत्तव्याः । ते च—

श्लेष्मातककरञ्जाक्षनिम्बाश्वत्थकदम्बकाः ।

बिल्वो बटोदुम्बरौ च तिलिन्नी च दश स्मृताः ॥

स्त्रीवृन्दक्षीरकलशसिद्धलिङ्गिविधिः श्रीहाकुलकुमारीकुलसहकाराशौकैकरुपितृवनमत्तवाराङ्ग-
नारत्तांशुकामत्तेमान् दृष्ट्वा वन्दितव्यम् । कृष्णाष्टमीकृष्णचतुर्दशीदर्शपूर्णमासङ्क्रमणारूपेषु पथपर्वसु विशेषतो नैमित्तिकी वरिवस्या कर्तव्या । साधकस्य आरम्भ-तरुण-यौवन-प्रीड-
तदन्तोन्मनानवस्थाऽऽरूपेषु सतसु उल्लासेषु प्रौढोद्वेगान्तमेव हृषिःप्रतिपत्तिः । समया-
चारैश्च प्रवर्तेत । ततः परां दशां प्राप्तानां स्वैरचारित्वम् । तत्र तादृशो वीर इति व्यवहियते । वीरव्यवहारेषु अन्यथासम्भावनया अधः पतेत् । अतः तथा नाधरेत् ।

^१ यथा श्रीकमलभूता मन्त्राः परि० १ मे

रक्तायास्यागं, विरक्ताया हठादाक्रमणं, उदासीनाया धनादिना प्रलोभनं च वर्जयेत् । कल्याणशङ्काभयलज्जाजुगुप्साकुलजात्यभिमानशीलानि क्रमेण त्यजेत् । विहितहिंसाऽऽदी कल्याऽऽदीनां प्रातिकूल्येन तस्याग उक्त इति भावः । गुरुपरमगुरोः समागमने प्रथमं परमगुरुं प्रणमेत् । तदग्रे गुर्वनुमत्या तन्नतिं कलयेत् । पूज्येषु न पराङ्मुखो भवेत् । मुख्यतया स्वप्रकाशमात्मानं अनुसन्दध्यात् । शरीरं अर्थं अस्त्वेव गुर्वर्थं धारयेत् । तदुक्तं कुर्यात् । तद्वृत्ति युक्तायुक्तं न विचारयेत् । सर्वत्र व्यवस्थां तन्यान् । स्वयं वदेत् । परधनं न सृहयेत् । आत्मस्तुतिं परनिन्दां मर्मस्पृग्बचनं परिहासं धिक्कारमाक्रोशं त्रासोत्पादनं च न विदध्यात् । सर्वप्रयत्नेन परदेवताऽऽराधनद्वारा पूर्णज्ञानात्मकं ब्रह्मभावमभिलषेत् । एतान्न्यौञ्च मन्वादिभिरुक्तान् एतद्विद्वान् आचारान् अङ्गीकुर्यात् ।

कुलधर्मनिष्ठाफलम्

इत्थं विदित्वा विधिवत् अनुतिष्ठन् कुलधर्मनिष्ठः सर्वथा कृतकृत्यो भवति । तस्य शरीरत्यागे क्षपचगृहे वा काश्यां वा न विशेषः । स तु जीवन्मुक्त एवेति ॥

शिष्यस्य परचिद्रूपापादनम्

ततो देहेन्द्रियादिविलक्षणमवस्थात्रयसाक्षिं सच्चिदानन्दात्मकं प्रत्यगभिन्नं ब्रह्मैव त्वमसीति शिष्याय आत्मतत्त्वमुपदिश्य ललिताश्यामाद्यार्तालीविद्याभिः तदङ्गं त्रिः परिभूय परिरम्य तं मूर्ध्नुपात्राय स्वमिव शिष्यमपि परचिद्रूपं कुर्यात् ॥

सर्वमन्त्राधिकारलभः

सोऽपि श्रीगुरुपदिष्टप्रकारेण क्षणमात्मानं पूर्णं भावयित्वा कृतार्थः सन् यथाविभवं श्रीगुरुं वसुवसनाभरणादिभिः आराप्य तस्मात् विदितवेदितव्यरहस्यजातोऽ-
शेषमन्त्राधिकारी भवेत् ॥

ततो गुरुः हविःप्रतिपत्त्यादिविशेषार्घ्यविसर्जनान्तं विविशेषं निर्धर्तयेत् ॥

तत्तत्क्रमानुष्ठाने दीक्षाव्यवस्था

^१अनेनैव—एकस्मिन्नेव काले समुचितेन वा अन्यतमेनैकैकेन कालभेदात्—
दीक्षाविधिना गणपत्यादीनामुक्तानां पञ्चानां देवतानामपि क्रमानुष्ठानं सम्भवति । न तु

^१ “अनेन एकस्मिन्नेव काले समुचितेन अन्यतमेन वा एकैवैव दीक्षाविधिना गणपत्यादीनां”
इति (अ) पाठः—“अनेनैव दीक्षाविधिना गणपत्यादीनां” इति (ब २) पाठः.

पृथक् पृथक् दीक्षणम् । सामान्यपद्धत्युक्ततत्तन्मन्त्रमात्रोपासकस्य तु पृथक् पृथगेव दीक्षा ।
 बालोपासकस्य तु मन्त्रदीक्षाऽऽत्मतया बालाया उपदेशः, एवं इष्टमनुत्वेनाप्युपदेशो ज्ञेयः ।
 ललिताऽङ्गत्वेन श्यामाऽऽदीनां तिसृणामुपास्तेः कृताकृतत्वज्ञापकात् तदकरणपक्षे गणपतेः
 ललितायाश्च क्रमं प्रवर्त्य उभयोरेव पात्राण्यास्ताद्य चक्रराजमात्रं कलशे निक्षिप्य श्रीविद्यया
 केवलं शिष्यं जपयित्वा तदङ्गं च परिमृज्य शेषमशेषं अनुतिष्ठेत् । गणपतिश्यामाऽऽदीनां
 अन्यासां च देवतानां स्वातन्त्र्येण एकैकोपास्तौ तु तत्तत्क्रममात्रं प्रवर्त्य तत्तत्पात्रे आस्ताद्य
 तत्तत्तन्त्रं कुम्भे निक्षिप्य तत्तन्मन्त्रेण स्नानाङ्गपरिमार्जने कुर्यात् । अवशिष्टे अभिशिष्टमिति
 विवेकः ॥

अधिकारिनिर्णयः

^१सुन्दरीमहोदये तु—अस्यां च दीक्षायां त्रैवर्णिकस्यैव अधिकारः,
 “सर्वशास्त्रार्थवेदार्थज्ञानिने सुव्रताय च । दीक्षा देया” इति मूले ज्ञानार्णवतन्त्रे
 अधिकार्युक्तेः—इति स्थितम् । शक्तीनां तु ओषन्नयातर्गुरुमण्डलान्तर्दर्शनज्ञापकबलात्
 अस्त्येवाधिकार इति रहस्यमिति शिवम् ॥

इति श्रीमाधुरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दारमानमानसेन उमानन्दनाथेन निर्मिते अभिनवे
 कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे दीक्षासमारम्भनिरूपणं
 नामारम्भोत्सवः प्रथमः सम्पूर्णः

^१ अर्थ ग्रन्थभागः (भ) कोशे नास्त्येव. अन्यकोशेषु केपु चित् पृथक् संयोजितः

तरुणोद्घासो द्वितीयः—गणपतिक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
तनोत्युमाऽऽनन्दनाथस्तरुणोद्घासमादृतः ॥
यत्रोच्यते जगन्मातुः यावज्जीवार्चनाविधौ ।
प्रसूहापोहनिपुणा पद्मतिर्गणनाथकी ॥
स्वतन्त्रोपास्तिविषया पृथग्दीक्षेह सम्मता ।
न श्रीक्रमाङ्गभावे साऽप्यारम्भोद्घास ईरिता ॥
इह श्रीं ह्रीं कामबीजयोगोऽङ्गमनुषू स्मृतः ।
असूत्रितोऽपि श्रीविद्याऽर्णवादौ कथितौ हि सः ॥

काल्यकुल्याह्निकयोर्विशेषः

तत्र तावत् काल्यकुल्याह्निकयोः वक्ष्यमाणश्रीक्रमतो विशेषो यथा—श्रीगुरुपादुकायां
आदौ त्रितार्युत्तरं बाला वाक् ग्लौमिति पञ्चबीजयोजनम् । हृदयकमलकर्णिकायां उद्यदरुण-
किरणकोटिपाटलस्य देवस्य करटिवदनस्य ध्यानेन परिप्लुष्टनिःशेषदोषत्वं आत्मनः तत्प्रभाऽ-
रुणतनुत्वभावनं च । रश्मिस्लगननुस्मरणम् । तत्र तत्र यत्राचितं सन्मुख्यादीनामूहः ।
संश्लिष्टमण्डले वक्ष्यमाणं देवस्य ध्यानम् ।

तत्पुरुषाय विद्महे वक्रतुण्डाय धीमहि । तन्नो दन्तिः^१ प्रचोदयात् ॥
इति मन्त्रेण त्रिः अर्घ्यदानम् । ऋष्यादिन्यासत्रयमिह वक्ष्यमाणं चेति ॥

चतुराष्टसितर्पणसंकल्पादि

ततः आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ सङ्कीर्त्य मम श्रीमहागणपतिप्रसादसिद्धयै
चतुराष्टसितर्पणं करिष्ये इति सङ्कल्प्य नद्यादौ हस्तामात्रं चतुरश्रमण्डलं परिगृह्य

^१ न्ती इति 'न' ।

ब्रह्माण्डोदरतीर्थानि करैः स्पृष्टानि ते रवे ।
तेन सत्येन मे देव तीर्थं देहि दिवाकर ॥

इति मन्त्रेण सूर्यमन्यर्घ्यं

आवाहयामि त्वां देवि तर्पणायेह सुन्दरि ।
एहि गङ्गे नमस्तुभ्यं सर्वतीर्थसमन्विते ॥

इति गङ्गां प्रार्थ्यं 'ह्रीं ह्रीं ह्रूं ह्रीं ह्रीं ह्रः' इत्युच्चार्य कोऽइत्यङ्कुशमुद्रया गङ्गाऽऽदितीर्थान्याबाह्यं वं इत्यमृतबीजेन सप्तवारमभिमन्त्र्य तत्र चतुरश्राष्टदक्षवट्कोणत्रिकोणात्मकं महागणपतियन्त्रं विचिन्त्य स्वदेहे ऋष्यादिन्यासान् न्यस्य यन्त्रे सावरणं देवमावाह्यं

श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये लं पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)^१
३ महागणपतये हं आकाशात्मकं पुष्पं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)
३ महागणपतये वं वाय्वात्मकं धूपं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)
३ महागणपतये रं ब्रह्मात्मकं दीपं कल्पयामि नमः । (त्रिवारम्)
३ महागणपतये वं अमृतात्मकं नैवेद्यं कल्पयामि नमः । तदङ्गत्वेन
३ महागणपतये सं सर्वात्मकं ताम्बूलं कल्पयामि नमः । (त्रिवारं)

इति पञ्चोपचारैः अर्चयेत् ॥

चतुराष्टसितर्पणम्

प्रथमं प्रत्यावृत्ति मूलान्ते महागणपतिं तर्पयामीति द्वादशवारं तर्पयित्वा ततः स्वाहाऽन्तेन मूलस्यैकैकेन वर्णेन चतुश्चतुर्वारं प्रतिवर्णान्तमावृत्तेन मूलेन च प्रान्वत् चतुश्चतुर्वारं देवं, त्रयोदशसु मिथुनेषु श्रीश्रीपत्यादिषु एकैकां देवतां द्वितीयान्तेन तत्तन्नाम्ना चतुश्चतुर्वारं प्रतिदेवतमावृत्तेन च मूलेन देवं चतुश्चतुर्वारं तर्पयेत् । यथा—

ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गणपतये वरवरद सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा

महागणपतिं तर्पयामि ॥ द्वादशवारम् ॥

३ ॐ स्वाहा महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

^१ ह्रीं, ह्रीं . . . इति—भ.

^२ अत्र केचित् सकृत् सकृत् एव उपचारमन्त्रान् पठन्ति । संशोधकः ।

[illegible]

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ कान्तिं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ सुमुखं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ मदनावतीं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ दुर्मुखं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ मदद्रवां स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ अविघ्नं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ द्राक्षिणीं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ धिप्रकर्तारं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ क्षुभारं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ शङ्खनिधिं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ वसुमतीं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

३ पद्मनिधिं स्वाहा । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

मूलं । महागणपतिं तर्पयामि ॥ चतुर्वारम् ॥

इत्याहृत्य तर्पणसङ्ख्यापिण्डश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरचतुश्शती ४४४ भवति ॥

अथ पुनर्मूलेन देवं उक्तया रीत्या पञ्चधा उपचर्प आमन्त्रयुद्वासयेत् ॥
इति चतुराष्टचित्तर्पणविधिः ॥

पूजाविधिः

यागमन्दिरागमनादि विघ्नोत्सारणान्तम्

ततो यागगृहमागत्य स्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य यागमन्दिरं च रत्नवल्लीपुष्पमालिका-
वितानादिभिः अलङ्कृत्य च द्वारस्य दक्षयामभागयोः ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

श्रीं ह्रीं श्रीं भद्रकाळ्यै नमः ॥ दक्षशाखायाम् ॥

३ भैरवाय नमः ॥ शमशाखायाम् ॥

३ लम्बोदराय नमः ॥ ऊर्ध्वशाखायाम् ॥

इति तिस्रो द्वारि देवताः सम्पूज्य अन्तः प्रविष्टः सपर्यासामग्रीं दक्षभागे निधाय
दीपानभितः प्रज्वाल्य दीपौ वा गन्धादिभिः कृतात्मालङ्करणः ताम्बूलेन जातीपत्र-
फललवङ्गैलाकर्षुराख्यपञ्चतितेन वा मुरमिळवदनः स्वास्तीर्णे ऊर्णामृदुनि शुचिनि
बालातृतीयबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने ३ आधारशक्तिमला-
सनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पश्चासनाद्यन्यतमेनासनेनोपविश्य ३
रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नम इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा ३
समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यो नम इति मूर्धनि वद्धाञ्जलिः स्वयामदक्ष-
पार्श्वयोः क्रमेण श्रीगुरुपादुकाया गुरुं मूलेन च देवं प्रणम्य स्वस्य तदैक्यं भाषयन्—

श्रीं ह्रीं श्रीं अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विघ्नकर्तारः ते नश्यन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्दामपार्णिभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयक्रूरदृष्टयलोकन-
पूर्वकताळत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् ॥

ताळत्रयं नाम दक्षतर्जनीनध्यमान्यां अवोमुखाभ्यां वामकरतले सशब्दमुपयुपरि त्रिरभिघातः ॥

शिखाधन्वनादि मातृकान्यासान्तम् ।

ततो नम इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य 'अंकुरेण' शिखां बद्ध्वा श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन प्रकारेण भूतशुद्धिमात्मनः प्राणप्रतिष्ठां च विधाय विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा मूलेन प्राणानायम्य तेजोरूपदेवानन्यं भावयन् आत्मानं ऐं ह्रः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेण मुद्रावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोध विन्यस्य देहे च व्यापकं कृत्वा श्रीक्रमे वक्ष्यमाणं मातृकान्यासं विदध्यात् । तत्र च श्रीं ह्रीं क्लीं इति त्रिवीजं प्रथमं योजयेत् इति विशेषः ॥

षडङ्गन्यासः

ततः

श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां अङ्गुष्ठद्वयाय नमः ॥

३ श्रीं गीं तर्जनीशिरसे स्वाहा ॥

३ ह्रीं गूं मध्यमाशिखायै वषट् ॥

३ क्लीं गै अनामिकाकवचाय हुम् ॥

३ ग्लौं गौं कनिष्ठिकानेत्रत्रयाय वौषट् ॥

३ गं गः करतलकरपृष्ठास्त्राय फट् ॥

इति षडङ्गमन्त्रानङ्गुष्ठादिषु हृदयादिषु च न्यस्य मूलेन त्रिव्यापकं कुर्यात् ॥

ध्यानम्

ततो ध्यानम्—

ततो हृदब्जे शोणाङ्गं वामोत्तङ्गविभूषया ।

सिद्धलक्ष्म्या समाश्लिष्टपार्श्वमर्धेन्दुशेखरम् ॥

^१ 'अङ्गुष्ठेन' इत्यपि वा स्वात्—अङ्गुष्ठमन्त्रेण 'नमः' इत्यनेनेत्यर्थः (कल्पसूत्रे ८ खण्डे १० सूत्रं दर्शनीयम्)—(संपादकः) .

^२ अङ्गुष्ठेन इति अङ्गुष्ठार्थेन क्लीं इत्यनेनेति सम्प्रदायः ।

यामाघः करतो दक्षाधः करान्तोऽपु पुष्करे ।
परिष्कृतं मातुलङ्गगदापुण्ड्रेक्षुर्कामुक्तैः ॥
शूलेन शङ्खचक्राभ्यां पाशोत्पलयुगेन च ।
शालिमञ्जरिकास्वीयदन्ताञ्जलमणीघटैः ॥
स्रक्मदं च सानन्दं श्रीश्रीपत्न्यादिसंवृतम् ।
अशेषविघ्नविघ्नसन्निघ्नं विघ्नेश्वरं स्मरेत् ॥

अर्घ्यसंस्कारः

अथ तं मानसैः पञ्चोपचारैः अभ्यर्च्य श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये
आसादयेत् । तत्र चोभयोरर्घ्ययोरप्युक्तं पङ्क्त्युपाधारस्थापनादियु क्रमेण—

श्रीं ह्रीं क्लीं अं अग्निमण्डलाय दशकलाऽऽमने अर्घ्यपात्राधाराय नमः ॥

३ उं सूर्यमण्डलाय द्वादशकलाऽऽमने अर्घ्यपात्राय नमः ॥

३ मं सोममण्डलाय षोडशकलाऽऽमने अर्घ्यमृताय नमः ॥

इत्येव मन्त्राः, गणपतिगायत्र्योक्तया—

गुणानां त्वा गुणपतिं हवामहे कृषिं कवीनामुपमश्रवस्तमम् ।

ज्येष्ठराजं ब्रह्मणा ब्रह्मणस्पत आ नमः शृण्वन्नृतिभिः सीद सादनम् ॥

इत्यनया ऋचा चाभिमन्त्रणम्, चतुर्नवतिमन्त्राद्यभिमन्त्रणाभावश्चेति विशेषः । अथ
सामान्यार्घ्यजलविन्दुभिः आत्मानं पूजोपकरणानि च सम्प्रोक्ष्य विशेषार्घ्यजलविन्दुभिः
स्वशिरसि गुरुपादुकां त्रिरिद्धा सपर्यासामग्रीं पावयित्वा ॥

पीठे प्राणप्रतिष्ठा

पुरतो रक्तचन्दनादिभिः निर्मिते पीठे कलधौतादिविरचितां महागणपति-
प्रतिमां वा ध्यानोक्तरूपां चतुरश्राष्टदलषडरत्रिकोणात्मकं सिन्दूरादिना लिखितं
लेखितं वा यन्त्रं, धातुमयं वा निवेश्य—

श्रीगणेशयन्त्रस्य प्राणा इह प्राणाः श्रीगणेशयन्त्रस्य जीव इह स्थितः
 श्रीगणेशयन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि श्रीगणेशयन्त्रस्य वाक्छनः प्राणा इह आवाप्तु स्वाहा ॥
 इति मन्त्रेण प्राणप्रतिष्ठां विदध्यात् ॥

पीठशक्तिपूजा

तस्य त्रिकोणे स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन परितो मध्ये च क्रमेण—

१	श्रीं ह्रीं क्लीं तीव्रायै नमः ॥	६	श्रीं ह्रीं क्लीं उग्रायै नमः ॥
२	३ ज्वालिन्यै नमः ॥	७	३ तेजोवत्यै नमः ॥
३	३ नन्दायै नमः ॥	८	३ सत्यायै नमः ॥
४	३ भोगदायै नमः ॥	९	३ विघ्ननाशिन्यै नमः ॥
५	३ कामरूपिण्यै नमः ॥		

इति नवगणेशपीठशक्तीरभ्यर्च्य

धर्माद्यष्टकपूजा

तत्रैव आग्नेय्यादिविदिक्षु प्रागाद्यासु च दिक्षु क्रमेण—

१	श्रीं ह्रीं क्लीं ऋं धर्माय नमः ॥	५	श्रीं ह्रीं क्लीं ऋं अधर्माय नमः ॥
२	३ ऋं ज्ञानाय नमः ॥	६	३ ऋं अज्ञानाय नमः ॥
३	३ लृं वैराग्याय नमः ॥	७	३ लृं अवैराग्याय नमः ॥
४	३ लृं ऐश्वर्याय नमः ॥	८	३ लृं अनैश्वर्याय नमः ॥

इति चार्चयेत् ॥

महागणपतिपूजा

ततो मनसा ध्यातं महागणपतिं भक्तानुग्रहात्तेजोरूपेण परिणतं प्राप्य
 ब्रह्मरन्ध्रं बह्मसापुटाध्वना निर्गम्य कुसुमगर्भितेऽञ्जलीं मूर्तं मूलमन्त्रान्ते
 महागणपतिमावाहयामीति त्रिकोणे आवाह्य “आवाहितो भव” इत्यादिक्रमेण
 श्रीक्रमे वक्ष्यमाणतत्तन्मुद्राप्रदर्शनपूर्वकं आवाहन-संस्थापन-सन्निधापन-सन्निरोधन-

सम्मुखीकरणाद्युपठनादि कृत्वा वन्दनधेनुधोनिमुद्राश्च प्रदक्ष्य सामान्यार्घ्योदकेन प्राग्वत्
गन्धादिष्वोपचारान् आचरेत् ॥

महागणपतितर्पणम्

ततो मूलान्ते श्रीमहागणपतिश्रीपादुकां पूजयामीति वामकरतत्त्वमुद्रया
सन्दष्टद्वितीयशकल्युद्गीतक्षीरकिन्दुदक्ष^१करोपात्तकुसुमयुगपप्रक्षेपेण देवं दशवारं उपतर्पयेत् ।
तत्त्वमुद्रा उत्तरत्रापि साधारणी ।

षडङ्गपूजा

ततो देवस्य अग्नीशामुखायुकोणेषु मौळौ प्रागादिदिक्षु च क्रमेण—

- श्रीं ह्रीं क्लीं ॐ गां हृदयाय नमः हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ श्रीं गीं शिरसे स्वाहा शिरशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ ह्रीं गुं शिखायै वषट् शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ क्लीं गै कवचाय हुम् कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ ग्लौं गौं नेत्रत्रयाय वौषट् नेत्रत्रयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ गं गः अस्त्राय फट् अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि ॥

इति समन्वयार्थं

ओघध्वजपूजा

देवस्य पश्चात् प्रागपर्वरेखात्रये दक्षिणसंस्थाक्रमेण गुर्बोध्वजं यजेत् ॥ यथा—

दिव्यौघः

- श्रीं ह्रीं क्लीं विनायकसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ।
३ कवीश्वरसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ विरूपाक्षसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
३ विश्वसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

^१ करशानमुद्रोपात्त—अ.

नित्योत्सवः

- ३ ब्रह्मण्यसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ निधीशसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

सिद्धौघः

- श्रीं ह्रीं क्लीं गजाधिराजसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ वरप्रदसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

मानचौघः

- श्रीं ह्रीं क्लीं विजयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ दुर्जयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ जयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ दुःखारिसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ सुखाकहसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ परमात्मसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ सर्वभूतात्मसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ महानन्दसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ फाल्गुनसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ सद्योजातसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ बुद्धसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ शूरसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

दिव्यौघपाठान्तरम्

- श्रीं ह्रीं क्लीं विनायकसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ विरूपाक्षसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ बुद्धसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

- ३ शूरसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ वरप्रदसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

सिद्धौघपाठान्तरम्

- श्री ह्रीं ह्रीं विजयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ दुर्जयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ जयसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ कवीश्वरसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ब्रह्मण्यसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ निधीशसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

मानवौघपाठान्तरम्

- श्री ह्रीं ह्रीं गजाधिराजसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ दुःखारिसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ सद्योजातसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ सुखाब्धसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ परमात्मसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ सर्वभूतात्मसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ महानन्दसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ शुभानन्दसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ फालचन्द्रसिद्धाचार्यश्रीपादुकां पूजयामि ॥

(गुर्वौघत्रयसंख्या विंशतिः)

आवरणार्चनम्

प्रथमावरणम्

व्यश्रवदश्रयोरन्तराले प्रागादिदिक्षु क्रमेण—

- श्री ह्रीं क्लीं श्रीश्रीपतिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ गिरिजागिरिजापतिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ रतिरतिपतिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ महीमहीपतिश्रीपादुकां पूजयामि ॥

द्वितीयावरणम्

षडश्रे देवाग्रकोणमारम्य प्रादक्षिण्येन तदक्षवामपार्श्वयोश्च क्रमेण यजेत्—

- श्री ह्रीं क्लीं ऋद्धधामोदश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ समृद्धिप्रमोदश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ कान्तिमुखश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ मदनाब्तीदुर्मुखश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ मददवाक्त्रिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ब्राह्मिणीविघ्नकर्तृश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ वसुधाराशङ्कानिधिश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ वसुमतीपद्मनिधिश्रीपादुकां पूजयामि ॥

तृतीयावरणम्

षडश्रसन्धिपटके प्राग्वत्^१ षडङ्गदेवताऽर्चनम् ॥

चतुर्थावरणम्

अष्टदले पश्चिमादिदिक्षु वायव्यादिदिदिक्षु च प्रादक्षिण्यक्रमेण—

- श्री ह्रीं क्लीं आं ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
 ३ ईं माहेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि ॥

- ३ ऊं कौमारीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
- ३ अं वैष्णवीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
- ३ लं बाराहीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
- ३ ऐं माहेन्द्रीश्रीपादुकां पूजयामि ॥
- ३ औं चामुण्डाश्रीपादुकां पूजयामि ॥
- ३ अः महालक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि ॥

पञ्चमावरणम्

अथ चतुरश्रस्य रेखायां प्रागाद्यास्तु अष्टसु दिक्षु क्रमेण—

- श्रीं ह्रीं क्लीं लां इन्द्राय वज्रहस्ताय सुराधिपतये
ऐरावतवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
- ३ रां अग्नये शक्तिहस्ताय तेजोऽधिपतये
अजवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
- ३ टां यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये
महिषवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
- ३ क्षां निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये
नरवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
- ३ वां वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये
मकरवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
- ३ यां वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये
रुक्मवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
- ३ सां सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये
अश्ववाहनाय सपरिवाराय नमः ॥
- ३ हां ईशानाय त्रिशूलहस्ताय
विद्याऽधिपतये वृषभवाहनाय सपरिवाराय नमः ॥

सर्वा आवरणदेवताः देवस्याभिमुखास्तीनाः स्वयं तत्तदभिमुखः पूजयामीति भावयेत् ॥

गणनाथस्य पुनस्तर्पणं षोडशोपचारपूजा च

एवं पञ्चावरणीं इष्ट्वा पुनर्देवं दशधा प्राग्वदुपतर्प्य ^१षोडशभिः उपचारैः आराधयेत् । [ते च] पाद्यार्थाचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्पधूपदीपनीराजनछत्रचामरयुग-
दर्पणनैवेद्यपानीयताम्बूलाख्याः । मन्त्रास्तु—श्रीं ह्रीं क्लीं महागणपतये पाद्यं कल्पयामि
नमः इत्यादयः । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरश्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्रोक्षणम्, वं इति
धेनुमुद्रया अमृतीकरणम्, मूलेन सप्तवाराभिमन्त्रणम्, प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च कुर्यात् ।
इहापरिगणितान्यपि पूर्वोत्तरापोशनहस्ताप्रक्षालनगण्डूषपुनराचमनीयानि नैवेद्याङ्गत्वेन
पूर्ववत् कल्पयेत् ^२ ॥

अग्निकार्यम्

अथ श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन विधिना स्थण्डिलकल्पनादिप्रधानदेवतापञ्चोपचारान्तं कृत्वा

श्रीं ह्रीं क्लीं श्रियै स्वाहा । श्रिया इदं न मम ॥

३ श्रीपतये स्वाहा । श्रीपतये इदं न मम ॥

इत्यादिरीत्या ^३ पञ्चममिथुनवज्रं श्रयादिविप्रकर्तृपर्यन्ताः विंशतिदेवता उद्दिश्य चतुर्थ्यन्तैः
बीजत्रयाद्यैः स्वाहाशिरस्कैः तत्तन्नाममन्त्रैः आज्येन एकैकवारं उद्देशत्यागपूर्वकं हुत्वा
अथ प्रधानदेवतायै महागणपतये मूलेन दशवारं हुत्वा वक्ष्यमाणप्रकारेण बलिं प्रदाय
महाख्याहत्यादिविधिशेषं निर्वर्तयेत् ॥

बलिदानम्

होमाकरणपक्षे बलिमात्रं दद्यात् । यथा—^४पुरतः स्वधाममागे त्रिकोणवृत्त
चतुरश्रामकं मण्डलं कृत्वा ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति गन्धादिभिरभ्यर्च्य
अर्धभक्तपूरितोदकं सक्षीरादित्रयं पात्रं तत्र क्षिप्यत्य उँ ह्रीं सर्वविघ्नहृद्ग्रहः सर्वभूतेभ्यो
हं फट् स्वाहा इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा दक्षकरार्पितं वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं क्षीरं बल्युपरि
दत्त्वा बाणमुद्रया बलिं भूतैः प्राहितं विभाव्य प्रणमेदिति ॥

^१ परमानन्दव्रजादिषु च नैते । अन्य एव । ते च । पाद्यमर्घ्यमाचमनस्तानयकभूषणगंध-
पुष्पधूपदीपनैवेद्यताम्बूलनीराजनपुष्पांजलिपरिक्रमणतर्पिताः ॥ संपादकः

^२ “ताम्बूलं च” इत्यधिकः—अ, म.

^३ तर्पणौक्तकमानुसारेण ।

^४ बाणमुद्राद्विः वाममागे—अ.

तर्पणजपस्तोत्राणि

अथ प्रक्षालितपाणि^१पाद आचान्त आगत्य देवं मूलेन त्रिधा सन्तर्प्य पुष्पाञ्जलिं दत्वा प्रदक्षिणनुतीर्विधाय जपेत्—

अस्य श्रीमहागणपतिमहामन्त्रस्य गणकक्रपये नम इति शिरसि । निचृद्रायत्रीछन्दसे नम इति मुखे । महागणपतये देवतायै नम इति हृदये । गं वीजाय नम इति गुह्ये । स्वाहाशक्त्यै नम इति पादयोः । ॐ कालिकाय नम इति नाम्नी । मम अभीष्टसिद्धयै विनियोगाय नम इति करसम्पुटे च न्यस्य । उक्तैः पङ्क्त्यन्तैः अङ्गुष्ठादिषु हृदयादिषु च न्यासं विधाय । पूर्वोक्तभङ्ग्या ध्यात्वा । इयामाक्रमे वक्ष्यमाणप्रकारेण संस्कृता^२ मालामादाय श्रीक्रमे वक्ष्यमाणविधिना मूलमष्टोत्तरशत-
वारानावर्त्य^३ पुनरपि न्यासादि कृत्वा

गुह्यातिगुह्यगोप्ता त्वं गृह्णाणास्मत्कृतं जपम् ।

सिद्धिर्भवेत्तु मे देव त्वत्प्रसादान्मेयि स्थिरा ॥

इति सामान्यार्थोदकेन जपं देवस्य दक्षकरे समर्पितं विभाव्य स्तुवीत । यथा—

श्रीभगवानुवाच ।

गणेशस्य स्तवं वक्ष्ये कलौ क्वटिति सिद्धिदम् ।

न न्यासो न च संस्कारो न होमो न च तर्पणम् ॥

न मार्जनं च^४ पञ्चाङ्गं सहस्रजपमात्रतः

सिध्यत्यर्चनतः पञ्चशतब्राह्मणभोजनात् ॥

अस्य श्रीगणपतिस्तोत्रमालामन्त्रस्य भगवान् श्रीसदाशिव ऋषिः ।^५ उष्णिक् छन्दः ।

श्रीगणपतिर्देवता । श्रीगणपतिप्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः ।

ध्यानम्—

चतुर्भुजं रक्ततनुं त्रिणेत्रं पाराङ्कुशौ मोदकपात्रदन्तौ ।

कौरुर्धनं सरसीरुहस्थं गणाधिनाथं शशिचूडमीडे ॥ इति ॥

^१ पादमाचान्तमागत्य—इति पाठः बहुषु कोशेषु दृश्यते.

^२ पृ. १६३ पं. २४.

^३ पृ. १२२ पं. ३.

^४ पञ्चास्य—अ.

^५ अष्टिः—४१, ४२, ४३, अ.

सदाशिवप्रोक्तं गणेशाष्टकम्

ॐ विनायकैकभाषनासमर्चनासमर्पितं
 प्रमोदकैः प्रमोदकैः प्रमोदमोदमोदकम् ।
 यदर्पितं समर्पितं नवन्यधान्यनिर्मितं
 नखण्डितं नखण्डितं नखण्डमण्डनं कृतम् ॥
 सजातिकृद्विजातिकृत्स्वनिष्ठभेदवर्जितं
 निरञ्जनं च निर्गुणं निराकृतिं च निष्कियम् ।
 सदात्मकं चिदात्मकं सुखात्मकं परं पदं
 भजामि तं गजाननं स्वमाययाऽऽत्तविग्रहम् ॥
 गणाधिप स्वमष्टमूर्तिरीशसूनुरीश्वरः
 त्वमम्बरं च शम्बरं धनञ्जयः प्रभञ्जनः ।
 त्वमेव दीक्षितः क्षितिर्निशाकरः प्रभाकरः
 चराचरप्रचारहेतुरन्तरायशान्तिकृत् ॥
 अनेकदं तमालनीलमेकदन्तसुन्दरं
 गजाननं नुमो गजाननामृताब्धिमन्दिरम् ।
 समस्तवेदवादसत्कलाकलापमन्दिरं
 महान्तरायदुस्तमशमार्कनाश्रितोदरम् ॥
 सरलहेमघण्टिकानिनादनूपुरस्रनैः
 मृदङ्गताळनादभेदसाधनानुरूपतः ।
 विमिद्धिमित्ततोऽङ्गतोङ्गथेयिथेयिशब्दतो
 विनायकशशाङ्कशेखराग्रतः प्रनृत्यति ॥
 नमामि नाकनायकैकनायकं विनायकं
 कलाकलापकल्पनानिदानमादिपूर्यम् ।
 गणेश्वरं गुणेश्वरं महेश्वरात्मसम्भवं
 स्वपादमूलसेविनामपारैर्मथप्रदम् ॥
 भजे प्रचण्डतुन्दिलं सदन्दशूकभूषणं
 सनन्दनादिवन्दितं समस्तसिद्धसेवितम् ।

सुरासुरीबयोस्तदा जयप्रदं भयप्रदं
 समस्तविघ्नातिनं स्वभक्तपक्षपातिनम् ॥
 कराम्बुजात्तकङ्कणः पदाब्जकिङ्किणीगणो
 गणेश्वरो गुणार्णवः कर्णेश्वराङ्गभूषणः ।
 जगत्त्रयान्तरायशान्तिकारकोस्तु तारको
 भवार्णवादनेकदुर्ग्रहादिदेकविग्रहः ॥
 यो भक्तिप्रवणः परावरगुरोस्तोत्रं गणेशाष्टकं
 शुद्धस्संयतचेतसा यदि पठेन्नित्यं त्रिसन्ध्यं पुमान् ।
 तस्य श्रीरतुला स्वसिद्धिस्तदिता श्रीशारदा सारदा
 स्यातां तत्परिचारिके किल तदा काः कामनानां कथाः ॥

सुवासिनीपूजा

ततः श्रीक्रमे वक्ष्यमाणेन क्रमेण सुवासिनीपूजनहविःप्रतिपत्तिदेवतोद्गासनदिशेषं
 समापयेत् । अत्र च सुवासिन्या साकं बटुकार्चनमपि । तत्र मन्त्रः—३ वं बटुकाय
 नमः इति । मम निर्विघ्नं मन्त्रसिद्धिर्भूयादिति तौ प्रति प्रार्थनायां तथाऽस्त्विति
 तत्प्रतिवचनम् । मूलात्ते अमुकतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहेति तत्त्वत्रयशोधनं
 चेति विशेषः ॥

पुरश्चरणविधिः

एवं नित्यक्रमं प्रवर्त्यन् श्यामाक्रमे^१ वक्ष्यमाणेन विधिना अष्टाविंशतिसहस्र-
 सङ्ख्यापुरश्चरणजपः । प्रकृते कलियुगात्वात् तच्चतुर्गुणितम् । प्रथमेऽहनि सहस्रं ततः
 प्रत्यहं त्रिसहस्रसङ्ख्यं च कृत्वा जपदशांशहोम—तदशांशतर्पण—तदशांशब्राह्मणभोजनानि
 विदध्यात् । होमद्रव्याणि च—

मोदकैः पृथुकैर्लजैः सक्तुभिश्चेक्षुपर्वभिः ।

नारिकेलैस्तिळैः शुद्धैः सुपकैः कदलीफलैः ॥

इत्युक्तान्यष्टौ । एतेषां प्रमाणं तु—मोदका अखण्डिता ग्रासमिताः । पृथुकलाजसक्तवो
 मुष्टिपरिमिताः । इक्षुप्रमाणं श्लोक एवोक्तम् । नारिकेलं अष्टधा खण्डितम् । तिळाः

चुलुकप्रमाणाः शतसङ्ख्याका वा । कदलीफलमल्पं यद्यखण्डितम्, पृथु चेद्यथारुचि खण्डितम् । अमीषां द्रव्याणां मधुक्षीरघृतसिक्तानां पृथक्पृथग्गाढतयो होमसङ्ख्या-
पिण्डाष्टमभागमिताः ३५० । श्लोकपाठक्रमेण भवन्ति । अष्टद्रव्यहोमात् प्रागावरण-
देवतानां एकैकाहुतिः प्रधानदेवतायाश्च ^१या दशाहुतयः ताः आज्येनैव भवन्ति ।
तर्पणपूर्वाङ्गं तु चतुरावृत्तितर्पणवदेव ॥

इत्थं पुरश्चरणेन सिद्धमनुः, स्वातन्त्र्येणोपास्तौ च श्रीकर्मोक्तेन क्रमेण नैमित्तिक-
कार्त्तनपरः, काम्यापेक्षी चेत् श्यामाक्रमे षड्यमाणेन तत्तत्कामानुगुणेन द्रव्येण इष्ट्वा
सिद्धसङ्कल्पः सुखी विहरेत् ॥ इति शिवम् ॥

इति श्रीभामुरानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन निर्मिते
कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवविबन्धे महागणपतिकर्मनिरूपणं नाम
तृणोत्सवो द्वितीयः समाप्तः

यौवनोल्लासः तृतीयः—श्रीक्रमः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
युनक्त्युमानन्दनाथो यौवनोल्लासमद्भुतम् ॥
महात्रिपुरसुन्दर्या मतोऽत्र यजनक्रमः ।
कीर्त्यन्ते गणपत्यादिक्रमा यदुपजीविनः ॥
आद्याय श्रीभासुरानन्दनाथाचार्यास्मद्गुरवे ह्युमानन्दनाथः ।
श्रेयोमूलं साधकानां तनोति यौवनोल्लासं श्रीक्रमोपक्रमेण ॥
इह सप्तप्रकरणान्याह्निकेन सपर्यया ।
होममुद्रान्यासजपनैमित्तिकसमर्चनैः ॥
आह्निके श्रीगुरुच्यवनं प्राणसंयमनं ततः ।
चिद्विमर्शो ब्रह्मा मूलावृत्ती रश्मिसरस्मृतिः ॥
स्नानं सन्याविधानं च पूजाप्रकरणे पुनः ।
द्वारपूजाऽऽत्मनैपथ्यं आसनावस्थितिक्रमः ॥
दीपनाथस्तपस्या च श्रीचक्रपरिकल्पनम् ।
मन्दिरार्चा भूतशुद्धिः प्रसूहोत्सारणं ततः ॥
न्यासजालविधिः पात्रासादनं मातुरर्चनम् ।
मुद्राकृतिः षडङ्गार्चा नित्याश्रीगुरुपूजनम् ॥
नयावृत्तिस्तपस्या च श्रीदेवीपुनरर्चनम् ।
अथ कामकलाच्यवनं सौभाग्यद्वयस्मृतिः ॥
कृताकृतत्वं होमस्य बलिदानविधिस्तथा ।
जपस्तोत्रे मुवास्तिन्याः पूजनं तत्त्वशोधनम् ॥

देवतोद्भासनं चाथ विशेषार्थविसर्जनम् ।
 सङ्क्षेपार्चाविधिस्तद्वत् क्लृप्तार्थनियमास्ततः ॥
 श्रीचक्रलेखनोपायस्तत्प्रतिष्ठाविधिस्तथा ।
 होमादिप्रक्रियास्तत्तद्विधिज्ञानप्रयोजनाः ॥
 सन्तु पद्धतयो लोके कल्पसूत्रानुगाः पराः ।
 अनन्यसम्पेक्षेयं प्रायेणेति विभाव्यताम् ॥
 कादिहाद्योः पद्धदयोरियं साधारणी मता ।
 श्रीशोडश्या विशेषस्तु तत्र तत्र निरूपितः ॥
 सर्वश्रीक्रममन्त्रेषु त्रितार्या योजनं पुरः ।
 ऐं ह्रीं श्रीमित्रात्मिकायास्ता च तत्पूर्वकेषु न ॥
 श्रीमान् प्रोक्तगुणो लब्ध्वा दीक्षामुक्तगुणाद्गुरोः ।
 इङ्गा महागणपतिमारभेत श्रियः क्रमम् ॥

आह्निकप्रकरणम्

शुरुध्यानम्

मुहूर्ते ब्राह्म उत्थाय निषण्णः शयने निजे ।
 अपलापाय पापानामादावेवं समाचरेत् ॥
 स्वब्रह्मरन्ध्रगाम्भोजकर्णिकापीठवासिनम् ।
 शिवरूपं श्वेतवस्त्रमाख्यभूषानुलेपनम् ॥
 दयाऽऽर्द्धदृष्टिं स्मेरास्यं वरामयकराम्बुजम् ।
 वामाङ्गगतया पीतवपुषाऽरुणवेषया ॥
 पद्मत्रया वामकरे शक्त्या दक्षमुजावृतम् ।
 गौरं श्रीभासुरं नाथं सानन्दं चिन्तयेत् सुधीः ॥

ततः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वै हसक्षमलवर्यं सहस्रमलवर्यां ^१ह्रत्तौ ह्रौः अमुकाम्बासहितश्री
अमुकानन्दनाथगुरु^२श्रीपादुकां पूजयामीति मन्त्रान्ते सुमुखसुवृत्तचतुरश्रमुद्ररयोन्याख्याभिः
पञ्चभिः मुद्राभिः तं प्रणमेत् । मुद्राप्रकारस्तु तत्प्रकरणे वक्ष्यते ।

ततः—

नमस्ते नाथ भगवन् शिष्याय गुरुरूपिणे ।
विद्याऽवतारसंसिद्धयै स्वीकृतानेकप्रिह ॥
नवाय नवरूपाय परमा^३र्थस्वरूपिणे ।
सर्वाज्ञानतमोभेदमानवे चिद्ब्रह्मनाथ ते ॥
स्वतन्त्राय दयाकृतप्रिह्राय शिवात्मने ।
परतन्त्राय भक्तानां भव्यानां भव्यरूपिणे ॥
विवेकिनां विवेकाय विमर्शाय विमर्शनाम् ।
प्रकाशानां प्रकाशाय ज्ञानिनां ज्ञानरूपिणे ॥
पुरस्तात् पार्श्वयोः पृष्ठे नमस्कुर्यामुपर्यधः ।
सदा नवित्तरूपेण विधेहि भवदासनम् ॥
^४इत्येवं पञ्चभिः श्लोकैः स्तुवीत यतमानसः ।
प्रातः प्रबोधसमये जपात् सुदिवसं भवेत् ॥

प्राणसंयमनम्

अथ तत्त्वरणकमलयुगळविगळदधृतरसविसरपरिलुताखिलाङ्गं आत्मानं भाषयन्
शिवादिश्रीगुरुभ्यो नम इति मूर्धनि बद्धाङ्गलिः त्रिः प्राणानायच्छेत् । तत्प्रकारस्तु
—एकवारमावृत्तया मूलविधया पिङ्गलापथेन पूरकं, त्रिरावृत्तया तथा मूलाधारा-
नाडताज्ञासंज्ञेषु कमलेषु क्रमेण शोणपीतश्वेतकूटत्रयविभावनापूर्वं सुषुम्नायां कुम्भकं,
सकृदावृत्तया च तथा इडानाडीवर्त्मना रेचकमिति । इह पूरकरेचकयोः पिङ्गलेडयोः
व्यत्ययोऽपि दृष्टोऽन्यत्र ॥

^१ह्रत्तौः ह्रौः—अ १. ^२श्रीपरमगुरुवरमेष्ठिगुरुश्री—अ १. ^३वैकरूपिणे इति पाठः न पुस्तके.

^४त्वत्प्रसादादहं देव कृतकृत्योऽस्मि सर्वदा । नायामृत्युमहापाशात् विमुक्तोऽस्मि शिष्योऽस्मि च ॥
(इत्यधिकः अ पुस्तके).

तेन च नियमितपवनमनःस्पन्दः आमूलाधारं आ च ब्रह्मरन्ध्रमुद्रतां तद्विहृता-
सदृशाकृतिं तरुणारुणपिञ्जरतेजसं ज्वलन्तीं सर्वकारणभूतां परां संविदं विचिन्त्य

हृदा मूलावृत्तिः

तद्रश्मिनिकरभस्मितसकलकश्मलजालो मूलं मनसा दशवारमावर्त्य

रश्मिमालास्मरणम्

वक्ष्यमाणान् रश्मिमालामन्त्रांध एकवारमावर्त्येत् । रश्मिस्त्रगावर्तनं तु
त्रैवर्णिकविषयम् ॥

यदि प्रबोधसमकालमावर्त्यकोपाधिस्तदा सन्निरसनपूर्वमुक्तमनुतिष्ठेत् ॥

इति कात्यकृतम् ॥

अजपागायत्रीभावनम्

^१ [इति देवीं प्रार्थ्य गुरुपदेशेन ज्ञातं सहजसिद्धं अजपाजपं निवेदयेत् ।
मया पूर्वैरुजपां षट्छताधिक-एकविंशतिसाहसिकां निःश्वासोच्छ्वासरूपिणीं मूला-
धारादिब्रह्मरन्ध्रान्तसप्तचक्रनिवासिनीभ्यो देवतान्यो निवेदयामीति सङ्कल्प्य हंसस्सोऽहं
इति मन्त्रं पञ्चविंशतिवारं जपित्वा तदुपरि निःश्वासोच्छ्वासादिकं गायत्रीरूपं
भावयित्वा ॥

प्रातः प्रभृतिसायान्तं सायादिप्रातरन्ततः ।

यत्करोमि जगद्योने तदस्तु तव पूजनम् ॥]

भूप्रार्थनादि मुखक्षालनान्तम्

समुद्रवसने देवि पर्वतस्तनमण्डिते ।

विष्णुपति नमस्तुभ्यं पादचारं^२ क्षमस्व मे ॥

^१ [] एतच्चिह्नमध्यगतो भागः (श्री, अ १) पुस्तकयोरेव दृश्यते.

^२ °दृश्यं क्ष० इति 'न' पुस्तके पाठः.

गृहे तु विना तर्पणम् । अशक्तौ च स्मार्तेन पथा मन्त्रमस्मन्मानयोरन्यतरं
निर्वर्त्य मूलेन त्रिराचमनप्रोक्षणे केवलं कुर्यात् ॥

सन्ध्याविधिः

अथ धौते वाससी परिधाय विधृतपुण्ड्रः वैदिकी सन्ध्यामभिवन्द्य तान्त्रिकी-
माचरेत् । यथा—मूलेन^१ त्रिराचम्य द्विः परिमृज्य सकृदुपस्पृश्य चक्षुषी नासिके
श्रोत्रे असे नामिं हृदयं शिरश्चाभितृप्ते^२ । ^३एवं त्रिराचम्य, पूर्ववत् प्राणानायम्य,
त्रिरात्मानं च प्रोक्ष्य, अञ्जलिना सलिलमादाय ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रूं सः मार्त्तण्ड-
भैरवाय प्रकाशशक्तिसहिताय स्वाहेति मन्त्रेण उदयते विवस्वते त्रिरभ्यै दत्त्वा तन्मण्डले
श्रीचक्रमनुचिन्त्य तत्र ध्यायेत्—

ध्यायेत् कामेश्वराङ्गस्थां कुरुविन्दमणिप्रभाम् ।
शोणाम्बरस्त्रगालेपां सर्वाङ्गीणविभूषणाम् ॥
सौन्दर्यशेषधिं सेषुचापपाशाङ्कुरोज्ज्वलाम् ।
स्वभाभिरणिमाद्यामिः सेव्यां सर्वनियामिकाम् ॥
सच्चिदानन्दवपुषं सदयापाङ्गविभ्रमाम् ।
सर्वलोकैकजननीं स्मेरास्यां^४ ललिताम्बिकाम् ॥

अत्रायुधानां क्रमः स्वरूपं च सपर्याप्रकरणे वक्ष्यते ॥

ततः—ऐं ह्रीं श्रीं क ए ईं ल ह्रीं त्रिपुरसुन्दरि विग्रहे ऐं ह्रीं श्रीं ह स क
ह ल ह्रीं पीठकामिनि धीमहि । ऐं ह्रीं श्रीं सकलह्रीं तनः क्लिप्ते प्रचोदयात्—इति
मन्त्रेण महेश्वरं त्रिरभ्यै दत्त्वा मूलेन त्रिः सन्तर्प्य मूलेन पूर्ववदाचम्य^५ जपप्रकरणे
वक्ष्यमाणान् ऋष्यादीन् न्यस्य मूलमष्टोत्तरशतवारं आवर्तयेत् । ततः पुनः

^१ मूलखण्डत्रयेण [कूटत्रयेण] इति 'न' । ^२ अभितृप्ते । इति 'न' ।

^३ षोडश्यापासनायां तु मूलत्रये दशमीजसम्पुटितेन प्रथमादिखण्डत्रयेण तत्त्वशोधनम् । सर्वेण
मूलेन सर्वतत्त्वशोधनं चेति विशेषः । एवमुत्तरत्रायि खण्डत्रयेण हेतुम् ।—इत्यधिकः [अ] पुस्तके.

^४ परदेवता—अ, अ१, न.

^५ ह्रीं ह्रीं ह्रूं सः मार्त्तण्डभैरवं तर्पयामि त्रिः । मूलेन साक्षां सायुधां सशक्तिकां सबाह्नां
सपरिवारं श्रीललितामहात्रिपुरसुन्दरीं तर्पयामीति त्रिः सन्तर्प्य आचम्य—इत्यधिकः (अ) पुस्तके.

कराङ्गन्यासादिकं कृत्वा जपं वक्ष्यमाणमन्त्रेण श्रीदेव्यै समर्थं आचम्य मण्डलस्थं तीर्थं विसर्जनमुद्रया सूर्ये विसृजेत् ॥

इयमेकैव प्रातःसंध्याऽनुष्ठेया सूत्रकारमते नान्या माध्याह्निकादयः ॥

अथ सपर्यासावनानि सम्पाद्य ब्रह्मयज्ञादि निर्वर्तयेत् इति शिवम् ॥

आह्निकप्रकरणं प्रथमं समाप्तम्

सपर्याप्रकरणम्

यागमन्दिरप्रवेशः

अथ मौनवान् यागमन्दिरमागत्य, गोमयेनोपलिप्तद्वारस्थण्डिलाम्बन्तरस्य रत्न-
वत्स्यायलङ्कृतस्य धूपधूपितस्य बद्धवितानकुसुमसज्जो मण्डपस्य पश्चिमद्वारे तिष्ठन्
दक्षवानशास्त्रयोः उर्ध्वभागे च क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं भद्रकाव्यै नमः, ३ भैरवाय नमः, ३ लम्बोदराय नमः ॥
इति तिस्रो द्वारदेवताः सम्पूज्य, अन्तः प्रविष्ट्वाचम्य देशकालौ^१ सङ्कीर्त्य मम
श्रीललिताप्रसादसिद्धयर्थं यथाशक्ति क्रमं निर्वर्तयिष्ये इति सङ्कल्प्य, विभृतारुणवसना-
भरणानुलेपनमाल्यः, सङ्कल्पमात्रकल्पिताकल्पो वा, ताम्बूलेन जातीपत्रफललवङ्गला-
कर्पूराख्यपत्रतिल्लेन वा सुरभिळवदनः समास्तीर्णो ऊर्णावसनमृदुनि शुचिनि बाला-
तृतीय^२बीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते चित्रकम्बलाद्यन्यतमे आसने ऐं
ह्रीं श्रीं आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति पुष्पाक्षतैरन्यर्घ्यं प्राञ्च्युष्ट उदङ्मुखो वा
पद्मासनाद्यन्यतमेन आसनेन उपविशेत् ॥

^३[कुलार्णवे—

यदाशाऽभिमुखो मन्त्री त्रिपुरां परिपूजयेत् ।

देवीपश्चात्तदा प्राची प्रतीची त्रिपुरापुरः ॥

इति पूज्यपूजकयोः मध्यं प्रतीचीति नियमः ॥]

^१ अत्र देशस्थाने शक्तिसंयमतत्रोक्तं देशनाम, कालस्थाने चाष्टांगोत्तः कार्यं इति अभियुक्ताः ।

^२ बीजहंसमन्त्राभ्यां—अ.

^३ अयं भागः (श्री) कोश एव.

^१ [शक्तिसङ्गमतन्त्रे नित्यनैमित्तिकपुष्करणादिष्पतिरितेषु काम्येषु जपेषु गजा-
श्वादीनि चरासनान्युक्तानि । तदलाभे मृत्प्रकृतिकानि कुशप्रकृतिकानि वा
आन्दोलिकादीनि वृक्षविशेषरूपाणि च कथितानि । विस्तरमिया न तद्वचनलेखः ॥]

ततः ऐं ह्रीं श्रीं रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नम इति भूमौ पुष्पाञ्जलिं
दधात् । ततः ऐं ह्रीं श्रीं समस्तगुणप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपादुकाम्यो नम इति
मूर्धनि वद्धाञ्जलिः स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण पूर्ववत् श्रीगुरुपादुकामनुमुषार्य,
पञ्चमुद्राभिः श्रीगुरुं महारणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रः
अस्त्राय फट् इत्यस्त्रमन्त्रेण मुद्रावृत्तेन अंगुष्ठादिकनिष्ठान्तं करतलयोः कूर्परयोः देहे
च व्यापकं कुर्यात् ॥

श्रीचक्रपरिकल्पनम्

अथ पुरतश्चतुर्विंशत्यङ्गुलिमितां भूमिमपहाय, गोमयेनोपलिप्ते शुचिनि समे
हस्तमात्रस्थण्डिले यथायोग्यपरिमाणे सुवर्णरूप्यताम्रादिपट्टे वा क्षीरमिश्रितेन सिन्दूर-
रजसा कुङ्कुमेन वा हेमादिलेखिनीगृहीतेन बिन्दुत्रिकोणवसुकोणदशारयुग्मचतुर्दशार-
कर्णिकावृत्ताष्टदलपुनःकर्णिकावृत्तषोडशदलमर्यादावृत्तत्रयचतुरश्रत्रितयात्मकं श्रीचक्रं
विलिखेत्, विलेखयेद्वा । स च प्रकारः एतादृशप्रकरणावसाने कथयिष्यते ॥

यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा

अथ सूत्रानुक्तानपि साम्प्रदायिकसम्मतां तन्त्रान्तरोदितां यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां
कुर्यात् । यथा—ऐं ह्रीं श्रीं श्रीचक्रस्य प्राणा इह प्राणाः श्रीचक्रस्य जीव इह स्थितः
श्रीचक्रस्य सर्वेन्द्रियाणि श्रीचक्रस्य वाक्चनःप्राणाः इह आयान्तु स्वाहा इति ।
एवमेव आत्मप्राणप्रतिष्ठाऽदौ सम्प्रदायः शरणीकार्यः ॥

यद्वा—काञ्चनरूप्यपञ्चलोहरत्नस्फटिकगण्डकीशिलायुक्तीर्णं वक्ष्यमाणेन प्रतिष्ठा-
विधिना प्रतिष्ठापितं तत्स्वास्तीर्णपट्टवसने श्रीखण्डचन्दनादिनिर्मिते पीठे निवेशयेत् ॥

^१ अर्थ भागः (भ) कोशे नास्ति.

मन्दिरार्चा

अथ तत्र चक्रराजे मन्दिरपूजां कुर्यात् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अमृताम्भोनिधये नमः,—रत्नदीपाय, नानावृक्षमहोद्या-
नाय, कल्पवाटिकायै, सन्तानवाटिकायै, हरिचन्दनवाटिकायै, मन्दारवाटिकायै,
पारिजातवाटिकायै, कदम्बवाटिकायै, पुष्परागरत्नप्राकाराय, पद्मरागरत्नप्राका-
राय, गोमेदकरत्नप्राकाराय, वज्ररत्नप्राकाराय, वैद्युरत्नप्राकाराय, इन्द्रनीलरत्न-
प्राकाराय, सुक्तरत्नप्राकाराय, मरुकरत्नप्राकाराय, विद्रुमरत्नप्राकाराय,
माणिक्यमण्डपाय, सहस्रस्तम्भमण्डपाय, अमृतवापिकायै, आनन्दवापिकायै,
विमर्शवापिकायै, बालातपोद्वाराय, चन्द्रिकोद्वाराय, महाशृङ्गारपरिघायै,
महापद्माट्यै, चिन्तामणिमयगृहराजाय, पूर्वास्त्रायमयपूर्वद्वाराय, दक्षिणास्त्राय-
मयदक्षिणद्वाराय, पश्चिमास्त्रायमयपश्चिमद्वाराय, उत्तरास्त्रायमयोत्तरद्वाराय,
रत्नप्रदीपबलयाय, मणिमयमहासिंहासनाय, ब्रह्ममयैकमञ्चपादाय, विष्णुमयैक-
मञ्चपादाय, रुद्रमयैकमञ्चपादाय, ईश्वरमयैकमञ्चपादाय, सदाशिवमयैकमञ्चफल-
काय, हंसतूलतूलिकायै, हंसतूलमहोपधानाय, कौमुन्धास्तरणाय, महावि-
तानकाय,—ऐं ह्रीं श्रीं महायवनिकायै नमः ॥

इति चतुश्चत्वारिंशन्मन्दिरमन्त्रैः तत्तदखिलं भावयन् कुसुमाक्षतैरभ्यर्चयेत् । एवमेव सर्वत्र
अर्चने तत्तद्भावना श्रेयसी ॥

वर्धनीपात्रनिधानादि दीपप्रज्वालनान्तम्

ततो जलपूर्णं वर्धनीपात्रं स्वयामभागे, गन्धपुष्पाक्षतादिकां सपर्यासामग्रीं
समप्रां स्वदक्षदेसे, क्षीरकलशादिकं देव्याः पश्चाद्भागे च निधाय, दीपानभितः
प्रज्वालयेत् । असम्भवे तु दीपौ दीपं वा । इह च विशेषः—

घृतदीपो दक्षिणे स्यात्तैलदीपस्तु वामतः ।

सितवर्तियुतो दक्षे वामतो रक्तवर्तिकः ॥

दक्षवामभागौ देव्या एव ॥

भूतशुद्धिः

ततो ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन श्रीचक्रे पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, ३ क ए ई ल ह्रीं नमः
 इति त्रिकोणस्य स्वाग्रकोणं, ३ ह स क ह ल ह्रीं नमः इति ईशानकोणं,
 ३ स क ल ह्रीं नमः इति आग्नेयकोणं अभ्यर्च्य भूतशुद्धिं विदध्यात् । यथा—
 श्वाससमीरं पिङ्गळ्या नाड्या अन्तराकृष्य ३ मूलशृङ्गाटकात् सुषुम्नापथेन जीवशिवं परम-
 शिवपदे योजयामि स्वाहा इति मन्त्रेण मूलाधारस्थितं जीवात्मानं सुषुम्नावर्त्मना ब्रह्मरन्ध्रं
 नीत्वा परमशिवेनैकाभूतं भावयित्वा इडया वायुं रेचयेत् । एवमेवोत्तरत्र शोषणादिष्वपि
 प्रातिस्विकं पुरःकरेचने । ३ यं सङ्कोचशरीरं शोषय शोषय स्वाहेति ^१निजशरीरं
 शोषितं विभाव्य, ३ रं सङ्कोचशरीरं दह दह पच पच स्वाहेति प्लुष्टं भस्मीकृतं
 च विभाव्य, ३ वं परमशिवामृतं वर्षय वर्षय स्वाहेति तद्भस्म सहस्रारन्दुमण्डल-
 विगलदमृतरसेन सिक्तं च विभाव्य, ३ लं शाम्भवशरीरं उत्पादयोपादय स्वाहेति
 तद्भस्मनो दिव्यशरीरमुत्पन्नं च विभाव्य, ३ हं सः सोऽहमवतरावतर शिवपदात्
 जीवं सुषुम्नापथेन प्रविश मूलशृङ्गाटकमुल्लसोल्लस ज्वल ज्वल प्रज्वल प्रज्वल हंसः
 सोऽहं स्वाहेति परमशिवेनैकाभूतं जीवं पुनः सुषुम्नावर्त्मना मूलाधारे स्थापितं
 विचिन्तयेत् । सङ्कोचशरीरं नाम पाञ्चभौतिकं परिच्छिन्नमिदमेवाङ्गम् ॥ इति
 भूतशुद्धिः ॥

आत्मप्राणप्रतिष्ठा

अथ आत्मप्राणप्रतिष्ठा अनुष्ठेया । तस्याश्च तन्त्रान्तरेषु विस्तरेऽपि सूत्रकारस्य
 सङ्कुचितप्रयोगप्रियत्वात् ज्ञानार्णवोक्त एव तद्व्यकारो ब्राह्मः । यथा—इदि दक्षकरतलं
 निधाय ३ ओं सोऽहमिति त्रिः पठेत् इति ॥

प्रत्यूहोत्सारणम्

ततः प्राग्बत् विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य,

ऐं ह्रीं श्रीं—अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विप्रकर्तारस्ते नश्यन्तु शिवाङ्गया ॥

^१ सूक्ष्मशरीरं—अ, भ.

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य, युगपद्दामपार्थिभूतलाघातत्रय—करास्फोटत्रय—क्रूरदृष्टवलोकनपूर्वं
तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुसारयेत् । तालत्रयं नाम
दक्षतर्जनीमध्यमाभ्यां अधोमुखाभ्यां वामकरतले सशब्दं उपर्युपरि त्रिरभिघातः ॥

न्यासजालविधिः

अथ नम इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चारयन् बाहुशेन शिखां बद्ध्वा, श्रीदेवीरूपं भावयन्
आत्मानं स्वदेहे न्यासजालात्मकं वज्रकवचं विदधीत । न्यासाश्च—

मातृकान्यासः, करशुद्धिन्यासः, आत्मरक्षान्यासः, चतुरासनन्यासः,
बालापङ्कजन्यासः, वशिन्यादिन्यासः, मूलविद्यावर्णन्यासः, षोडान्यासः, चक्र-
न्यासः ॥

तेषु विद्यावर्णन्यासः कादिहादिभेदेन द्विविधोऽपि तत्तदुपासकस्यैकैक एव । षोडा-
चक्रन्यासौ कृताकृतौ । करेण त्वम्पुदय एव । श्रीषोडश्युपासकस्य पञ्चविधो मूल-
वर्णन्यास इति विशेषः । न्यासानामितिकर्तव्यता न्यासप्रकरणे व्यक्तीभविव्यति ॥

पात्रासादनम्—सामान्यार्घ्यविधिः

स्वासनस्य द्वादशाङ्गुलमितात् प्रदेशात् परतो भुवि शुचिनि स्थले स्वस्य वामतो
देव्याः पुरतो गन्धाक्षतकुसुमसमर्पितेन सप्तवारं त्रिवारं वा मूलमन्त्राभिमन्त्रितेन
वर्धनीपात्रगतेन शुद्धेनाम्भसा विन्दुत्रिकोणषट्कोणवृत्तचतुरस्रात्मकं मण्डलं मास्यमुद्रया
निर्माय पुष्पैरम्प्य चतुरस्रस्याग्रीशासुरबायुकोणेषु मध्ये पूर्वादिदिक्षु च क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं हृदयाय नमः । आग्नेये ।

३ क्लीं शिरसे स्वाहा । ईशान्ये ।

३ सौः शिखायै वषट् । नैऋतौ ।

३ ऐं कवचाय हुम् । वायव्ये ।

३ ह्रीं नेत्रत्रयाय वीषट् । मध्ये ।

३ सौः अस्त्राय फट् । प्रागादिचतुर्दिक्षु ॥

इति पुण्यैः षडङ्गं विन्यसेत् । अत्र पूर्वदिचतुर्दिगधिकरणकं सङ्कदेकमेवास्त्रं ज्ञेयम् ।
एवमुत्तरत्रापि । अथ तत्र मण्डले ऐं ह्रीं श्रीं अस्त्राय फडिति क्षाळितं चतुरङ्गुल-
विस्तारोत्सेधं स्वर्णरूप्यताम्रादिमयं त्रिपदं चतुष्पदं षट्पदमष्टपदं वा आधारं ३ अं
अग्निमण्डलाय 'दशकलाऽऽमने अर्घ्यपात्राधाराय नम इति निधाय अग्निमण्डलत्वेन
विभाधितस्य तस्य पश्चिमादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं धूम्राचिषे नमः, ऊष्मायै, ज्वलिन्यै, ज्वालिन्यै,
विस्फुलिङ्गिन्यै, सुश्रियै, सुरूपायै, कपिलायै, हव्यवाहायै, कव्यवाहायै नमः ॥
इति दशबह्विकलाः यादिक्षातैः सम्पूज्य, आधारोपरि अस्त्रेण क्षाळितं शङ्खं ३ उं
सूर्यमण्डलाय 'द्वादशकलाऽऽमने अर्घ्यपात्राय नम इति प्रतिष्ठाप्य सूर्यमण्डलात्मकतया
व्यातस्य तस्य पूर्वोक्तक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं कं भं तपिन्यै नमः, खं बं तापिन्यै, गं फं धूम्रायै,
घं पं मरीच्यै, ङं नं ज्वालिन्यै, चं धं रुच्यै, छं दं सुषुक्तायै, जं थं भोगदायै,
झं तं विधायै, ञं णं बोधिन्यै, टं ठं धारिण्यै, ठं डं क्षमायै नमः ॥

इति द्वादशसूर्यकलाः समन्यर्घ्यं, तस्मिन् शंखे ३ मं सोममण्डलाय 'षोडशकलाऽऽमने
अर्घ्यामृताय नम इति कर्पूरादिवासितं वर्धनीसलिलमापूर्य क्षीरविन्दुं दत्त्वा, सोममण्डलत्वेन
सन्निहिते तत्र अर्घ्यसलिले पूर्वोक्तक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं अमृतायै नमः, मानदायै, पूषायै, तुल्यै, पुष्ट्यै, रत्यै, धृत्यै,
शशिन्यै, चन्द्रिकायै, कान्त्यै, ज्योत्स्नायै, श्रियै, प्रीत्यै, अङ्गदायै, पूर्णायै,
पूर्णामृतायै नमः ॥

इति षोडशेन्दुकलाः अकारादिविसर्गान्तैः यजेत् । ततः पूर्ववत् विदिक्षु मध्ये दिक्षु
च, ३ क ए ई ल ह्रीं हृदयाय नमः हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि इत्यादिरीत्या
त्रितारीयुतकूटत्रयं द्विरावर्त्य पुण्यैः षडङ्गानि समर्चयेत् । श्रीषोडशाक्षर्यां तु यथास्थितेन
कूटपट्टकेनैव । एवमुत्तरत्रापि ॥

१ दे हृत्तं वा इत्याधिकः—अ.

२ 'अर्घ्यप्रद' इत्याधिकः—अ.

३ 'धर्मप्रद' इत्याधिकः—अ.

४ 'कामप्रद' इत्याधिकः—अ.

अथ अस्त्राय फडिति अस्त्रमन्त्रेण संरक्ष्य, ३ कवचाय हुमिनि भवगुण्ठनमुद्रया भवगुण्ठय, धेनुयोनिमुद्रे प्रदर्श्य, मूलेन सप्तवारमभिमन्त्र्य, तत्सलिलपृथैः आत्मानं पूजोपकरणानि चाबोक्ष्य, शङ्खगतजलात् किञ्चिद्वर्षन्यां क्षिपेत् ॥ इति सामान्यार्घ्यविधिः ॥

विशेषार्घ्यविधिः

अथ सामान्यार्घ्योदकेन तदक्षिणतो विन्दुत्रिकोणपट्कोणवृत्तचतुरस्त्रात्मकं मण्डलं मत्स्यमुद्रया परिकल्प्य, विन्दौ सानुस्वारं तुरीयस्वरमालिख्य ^१(विधया मध्यमन्यर्घ्यं) चतुरस्रे प्राग्वत् पङ्क्तं विन्यस्य कूटत्रयेण त्रिकोणकोणानन्यर्घ्यं पुरोभागादिप्रादक्षिण्येन कूटत्रयद्विरावृत्त्या षट्कोणस्य कोणौश्च क्रमेण कुसुमादिभिः अर्घ्यर्चयेत् । अथ तत्र मण्डले ३ ऐं अग्निमण्डलाय 'दशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राधाराय नम इति उत्कलक्षणमाधारमादाय, प्राग्वत् विचिन्त्य तस्मिन्नुक्तदिशासु दशकलानुकलाः संमृश्य, तदुपरि सुवर्णरूप्यशङ्खमुक्ताशुक्तिमहाशङ्खनारिकेल्यश्वाथपलाशादिनिर्मितमुक्तविस्तारोत्सेवं त्रिकोणचतुरस्रवर्तुलाद्यन्यतमाकारं पात्रं ३ श्रीं सूर्यमण्डलाय 'द्वादशकलाऽऽत्मने अर्घ्यपात्राय नम इति मन्त्रेण निधाय, पूर्ववत् विभाविते तत्र ३ ह्रीं ऐं महालक्ष्मि ईश्वर परमस्वामिनि ऊर्ध्वशून्यप्रवाहिनि सोमसूर्याग्निमक्षिणि परमाकाशभामसुरे आगच्छ आगच्छ विश विश पात्रं प्रतिगृह्य प्रतिगृह्य हूं फट् स्वाहा इति मन्त्रेण पुण्याञ्जलिं विकीर्य, दर्शितक्रमेण द्वादशदिनेशकलाः सम्भाव्य, तत्र पात्रे सौः सोममण्डलाय 'षोडशकलाऽऽत्मने अर्घ्यमृताय नम इति मन्त्रेण कलशगतं कस्तूरिकाऽऽवधिवासितं क्षीरमभिर्घृष्य प्राग्वत् अवमृष्टे तत्र चन्दनागरकपूरकचोरकुङ्कुमरोचनाजटामांसिशिला-रसाख्याष्टगन्धपङ्कजोलितं यथासम्भवं गन्धकर्मस्निग्धं वा सुरभिळं कुसुमं निक्षिप्य मूलशकलान्यार्द्रकनागरादित्वण्डानि च सम्मिश्र्य प्रागुक्तमङ्गया षोडशसोमकलाः सम्पूज्य, तत्र विशेषार्घ्यमृते स्वाप्रादिप्रादक्षिण्येन अकयादिषोडशवर्णाभिकरेखात्रयं त्रिकोणं विलिख्य, तदन्तः स्वाप्रादिकोणेषु प्रादक्षिण्येन हृत्क्षान् विलिख्य, वहिश्च मूलखण्डत्रयं, विन्दौ सविन्दुं तुरीयस्वरं, तद्वामदक्षयोः क्रमेण हं सः इति च

^१ कुण्डलितो भागः (श्री) कोश एव वर्तते.

^२ ' अर्धप्रद ' इत्यधिकः—अ.

^३ ' धर्मप्रद ' इत्यधिकः—अ.

^४ ' कामप्रद ' इत्यधिकः—अ.

वर्णीं विष्टिरूप, ३ हं सः नम इति मन्त्रेण आराध्य, त्रिकोणस्य परितो वृत्तं निर्माय तद्वहिध पट्कोणं निर्माय स्वामकोणादिप्रादक्षिण्येन प्रागुक्तैः पङ्क्त्यन्तैः पङ्क्त्युवतीरभिपूज्य, ३ मूळान्ते तां चिन्मयीं आनन्दलक्षणां अमृतकलशपिशितहस्ताद्वयां प्रसन्नां देवीं पूजयामि नमः स्वाहेति सुधादेवीमन्यर्घ्यं, तदर्थं किञ्चित् पात्रान्तरेण ३ वषट्कृत्य, पुनः ३ स्वाहेति मन्त्रेण तत्रैव अर्घ्यामृते निक्षिप्य, ३ हुं इत्यङ्गुष्ठ्य, ३ वौषट् इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, ३ फट् इति संरक्ष्य, ३ नम इति पुण्यं दत्वा, गालिण्या मुद्रया ३ मूलेन निरीक्ष्य, योनिमुद्रया नत्वा, मूलेन सत्रितारकेण सप्तवारमभिमन्त्र्य, गन्धाक्षतपुष्पद्रव्यदीपान् दत्वा, विशेषार्घ्यपृथग्निः समुक्षितसपर्यासाधनः सर्वं विद्यामयं विधाय विशेषार्घ्यपात्रं करेण संस्पृश्य चतुर्नवत्पा मन्त्रैः अभिमन्त्रयेत् । मन्त्राश्च—त्रितारी-नमःसम्पुटिताः धूम्राक्षिरे इत्याद्या मूलविद्याऽन्ताः । तत्र बह्विसूर्यसोमकला अष्टत्रिंशत् पूर्वं उक्ता एवेह ग्राह्याः । ततः—

ऐं ह्रीं श्रीं सृष्ट्यै नमः, ऋष्यै, स्मृत्यै, मेधायै, कान्त्यै, लक्ष्म्यै, दार्यै, स्थिरायै, स्थित्यै, सिद्धयै नमः ॥

इति ब्रह्मदशकलाः सम्पूज्य,

ऐं ह्रीं श्रीं जरायै नमः, पालिन्यै, शान्त्यै, ईश्वर्यै, रत्यै, कामिकायै, वरदायै, ह्लादिन्यै, प्रीत्यै, दीर्घायै नमः ॥

इति विष्णुदशकलाः सम्पूज्य,

ऐं ह्रीं श्रीं तीक्ष्णायै नमः, रौद्र्यै, भयायै, निद्रायै, तन्द्र्यै, क्षुचायै, क्रोधिन्यै, क्रियायै, उद्रायै, मृत्यवे नमः ॥

इति दश रुद्रकलाः सम्पूज्य,

ऐं ह्रीं श्रीं पीतायै नमः, खेतायै, अरुणायै, असितायै नमः ॥

इति चतस्रः ईश्वरकलाः सम्पूज्य,

ऐं ह्रीं श्रीं निवृत्त्यै नमः, प्रतिष्ठायै, विद्यायै, शान्त्यै, इन्धिकायै, दीपिकायै, रेचिकायै, मोचिकायै, परायै, सूक्ष्मायै, सूक्ष्मामृतायै, ज्ञानायै, ज्ञानामृतायै, आप्यायिन्यै, व्यापिन्यै, व्योमरूपायै नमः ॥

इति सदाशिवषोडशकलाः सम्पूज्य,—अत्र ब्रह्मविष्णुरुद्राणां प्रत्येकं दश कलाः, ईश्वरस्य चतस्रः, सदाशिवस्य षोडशेति विभेदः । आहत्य कलाः अष्टाशीतिः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं ह२सरश्चिपद्भसुरन्तरिक्षसङ्घोता वेदिपदतिथिर्दुरोणसत् ।

नृपद्भरसद्वतसद्वयोमसदब्जा गोजा ऋतजा अद्रिजा ऋतं बृहत् ॥ नमः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं प्रतद्विष्णुस्तवते वीर्याय^१ भृगो न भीमः कुचरो गिरिष्ठाः ।

यस्योरुषु त्रिषु विक्रमणेषु अधिक्षयंति भुवनानि विश्वा ॥ नमः

ऐं ह्रीं श्रीं इयम्बकं यजामहे मुगन्धि पुष्टिवर्धनम् । उर्वारुकमिव बन्धनान्मृत्योर्मुक्षीय मामृतात् ॥ नमः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं तद्विष्णोः परमं पदं सदा पश्यन्ति सूरयः । दिवीव चक्षुराततम् ॥ तद्विप्रासो विपन्प्रवो जागृवा२सः समिन्धते । विष्णोर्यत्परमं पदम् ॥ नमः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं विष्णुर्योनिं कल्पयतु त्वष्टा रूपाणि पि२शत । आसिषतु प्रजापतिर्धाता गर्भं दधातु ते ॥ गर्भं धेहि सिनीवालि गर्भं धेहि सरस्वति । गर्भं ते अशिनौ देवाबाधतां पुष्करस्तजा ॥ नमः ॥

एतेषु पञ्चमन्त्रेषु अन्त्यौ द्वौ द्विद्विभृगात्मकौ ॥

मूलविद्या च—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं म् ॥ नमः ॥

आहत्य पट् । पूर्वमुक्ता अष्टत्रिंशत्, ततः पञ्चाशत्, ततः पट्, आहत्य मन्त्राः चतुर्नवतिः ॥

केषांचिन्मते—

^१अखण्डैकरसानन्द^२करे परमुधा^३त्नानि ।

स्वच्छन्दस्फुर^४णामत्र निधेहि कुलनायिके ॥ नमः ॥

अबुल्लस्थामृताकारे शुद्धज्ञानकरे परे ।

अमृतत्वं निधेह्यस्मिन् वस्तुनि क्लिन्नरूपिणि ॥ नमः ॥

^१ वीर्येण इति भाष्यन्दिनशास्त्रायां पाठः . ^२ एषां मंत्रप्रयाणामादौ एकैकस्मिन् एकैकं बाला-
वीजमनुक्रमेण विनिवेशनीयमिति बहुषु तन्त्रेषु—संपादकः . ^३ परे—अ, व ३, म.

^४ स्मिके—अ.

^५ षं मातः—अ.

‘त्वद्रूपिणैकरस्यात्वं कृत्वा’ ह्येतत्स्वरूपिणि ।

भूत्वा परामृताकारा मयि चित्स्फुरणं कुरु ॥ नमः ॥

ऐं ष्टं झीं जुं सः अमृते अमृतोद्भवे अमृतेधारे अमृतवर्षिणि अमृतं
स्नायय स्नायय स्वाहा ॥ नमः ॥

ऐं वद वद वाग्वादिनि ऐं ह्रीं क्लिप्ते क्लेदिनि क्लेदय क्लेदय महाक्षोभं
कुरु कुरु ह्रीं सौः मोक्षं कुरु कुरु हसौं सहौः ॥ नमः ॥

इत्येतैरपि मन्त्रैः पञ्चमिरभिमन्त्रणम् । आहृत्य मन्त्रपिण्डसङ्ख्या एकोनशतम् ॥

एतदर्थ्यसंशोधनम् ॥

एवमभिमन्त्रणेन ज्योतिर्मयीकृतात् विशेषार्थामृतात् पात्रान्तरेण
किञ्चिदुद्धृत्य तद्विन्दुभिः त्रिवारं श्रीगुरुपादुकामन्त्रेण शिरसि श्रीगुरुं यजेत् ।
सन्निहिताय तु निवेदयेत् । स्वयं च—

श्रीं ह्रीं क्लीं आद्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि । ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि
योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण आत्मनः कुण्डलिनीरूपे चिदग्नौ होमबुद्ध्या जुहुयात् । विशेषार्थपात्रात्
किञ्चित् क्षीरं ^१कारणकलशे निक्षिपेत् ॥

कलशलक्षणं श्यामारहस्ये—

^२पञ्चाशदङ्गुलौ व्यास उच्छ्रापो द्वादशाङ्गुलः ।

कलशानां प्रमाणं तु मुखमष्टाङ्गुलं स्मृतम् ॥

कलशः कांस्यजोऽपि स्यात् । स च देवतायाः पृष्ठे स्थाप्य इति । आबिसर्जनं शङ्कं
विशेषार्थपात्रं च न चालयेत् । इदं पात्रद्वयमेव सूत्ररीत्या श्रीक्रमे नान्यत् ॥ इति
विशेषार्थस्थापनविधिः ॥

^१ तद्, ^२ ‘स्वाध्वं चित्स्वरूपिणि’ इति परमानन्दतन्त्रे पाठः. ^३ कारणपदं (अ, धी)
कोशयोरेव. ^४ पञ्चदशाङ्गुलौ—अ.

अन्तर्यामः

स च ज्ञानार्णवे दृष्टः । यथा—गुल्फारादाब्रह्मविलं विलसन्ती विसतनु-
तनीयसीं विद्युत्पुञ्जपिङ्गरां विवस्वद्युतभास्वत्प्रकाशां परदशतमुधामयूखशीतलतेजो-
दण्डरूपां परचित्तिं भावयेदिति । अथ हृदि श्रीचक्रं विभाव्य तत्र तामेव स्वीकृत-
प्रागुक्तरूपां श्रीदेवीं ध्यात्वा वक्ष्यमाणैः गन्धादिताम्बूलान्तं पद्मपुष्पचरमन्त्रैः उपचर्य
तां पुनस्तोजोरूपेण परिणतां परमशिष्योतिरभिन्नप्रकाशात्मिकां विपदादिविभ्रकारणां
सर्वावभासिकां स्वात्मानिन्नां परिचित्तिं सुषुम्नापथेन उद्गमय्य त्रिभिर्भिन्नविधिविल-
विलसदमलदशशतदलकमलाद्ब्रह्मासापुटेन निर्गतां त्रिखण्डामुद्रामण्डितशिखण्डे कुसुम-
गर्भिते भञ्जलौ समानीय ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः श्रीललिताया अमृतचैतन्यमूर्तिं
कल्पयामि नमः इति मन्त्रमुच्चारयन् निजलीलाऽङ्गीकृतललितवपुषं विचिन्त्य—ऐं ह्रीं
श्रीं ह्रीं ह्रस्वलीं ह्रस्वीं ।

महापद्मवर्णान्तःस्थे कारणानन्दविग्रहे ।

सर्वभूतहिते मातरेह्येहि परमेश्वरि ॥^१

इति मन्त्रेण किन्दुपीठगतनिर्विशेषब्रह्मात्मकश्रीमत्कामेश्वराङ्गे परदेवतामावाहयेत् ॥

अथ नित्याऽऽदिकमणिमाऽन्तं श्रीकामेश्वराङ्गोपवेशनं विना श्रीदेवीसमानाकृति-
वैषम्यभूषणायुधशक्तिचक्रं ओषधयगुरुमण्डलं च वक्ष्यमाणेषु आचरणेषु निजस्वामिन्यमि-
मुखोपविष्टमवमृश्य मूलेन आवाहनसंस्थापनसन्निधानसन्निरोधनसम्मुखीकरणावगुण्ठन-
वन्दनधेनुयोनिमुद्राः प्रदर्शयन्स्तदखिलं भावयेत् ॥

अत्र—

मेरुमन्त्रात्मकं चक्रं श्रीलिपस्तत्र देवताः ।

कामेश्वरः प्रकाशात्मा श्रीविमर्शस्तदङ्कगाः ॥

^१ एह्येहि देवदेवेशि त्रिपुरे देवपूजिते ।

परामृतत्रिभे शीघ्रं सावित्र्यं कुरु सिद्धिदे ॥

देवेशि भक्तिमुल्लेखे सर्वावरणसंहृते ।

यावत्सर्वा पूजयिष्यामि तावत्त्वं सुस्थिरा भव ॥

इति अधिकः 'अ' कोशे.

इत्येतद्वासनारूपं अभेदं च परस्परम् ।

ज्ञात्वा श्रीगुरुवक्त्राब्जात् कृता पूजा महाफला ॥

मेरुमन्त्रश्च चतुरस्रादिचक्रनवकविशेषणगतैः लकारादिभिः अवयवैः ज्ञातव्यः ॥

चतुष्पष्ट्युपचारार्चनम्

अथ श्रीपरदेवतायाः चतुष्पष्ट्युपचारानाचरेत् । तेषु अशक्तानां भावनया सामान्यार्थोदकात् किंचित्किंचिदम्बाचरणान्बुजे अर्पणबुद्ध्या पात्रान्तरे निक्षिपेत् । पुष्पाक्षतान्वा समर्पयेत् । भूषावरोपणाम्यङ्गरूपमुपचारद्वयमपि मण्डपान्तर एव भावनीयम्, मञ्जनादिषु तथा दर्शनात्, औचित्याच्च । अनयोः मण्डपादिशब्दस्य मन्त्राथयक्त्वेन प्रवेशो न सम्भवति, अनुक्तत्वात् । मञ्जनमण्डपप्रवेशादिषु मध्येमार्गं पीठे च मृदुलदुक्कलास्तुतिश्च भावयितुमुचितम् । श्रीचक्रादवरोहणमपि, उत्तरत्रारोहण-कथनात् । अन्यङ्गादिषु यवनिकामावनं च । उपचारमन्त्रशरीरं तु—अत्रादौ त्रितारी, ततश्चतुर्थ्यन्तं ललितेति पदं, अथामुकं कल्पयामि नमः इति । ललिता कामेश्वरी त्रिपुरसुन्दरी इति देवतानामपर्चायेषु सत्त्वपि सूत्रकारेण ललितापदग्रहणात् ललिता-पदप्रयोगः कार्यः । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै पादं कल्पयामि नमः, आभरणावरोपणं, सुगन्धतैलम्यङ्गं, मञ्जनशालाप्रवेशनं, मञ्जनमण्डपमणिपीठोपवेशनं, दिव्य-ज्ञानीयोद्धर्तनं, उष्णोदकस्नानं, कनककलशप्युतसकलतीर्थाभिषेकं (इह श्रीसूक्ता-दीनामावृत्तिः), धौतवस्त्रपरिमार्जनं, अरुणदुक्कलपरिधानं, अरुणकुचोत्तरीयं, आलेपमण्डपप्रवेशनं, आलेपमण्डपमणिपीठोपवेशनं, चन्दनागरुकुङ्कुममृगमद-कर्पूरकस्तूरीगोरोचनादिदिव्यगन्धसर्वाङ्गीणविलेपनं, केशभारस्य कालागरु-धूपं, मल्लिकामालतीजातीचम्पकाशोकशतपत्रपूगकुण्डलीपुनागकल्हारमुख्यसर्वर्तु-कुसुममालाः, भूषणमण्डपप्रवेशनं, भूषणमण्डपमणिपीठोपवेशनं, नवमणिमकुटं, चन्द्रशकलं, सीमन्तसिन्दूरं, तिलकरत्नं, कालाञ्जनं, पाळीयुगळं, मणिकुण्डल-

^१ तत्तन्मन्त्रमार्जं वा जपेत् । तथाच तन्त्रसारे “चतुष्पष्ट्युपचाराणां अभावे तु मनुं जपेत् । तप्तदेव फलं विन्यात् साधकः दिशरमानसः ॥” इति (भ) कोशे अधिकः ।

^२ आदिपदेन देव्यर्चनीयैर्मुवर्णचर्मानुवाकादयः ।

युगलं, नासाभरणं, अधरपावकं, प्रथमभूषणं (माङ्गल्यसूत्रं), कनकचिन्ताकं (एतच्च आन्ध्रपुरन्ध्रीजनेन ध्रियमाणः कर्ण [कण्ठ] भूषणविशेषः), पदकं, महापदकं, मुक्तावलिं, एकावलिं, लज्जवीरं (इदं चोभयतो वैकल्यदामात्मकं भूषणम्), केयूरयुगलचतुष्टयं, बलयावलिं, ऊर्मिकावलिं, काञ्चीदाम, कटिसूत्रं, सौभाग्याभरणं (अथ जयनालम्बी भूषणविशेषः), पादकटकं, रत्नपुरं, पादाङ्गुलीयकं, एककोरे पाशं, अन्यकोरे अङ्गुशं, इतरकोरे पुण्ड्रेक्षुचापं, अपरकोरे पुष्पवाणान् [तत्रोर्ध्वयोः वामदक्षयोः करयोः पाशाङ्गुशौ । अधःस्थितयोः चापवाणाः । (पाशो वैद्रुमः अङ्गुशो रूप्यमयः) एते च क्रमेण रागरोषमनस्तन्मात्रात्मकवासनारूपाः इति च ज्ञेयम्], श्रीमन्माणिष्यपादुके, स्वसमानवेष्टाभिः आवरणदेवताभिः सह महाचक्राधिरोहणं, कामेश्वराङ्गपर्यङ्कोपवेशनं (अत्र इतरासां निजनिजस्थानावस्थितिभावनानात्रम्), अमृतासवचपकं, आचमनीर्यं, कर्पूरबीटिकां कल्पयामि नमः ॥

तल्लक्षणं तु—

एलाब्जकर्पूरकस्तूरीकेसरादिभिः ।

जातीफलदलैः पूगैः लाङ्गल्यूपणनगरैः ।

चूर्णैः खादिरसारैश्च युक्ता कर्पूरबीटिका ॥

आदिपदेन ताम्बूलीदलककोलग्रहणम् ।

ऐं ह्रीं श्रीं लळितायै आनन्दोल्लासविलासहासं, मङ्गल्यारार्तिकं कल्पयामि नमः ॥

तद्व्यकारस्तु—कलधौतादिभाजने कुङ्कुमचन्दनादिलिखितस्याष्टपट्चतुर्दलान्यतमस्य कमलस्य चन्द्राकार^१चरुगोळकवत्यां ^२चणकमुद्गराणि वा कर्णिकायां दलेषु च पयः-शर्करापिण्डीकृतयवगोधूमादिपिष्टोपादानकानि त्रिकोणशिरस्कडमर्वाकृतीनि चतुरङ्गुलोत्सेधानि घृतपाचितानि नवस्तपञ्चान्यतमसङ्ख्यानि दीपपात्राणि निधाय तेषु गोघृतं प्रत्येकं

^१ चाद—अ, म.

^२ एकमुद्गराणि—अ.

कर्षप्रमितं आरूप्यं कर्षूरगर्मिता वर्तिका हृदयेक्षया प्रज्वाल्य ३ श्रीं ह्रीं मूँ स्तूँ मूँ प्लूँ
मूँ ह्रीं श्रीं इति नवाक्षर्यां नवरत्नेश्वरीविद्याया अभिमन्त्र्य चक्रमुद्रां प्रदर्श्य मूलेनान्यर्थ्य
३ जगद्गुनिमन्त्रमातः स्वाहा इति मन्त्रपूर्वकं गन्धाक्षतादिना घण्टां सम्पूज्य तां
वादयन् जानुचुम्बितभूतलस्तत्पात्रं आमस्तकमुद्धृत्य, ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै आरात्तिकं
कल्पयामि नम इति कल्पयित्वा,

समस्तचक्रचक्रेशीयुते देवि नवात्मिके ।

आरात्तिकमिदं तुभ्यं गृहाण मम सिद्धये ॥

इति नववारं श्रीदेव्या आचूडं आचरणाञ्जं परिभ्राम्य दक्षभागे स्थापयेत् । ततः—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै छत्रं कल्पयामि नमः, चारमयुगळं, तालवृन्तं, गन्धं
पुष्पं, कल्पयामि नमः ॥

विविधानि पुष्पाणि कल्पयेत् । एतत्प्रकारश्च सप्तमे अनवस्थाख्योत्थासे द्रष्टव्यः ॥

अथ धूपपात्रभरितेषु अङ्गरेषु दशाङ्गादि निक्षिप्य—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै धूपं कल्पयामि नमः ॥

इति श्रीदेवीचरणान्तिके समर्प्य तत्पात्रं श्रीदेव्या वामभागे निदध्यात् । दशाङ्गानि तु—

श्वेतकृष्णागरू लाक्षा गुग्गुलुचन्दनं घृतम् ।

मधु विल्यकलं राक्तः कर्षूरश्च दशाङ्गकम् ॥

इति वचनोक्तानि । ततो दीपमाजने अर्पितं गोघृततैलाद्यक्तं कर्षूरगर्मितं ज्यादिविषम-
सङ्ख्याकं वर्तिजातं प्रज्वाल्य,

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै दीपं कल्पयामि नमः ॥

इति देव्या दक्षसमसीमनि प्रदर्श्य तत्पात्रं दक्षिणभागे निवेश्य,

देव्यग्रतः स्वदक्षिणे अधिचतुरस्तमण्डलं आधारोपरि निहितकनकरौप्यादि-
भाजनभरितं फलविशेषखण्डसितालङ्बुकादिनैवेद्यं मूलेन प्रोक्ष्य, वं इति धेनुमुद्रया
अमृतीकृत्य मूलेन त्रिवारमभिमन्त्र्य,

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै अपोशनं कल्पयामि नमः ॥

इति नैवेद्याङ्गत्वेन अपोशनं दत्त्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं ललितायै नैवेद्यं कल्पयामि नमः ॥

इति निवेदयेत् ॥

गन्धादिनैवेद्यान्तं उपचारवस्तुपञ्चकं तु पृथिव्यादिमहाभूतपञ्चकरूपं क्रमेण भावयेत् । सर्वभूतात्मकत्वं च कर्पूरवीटिकायाः ॥

अथ पानीयोत्तरापोशनहस्तप्रक्षालनगण्डूबाचमनकर्पूरवीटिकाधोपचारमन्त्रैः कल्पयित्वा—ऐं ह्रीं श्रीं द्रां द्रीं ह्रीं बृद्धं सः क्रौं ह्रस्वो ह्रसौः ऐं सर्वसङ्क्षोभिष्यादिनवमुद्राः प्रदर्श्य, षोडशुपासनायां तु ऐं इति त्रिखण्डामपि प्रदर्शयेत् ॥

ततो ३ मूलान्ते ललिताश्रीपादुकां पूजयामि इति तत्त्वमुद्रासन्दर्भद्वितीय-शकलगृहीतविशेषार्थविन्दुसहापितैः दक्षकरोपात्तज्ञानमुद्राधृतकुसुमाक्षतैः श्रोदेवीं त्रिः सन्तर्पयेत् । अनेनैव प्रकारेण सर्वासामावरणदेवतानां तर्पणं ज्ञेयम् ॥ इति देवीपूजनम् ॥

षडङ्गार्चनम्

अथ श्रीदेव्यङ्गे अग्नीशामुरवायव्यकोणेषु मध्ये दिक्षु च पूर्वोक्तविधिना मूलेन षडङ्गपुष्पाः पूजयेत् ॥

नित्यादेवीयजनम्

ततो मध्यत्रिकोणस्य दक्षिणरेखायां वारुण्याद्याग्नेयान्तं क्रमेण अं आं इं ईं उं इति, पूर्वरेखायां आग्नेयादीशानान्तं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं इति, उत्तररेखायां ईशानादिवारुण्यन्तं एं ऐं ओं औं अं इति, पञ्चपञ्चस्वरान् विभाव्य तेषु वामाधर्तनैव प्रागुक्तस्वरूपाः कामेश्वर्यादिनित्या यजेत् । विन्दौ च षोडशं स्वरं अः इति विचिन्त्य महानित्याम् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं ऐं स क ल ह्रीं नित्यक्लिप्ते मदद्रवे सौः अं कामेश्वरी-
नित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

¹ मूलक—५२. ५३. अ.

- ३ आं ऐं भगमुगे भगिनि भगोदरि भगमाले भगावहे भग-
गुह्ये भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवत्शंकरि भगरूपे
नित्यह्निने भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे
रेते सुरेते भगह्निने ह्निनद्रवे ह्नेदय द्रावय अमोघे भग-
विघ्ने क्षुम क्षोभय सर्वसत्त्वान् भगेश्वरि ऐं व्हूं जें व्हूं
में व्हूं मों व्हूं हें व्हूं हें ह्निने सर्वाणि भगानि मे
वशमानय स्त्रीं हर व्हें ह्रीं आं भगमाहिनीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ इं ओं ह्रीं नित्यह्निने मदद्रवे स्वाहा इं नित्यह्निनानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ईं ओं क्रों श्रों क्रौं श्रौं श्रौं स्वाहा ईं मेरुण्डानित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ उं ओं ह्रीं बह्निवासिन्यै नमः उं बह्निवासिनीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ ऊं ह्रीं ह्निने ऐं क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं ऊं महावज्रेश्वरीनित्या-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अं ह्रीं शिवदूत्यै नमः अं शिवदूतीनित्याश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अं ओं ह्रीं हुं खे च छे क्षः स्त्रीं हुं खें ह्रीं फट् अं
त्वरितानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ लं ऐं ह्रीं सौः लं कुलमुन्दरीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ लं ह स क ल र डैं ह स क ल र डीं ह स क ल र डौः
लं नित्यानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ एं ह्रीं फ्रें ह्रूं क्रों आं ह्रीं ऐं व्हूं नित्यमदद्रवे हुं फ्रें ह्रीं
एं नीलपताकानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः

^१ अत्र केषांचित्संप्रदाये महावज्रेश्वरीस्थाने महाविद्येश्वरीनित्यापूजनमुक्तं । तन्मंत्रस्तु । परि० १ मे.

- ३ ऐं भ म र य ऊं ऐं विजयानित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ ओं स्वीं ओं सर्वमङ्गलानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥
- ३ ओं ओं नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूत-
संहारकारिके जातवेदसि ज्वलन्ति ज्वल ज्वल प्रज्वल
प्रज्वल हां ह्रीं हूं र र र र र र र ज्वालामालिनि हुं
फट् स्वाहा ओं ज्वालामालिनीनित्याश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥
- ३ अं ष्कौ अं चित्रानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ अः क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं अः
ललितामहानित्याश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

गुरुमण्डलार्चनम्

१. कादिविद्योपासकानाम्

ततो देव्याः पश्चात् मूलत्रिकोणपूर्वरेखायाः तदन्यवहितप्रागप्रतिकोणपश्चिम-
रेखायाश्चान्तरे विमलाजयिन्योर्मध्ये अरुणावान्देवतासन्निधौ दक्षिणोत्तरायतं रेखात्रयं
विभाव्य दक्षिणसंस्थाक्रमेण दिव्यसिद्धमानवाख्यमोघत्रयं मुनिवेदवसुसङ्ख्यं समर्चयेत् ।
यथा—

दिव्यौघः

- ऐं ह्रीं श्री परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ परशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- ३ पराशक्त्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- ३ कौलेश्वरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शुक्रादेव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः
 ३ कुलेश्वरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कामेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धीधः

- ऐं ह्रीं श्रीं भोगानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ह्रीन्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ समानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सहजानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवीधः

- ऐं ह्रीं श्रीं गगनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ विश्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ विमलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः
 ३ मदनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सुवनानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ लीलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ स्वात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रियानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एतत् कादिविद्योपासकानां दक्षिणामूर्तिसम्प्रदायानुसारि गुरुपारम्पर्यम् । इदमेव
 षोडश्यामपीति ज्ञानार्णवमतम् । अस्मादेव ज्ञापकात् अयमेव पूजनक्रमः
 तत्राप्युपयुज्यते ॥

२. षोडश्यापासकानाम्

श्री विद्यार्णवनिबन्धे तु श्रीषोडशीगुरुपारम्पर्ये विशेषः । यथा—

दिव्यौघः

ऐं ह्रीं श्रीं व्योमातीताम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ व्योमेक्ष्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ व्योमगाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ व्योमचारिण्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ व्योमस्थाम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौघः

ऐं ह्रीं श्रीं उन्मनाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ समनाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ व्यापकाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ शक्त्याकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ध्वन्याकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ध्वनिमात्राकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ अनाहताकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ बिन्दाकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ इन्द्राकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौघः

ऐं ह्रीं श्रीं परमात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ शाम्भवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ चिन्मुद्रानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ वाग्भवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ लीलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ सम्भ्रमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ विद्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ प्रसन्नानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ विधानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३. हादिविद्योपासकानाम्

हादिपञ्चदशुपासकानां गुरुक्रमो यथा—

दिव्यौघः

ऐं ह्रीं श्रीं परमशिवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ कामेश्वर्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ दिव्यौघानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ महौघानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ सर्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ प्रज्ञादेव्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ प्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौघः

ऐं ह्रीं श्रीं दिव्यानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ चिदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ कैवल्यानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ अनुदेव्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ महोदयानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ^१सिद्धानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौघः

ऐं ह्रीं श्रीं चिदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ ^२विश्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ रामानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ कमलानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ परानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ अयं पर्यायः (श्री) कोश एव दृश्यते.

^२ विश्वशक्त्यात्मन्—अ, व३, भ.

- ३ मनोहरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ स्वात्मानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ प्रतिमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मन्वादिविद्यानां गुरुपरम्परा

अथ सूत्रकृतानुक्तानामपि श्रीधिद्यात्मनोपलक्षितानां मन्वादिविद्यानां गुरु-
 पारम्पर्यं यथा—

दिव्यौघः

- ऐं ह्रीं श्रीं परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ परविमर्शानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ कामेश्वर्यम्बानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ मोक्षानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ अमृतानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^१सिद्धानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ पुष्पानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ अद्योरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

सिद्धौघः

- ऐं ह्रीं श्रीं प्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सदानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सिद्धीवानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ उत्तमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

मानवौघः

- ऐं ह्रीं श्रीं उत्तरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^१परमानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ सर्वज्ञानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ अर्थं पर्यायः केषुचित्कोशेषु नोपलभ्यते.

^२ 'उद्भवानन्द' इति पर्यायः अधिकः (अ) कोशे.

- ३ सर्वानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ ^१सिद्धानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ गोविन्दानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
 ३ शङ्करानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

कल्पसूत्रस्य काळीमतान्तर्गतत्वात् इदं पारम्पर्यग्रन्थं तदनुगमेन । श्रीविद्यार्णवोक्तश्रीषोड-
 शाक्षरीगुरुपादुकापारम्पर्यस्य कादिकाव्युभयमतसम्मतत्वं ज्ञेयम् ॥

अज्ञातगुरुपारम्पर्याणां गुरुक्रमः

अथ प्रासङ्गिकः अज्ञातगुरुपारम्पर्याणां गुरुक्रमो यथा—

दिव्यौघः

- ऐं ह्रीं श्रीं ऐं गुरुभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं गुरुपादुकाभ्यो नमः ॥

सिद्धौघः

- ऐं ह्रीं श्रीं ऐं परमगुरुभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं परमगुरुपादुकाभ्यो नमः ॥

मानवौघः

- ऐं ह्रीं श्रीं ऐं आचार्येभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं आचार्यपादुकाभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं पूर्वसिद्धेभ्यो नमः ॥
 ३ ऐं पूर्वसिद्धपादुकाभ्यो नमः ॥

एवं स्वस्योपास्यविद्यौघत्रयसपर्यां विधाय स्वशिरसि पूर्वोक्तरूपं श्रीगुरुं ध्यात्वा,
 पूर्वोक्तेन श्रीगुरुपादुकामन्त्रेण श्रीगुरुं त्रिर्यजित् ॥

इति गुरुमण्डलार्चनम् ॥ एतावन्नामपूजनमित्युच्यते ॥

^१ 'स्वच्छानन्द' इत्यधिकः पर्यायः (अ) कोशे.

आवरणपूजा

प्रथमावरणम्

एतदेवतास्वरूपं तु प्रागुक्तमेव । क्रमेण शुक्लारुणपीतवर्णरेखात्रयस्य लकारप्रकृतिक-
पृथिव्यात्मकस्य चतुरस्रस्य प्रवेशरीत्या प्रथमरेखायां पश्चिमादिद्वारचतुष्टयदक्षिणभागेषु
वाय्वादिकोणेषु च पश्चिमनैऋतयोः पूर्वशानयोश्च मध्ये क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं अणिमासिद्धिप्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, लविमा,
महिमा, ईशित्व, वशित्व, प्राकाम्य, भुक्ति, इच्छा, प्राप्ति, सर्वकामसिद्धिप्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति स्वस्य तत्तदाभिमुख्यं भावयन् पूजयेत् । एवं उत्तरत्रापि । अत्र देव्याः पुरतः
पश्चिमादिदिक् । पश्चिमनैऋतयोर्मध्ये अधोदिक् । पूर्वशानयोर्मध्ये चोर्ध्वदिक् इति
विवेकः ॥

अथ चतुरस्रान्यरेखायां प्रागुक्तद्वारवामभागेषु कोणेषु च क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ब्राह्मीमातृदेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, माहेश्वरी,
कौमारी, वैष्णवी, वाराही, माहेंद्री, चामुण्डा, महालक्ष्मीमातृदेवीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

ततः चतुरस्रान्यरेखायां प्रथमरेखोक्तक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिणीमुद्राशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
सर्वविद्राविणी, सर्वाकर्षिणी, सर्ववशङ्करी, सर्वोन्मादिनी, सर्वमहाकुशा,
सर्वखेचरी, सर्वबीज, सर्वयोनि, सर्वत्रिखण्डमुद्राशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

इति पूजयित्वा,

एताः प्रकटयोगिन्यः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः
सबाहताः सपरिवाराः सबौपचारैः सम्पूजिताः सन्तर्पिताः सन्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं पुण्याङ्गिना कृत्वा अणिमासिद्धेः पुरतो ३ अं आं सौः त्रिपुराचक्रे-

श्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति सम्पूज्य, द्रां इति सर्वसङ्क्षोभिणीमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं प्रथमावरणार्चनम् ॥

इति प्रथमावरणम्

द्वितीयावरणम्

श्वेतवर्णे सकारप्रकृतिकोडशकलाऽऽत्मके चन्द्रस्वरूपे स्रवदमृतरसे षोडशदल-
कमले देव्यप्रदलमारम्य वामावर्तेन (अप्रादक्षिण्येन)

ऐं ह्रीं श्रीं कामाकर्षिणीनित्याकलादेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः, बुद्ध्याकर्षिणी, अहङ्काराकर्षिणी, शब्दाकर्षिणी, स्पर्शाकर्षिणी,
रूपाकर्षिणी, रसाकर्षिणी, गन्धाकर्षिणी, चित्ताकर्षिणी, धैर्याकर्षिणी,
स्मृत्पाकर्षिणी, नागाकर्षिणी, बीजाकर्षिणी, आत्माकर्षिणी, अमृताकर्षिणी,
शरीराकर्षिणीनित्याकलादेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इत्यन्यर्घ्यं, एताः गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः
सशक्तयः स्वाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः सन्तिवति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय कामाकर्षिण्याः पुरतो ३ ऐं ह्रीं सौः त्रिपुरेशीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यवमृश्य, द्रीं इति सर्वविद्राविणीमुद्रां प्रदर्शयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं द्वितीयावरणार्चनम् ॥

इति द्वितीयावरणम्

तृतीयावरणम्

हकारप्रकृतिकाष्टमूर्त्तयामकशिवाभिने जपाकुसुममित्रे ^१अष्टपत्रे श्रीदेव्याः
पृष्ठदलमारम्य पूर्वादिदिक्षु आग्नेपादिविदिक्षु च क्रमात्—

ऐं ह्रीं श्रीं अनङ्गकुसुमादेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, अनङ्ग-
मेखला, अनङ्गमदना, अनङ्गमदनानुरा, अनङ्गरेखादेवी अनङ्गवेगिनी,
अनङ्गाङ्कुशा, अनङ्गमालिनीदेवीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एताः गुप्ततरयोगिन्यः सर्वसङ्क्षोभणचक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः
सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्तिवति तासामेव समष्ट्यर्चनं
विधाय अनङ्गकुसुमाया अग्रे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौः त्रिपुरतुन्दरीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः इति संविभाव्य, ह्रीं इति सर्वाकार्विणीमुद्रां उन्मुद्रयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ॥

भक्त्या समर्पये तुभ्यं तृतीयावरणार्चनम् ॥

इति तृतीयावरणम्

चतुर्थावरणम्

ईकारप्रकृतिकचतुर्दशमुखनात्मकमहामाया रूपे दाडिनीप्रसूनसहोदरे चतुर्दशारे
देव्यप्रकोणमारम्य यामावर्तेन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिणी^१श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
सर्वविद्राविणी, सर्वाकार्विणी, सर्वाह्लादिनी, सर्वसम्मोहिनी, सर्वस्तम्भिनी,
सर्वजृम्भिणी, सर्ववशङ्करी, सर्वरञ्जिनी, सर्वोन्मादिनी, सर्वार्थसाधिनी, सर्वसम्पत्ति-
पूरणी, सर्वमन्त्रमयी, सर्वद्वन्द्वक्षयङ्करीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ ममित्रे—अ. माने—अ.

^२ अष्टदले पत्रे—अ.

^३ मने—अ, अ१, अ२, अ३, अ.

^४ अत्रत्यपयविषु 'शक्ति' इत्यधिकः—श्री.

एताः सम्प्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्भूजिताः संतर्पिताः सन्त्विति तासामेव समष्ट्यर्चनं विधाय, सर्वसङ्क्षोभिण्याः पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौं ह्रस्वीं ह्रस्वीः त्रिपुरवासिनीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः । ॐ इति सर्ववशङ्करीमुद्रां समुन्मीलयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं चतुर्धावरणार्चनम् ॥

इति चतुर्धावरणम्

पञ्चमावरणम्

एकारप्रकृतिकदशावतारात्मकविष्णुस्वरूपे प्रभापराभूतसिन्दूरे बहिर्देशारे देव्यप्र-
कोणायप्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसिद्धिप्रदा^१श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्व-
सम्पत्प्रदा, सर्वप्रियङ्करी, सर्वमङ्गलकारिणी, सर्वकामप्रदा, सर्वदुःखविमोचिनी,
सर्वमृत्युप्रशमनी, सर्वविघ्ननिवारिणी, सर्वज्ञसुन्दरी, सर्वसौभाग्यदायिनीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एताः कुलोत्तीर्णयोगिन्यः सर्वार्थसाधके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः
सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः सम्भूजिताः संतर्पिताः सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय सर्वसिद्धि^२प्रदाया धुरि ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौं ह्रस्वीं ह्रस्वीः
त्रिपुराश्रीचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति समन्वर्त्य, सः इति
उन्मादिनीमुद्रां उद्घाटयेत् ॥

^१ सर्वपर्यायेषु अत्र 'देवी' इत्यधिकः—श्री.

^२ प्रदाविन्याः पुरतः—अ.

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।
भक्त्या समर्पये तुभ्यं पञ्चमावरणार्चनम् ॥

इति पञ्चमावरणम्

षष्ठावरणम्

रेफप्रकृतिकदशकलाऽऽत्मकवैश्वानराभिजे जपासुमनस्सहचरे अन्तर्दशारे देव्यप्र-
कीर्णमारम्य वामावर्तेन—

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वज्ञां श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सर्वशक्ति,
सर्वैश्वर्यप्रदा, सर्वज्ञानमयी, सर्वव्याधिविनाशिनी, सर्वोदारस्वरूपा, सर्वपापहरा,
सर्वानन्दमयी, सर्वरक्षास्वरूपिणी, सर्वेप्सितफलप्रदाश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

एताः निगमयोगिन्यः सर्वरक्षाकरे चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सशक्तयः
सबाहनाः सपरिवाराः सबोपचारैः सम्पूजिताः संतर्पिताः सन्त्विति तासामेव
समष्ट्यर्चनं विधाय, सर्वज्ञायाः पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं क्लीं त्रिपुरमालिनीचक्रेश्वरी-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यर्चयित्वा, कौं इति सर्वमहाकुशमुद्रां
अङ्कुरयेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।
भक्त्या समर्पये तुभ्यं षष्ठमावरणार्चनम् ॥

इति षष्ठावरणम्

^१ 'देवी' इत्यधिकः—श्री.

^२ अङ्कुरयेत्—अ १.

सप्तमावरणम्

ककारप्रकृतिकाष्टमूर्त्यात्मककामेश्वरस्वरूपे पद्मरागरुचिरे अष्टारे देव्यप्रकोणाद्य-
प्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं अं वां इं ईं उं ऊं ऋं ॠं एं ऐं ओं औं अं अः ॠं
वशिनीवाग्देवता^१श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, कं खं गं घं ङं क्लीं
कामेश्वरी, चं छं जं झं ञं ण्नीं मोदिनी, टं ठं डं ढं णं ॠं विमला, तं थं दं
धं नं ञ्नीं अरुणा, पं फं बं भं मं ह्रस्व्यं जयिनी, यं रं लं वं इन्द्र्यं सर्वेश्वरी,
शं षं सं हं लं क्षं क्ष्मीं कौळिनीवाग्देवताश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एताः रहस्ययोगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्रा इत्यादि कथितचरम् । वशिण्याः
पुरतः ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः त्रिपुरासिद्धाचकेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः इति सम्पूज्य ह्रस्वैकं इति खेचरीमुद्रां उररीकुर्यात् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं सप्तमावरणार्चनम् ॥

इति सप्तमावरणम्

अष्टमावरणम्

महाज्योत्स्नाद्यतः पश्चिमादिदिक्षु प्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं शं द्रीं ह्रीं ॠं सः सर्वजन्मनेम्यो बाणेश्वरी नमः बाणशक्ति-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ धं सर्वसम्मोहनाय धनुषे नमः धनुश्शक्तिश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

^१ 'देवी' इति पूर्ववत् अधिकः—श्री.

३ ह्रीं सर्ववशीकरणाय पाशाय नमः पाशशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

३ क्रीं सर्वस्तम्भनाय अङ्कुशाय नमः अङ्कुशशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

इत्यायुधा^१र्चनं विधाय नादप्रकृतिकगुणत्रयप्रधानत्रिशक्तिरूपरेखाज्यात्मके बन्धुकपुष्प-
बन्धुकिरणे त्रिकोणे अग्रदक्षवामकोणेषु बिन्दौ च क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं मूलप्रथमखण्डं कामेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ मूलद्वितीयखण्डं बलेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ मूलतृतीयखण्डं भगमालिन्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ मूलं ललिताऽम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

एताः अतिरहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदे चक्रे समुद्रा इत्यादि स्पष्टम् । कामेश्वर्यं
अग्रे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौं ह्रस्वरीं ह्रौः त्रिपुराऽम्बाचक्रेश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः इत्यवमृश्य ३ ह्रौः इति सर्वबीजमुद्रां विनिर्दिशेत् ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं अष्टमावरणार्चनम् ॥

इति अष्टमावरणम्

नवमावरणम्

बिन्दुभिन्नपरब्रह्मात्मके बिन्दुचक्रे ऐं ह्रीं श्रीं मूलं ललिताऽम्बाश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः इति श्रीदेवीं पूजयेत् । ततः एषा परापररहस्ययोगिनी सर्वानन्दमये
चक्रे समुद्रा ससिद्धिः सायुधा सशक्तिः सबाहना सपरिवारा सर्वोपचारैः
सम्पूजिता संतर्पिताऽस्तु इत्यन्यर्घ्यं, पुनः—ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीललितामहाचक्रेश्वरी-

^१ अत्र आयुधार्चने कामेश्वरकामेश्वर्योऽभयोरप्यायुधानां पूजनं बहुषु दृष्टं । तदनुसारेणात्र परि० १ मे.

श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यभिपूज्य ३ ऐं इति योनिमुद्रां प्रदर्शयेत् ।
षोडश्युपासनायां तु ऐं इति त्रिखण्डामपि ॥

अभीष्टसिद्धिं मे देहि शरणागतवत्सले ।

भक्त्या समर्पये तुभ्यं नवमावरणार्चनम् ॥

इति नवमावरणम्

इयं नवावरणी पूजा अत्यावश्यकी । चतुराम्ना^१यदेवताऽऽदिचतुस्तमयदेवताऽन्तानां
सपर्याऽपि तन्त्रान्तरोक्ता क्रियमाणा श्रेयस एव ॥

अथ पुनरपि श्रीदेव्यै पूर्ववत् धूपदीपौ कल्पयित्वा सङ्क्षोभिण्यादिमुद्राः
सबीजाः प्रदर्श्य, मूलेन त्रिवारं सन्तर्प्य महानैवेद्यं समर्पयेत् । यथा—श्रीदेव्यग्रे
चतुरस्रमण्डलं सामान्योदकेन विधाय तत्र आधारोपरि स्थापितं सौवर्णरीप्यकांस्यादि-
स्थालीचषकनरितं भक्ष्यमोष्यचोष्यलेह्यपेयात्मकं सद्रव्यशुद्ध्यादिरसवद्गुणजनमञ्जुळं
प्राज्यकापिलाज्यं दधिदुग्धमुग्धं यथासम्भवं वा नैवेद्यं विधाय, (“स्विन्नं वामे
धामं दक्षिणे निदध्यात्” इति श्यामारहस्ये दृष्टम् । सुन्दरीमहोदये तु—
“देव्या वामे दीपो दक्षिणे नैवेद्यम्” इत्युक्तम्), ऐं ह्रीं श्रीं मूलेन त्रिः प्रोक्ष्य,
यं इति धेनुमुद्रया अमृतीकृत्य, सप्तवारं मूलेनाभिमन्त्र्य, पूर्ववत् अपोशनं कल्पयित्वा,

हेमपात्रगतं देवि परमानं सुसंस्कृतम् ।

पञ्चधा कृत्स्नोपेतं गृह्णाण परमेश्वरि ॥

इति प्रार्थ्य, पूर्वोक्तनैवेद्योपचारमन्त्रेण निवेद्य, तत्तन्मुद्राविधानपूर्वकं पञ्चप्राणाहुतीः
कल्पयेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं प्राणाय स्वाहा, ३ क्लीं अपानाय स्वाहा, ३ सौः
व्यानाय स्वाहा, ३ सौः उदानाय स्वाहा, ३ ऐं क्लीं सौः समानाय स्वाहा,
ब्रह्मणे^२ स्वाहा ॥

^१ अत्र ग्रंथे सूचिता चतुराम्नायायाः परि० १ मे.

^२ ब्रह्मणे स्वाहेत्यनपेक्षितो भागः ।

ततः—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं नमः आत्मतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं नमः विशातत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

३ स क ल ह्रीं नमः शिवतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं नमः
सर्वतत्त्वव्यापिनी ललिता तृप्यतु ॥

इति निमीलितनयनः क्षणमवस्थाय, श्रीदेवीं मुक्तवतीं विभाव्य, पूर्ववत् उपचारमन्त्रैः
पानीयोत्तरापोशनकरप्रक्षालनगण्डूषपादादि कल्पयित्वा, भोजनपात्रं नैर्ऋत्यां निरस्य,
अस्त्रेण स्थलं संशोध्य, ततः पुनः प्राग्बद्धाचमनीयकर्पूरवीटिकादक्षिणाकर्पूरीराजनानि
दत्त्वा, सुवर्णादिभाजनलिखितं कुङ्कुमपङ्कजरेखाऽऽत्मकं अष्टदलकमलकर्णिकास्थापितमणि-
मयचक्रपूरितं प्रथमं प्रज्वाल्य, पुष्पाक्षतैर्मय्यर्च्य, उपचारमन्त्रपूर्वकं—

अन्तस्तेजो ब्रह्मस्तेज एकीकृत्यामितप्रभम् ।

त्रिधा दीपं परिभ्राम्य कुलदीपं निवेदये ॥

इति चतुर्दशधा नवधा त्रिधा वा परिभ्राम्य दक्षभागे स्थापयेत् ॥

मन्त्रपुष्पम्

अथ अञ्जलीं पुष्पाभ्यादाय मन्त्रपुष्पम् । यथा—

शिवे शिवसुशीतलामृततरङ्गगन्धोद्भूत-

लवाचरणदेवते नवनवामृतस्यन्दिनि ।

गुरुक्रमपुरस्कृते गुणशरीरनिखोज्ज्वले

वडङ्गपरिवारिते कलित एष पुष्पाञ्जलिः ॥

इत्युक्त्वा पुष्पाञ्जलिं समर्पयेत् । इत्येते कतिचिच्चतुष्पष्टपुपचारातिरिक्ता उपचारास्तु
पूर्ववत् घूपदीपेतिस्मृतागतेनादिपदेन गृह्यन्ते ॥

कामकलाभ्यानम्

अथ बिन्दुना मुखं बिन्दुद्वयेन स्तनौ सपरार्धेन योनिरिति कामकलाऽऽत्मिकां
ध्यात्वा, सौः इति देवीशक्तिबीजं श्रीदेव्या हृदयत्वेन भावयेत् ॥

होमस्य कृताकृतत्वम्

अथ होमः । स च “यद्यग्निकार्यसम्पत्तिः” इति सूत्रगतेन यदिशब्देन कृताकृतः सूचितः । तस्य च करणपक्षे तदितिकर्तव्यता होमप्रकरणे ज्ञातव्या । तत्र च महाव्याहृतिहोमादवगेष बलिदानम् । ^१होमाकरणपक्षे तु बलिदानमात्रम् ॥

बलिदानविधिः

यथा—देव्या दक्षभागे सामान्योदकेन त्रिकोणवृत्तचतुरस्रात्मकं मण्डलं परिकल्प्य, ३ ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति गन्धाक्षतैरभ्यर्च्य, अर्धमन्त्रपुरितोदकं सक्षीरादि-त्रयं पात्रं तत्र विन्यस्य, ३ ॐ ह्रीं सर्वविघ्नहृद्ग्रथः सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहा, इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा दक्षकरार्पितं वामकरतत्त्वमुद्रासृष्टं सलिलं बल्युपरि दत्त्वा वामपार्श्विवातकरास्फोटौ कुर्वाणः समुदञ्चितवक्त्रो बाणमुद्रया बलिं भूतैः प्राप्तितं विभाव्य प्रणमेत् ॥ इति बलिदानविधिः ॥

प्रदक्षिणाः

अजेशशक्तिगणपभास्कराणां क्रमादिमाः ।

वेदार्धचन्द्रवह्मदिसङ्ख्याः स्युः सर्वसिद्धये ॥

प्रदक्षिणनमस्कारानन्तरं जपप्रकरणे वक्ष्यमाणेन विधिना जपं निर्वर्त्य स्तुवीत—

स्तोत्रम्

ॐ गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीं राशिरूपिणीम् ।

देवीं मन्त्रमयीं नौमि मातृकां पीठरूपिणीम् ॥ १ ॥

प्रणमामि महादेवीं मातृकां परमेश्वरीम् ।

कालहृत्त्रोल्लोलोलकलनाशमकारिणीम् ॥ २ ॥

^१ एतदितिकर्तव्यताविशिष्टहोमकरणाशक्तस्य लघुपक्ष उक्तो ज्ञानार्थवे—

सङ्कल्प्य परमेशानि नित्यहोमं समाचरेत् ।

मूलेन प्राणसहिता आहुतीः पञ्च होमयेत् ॥

पञ्चाहुतींश्चक्षेत्रेण नित्यहोमः प्रकीर्तितः ।

यदक्षरैकमात्रेऽपि संसिद्धे स्पर्धते नरः ।
 रथिताद्येन्दुकन्दर्पशङ्करानलविष्णुभिः ॥ ३ ॥
 यदक्षरशशिज्योत्स्नामण्डितं भुवनत्रयम् ।
 वन्दे सर्वेश्वरीं देवीं महाश्रीसिद्धमातृकाम् ॥ ४ ॥
 यदक्षरमहासूत्रप्रोतमेतज्जगत्त्रयम् ।
 ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं तां वन्दे सिद्धमातृकाम् ॥ ५ ॥
 यदेकादशमाधारं बीजं कोणत्रयोद्वयम् ।
 ब्रह्माण्डादिकटाहान्तं जगदद्यापि दृश्यते ॥ ६ ॥
 अकचादितोक्तद्वयपञ्चाक्षरवर्णिनीम् ।
 ज्येष्ठाङ्गबाहुहृष्टकटिपादनिवासिनीम् ॥ ७ ॥
 तामीकाराक्षरोद्गारां सारात् सारां परात् पराम् ।
 प्रणमामि महादेवीं परमानन्दरूपिणीम् ॥ ८ ॥
 अद्यापि यस्या जानन्ति न मनागपि देवताः ।
 केयं कस्मात् क केनेति सरूपारूपभावनाम् ॥ ९ ॥
 वन्दे तामहमक्षर्यां^१ क्षकाराक्षररूपिणीम् ।
 देवीं कुलकलौ^२ ह्यासप्रोल्लसन्तीं परां शिवाम् ॥ १० ॥
 कर्मानुक्रमयोगेन यस्यां मात्रष्टकं स्थितम् ।
 वन्दे तामष्टवर्गोत्थमहासिद्धयष्टकेश्वरीम् ॥ ११ ॥
 कामपूर्णज्वा^३ राख्यश्रीपीठान्तर्निवासिनीम् ।
 चतुराङ्गाकोशभूतां नैमि श्रीत्रिपुरामहम् ॥ १२ ॥
 इति द्वादशभिः श्लोकैः स्तवनं सर्वसिद्धिकृत् ।
 देव्यास्त्वल्लण्डरूपायाः स्तवनं तव^४ तथ्यतः ॥
 भूमौ स्खलितपादानां मूर्तिरेवावलम्बनम् ।
 त्वयि जातापराधानां त्वमेव शरणं शिथे ॥

^१ 'ज्येष्ठाङ्गबाहुपादाग्रमन्धस्वान्तर्निवासिनीम्' इति पाठान्तरम्.

^२ क्षय्वस्त—इति पाठान्तरम्. ^३ मकारा० इति 'न'. ^४ श्लोको—इति पाठान्तरम्.

^५ राख्य—इति पाठान्तरम्. ^६ तथ्यतः—इति च पाठः.

जपो जल्पः शिल्पं सकलमपि मुद्राविरचना
 गतिः प्रादक्षिण्यक्रमणमशनाद्याहुतिविधिः ।
 प्रणामः संवेशः सुखमखिलमात्मार्पणदृशा
 सपर्यापर्यायस्तत्र नवतु यन्मे विलसितम् ॥
 पिता माता भ्राता गुरुश्च सुहृद्वान्धवजनः
 प्रभुस्तीर्थं कर्माधिकलभिह चासुत्रं च हितम् ।
 विशुद्धा विद्या वा पदमपि च तत्प्राप्यमसि मे
 त्वमेव श्रीमातः स्वपिनि गतशङ्कः सुखतमः ॥
 दृशा द्रावीयस्या दरदलितनीलोत्पलरुचा
 दबीयांसं दीनं क्षपय कृपया मामपि शिवे ।
 अनेनायं धन्यो भवति न च ते हानिरियता
 वने वा हर्म्ये वा समकरनिपातो हिमकरः ॥
 हे सद्रूपिणि हे चिदर्चिरुदये हे कामराजप्रिये
 हे भण्डासुरहन्त्रि हेऽद्भुतनिधे हेऽनङ्गसञ्जीविनि ।
 हे विश्वप्रसन्निधि हे सकलणे हे दीनरक्षामणे
 हे श्रीमल्ललिताऽम्ब हे परशिवे मां पाहि दिम्भं निजम् ॥
 नमो हेमाद्रिस्थे शिवसति नमः श्रीपुरगते
 नमः पद्माटव्यां कुतुकिनि नमो रत्नगृहगे ।
 नमः श्रीचक्रस्थेऽखिलमयि नमो बिन्दुनिलये
 नमः कामेशाङ्गस्थितिमति नमस्तोऽम्ब ललिते ॥
 जय जय जगदम्ब भक्तवश्ये जय जय सान्द्रकृपाशान्तरङ्गे ।
 जय जय निखिलार्थदानशौण्डे जय जय हे ललिताम्ब चित्तुखाब्धे ॥
 पङ्कजदेवता नित्या दिव्याद्योधधन्यगुरुन् ।
 नमाम्यायुधदेवींश्च शक्तीश्चावरणस्थिताः ॥
 पद्मवसम्बिकाऽवीनवामाङ्गाय शिवाग्ने ।
 भासुरानन्दनाथाय मम श्रीगुरवे नमः ॥

¹ नमः सन्मणिगृहे—अ.

सुन्दर्यम्बासमाख्यमुखिताय नमो नमः ।
 प्रकाशानन्दनाथाय गुरवे परमाय मे ॥
 मिश्राम्बानयनोल्लासविश्रान्तमनसे नमः ।
 आनन्दानन्दनाथाय गुरवे परमेष्ठिने ॥
 यदिदं श्रीगुरुस्तोत्रं ^१स्वस्वरूपोपलक्षणम् ।
 बालभावानुसारेण ममेदं हि विचेष्टितम् ।
 मानृवात्सल्यसदृशं त्वया देवि विधीयताम् ॥

एवमादिभिः अन्याभिश्च यथाऽवकाशं स्तुतिभिः अखिललोकमातरमभिष्टूय, शक्तिं पूजयेत् ॥

सुवासिन्याः पूजनम्

यथा—प्राङ्निमन्त्रितां षोडशाब्दपरत आत्रिशतूर्ध्वदेशीयां सुवासिनीमभ्यक्तां
 गौरीरूपिणीं लक्ष्म्यां दीक्षितां भक्तां अन्यैरप्युक्तगुणैरलङ्कृतां कुलाष्टकपरिगणितां
 अलम्बे चातुर्बर्णान्तर्गतां परकीयां शक्तिं स्वीयां वा सनानीय प्रक्षालितपादां आसने
 समुपवेशयेत् । सा चेददीक्षिता तदैव शोधनविधिः । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः
 त्रिपुरायै नमः इमां शक्तिं पवित्रीकुरु मम शक्तिं कुरु स्वाहा । इत्यभिषेकमन्त्रपूर्वं
 सामान्यसलिलेन त्रिः शक्तिं प्रोक्ष्य, ३ उ०,

शान्तिरस्तु शिवं चास्तु प्रणश्यत्वशुभं च यत् ।

यत् एवागतं पापं तत्रैव प्रतिगच्छतु ॥

इत्युच्चार्य तस्याः कर्णे हृत्पत्रं जपेत् । अथ तां देवीरूपां विभाव्य ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं
 सौः शक्यैः अमुकं कल्पयामि नम इति मन्त्रेण हरिद्राकुङ्कुमचन्दनपट्टवासःपुष्पद्रुपदीप-
 नैवेद्यताम्बूलानि दद्यात् । सति विभवे वसनाभरणादीनि च । ततो मूलेन वक्ष्यमाणेन
 समष्टिमन्त्रेण च क्रमेण श्रीदेव्यै आवरणदेवताभ्यश्च दत्तपुष्पाञ्जल्यास्तस्याः करे
 सोपादिमध्यममुद्राचुलुकमितक्षीरपात्रं समर्पयेत् । साऽप्युत्थाय ताकपालमुद्रया

^१ स्वगुरोस्य—अ १.

सनादाय, द्वितीयतृतीये च 'दक्षकरेणादाय, पात्रं दक्षकरे निधाय, तत्त्वमुद्रागत-
द्वितीयशकलगृहीतैः क्षीरकिन्दुभिः शिरसि श्रीगुरुपादुकामनुना त्रिरिष्टा, इति च
श्रीदेवी त्रिः सन्तर्प्य, मूलेन पुनः पात्रं वामकरे कृत्वोत्थाय, होष्यामीति श्रीगुरुग्येष्ठान्य-
तारानुज्ञां प्रार्थ्य, जुहुवीति तदनुज्ञया दक्षकरेण व्यवधाय, मूलान्ते सर्वतत्त्वं
शोधयामि नमः स्वाहेति मन्त्रेण सर्वतत्त्वं शोधयेत् । 'एतस्या ऐच्छिकानि विना
मन्त्रं पात्रान्तराण्यपि दद्यात् । अथ पुनः कर्ता पूर्ववत् पात्रमादाय, ऐं ह्रीं श्रीं,

अलिपात्रमिदं तुभ्यं दीयते पिशितान्वितम् ।

स्वीकृत्य मुभगे देवि यशो देहि रिपून् दह ॥

इति मन्त्रेण शक्त्यै समर्पयेत् । साऽपि तत्तावदशेषं स्वीकृत्य, ऐं ह्रीं श्रीं,

वत्स तुभ्यं मया दत्तं पीतशेषं कुलामृतम् ।

त्वच्छत्रून् संहरिष्यामि तवाभीष्टं ददाम्यहम् ॥

इति मन्त्रेण प्रतिदद्यात् । साधकस्तदुररीकृत्य शक्तिं चतुष्टयेन भोजयित्वा समर्पित-
ताम्बूले यथाविधि तां पश्यनेनापि सन्तोष्य विसृजेत् ॥ इति सुवासिनीपूजा ॥

तत्त्वशोधनम्

अथ सन्निहिते गुरौ तं पादुकामन्त्रेणामिष्टं पात्राणि समर्प्य समाहूतैः शिष्यैः
वृन्दात्मना अवस्थितैः सामयिकैः साकं पाणी प्रक्षाल्य, श्रीदेव्यै मूलेनोपचारमन्त्रेण च त्रिः
पुष्पाञ्जलिं समर्प्य, ३ समस्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसम्प्रदायकुलकौलनिगर्भरहस्यातिरहस्यपरा-
परातिरहस्ययोगिनीश्रीपादुकाम्यो नम इति समष्टिमन्त्रेण आवरणदेवतानां एकं पुष्पाञ्जलिं
दत्वा, पूर्ववत् पात्रं पुनः पुनरादायाचमनोक्तैः मन्त्रैः तत्त्वानि शोधयेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं आत्मतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं विद्यातत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

३ स क ल ह्रीं शिवतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

^१ 'दक्ष' इत्येतत् 'वाम' इति शोधितम्—अ १.

^२ श्रीगुरुं पादुका—भ, श्रीगुरुपादुकां तन्मनुना—अ.

^३ अदीक्षितावास्तु बालवैव—इत्यधिकः (अ) कोशे.

षोडश्यापासकस्य तु प्रयोदशबीजपुटितैः प्रत्येकखण्डैः तत्स्वत्रयशोधनं सर्वेण मूलेन सर्वतत्त्वशोधनं च विशेषः ॥

अत्र प्रथमपात्रस्वीकार एवोत्थानम् । यथासम्प्रदायं सर्वपात्रस्वीकारोऽपि । स्त्रीणां तूत्थायैव । अत्र च बालोपास्तावेकं पात्रं सर्वतत्त्वशोधनम् । पञ्चदश्यापासनायां तु पात्रत्रयम् । श्रीषोडशाक्षर्युपास्तौ तु तच्चतुष्टयम् । निवृत्ते पूर्णाभिषेके तत्स्यक्तं, यथाऽधिकारमैच्छिकानि वा । विश्वस्तायाः कुमार्पाः सुवासिन्याश्चैकं पात्रमिति विवेकः ॥

किं च श्रीगुरोस्तच्छक्तिसुतज्येष्ठकनिष्ठानां स्वज्येष्ठस्य ^१सामयिकानां स्त्रीणां चोच्छिष्टं द्रव्याद्युपादेयम् । तेन्यस्तु न देयम् । स्वकनिष्ठशिष्ययोस्तु प्रदेयम् । वीराणां तूच्छिष्टं चर्वणमात्रमादेयम् ।

उद्भासास्तु—आरम्भतरुणयौवनप्रीडतदन्तोन्मनानवस्थाऽऽह्वयाः सप्त । तेष्वर्च्य-
संशोधनमारम्भः । तरुणयौवनप्रीडेषु सपर्याविधिः । ततो देवताविसर्जनम् । अवशिष्टं अवस्थात्रयं सिद्धानां वीराणां न तु साधकानां इति तत्त्वम् । इति हविःप्रतिपत्तिः ॥

देवतोद्भासनम्

ततः सामान्योदकात् किञ्चिदादाय—

साधु वाऽसाधु वा कर्म यद्यदाचरितं मया ।

तत् सर्वं कृपया देवि गृहाणाराधनं मम ॥

इति देव्या वामहस्ते पूजां समर्प्य शङ्खमुद्धृत्य देव्युपरि त्रिः परिव्राम्य तज्जलं हस्ते समादाय सामयिकानात्मानं च मूलेन प्रोक्ष्य शङ्खं प्रक्षाल्य निदध्यात् । ततो मूलेन तीर्थनिर्मालये स्वीकृत्य,

ज्ञानतोऽज्ञानतो वाऽपि यन्मयाऽऽचरितं शिवे ।

तव कृत्यमिति ज्ञात्वा क्षमस्व परमेश्वरि ॥

इति क्षमाप्य सर्वसानावरणदेवतानां श्रीदेव्यङ्गे विलयं विभाव्य, खेचरीं वक्रोद्भास्य, तेजोरूपेण परिणतां श्रीदेवीं पूर्ववत् हृदयं नीत्वा तत्र च मूर्तिं पञ्चधा उपचर्य पुनरात्माभिन्नसंविद्रूपेण विभावयेत् । इति विसर्जनम् ॥ ततः—

^१ सामयिकीनां—अ१, अ२, अ३.

शान्तिस्तवः

समूजकानां परिपालकानां यतेन्द्रियाणां च तपोधनानाम् ।
 देशस्य राष्ट्रस्य कुलस्य राज्ञां करोतु शान्तिं भगवान् कुलेशः ॥
 नन्दन्तु साधककुलान्यणिमाऽऽदिसिद्धाः
 शापाः पतन्तु तमयद्विषि योगिनीनाम् ।
 सा शान्भवी स्फुरतु काऽपि ममाऽव्यवस्था ।
 यस्यां गुरोश्चरणपङ्कजमेव लभ्यम् ॥
 शिवाद्यवनिपर्यन्तं ब्रम्हादिस्त्वम्बसंगुतम् ।
 कालान्यादिशिवान्तं च जगद्यज्ञेन तृप्यतु ॥

इत्यादिशान्तिश्लोकान् पठित्वा,

विशेषार्च्यविसर्जनम्

विशेषार्च्यपात्रं मूलेन धामस्तकमुद्धृत्य तत् क्षीरं पात्रान्तरेणादाय—

आर्द्रं ज्वलति ज्योतिरहमस्मि । ज्योतिर्ज्वलति ब्रह्माहमस्मि ।
 योऽहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमस्मि ब्रह्माहमस्मि । अहमेवाहं मां जुहोमि स्वाहा ॥
 इति मन्त्रेण आत्मनः कुण्डलिन्यग्नौ हुत्वा शेषं प्रियशिष्याय दत्वा तत्पात्रमम्पानि
 च हविश्शेषप्रतिपत्तिपात्राणि प्रक्षाल्य अग्नौ प्रताप्य अवस्थापयेत् ॥
 अथ यथाशक्ति ब्राह्मणान् सुवासिनीश्च भोजयित्वा, स्वयमपि भुञ्जीत ॥
 इति नित्यक्रमविधिः ॥

अयं च नित्यक्रमः सूतकेऽपि कर्तव्यः । अत्र वचनानि श्यामाक्रमे
 लिखितानि । तत्र च सकानैर्मनसा, निष्कार्मैर्यथोक्तमिति विशेषः । बालवृद्धस्त्रीमूढैः
 यथाप्रज्ञं कृता सपर्यां दौर्बोधीत्युच्यते ।

स्थयं सम्पाद्य सर्वाणि श्रद्धया साधनानि यः ।
 पूजयेत् तत्परो देवीं स लभेत्ताखिलं फलम् ॥

पूजनेन फलार्थं स्यादन्यदसौस्तु साधनैः ।

यथाकर्तव्यं चिदेव्यर्चा विधेया श्रद्धयाऽन्वितैः ॥

पक्षान्तराणि च—

अशक्तः कारयेत् पूजां दद्याद्वाऽर्चनसाधनम् ।

दानाशक्तः सपर्याऽन्तं पश्येत्तत्परमानसः ॥

इति कल्पसूत्रप्रकारः परदेवतायाः नित्यक्रमविधिः समाप्तः ।

सङ्क्षेपार्चाविधिः

नित्यक्रमो मुख्यालाभे प्रतिनिधिनाऽपि निर्धर्त्यः । तत्र प्रथमस्य प्रतिनिधिः—
—तक्रं दधि वा गुडमिश्रं, ससैन्धवं पयः, क्षौद्रं गव्यं सर्पिः क्षीरं वा ताम्रपात्रगतं, तिलः शर्करा वा सलिलमिश्राः, तैलं आरनाळं कांस्पपात्रस्थं तप्तं वा नारिकेलोदकं च । अथ द्वितीयस्य मूलकम् । तृतीयस्य तु लवणार्द्रकपिण्याकनागरगोधूमविहार-
मावलगुनानि । चतुर्थं तु मुख्यमेव । पञ्चमस्यापराजितापुष्पं करवीरकुसुमं वेति ।
एतन्मिश्रणं तु सूत्रकारेण अनुपात्तम् । ढामरे तु—

मांसानुकल्पोऽपूपः स्यान्मत्स्यस्य च कदव्यपि ।

मैधुनस्य कळत्रे स्वे तदलाभे तु यज्ञतः ॥

पाठान्तरम्—

द्वितीयस्य त्वरूपः स्यात्तृतीयस्य कदव्यपि ।

पञ्चमस्य कळत्रे स्वे तदलाभे तु यज्ञतः ॥ इति ॥

नित्यक्रमस्य प्रमादादिना अतिक्रमे मूलशतजपः प्रायश्चित्तमाप्नातम् । नित्यनैमित्तिकौ च क्रमौ मुताशिष्यादिभिरपि कारयितुं शक्येते ॥

सङ्क्षेपार्चनानि

तानि च विस्तराशक्तानां राजवनिताऽऽदीनां राज्यक्षोभदुर्भिक्षज्वराद्यापस्तु च कर्तव्यानि । तत्र चतुर्दशाराधावरणषट्कसमर्चनं कुर्यादित्येकः पक्षः । (^१क्रमो

^१ इदं वाक्यं नास्ति केचुचित्कोशेषु.

निर्वर्त्यः ।) अष्टारायावृत्तित्रयसपर्येति द्वितीयः । आयुधार्चनसहितकामेश्वर्यादिचतुष्टयार्हणं तृतीय इति । पक्षान्तराणि च—

अशक्तः कारयेत् पूजां दद्याद्वाऽर्चनसाधनम् ।

दानाशक्तः सपर्याऽन्तं पश्येत्तत्परमानसः ॥ इति ॥

अनापदि तु कृतान्येतान्यनिष्ठापादकानि ॥

ऋत्वर्थनियमः

कुण्याष्टमीतत्तुर्दश्यमापूर्णिमासङ्क्रान्तिसंज्ञेषु पर्वसु पञ्चसु सविशेषैः साधनैः आराधयेत् । तत्प्रकारस्तु नैमित्तिकप्रकरणे वक्ष्यते । नित्यनैमित्तिकक्रमौ च शिष्य-मुतादिभिरपि कारयितुं शक्येते ॥

श्रीललितोपासको नेत्रमुखण्डं भक्षयेत् । न दिवा स्मरेद्दार्तालीम् । न जुगुप्सेत् सिद्धद्रव्याणि । न कुर्यात् स्त्रीषु निष्ठुरताम् । वीरस्त्रियं न गच्छेत् । न तं हन्यात् । न तद्रव्यमपहरेत् । नामेच्छया मपञ्चकमुररीकुर्यात् । कुलभ्रष्टैः सह नासीत् । न बह्व प्रलपेत् । योषितं सम्भाषमाणामप्रतिसम्भाषमाणो न गच्छेत् । कुल-पुस्तकानि गोपायेत् ॥ एते ऋत्वर्थनियमाः अकरणे ऋतुवैगुण्यापादकाः साधकेन अवश्यमनुष्ठेयाः । अन्यांश्च दीक्षाक्रमोक्तान् सामयिकानामाचारान् अनुतिष्ठेत् । अनिशमात्मानं कामकल्यऽऽत्मकं श्रीदेवीरूपं भावयेत् । एवं वर्तमानस्य कुलनिष्ठस्य सर्वतः कृतकृत्यता । शरीरविमोके च श्वपचगृहकाशयोर्नान्तरम् । स एव जीवन्मुक्तः सुखी विहरेदिति ॥

श्रीचक्रलेखनोपायः

अथ प्राक्सूचितः श्रीचक्रलेखनप्रकारः सुबोधतमो लिख्यते ॥

अत्रेयं परिभाषा—ईशानाशास्त्रेभ्यन्ता वायव्यादिनैर्ऋत्यन्ता वा रेखा तिर्यग्रे-
खेलुच्यते । तस्या एवाग्रद्वयादाकृष्टे प्रतीच्यां प्राच्यां वा मेळिते च पार्श्वरेखे इत्युच्यते ।
रेखोपरि रेखाऽन्तरत्वारोहे तयोर्योगस्थानं सन्धिः । ईदृशः रेखात्रययोगो मर्म ।
साधको यदाशाऽभिमुखः सैव प्राची । तदितरा प्रतीची । प्रत्यग्रं त्रिकोणं शक्तिः ।
प्राग्रं तु शिवो बहिःशेलुच्यते इति ॥

प्रथमं ईशानाद्यग्नेयान्त-तदादिबाह्व्यन्त-तदादीशानान्तां रेखामभिलिख्य शक्तिं निष्पादयेत् । इदं मध्यत्रिकोणं भवति । यन्मध्यं हि बिन्दुस्थानमामनन्ति । अथास्य मध्यतः पार्श्वरेखाद्वयनिर्भेदपूर्वकं प्राग्बद्धकृत्यन्तरं कल्पयेत् । अत्र सन्विद्वयं जायते । ततो द्वितीयशक्तिमध्यतः तत्पार्श्वरेखाद्वयं निर्भिद्य च तां प्रथमशक्त्यप्रसंख्यां तिर्यग्रेखामालिख्य तदप्राकृष्टाभ्यां पक्षरेखाभ्यां सन्विद्वयभेदचणं शिवत्रिकोणं कुर्यात् । एतावता अष्टकोणं सम्पद्यते । एतदेव मध्यत्रिकोणेन सह नवयोनिचक्रमिति कीर्त्यते । इह सन्धयः षट् मर्माणि द्वे च सिध्यन्ति । अथ प्राचीं तिर्यग्रेखामुभयतोऽप्यभिवर्त्य तदप्राकृष्टाभ्यां प्रथमवह्निपक्षकोणाप्रसंख्याभ्यां पार्श्वरेखाभ्यां शक्तिं जनयेत् । एवं प्रतीचीं तिर्यग्रेखामुभयतोऽप्यभिवर्त्य तदप्राकृष्टाभ्यां प्रथमशक्तिपक्षकोणाप्रसंख्याभ्यां पार्श्वरेखाभ्यां शिवं साधयेत् । ततो मध्यत्रिकोणपार्श्वरेखे ऐशान्यामाग्नेयां चाभिवर्त्य तदग्रयोः प्रथमलिखितवह्निपक्षे च संसृक्तां तिर्यग्रेखामालिखेत् । एवं प्रथमलिखितवह्नेरपि पार्श्वरेखे अभिवर्त्य तदग्रयोः द्वितीयशक्त्यपक्षे च संसृक्तां तिर्यग्रेखां बिलिखेत् । तदिदमन्तर्दशारं भवति । अत्र मर्माणि षट् सन्धयो द्वादश च निष्पद्यन्ते । अथ विद्यमानासु पञ्चसु तिर्यग्रेखासु प्रथमां चरमां च उभयतोऽप्यभिवर्त्य तत्तदप्राकृष्टाभिः पार्श्वरेखाभिः तृतीयशक्तिपक्षकोणशिखावर्जं इतरकोणाष्टकाप्रत्यक्षिनौ शक्तिशिवौ समुत्पादयेत् । ततः प्रथमवर्धिता मध्यशक्तिप्रथमवह्निपार्श्वरेखास्तत्तद्विदिक्षुः संवर्त्य तत्तदप्राकृष्टे अन्तर्दशारीयप्राक्प्रत्यक्षकोणशिखासम्पृक्ते रेखे समालिखेत् । तदेतद्वहिर्दशारं भण्यते । इह मर्माणि दश सन्धयोऽष्टादश चोन्मीलन्ति । अथ सप्तसु तिर्यग्रेखासु षष्ठद्वितीये पूर्वसंवर्धित एव रेखे उभयतः संवर्त्य तत्तदप्राकृष्टाभिः बहिर्दशारस्य प्राक्प्रत्यक्षिकोणशिखरसंसर्गवर्जमितरकोणाष्टकशिखरसम्पृक्ताभिः पार्श्वरेखाभिः शक्तिं शिवं च समुन्मीलयेत् । ततश्चतुर्थशक्तिपार्श्वरेखे सर्वप्राचीनां तिर्यग्रेखां चोभयतोऽप्यभिवर्त्य मेळयेत् । एवं तृतीयवह्निपार्श्वरेखे सर्वप्रतीच्यां तिर्यग्रेखां चोभयतस्संवर्त्य मेळयेत् । ततः प्रथमशक्तिप्रथमशिवयोः पार्श्वरेखे द्वे तत्तद्विदिक्षुः समभिवर्त्य तत्तदग्रतश्चतुर्थशक्तितृतीयशिवशिखरचुम्बितिर्यग्रेखायुगलमालिखेत् । तदिदं चतुर्दशारं भवति । अत्र मर्माणि अष्टादश, सन्धयः षतुर्विंशतिः, शक्तयः पञ्च, वह्निवधत्वारः, पार्श्वयोः डमरवोऽष्टौ, त्रिकोणानि च संहत्य त्रिचत्वारिंशत् सम्पद्यन्ते । अथास्य परितः कर्णिकावृत्तं बिलिख्य तत्संसृक्तान्यसन्धीनि दृढान्यष्टौ

कल्पयेत् । तदिदमष्टद्वयमिति व्यवहियते । असन्धित्वं नाम केसराभायत्वम्, श्रीचक्रराजे केसरनिवेद्यदर्शनात् । अथ तदमितः पुनःकर्णिकावृत्तं निष्पाद्याऽसन्धीनि पत्राणि षोडश निर्ममीत । तदिदं षोडशदळं सज्जक्षते । अथ तद्वहिर्मर्यादावृत्तत्रयं परिकल्प्य तत्परितः चतुरस्ररेखात्रयेण चतुर्द्वारं भूपुरं समुद्गावयेत् ॥ इति श्री^१चक्र-लेखनप्रकारः ॥

श्रीचक्रप्रस्तारभेदाः

एतद्व्यतिष्ठापनमन्त्रः प्रागुक्त एव । सुवर्णादिनिर्मितस्य यन्त्रस्य तु द्वौ प्रस्तारौ— भौमो, मैरवश्चेति । तत्र पलद्भयपरिमाणे चतुरङ्गुलविस्तृतपट्टे उर्ध्वरेखाऽऽत्मको बिन्दादिभूपुरान्तरचनाक्रमो भूप्रस्तारः । मैरवप्रस्तारस्त्रिविधः । तत्र भूपुरमारम्य चक्रत्रिकत्रिकं सृष्टिस्थितिसंहारपदैः व्यपदिश्यते । तेषु सृष्टिचक्रात् स्थितिचक्रमुन्नतम् । ततोऽपि संहारचक्रमुच्छिन्नम् । इत्येकः पक्षः । भूपुरात् पद्मद्वयमुन्नतम् । तस्मात् चतुर्दशारादिषट्कं उदग्रमिति द्वितीयः । भूपुरादिबिन्द्वन्तानि नवापि चक्राणि पूर्वपूर्वस्मादुत्तरोत्तरं उन्नतानीति तृतीयः । अत्र—

चतुरस्रं समारम्य नवचक्राण्यनुक्रमात् ।

उन्नतोन्नतमामव्यावर्कं स्यान्निधनेधनम् ॥ इति ॥

चरमपक्षप्रतिपादके तन्त्रराजवचनगते “निधनेधनं” इति पदे “उरसिलोम” इत्यादिवत् व्यधिकरणबहुव्रीहिः । चरमे व्यसति धनप्राप्तिरित्यर्थः । सम्पदनुभव-दशायामेव निधनमाप्नोति न तु तद्भासकाले इति यावत् । प्राग्बस्तु धनलाभोत्तरं निधनं भवतीति सप्तमीद्वितीययोः व्यत्ययं विधाय निन्दापरतया व्याचक्षते । तत्र मूलं त एव जानत इति दिक् ॥

श्रीचक्रप्रतिष्ठापनविधिः

दीक्षाप्रकरणोक्ते शुभे दिवसे कृताह्निकः सायको गणपतिमाराध्य ब्राह्मणैः स्वस्ति वाचयित्वा आचम्य प्राणानायम्य देशकालौ सङ्कीर्त्य अमुकगोत्रोऽमुकशर्मवर्मादि-रहं महात्रिपुरसुन्दरीमाराधयिष्यन् श्रीचक्रराजप्रतिष्ठापनं करिष्ये इति सङ्कल्प्य

^१ अत्रोप्युक्ताः प्रतिकृतयः परि० २ वे.

दुग्धदधिघृतशङ्खमूत्रात्मकं पञ्चगव्यमानीय सम्मिश्र्य ह्रीं इति मन्त्रेण अष्टोत्तरशत-
वारानभिमन्त्र्य तत्र प्रणवेन यन्त्रं निक्षिप्य तत उद्धृत्य पात्रान्तरे निधाय, मिश्रितेन
गोदुग्धदधिघृतमधुशर्कराऽऽत्मकेन पञ्चामृतेन संस्त्राप्य धूपयेत् । अथ प्रत्येकं दुग्धादिभिः
क्रमेण अन्तरान्तरा धूपनपूर्वकं स्त्रपयित्वा पुनर्मिश्रितैश्च तैः स्त्रपयेत् । ततोऽष्टासु
दिक्षु शालितण्डुलपुञ्जोपरि निहितैः नूतनवसनवेष्टितैः गन्धपुष्पार्चितैः कुङ्कुमरोचना-
चन्दनकस्तूरीसुरभिः शीतलजम्बूशिलापूर्णाः कुशाग्रेण स्पृष्ट्वा मूलेनाष्टोत्तरशतवारानभिमन्त्रितैः
सौवर्णादिमार्त्तकान्तान्यतमैरष्टभिः कलशैरभिषिञ्चेत् । इह सर्वमपि पञ्चगव्यादिकं
स्नानं मूलमन्त्रकरणकमेव । अथ यन्त्रं धौतेन वाससा परिभृज्य पीठे निधाय
कुशाग्रेः स्पृशन्—ऐं ह्रीं श्रीं ॐ यन्त्रराजाय विद्महे महायन्त्राय धीमहि । तन्नो यन्त्रः
प्रचोदयात् ॥ इति—यन्त्रगायत्रीं अष्टोत्तरशतवारानावर्त्य आत्मनो भूतशुद्ध्यादिमातृका-
न्यासान्तं कृत्वा यन्त्रं करेण संस्पृश्य प्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । यथा—

अस्य श्रीयन्त्रराजप्राणप्रतिष्ठामहामन्त्रस्य ब्रह्माविष्णुमहेश्वरा ऋषयः ।
ऋग्यजुस्सामाथर्वणि छन्दांसि । चैतन्यं देवता । आं बीजम् । ह्रीं शक्तिः ।
ऋं कीलकम् । नमः श्रीचक्रप्राणप्रतिष्ठायै जपे विनियोगः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङं पृथिव्यप्तेजोवाय्वाकाशात्मने आं अंगुष्ठाभ्यां
नमः ॥

३ इं चं छं जं झं ञं शब्दस्पर्शरूपरसगन्धात्मने ईं तर्जनीभ्यां
नमः ॥

३ उं टं ठं डं ढं णं श्रोत्रत्वक्चक्षुर्जिह्वाप्राणात्मने ऊं मध्यमाभ्यां
नमः ॥

३ एं तं थं दं धं नं वाक्पाणिपादपायूपस्थात्मने ऐं अनामिकाभ्यां
नमः ॥

३ ॐ पं फं बं भं मं वचनादानविहरणविसर्गानन्दात्मने औं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

३ अं यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं मनोबुद्धबुद्धिचिन्तान्तः-
करणात्मने अः करतलकरपृष्ठाभ्यां नमः ॥

एवं हृदयादिन्यासः ॥

प्यानम्—

रक्ताम्बोधिस्थपोतोत्प्लुतदरुणसरोजाधिरूढा कराब्जैः

पाशं कोदण्डमिक्षुद्रवमल्लिगुणमव्यङ्कुशं पञ्चबाणान् ।

विभ्राणाऽसृक्पालं त्रिणयनलसिता पीनवक्षोरहाङ्गा

देवी बालार्धवर्णा भक्तु मुखकरी प्राणशक्तिः परा नः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं ॐ आं ह्रीं क्रौं यं रं लं वं शं षं सं ह्रीं हं सः श्रीचक्रस्य
प्राणाः इह प्राणाः ॥

३ ॐ . . . सः श्रीचक्रस्य जीव इह स्थितः ॥

३ ॐ . . . सः श्रीचक्रस्य सर्वेन्द्रियाणि ॥

३ ॐ . . . सः श्रीचक्रस्य बाह्यमन्त्रस्तुःश्रोत्रजिह्वाघ्राणप्राणा
इहागम्य सुखं चिरं तिष्ठन्तु स्वाहा ॥ इति ॥

यन्त्रान्तरप्राणप्रतिष्ठायां तत्तन्नामः ऊहः कार्यः । अथ तत्र श्रीक्रमोक्तेन विधिना
देवीमावाह्य अम्यर्च्य यन्त्रं कुशाग्रैः स्पृशन् मूलमध्येत्तरं सहस्रं शतं वा वारान्वाक्यं
होमप्रकरणोक्तेन क्रमेण अष्टोत्तरशतमाज्याहुतीः मूलेन हुत्वा सम्पाताज्यं मध्ये मध्ये
यन्त्रे अवनीय सम्पज्जनेन अग्नेन सर्वभूतबलिं प्रदाय होमशेषं समाप्य गुरवे
सुवर्णशृङ्गालङ्कृतां गां वसनाभरणानि च प्रदाय देवीमुद्रास्य कुमारी योगिनीं
ब्राह्मणांश्च भोजयेत् । इमां च यन्त्रप्रतिष्ठां गुर्वादिना वा कारयेत् ॥ इति वामकेश्वर-
तन्त्रीयो यन्त्रप्रतिष्ठापनविधिः ॥

यन्त्रभेदेन अर्चनकालावधिः

सौवर्णे यावज्जीवं, रौप्ये द्वाविंशतिकसराः, ताम्रे द्वादश, भूर्जपत्रे लिखिते तु
षट् । एतेषां उक्तकालातिक्रमे पुनः प्रतिष्ठा । स्फटिकादौ तु सकृदेव प्रतिष्ठापनं सर्वदा
पुनःपरम्परयाऽभ्यर्चनं चेति । यन्त्रस्य श्वचण्डालाद्यस्पृश्यस्पर्शाद्युपघाते पुनः
प्रतिष्ठापनम् । प्रमादादिना यन्त्रे दग्धे स्फुटिते नष्टे चोराद्यपहते वा एकदिनोपवासं
अयुतमूलमन्त्रजपं तद्दशांशं होमादिकं च कृत्वा पुनर्यन्त्रान्तरं प्रतिष्ठापयेत् ।
लुप्तचिह्नस्फुटितार्धदग्धादींस्तु तीर्थोदके निक्षिपेत् ॥ इति ॥

श्रीचक्रमहिमा

श्रीचक्राभिषेकोदकेन शिरःप्रोक्षणं पानं च ब्रह्माण्डोदरगतगङ्गाऽऽदितीर्थसहस्र-
स्नानकोटिफलदम् । श्रीचक्रदर्शिनस्तु—^१

सम्यक् शतक्रतून् कृत्वा यत्फलं समवाप्नुयात् ।

तत्फलं लभते कृत्वा भक्त्या श्रीचक्रदर्शनम् ॥

इति वचनादुक्तं फलं भवति । इत्यलं विस्तरेणेति शिवम् ॥

सपर्याप्रकरणं द्वितीयं समाप्तम्

होमप्रकरणम्

तत्र पूजामण्डपस्य ईशानभागे चतुरस्रकुण्डं अथवा हस्तायाममङ्गुष्ठोन्नतं
स्थण्डिलं कृत्वा, सामान्यार्घ्योदकेन प्रोक्ष्य, उदक्संस्थाः प्राचीस्तिस्रो रेखाः तदुपरि
प्राक्संस्था उदीचीश्च लिखित्वा तामु रेखासु क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ब्रह्मणे नमः, यमाय, सोमाय, रुद्राय, विष्णवे,
इन्द्राय नमः ॥

इति गन्वाक्षतपुष्पैरभ्यर्च्य

ऐं ह्रीं श्रीं सहस्रार्चिषे हृदयाय नमः, स्वस्तिपूर्णाय शिरसे स्वाहा,
उत्तिष्ठपुरुषाय शिखायै वषट्, धूमव्यापिने कञ्चाय हुम्, सप्तजिह्वाय
नेत्रत्रयाय बौषट्, धनुर्धराय अस्त्राय फट् ॥

इति स्वाङ्गेषु षडङ्गं न्यसेत् । तेनैव षडङ्गेन अग्नीशामुरवायव्येषु मध्ये दिक्षु च
कुण्डमभ्यर्च्य तत्र अष्टकोणचट्कोणत्रिकोणात्मकमग्नि^१चक्रं प्रवेशरीत्या विलिख्य त्रिकोणे
दिगाष्टकं विभाव्य तत्र स्वाग्नादिप्रादक्षिण्येन दिक्षु मध्ये च क्रमात्—

^१ अस्व प्रतिष्ठतिः परि० २ ये.

ऐं ह्रीं श्रीं पीतायै नमः, श्वेतायै, अरुणायै, कृष्णायै, धूम्रायै, शीतायै,
स्फुलिङ्गिन्यै, रुचिरायै, आलिन्यै नमः ॥

इति पीठशक्तीः समर्थः, पीठमध्य एव—

ऐं ह्रीं श्रीं तं तमसे नमः, रं रजसे, सं सत्वाय, आं आत्मने,

अं अन्तरात्मने, पं परमात्मने, ज्ञां ज्ञानात्मने नमः ॥

इत्युपर्युपरि पूजयेत् । ततः तत्र त्रिकोणे ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं वागीश्वरीवागीश्वरान्यां नमः
इति मन्त्रेण जनिष्यमाणस्य बद्धेः पितरौ वागीश्वरीवागीश्वरौ सम्पूज्य, तयोर्मिथुनीभावं
भावयित्वा, अरणेः सूर्यकान्ताद्वा वह्निमुत्पाद्य द्विजगृहाद्वा आनीय मृत्पात्रे ताम्रपात्रे
वा अग्नि आग्नेय्यां नैर्ऋत्यां वा दिशि निधाय, तस्मात्कन्यादांशमेकमग्निशकलं
नैर्ऋत्यां निरस्य मूलेन निरीक्षणप्रोक्षणे अस्त्रेण कुशैः ताडनमवगुण्ठनामृतीकरणे
चेत्येतैः विशोष्य, ॐ वैश्वानर जातवेद इहावह लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय
स्वाहेति मूलाधारोद्गतं संविदग्निं ललाटनेत्रद्वारा निर्गमय्य तं बाह्याग्नियुक्तं वागीश्वर-
बीजस्य वागीश्वरीयोण्यां प्रवेशयुद्धया वह्निचक्रे पातयेत् । ततः कवचाय हुं इति
मन्त्रेण इन्धनैः आच्छाद्य,

ऐं ह्रीं श्रीं अग्निं प्रज्वलितं वन्दे जातवेदं हुताशनम् ।

सुवर्णवर्णममलं समिद्धं विश्वतोमुखम् ॥

इत्युपस्थाय, ३ उत्तिष्ठ पुरुष हरितपिङ्गल लोहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय मे देहि
दापय स्वाहा इति वह्निमुत्पाप्य, ३ त्रिपिङ्गल हन हन दह दह पच पच सर्वज्ञ
आज्ञापय स्वाहा इति प्रज्वाल्य, वागीश्वरीगर्भे धृतं ध्यात्वा, ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं
नमः अस्य होमाग्नेः पुंसवनकर्म कल्पयामि नमः । तथा अस्य होमाग्नेः सीमन्तकर्म,
जातकर्म, श्रीललिताग्निरिति नाम्ना नामकरणकर्म कल्पयामि नमः । एवं तत्तत्क्रमेण
बद्धेः तत्तदेवतानाम् योज्यम् । अस्य होमाग्नेरितिपदस्य एतावत्पर्यन्तमनुवृत्तिः, इतः परं
ललिताऽग्निरिति । ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं नमः श्रीललिताऽग्नेः अन्नप्राशनकर्म
कल्पयामि नमः, चौलकर्म, उपनयनकर्म, गोदानकर्म, विवाहकर्म कल्पयामि नमः ।
इति तत्तत्कर्माणि भावनया विदध्यात् । ततः सामान्यजलेन परिषेचनम्,
प्रागग्रैरुदगग्रैश्च कुशैः परिस्तरणम्, त्रिभिः परिधिभिः प्राग्वर्जं परिधानं च कृत्वा,

त्रिणयनमरुणात्तावदमौलिं सुशुक्लां-
 शुक्रमरुणमनेकाकल्पमम्भोजसंस्थम् ।
 अभिमतवरशक्तिं स्वस्तिकामीतिहस्तं
 नमत कनकमालालङ्कृतांसं कृशानुम् ॥

इति ध्यायेत् ॥

शारदातिलके—

वैश्वानरं स्थितं ध्यायेत् समिद्धोमेष्टु देशिकः ।
 शयानमाज्यहोमेषु निषण्णं शेषवस्तुषु ॥

इति ध्यानविशेष उक्तः । अथाष्टकोणे स्वाग्रादिप्रादक्षिण्येन—

ऐं ह्रीं श्रीं जातवेदसे नमः, सप्तजिह्वाय, हव्यवाहनाय, अधोदराय,
 वैश्वानराय, कौमारतेजसे, विश्वमुखाय, देवमुखाय नमः ॥
 इति षट्कोणे च पूर्ववत् षडङ्गं अभिपूज्य, त्रिकोणे—ॐ वैश्वानर जातवेद
 इहावह ओहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहा इति मन्त्रेण—अग्निमर्चयेत् । अथाज्यं
 मूलेन सप्तवारं अभिमन्त्रणेन संशोष्य पुरतो दर्भेषु निधाय स्तुवं च मूलेन प्रक्षाल्य
 तदुत्तरतो निवेद्य अग्निं पुष्पाक्षतैः अलङ्कृत्य स्तुवेण आज्यमादाय,

ऐं ह्रीं श्रीं हिरण्यायै नमः स्वाहा । हिरण्याया इदं न मम ॥
 कनकायै, रक्तायै, कृष्णायै, सुप्रभायै, अतिरक्तायै, बहुरूपायै, नमः स्वाहा ।
 बहुरूपाया इदं न मम ।

इति अग्नेः सप्तजिह्वासु एकैकामाग्याहुतिं कुर्यात् नमोऽन्ताम् । पादुकाञ्जानिति
 सूत्रं तु प्रक्षरणान्तरमन्त्रान्तिमनमःपदापोहकं न तु बह्विजिह्वामन्त्रनमसः, अन्यत्र
 विनियोगादर्शनात् । जिह्वास्थानानि तु—

रुद्रेन्द्रबद्धिमांसादवरुणानिखदिग्गताः ।
 हिरण्यायाः क्रमान्मघ्ये बहुरूपा व्यवस्थिता ॥ इति ॥
 बहुरूपाऽऽख्यजिह्वायां होमः सर्वार्थसाधकः ।
 इतरासु हुनेत् कूरकर्मस्वभिगतेषु च ॥ इति कादिगते ॥

ततः,

ऐं ह्रीं श्रीं वैश्वानर जातवेद इहावह ओहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय स्वाहा ॥

३ ॐ उत्तिष्ठ पुरुष हरित पिङ्गल ओहिताक्ष सर्वकर्माणि साधय
मे देहि दापय स्वाहा ॥

३ ॐ त्रिपिङ्गल हन हन दह दह पञ्च पञ्च सर्वज्ञाज्ञापय स्वाहा ॥

इत्यादिभिः प्रागुक्तैः त्रिभिर्मन्त्रैः अग्रेस्तिष्ठ आहुतीः शुद्धयात् । अथ अग्नेर्मध्य-
भागे स्थितायां दक्षिणोत्तरायतायां बहुरूपाऽऽख्यजिह्वायां आवाहनमन्त्रेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वै ह्रस्वौ ह्रस्वौः

महापद्मनान्तःस्थे कारणानन्दविग्रहे ।

सर्वभूतहिते मातरेद्योहि परमेश्वरि ॥

इति श्रीदेवीमावाह उपचारमन्त्रैः गन्वादीन् पञ्चोपचारानाचर्य प्रथमं अङ्गदेवी-
नित्यौघत्रयावरणदेवताचक्रेश्वरीणां एकैकामाभ्यास्यतमाहुतिमुद्देशत्यागपूर्वं कृत्वा अथ
प्रधानदेवतायाश्च तथैव दशाहुतीर्जुहुयात् । पुरश्चरणादिहोमाहुतयस्तु इत उत्तरं
कार्याः । तत्र नित्यासु चक्रेश्वरीषु अङ्गदेवीषु च तत्तन्मन्त्रान्ते चतुर्थ्यन्तं तत्तन्नामोत्तरं
स्वाहापदप्रयोगः । वशिण्यादिध्वायुधेषु चोक्तमन्त्रगतं नमःशब्दमपोह्य स्वाहाशब्द-
योजनम् । अवशिष्टेषु ओघत्रयाणिमाऽऽदिषु देवतेषु चतुर्थ्यन्तं तत्तन्नामोत्तरं
स्वाहापदसम्बन्धः इति विशेषः । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं ऐं स क ल ह्रीं नित्यक्रिन्ने मदद्रेवे सौः अं कामेश्वरीनित्यायै
स्वाहा । कामेश्वरीनित्याया इदं न मम ॥ इत्यादि ॥

३ अं आं सौः त्रिपुराचक्रेश्वर्यै स्वाहा । त्रिपुराचक्रेश्वर्या इदं
न मम ॥ इत्यादि ॥

३ अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं एं ऐं ॐ औं अं अः ऋं
वशिनीवाग्देवतायै स्वाहा । वशिनीवाग्देवताया इदं
न मम ॥ इत्यादि ॥

३ द्रां द्रीं क्षीं ऋं सः सर्वजम्भनेभ्यो बाणेभ्यः स्वाहा ।
सर्वजम्भनेभ्यो बाणेभ्य इदं न मम ॥ इत्यादि ॥

- ३ हृदयदेव्यै स्वाहा । हृदयदेव्या इदं न मम ॥ इत्यादि ॥
- ३ परप्रकाशानन्दनाथाय स्वाहा । परप्रकाशानन्दनाथाय इदं न मम ॥ इत्यादि ॥
- ३ अणिममसिद्धयै स्वाहा । अणिममसिद्धया इदं न मम ॥ इत्यादिरीत्येति ॥

प्रधानदेवताहोमे तु पञ्चदशान्योत्तरं कामेश्वर्यादिश्रितयान्ते त्रिपुराम्बोत्तरं प्रधानहोमदशके तदन्ते तस्या एव महाचक्रेश्वरीत्वेन पुनर्होमे चेत्येवं त्रयोदशतु होमेषु मूलमन्त्रान्ते—ललितायै स्वाहा ललिताया इदं न मम इति विवेकः, “न तत्र मन्त्रदेवताभेदः कार्यः” इति सूत्रेण नामान्तरनिषेधात् । सर्वत्र ज्वालाभ्यालिन्यादिषु स्वाहाऽन्तेषु मन्त्रेषु तु पुनः स्वाहाशब्दान्तरयोजनं कर्तव्यमेव—

मन्त्रान्ते या वह्निजाया सा तु मन्त्रस्वरूपिणी ।

तदन्तेऽन्यां प्रयुञ्जीत सा होमाङ्गतया मता ॥

इति शक्तिसङ्गमतन्त्रवचनात् ॥^१

होमद्रव्याणि तु आज्यान्नपायसतिलतण्डुलतदुभयरक्तपुष्पसुगन्धिकुसुमफलायन्य-
तमानि । अन्नादिषु त्रिमयुरयोगः केवलाज्ययोगो वा । अन्नादितिलतण्डुलान्तं
निष्कामानाम् । प्रसूनं फलं चैकैकम् । लघु चेत् द्विज्यायपि । संस्कारस्तु आज्याक्त
एव । एवं क्रमान्तरेष्वपि विपश्चिद्भिः ऊहनीयमिति दिक् । अथ पूर्वोक्तप्रकारेण बलिं
दत्त्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं ॐ भूरग्नये च पृथिव्यै च महते च स्वाहा । अग्नये पृथिव्यै
महत इदं न मम ॥

३ ॐ भुवो वायवे चान्तरिक्षाय च महते च स्वाहा । वायवे
अन्तरिक्षाय महत इदं न मम ॥

३ ॐ सुवरादित्याय च दिवे च महते च स्वाहा । आदित्याय
दिवे महत इदं न मम ॥

^१ स्वाहाऽन्तमन्त्रे स्वाहाऽन्तरयोजनं नास्तीति प्राचीनानां लेखः अमूलत्वात् अनादृत्यः—
इत्यधिकः (भ, अ) पुस्तकयोः.

३ ॐ भूर्भुवः सुवक्षन्द्रमसे च नक्षत्रेभ्यश्च दिग्भ्यश्च महते च
स्वाहा । चन्द्रमसे नक्षत्रेभ्यो दिग्भ्यो महत इदं न मम ॥

इति चतुर्भिः मन्त्रैः महाव्याहृतिहोमं आग्नेन कृत्वा, ऐं ह्रीं श्रीं ॐ इतः पूर्वं प्राणबुद्धिदेहधर्माधिकारतो जाग्रत्स्वप्नसुषुप्त्यवस्थासु मनसा वाचा कर्मणा हस्ताभ्यां पद्मयामुदरेण शिश्ना यत् स्मृतं यत् कृतं यदुक्तं तत् सर्वं ब्रह्मार्पणं भवतु स्वाहा इति मन्त्रेण ब्रह्मार्पणाहुतिं विधाय, परब्रह्मण इदं न मम इत्युक्त्वा, परिस्तरणपरिधीनपसार्य, परिपैचनालङ्करणे कृत्वा, प्रागुक्तेन—

अग्निं प्रज्वलितं वन्दे जातयेदं हुताशनम् ।

सुवर्णवर्णममलं समिद्धं विश्वतोमुखम् ॥

इति मन्त्रेणोपस्थाय चिदग्निं देवतां च आत्मन्युद्घातयामि नमः इत्युद्घास्य तद्भूतितिलकं धारयेत् श्यायुषमिति मन्त्रेणेति शिवम् ॥

इति होमप्रकरणं तृतीयं समाप्तम्

^१ मुद्राप्रकरणम्

श्रीगुरुचन्दनमुद्राः

विकसितकल्प उत्तानाञ्जलिः सु सु ख म् । इदमेव मुष्टीकृतं सु वृ त्त म् । ऊर्ध्वाधः-
स्थितयोः दक्षवामकरतलयोः अंगुलीनां मिथो मणिवन्धसम्बन्धे चतुरस्रम् ।
अधरोत्तरस्य वामदक्षमुष्टियुगस्य स्वामिमुख्येन योजने मुद्ररः । तिर्यङ्मिळिताग्रयोः ।
मध्यमयोः पश्चात् ऊर्ध्वाधःस्थिते वामदक्षानामिके तिरः प्रसारिते तर्जनीन्यां निपीड्य
वामकनिष्ठां दक्षिणया धृत्वा अङ्गुष्ठाग्रयोः मध्यमापुरोमध्यपर्वद्वयसम्बन्धे यो निः ॥
इति श्रीगुरुचन्दनमुद्राः ॥

^१ एतासां प्रतिकृतयः परिशिष्टे ४ भे.

अर्घ्यस्थापनमुद्राः

अधोमुखप्रसारितं वामदक्षकरतलयुगमधरोत्तरं विधायाङ्गुष्ठद्वयचालने मत्स्यः ।
लक्ष्यममितः छोटिकां दत्त्वा दक्षमध्यमातर्जनीभ्यां 'अधिवामकरतलं त्रिस्ताडने अस्त्रम् ।
अधोमुखस्य दक्षवाममुष्टिद्वयस्य प्रसारितयोः तर्जन्योः स्वस्वभागमारम्य क्रमेण लक्ष्यं
परितः प्रादक्षिण्यवामावर्तनीयां परिभ्रमणे अवगुण्ठनम् । अभिमुखमन्योन्यप्रथितानां
दक्षवामकराङ्गुलीनां क्रमेण कनिष्ठानामे तर्जनीमध्यमे च संयोज्य अधोमुखीकरणे
धेनुः । यो निस्तैव । उत्तानस्य वामकरस्य विरळं आकुञ्चितैः अनानामध्यमा-
तर्जन्यङ्गैः अधोमुखस्य दक्षस्य यक्रीकृतानि तानि संयोज्य कनिष्ठाङ्गुष्ठाग्राणां मिथः
सम्बन्धे गालिनी ॥

अर्चने मुद्राः

विततोत्तान ऊर्ध्वाधोव्यापारितोऽञ्जलिः आवाहनी । तथाविधो न्युन्नाञ्जलिः
'संस्थापनी । उदङ्गुष्ठयोः मुष्टयोरभिमुखयोगे संनिधापनी । सैवाकनिष्ठामूलं
अन्तःप्रविष्टाङ्गुष्ठमिथःस्पृष्टनखा संनिरोधिनी । संनिधापन्येव तिरः प्रयोजिता
सम्मुखी करणी । अवगुण्ठनी उक्तैव । उदङ्गुलिनोः करतलयोः योजने बन्दनं
प्रसिद्धम् । धेनुयोनी उक्ते एव । वामानामाङ्गुष्ठयोगे तत्त्वमुद्रा । दक्षाङ्गुष्ठ-
तर्जनीयोगो ज्ञानमुद्रा ।

सङ्क्षोभिण्याविमुद्राः

उत्तानयोः करतलयोः प्रसारिततर्जनीकं संहतकनिष्ठानामामध्यमाग्राण्य-
न्योन्याभिमुख्येन संयोज्य स्वस्वकनिष्ठोपर्यङ्गुष्ठाग्रसम्बन्धे सर्वसङ्क्षोभिणी । सैव
प्रसारितमध्यमाऽपि सर्वविद्राविणी । इयमेव मध्यमातर्जन्योराकुञ्चने 'सर्वाकर्षणी ।
परस्परप्रथिताङ्गुलिस्पृष्टनखाप्राङ्गुष्ठयोः मुष्टयोः योगे सर्ववशङ्करी । अधरोत्तरं
तिर्यक्प्रसारिते वामदक्षिणकनिष्ठे मध्यमाभ्यां भृत्वा तयोरग्रे अंगुष्ठाभ्यां निपीड्य
अनामातर्जन्यग्राणां पार्श्वतो मिथः संस्पर्शे सर्बोन्मादिनी । एषैव अनामयोरकुञ्चने
तर्जन्योः किञ्चित् भुङ्गत्वे च सर्वमहाङ्कुशा । दक्षभुजमव्यसन्धिस्थापितवाम-

^१ अधोमुखाभ्यां वाम—श्री.

^२ संस्थापिनी—अ, अ १.

^३ सर्वाकर्षिणी—अ, ब ३.

कूर्परमणिबन्धं पाणी परिवर्त्य स्वाभिमुखमन्योन्यस्पृष्टाप्रयोः मध्यमयोः पृष्ठतोऽधरोत्तरं
तिरःप्रसारितानि दक्षबामानामाकनिष्ठाप्राणि तर्जनीभ्यां धृत्वा पुरोऽङ्गुष्ठयोरन्योन्य-
सम्बन्धे सर्वं स्वे चरी । ऊर्ध्वावस्तिरःप्रसृते वामदक्षकनिष्ठाग्रे अनामभ्यां धृत्वा
अर्धचन्द्राकृतियोजितेषु तर्जन्यङ्गुष्ठेषु मिथः श्लिष्टाभ्यामृज्जुभ्यां मध्यमाभ्यां तर्जन्योः
सम्बन्धे सर्वं वीजम् । यो निरुक्तैव । अस्यामेव ऋजुहृतयोः कनिष्ठयोः मध्यमयो-
रङ्गुष्ठयोश्च पृथक्मिथः संस्पर्शे सर्वं त्रिखण्डा । उदग्राणां विरळानां वामकराङ्गुलीनां
ईषदाकुञ्चने प्रासः । मध्यमातर्जन्यङ्गुष्ठयोगे प्राणमुद्रा । मध्यमानामाऽङ्गुष्ठमैळने
अपानस्य । कनिष्ठाऽनामाऽङ्गुष्ठसम्बन्धे व्यानस्य । तर्जन्यनामाऽङ्गुष्ठमिश्रणे
उदानस्य । सर्वाङ्गुलिसंश्लेषे समानस्य । वाममुष्टेरङ्गुष्ठाप्रचुम्बितमूलपर्वणि तर्जन्या-
मीषदधोमुखप्रसृतायां नाराचः । व्यत्ययेन वामदक्षकरकनिष्ठाङ्गुष्ठाप्रयोः योगे अन्यासां
वैरब्ध्येन प्रसारणे च चक्रम् ॥

न्यासे मुद्राः

संहताभिः चतसृभिः अङ्गुलीभिः मुखस्पर्शे मुखम् । सम्पुटीकृतयोः करयोः
मिथोऽभिमुखप्रश्लेषे करसम्पुटम् । किञ्चिदाकुञ्चिताङ्गुल्यप्रयोः स्वाभिमुखं
करयोरन्योन्यसम्बन्धे अञ्जलिः । तर्जनीमध्यमानामाऽग्रेः हृदयस्पर्शे हृदयम् ।
मध्यमाऽनामाऽग्रयोः ब्रह्मरन्ध्रसम्बन्धे शिरः । अङ्गुष्ठाग्रचूलीयोगे शिखा । व्यत्यय-
हस्तयोरधरोत्तरं वामहस्तदक्षकरयोः सर्वाङ्गुलीभिः अंससम्बन्धे कवचम् । तर्जनीमध्य-
माऽनामाऽग्रेः नेत्रयुगमध्यस्पर्शे नेत्रम् । अस्त्रं उक्तचरम् । एताः षडङ्गन्यास एव ।
अङ्गुष्ठमिळितया अनामिकया तत्तदङ्गस्पर्शे न्यासमुद्रा । वामहस्तमुष्टिं बद्ध्वा सरळ्या
तर्जन्या ^१अंसकर्णमभितो आमणे सौभाग्यदण्डिनी । सैव गर्भिताङ्गुष्ठवामपादतलं
न्यस्ता रिपुजिह्वाग्रहा । अन्यमिदं मुद्रायुगलं श्रीपोषशाक्षरीविषयम् ॥

जपे मुद्रा

मुख-करसम्पुट-षडङ्गमुद्राः प्रोक्तचर्य एव । परस्परमनभिमुखप्रथिताकुञ्चिता-
नामामध्यमाकनिष्ठं करौ परिवर्त्य प्रसारिततर्जनीयुगाग्रसम्बन्धे शक्युत्थापनी ।

^१ अंसकीर्ण—श्री, अ१.

सर्वसङ्क्षोभिण्यादयो दश दर्शितचर्यः । अभिमुखान्यां दक्षमध्यमातर्जनीभ्यां
पराङ्मुखयोः वाममध्यमातर्जन्योः अवपीड्याकर्पणेऽन्यासामङ्गुलीनां आकुञ्चने च
पाशः । उदग्रायां दक्षमध्यमायां तन्मध्यपर्वस्पर्शिमध्यपर्वणस्तर्जन्याकुञ्चने अनाना-
कनिष्ठाग्रयोश्चाङ्गुष्ठाग्रनिपीडने अङ्गुशः । उत्तानदक्षमध्यमाऽग्रेण तादृशतर्जन्यप्रपरिग्रहे
चापः । बाणस्तु नाराचपदेनोक्तचर एव ॥

आहत्य अपुनरुक्ता मुद्राः पञ्चाशत् । एतासां प्रकारभेदोऽपि तन्त्रान्तरेषु
दृश्यत इति शिवम् ॥

इति मुद्राप्रकरणं चतुर्थं समाप्तम्

न्यासप्रकरणम्

एतन्मुद्राः मुद्राप्रकरणे उक्तपूर्वाः । तत्रादौ मातृकान्यासः—

अस्य श्रीमातृकान्यासमहामन्त्रस्य ब्रह्मणे ऋषये नमः (शिरसि), गायत्र्यै
छन्दसे नमः (मुखे), श्रीमातृकासरस्वत्यै देवतायै नमः (हृदये), हल्म्यो बीजेभ्यो नमः
(गुह्ये), स्वरेभ्यः शक्तिभ्यो नमः (पादयोः), बिन्दुभ्यः कीलकेभ्यो नमः (नाभौ),
मम श्रीविद्याऽङ्गत्वेन न्यासे विनियोगाय नमः (करसम्पुटे) । सर्वमातृकया त्रिवर्णापकं
सर्वाङ्गे अञ्जलिना ।

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः अं कं खं गं घं ङं आं अङ्गुष्ठान्यां नमः ।

हृदयाय नमः ॥

६ ईं चं छं जं झं ञं ईं तर्जनीभ्यां नमः । शिरसे स्वाहा ॥

६ उं टं ठं डं ढं णं ऊं मध्यमाभ्यां नमः । शिखायै वषट् ॥

६ एं तं थं दं धं नं ऐं अनामिकाभ्यां नमः । कवचाय हुं ॥

६ ओं पं फं बं भं मं औं कनिष्ठिकाभ्यां नमः । नेत्रत्रयाय
वौषट् ॥

६ अं यं रं लं वं शं षं सं हं लं क्षं अः करतलकरपृष्ठान्यां नमः ॥

अस्त्राय फट् ॥

ध्यानम्—

पञ्चाशद्वर्णमैर्विहितवदनदोःपादयुक्कक्षिबक्षो-

^१देशां भास्वत्कपर्दीकलितशशिकलामिन्दुकुन्दावदाताम् ।

अक्षस्रकुम्भचिन्तालिखितवरकरां व्रीक्षणामञ्जसंस्था-

मच्छाकल्पामनुच्छस्तनजघनभरां भारती तां नमामि ॥

दक्षोर्ध्वकरमारम्य दक्षाधःकरपर्यन्तं प्रादक्षिण्येन आयुधस्थितिः । चिन्तालिखितं नाम पुस्तकम् । इति ध्यात्वा मनसा पुष्पाञ्जलिं दत्वा, मातृकाः त्रितारीबालापूर्विकाः स्वाङ्गेषु न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः अं नमः शिरसि, आं नमः मुखवृत्ते, इं नमः दक्षनेत्रे, ईं नमः वामनेत्रे, उं नमः दक्षकर्णे, ऊं नमः वामकर्णे, ऋं नमः दक्षनासापुटे, ॠं नमः वामनासापुटे, ॡं नमः दक्षगण्डे, ॢं नमः वामगण्डे, एं नमः ऊर्ध्वोष्ठे, ऐं नमः अधरोष्ठे, औं नमः ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ, औं नमः अधोदन्तपङ्क्तौ, अं नमः शिरसि मुखान्ततः जिह्वाग्रे, अः नमः मुखान्तं कण्ठे, कं नमः दक्षबाहुमूले, खं नमः तन्मध्यसन्धौ दक्षकूर्चि, गं नमः तन्मणिग्रन्थे, घं नमः तदङ्गुलीमूले, ङं नमः तदङ्गुल्यग्रे, चं नमः वामबाहुमूले, छं नमः तन्मध्यसन्धौ, जं नमः तन्मणिग्रन्थे, झं नमः तदङ्गुलिमूले, ञं नमः तदङ्गुल्यग्रे, टं नमः दक्षोरुमूले, ठं नमः तज्जानुनि, डं नमः तज्जङ्घापादसंघौ तद्गुल्फे, ढं नमः तदङ्गुलिमूले, णं नमः तदङ्गुल्यग्रे, तं नमः वामोरुमूले, थं नमः तज्जानुनि, दं नमः तज्जङ्घापादसंघौ तद्गुल्फे, धं नमः तदङ्गुलिमूले, नं नमः तदङ्गुल्यग्रे, पं नमः दक्षपार्श्वे, फं नमः वामपार्श्वे, बं नमः पृष्ठे, भं नमः नाभौ, मं नमः जठरे, यं नमः इदि, रं नमः दक्षकक्षे, दक्षस्कन्धे, लं नमः अपरगले, गलपृष्ठे, ककुदि, वं नमः वामकक्षे, वामस्कन्धे, शं नमः हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तं, थं नमः हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तं, सं नमः हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तं, हं नमः हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तं, लं नमः

^१ देशां—अ.

हृदयादिगुह्यन्तं (निस्पापोऽशिकार्णवे कव्यादिपादाङ्गुल्यन्तं), अं नमः

हृदयादिमूर्धन्तं (नित्याषोऽशिकार्णवे कव्यादिब्रह्मरन्धान्तम्) ॥

अत्र मातृकाणां बिन्दुमत्त्वं—वाग्देवताऽष्टकन्यासस्थान् सविन्दून्चः सर्वत्र कार्णां
बिन्दुयोग इति ज्ञापकात्—सिद्धम् ॥

इति मातृकान्यासः । अयमेक एव सूक्तः ॥

करशुद्धिन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं अं मध्यमान्यां नमः, आं अनामिकान्यां, सौः कनिष्ठि-
कान्यां, अं अङ्गुष्ठान्यां, आं तर्जनीन्यां, सौः करतलकरपृष्ठान्यां नमः ॥

आत्मरक्षान्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः महानिपुरसुन्दरि आत्मानं रक्ष रक्ष, इति
हृदये अङ्गलिं दद्यात् ॥

चतुष्पसन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौः देव्यात्मासनाय नमः । इति स्वस्य मूलावारे
न्यस्य ॥

३ हूं हूं ह्रसौः श्रीचक्रासनाय नमः ।

३ ह्रसैं, ह्रस्त्री ह्रसौः सर्वमन्त्रासनाय नमः ।

३ ह्रीं ह्रीं व्लैं साध्यसिद्धासनाय नमः ।

इति त्रिभिः मन्त्रैः मुहुर्मुहुः पुष्पक्षेपेण चक्रमन्त्रदेवताऽऽसनानि श्रीचक्रे न्यसेत् ॥

बालाषडङ्गन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं हृदयाय नमः, ह्रीं शिरसे स्वाहा, सौः शिखायै वषट्,
ऐं कवचाय हुम्, ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट्, सौः अस्त्राय फट् ॥

वशिन्यादिन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं एं ऐं ओं औं अं अः ऋं
वशिनीवाग्देवतायै नमः । शिरसि ॥

- १ कं खं गं घं ङं कल्हीं कामेश्वरीवाग्देवतायै नमः । ललाटे ॥
- २ चं छं जं झं ञं नल्ली मोदिनीवाग्देवतायै नमः । भ्रूमध्ये ॥
- ३ टं ठं डं ढं णं खूं बिमलावाग्देवतायै नमः । कण्ठे ॥
- ४ तं थं दं धं नं ज्ञीं अरुणावाग्देवतायै नमः । हृदि ॥
- ५ पं फं बं भं मं ह्स्त्र्यूं जयिनीवाग्देवतायै नमः । नाभौ ॥
- ६ यं रं लं वं इष्ट्र्यूं सर्वेश्वरीवाग्देवतायै नमः । लिङ्गे ॥
- ७ शं षं सं हं ळं क्षं स्त्रीं कौळिनीवाग्देवतायै नमः मूलाधारे ॥
इति न्यसेत् ॥

मूलविद्यावर्णन्यासः

अस्य च ऋष्यादिन्यासस्तु कृताकृतः । करणे तु तत्प्रकारो जपप्रकरणे
द्रष्टव्यः ॥

ऐं ह्रीं श्रीं कं नमः शिरसि, ऐं नमः मूलाधारे, ईं नमः हृदि, छं नमः
दक्षिणे, ह्रीं नमः वामनेत्रे, हं नमः भ्रूमध्ये, सं नमः दक्षश्रोत्रे, कं नमः
वामश्रोत्रे, हं नमः मुखे, लं नमः दक्षमुजे, ह्रीं नमः वाममुजे, सं नमः पृष्ठे,
कं नमः दक्षजानुनि, लं नमः वामजानुनि, ह्रीं नमः नाभौ ॥
इति कादिपञ्चदशीवर्णन्यासः । एवमेव हादिपञ्चदश्यपि ॥

श्रीषोडशाक्षरीन्यासः

ॐ ऐं ह्रीं श्रीं मूलविद्या नम इति दक्षमध्यमानामान्यां शिरसि न्यसेत् ।
अथ तत्र तां दीपाभां स्रवत्सुधारतां महासौभाग्यदां ध्यात्वा, पुनस्तथैव तामुच्चार्य
महासौभाग्यं मे देहि परसौभाग्यं दण्डयामीति सौभाग्यदण्डिन्या मुद्रया वामकर्णास-
वेष्टनपूर्वकं आमस्तकचरणं वामाङ्गे न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य मम शत्रून्

निगृह्णामीति रिपुजिह्वाग्रया मुद्रया वामपादाधो न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य त्रैलोक्यस्याहं कर्तेति त्रिशूलं फाले न्यसेत् । पुनस्तथैव तां उच्चार्य बद्धने वेष्टनत्वेन न्यसेत् । पुनस्तथैव तां उच्चार्य दक्षकर्णादिबामकर्णान्तं मुखवेष्टनत्वेन न्यसेत् ॥ पुनस्तथैव तामुच्चार्य गळोर्व्यमाशिरो न्यसेत् । पुनस्तथैव तामाद्यन्तप्रणवमुच्चार्य मस्तकात् पादपर्यन्तं पादादामस्तकं च न्यसेत् । पुनस्तथैव तामुच्चार्य योनिमुद्रया मुखे न्यस्य, पुनस्तथैव तामुच्चार्य योनिमुद्रया ललाटे न्यसेत् ॥

सम्मोहनन्यासः

ततः श्रीविद्यां स्मृत्वा तदग्रमया जगदरुणं विभावयन् अनामिकां ऊर्ध्वं परिभ्राम्य, उच्चार्य मुहुर्मुहुः मूलविद्यां ब्रह्मरन्ध्रे मणिबन्धद्वितये फाले च विन्यसेत् ॥ एष सम्मोहनो नाम न्यासोऽन्वर्थः ॥

संहारन्यासः

अथ चतुस्तारीनमस्तम्बपुटितान् मूलविद्यापोडशार्णान् क्रमेण पादयोः जङ्घयोः जान्वोः कटिभागद्वये पृष्ठे लिङ्गे नामौ पार्श्वयोः स्तनयोः अंसयोः कर्णयोः मूर्ध्नि मुखे नेत्रयोः कर्णयुगसन्निधौ कर्णवेष्टनयोश्च न्यसेत् । अत्र कूटत्रयस्य वर्णत्रयत्वेन षोडशार्णत्वव्यपदेशः । पादादिषु प्रथमं दक्षः ततो वाम इति बोध्यम् ॥

सृष्टिन्यासः

पुनस्तथैव विद्याऽर्णान् क्रमेण ब्रह्मरन्ध्रे फाले दृशोः कर्णयोः घ्राणपुटयोः गण्डयोः दन्तपङ्क्तयोः ऊर्ध्वधरोष्ठयोः जिह्वायां चोरकूपे पृष्ठे सर्वाङ्गे हृदि स्तनयोरुदरे लिङ्गे च न्यस्य मूलेन व्यापकं कुर्यात् ॥

स्थितिन्यासः

अथ पूर्वक्रमेणैव अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तकराङ्गुलिषु मूर्ध्नि मुखे हृदि नामेः पादद्वयावधि कण्ठादानामि मूर्ध्नि आकण्ठं पूर्ववत् पादाङ्गुलिषु च न्यसेत् । अत्र दक्षवामकरचरणाङ्गुलिषु द्वयोर्द्वयोरेकैकमक्षरम् ॥

एते पञ्चैव ज्ञानार्णवमते । तन्त्रान्तरेषु तु अन्येऽपि पञ्च उपलभ्यन्ते ॥

लघुपोढान्यासः

अस्य श्रीलघुपोढान्यासस्य दक्षिणामूर्तये ऋषये नमः—शिरसि । गायत्र्यै छन्दसे
नमः—मुखे । गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिपीठरूपिण्यै श्रीमहात्रिपुरसुन्दर्यै देवतायै
नमः—इति हृदि । श्रीविद्याऽङ्गत्वेन न्यासे विनियोगाय नमः—इति करसम्पुटे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं अं कं खं गं घं ङं आं ऐं अङ्गुष्ठान्यां नमः ॥

२ इं चं छं जं झं ञं ईं ह्रीं तर्जनीन्यां नमः ॥

३ उं टं ठं डं ढं णं ऊं सौः मध्यमाभ्यां नमः ॥

३ एं तं थं दं धं नं ऐं ऐं अनामिकाभ्यां नमः ॥

३ ओं पं फं बं भं मं औं ह्रीं कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

३ अं यं रं लं वं शं षं सं हं ळं क्षं अः सौः करतलकरपृष्ठाभ्यां
नमः ॥

एवं हृदयादिन्यासः । ध्यानम्—

उपत्सूर्यसहस्राभा पीनोन्नतपयोधराम् ।

रक्तमाल्याम्बरालेपा रक्तभूषणभूषिताम् ॥

पाशाङ्कुशचतुर्बाणभास्वपाणिचतुष्टयाम् ।

लसजेत्रत्रयां स्वर्णमुकुटोद्भासिमस्तकाम् ॥

गणेशग्रहनक्षत्रयोगिनीराशिरूपिणीम् ।

देवी पीठमयी ध्यायेन्मातृकां सुन्दरीं पराम् ॥

आयुधक्रमस्तु सपर्याप्रकरण एवोक्त इहानुसन्धेयः । इति श्रीदेवी समष्टिरूपेण
ध्यात्वा, गणेशादिव्यष्टिरूपेण च ध्यायेत् ॥

गणेशन्यासः

तरुणादित्यसङ्काशान् गजवक्त्रांस्त्रिलोचनान् ।

पाशाङ्कुशबराभीतिकरान् शक्तिसमन्वितान् ॥

ते तु सिन्दूरवर्णाभाः सर्वालङ्कार^१भूषिताः ।

एकहस्तधृताम्भोजा इतरालिङ्गितप्रियाः ॥

वामोर्ध्वकरमारभ्य वामाधःकरपर्यन्तं गणेशानां पाशादिध्यानम् । शक्तीनां तु वामकरे कमलं दक्षिणे च प्रियाश्लेष इति ध्यात्वा, मातृकास्थानेषु त्रितारीमातृकापूर्वकं गणेशान् न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं श्रीयुक्ताय विघ्नेशाय नमः । शिरसि ॥

३ आं ह्रीयुक्ताय विघ्नराजाय नमः । मुखवृत्ते ॥

३ ईं तुष्टियुक्ताय विनायकाय नमः । दक्षनेत्रे ॥

३ ईं शान्तियुक्ताय शिवोत्तमाय नमः । वामनेत्रे ॥

३ ठं पुष्टियुक्ताय विघ्नहृते नमः । दक्षकर्णे ॥

३ ऊं सरस्वतीयुक्ताय विघ्नकर्त्रे नमः । वामकर्णे ॥

३ ऋं रतियुक्ताय विघ्नराजे नमः । दक्षनासापुटे ॥

३ ॠं मेधायुक्ताय गणनायकाय नमः । वामनासापुटे ॥

३ ॡं कान्तियुक्ताय एकदन्ताय नमः । दक्षगण्डे ॥

३ ऌं कामिनीयुक्ताय द्विदन्ताय नमः । वामगण्डे ॥

३ एं मोहिनीयुक्ताय गजवक्त्राय नमः । ऊर्ध्वोष्ठे ॥

३ ऐं जटायुक्ताय निर्जनाय नमः । अधरोष्ठे ॥

३ ओं तीव्रायुक्ताय कपर्दभृते नमः । ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ ॥

३ औं ज्वालिनीयुक्ताय दीर्घमुखाय नमः । अधोदन्तपङ्क्तौ ॥

३ अं नन्दायुक्ताय शङ्कुकर्णाय नमः । जिह्वाऽग्रे ॥

३ अः सुरसायुक्ताय वृषध्वजाय नमः । कण्ठे ॥

३ कं कामरूपिणीयुक्ताय गणनाथाय नमः । दक्षबाहुमूले ॥

३ खं सुभूयुक्ताय गजेन्द्राय नमः । दक्षकूर्परे ॥

३ गं जयिनीयुक्ताय शूर्पकर्णाय नमः । दक्षमणिबन्धे ॥

३ घं सत्यायुक्ताय त्रिलोचनाय नमः । दक्षकराङ्गुलिमूले ॥

^१ शोभिताः—अ १, व २, ऋ ३.

- ३ ङं विघ्नेशीयुक्ताय लम्बोदराय नमः । दक्षकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ चं सुरूपायुक्ताय महानादाय नमः । वामबाहुमूले ॥
 ३ छं कामदायुक्ताय चतुर्मुख्ये नमः । वामकूर्परे ॥
 ३ जं मदविह्वलायुक्ताय सदाशिवाय नमः । वाममणिवन्धे ॥
 ३ झं विकटायुक्ताय आमोदाय नमः । वामकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ञं पूर्णायुक्ताय दुर्मुखाय नमः । वामकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ टं भूतिदायुक्ताय सुमुखाय नमः । दक्षोरुमूले ॥
 ३ ठं भूमियुक्ताय प्रमोदाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ डं शक्तियुक्ताय एकपादाय नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ ङं रमायुक्ताय द्विजिह्वाय नमः । दक्षपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ णं मानुषीयुक्ताय शूराय नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ तं मकरध्वजायुक्ताय वीराय नमः । वामोरुमूले ॥
 ३ थं वीरिणीयुक्ताय वण्मुखाय नमः । वामजानुनि ॥
 ३ दं भुवुदीयुक्ताय धरदाय नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ धं लज्जायुक्ताय वामदेवाय नमः । वामपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ नं दीर्घघोणायुक्ताय वक्रतुण्डाय नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ पं धनुर्धरायुक्ताय द्विरण्डकाय नमः (नित्यापोढशिकार्णवे
 —द्वितुण्डकाय नमः) । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ फं यामिनीयुक्ताय सेनान्ये नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ बं रात्रियुक्ताय ग्रामण्ये नमः । पृष्ठे ॥
 ३ भं चन्द्रिकायुक्ताय मत्ताय नमः । नाभौ ॥
 ३ मं शशिप्रभायुक्ताय विमत्ताय नमः । जठरे ॥
 ३ यं लोलायुक्ताय मत्तवाहनाय नमः । हृदये ॥
 ३ रं चपलायुक्ताय जटिने नमः । दक्षस्कन्धे ॥
 ३ लं ऋद्धियुक्ताय मुण्डिने नमः । गलपृष्ठे—कतुरिदि ॥
 ३ वं दुर्मगायुक्ताय खड्गिने नमः । वामस्कन्धे ॥
 ३ शं सुभगायुक्ताय धरेण्याय नमः । हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तम् ॥

- ३ षं शिवायुक्ताय वृषकेतनाय नमः । हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ सं दुर्गायुक्ताय भक्ष्यप्रियाय नमः । हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ हं ^१कालीयुक्ताय गणेशाय नमः । हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तं ॥
 ३ लं कालकुञ्जिकायुक्ताय मेवनादाय नमः । हृदयादिगुह्यान्तं ॥
 ३ क्षं वित्र^२हारिणीयुक्ताय गणेश्वराय नमः । हृदयादिमूर्धान्तम् ॥

ग्रहन्यासः

ध्यानम्—

रक्तं श्वेतं तथा रक्तं श्यामं पीतं च पाण्डुरम् ।
 कृष्णं धूम्रं धूम्रधूम्रं भावयेद्रविपूर्वकान् ॥
 कामरूपधरान् देवान् दिव्याभरणभूषितान् ।
 वामोरुन्यस्तहस्ताश्च दक्षहस्तावरप्रदान् ॥
 शक्तयोऽपि तथा ध्येयाः वराभयकराम्बुजाः ।
 स्वस्वप्रियाङ्गुनिलयाः सर्वाभरणभूषिताः ॥

इति ध्यात्वा—

- ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं उं ऊं ऋं ॠं ऌं ॡं एं ऐं ओं औं अं अः
 रेणुकायुक्ताय सूर्याय नमः । हृदयाधः, हृज्जठरसन्धौ ॥
 ३ यं रं लं वं अमृतायुक्ताय चन्द्राय नमः । भ्रूमध्ये ॥
 ३ कं खं गं घं ङं धर्मायुक्ताय भौमाय नमः । नेत्रयोः ॥
 ३ चं छं जं झं ञं यशस्विनीयुक्ताय बुधाय नमः । ^१श्रोत्रकृपाधः
 ३ टं ठं डं ढं णं शाङ्करीयुक्ताय बृहस्पतये नमः । कण्ठे ॥
 ३ तं थं दं धं नं ज्ञानरूपायुक्ताय शुक्राय नमः । हृदि ॥
 ३ पं फं बं भं मं शक्तियुक्ताय शनैश्वराय नमः । नामौ ॥
 ३ शं षं सं हं कृष्णायुक्ताय राहवे नमः । मुखे ॥
 ३ लं क्षं धूम्रायुक्ताय केतवे नमः । गुदे ॥

^१ कालिका—अ १.

^२ कारिणी—अ १.

^३ चोरकृपाधः—अ, व २, व ३, श्री, म.

नक्षत्रन्यासः

ध्यानम्—

ज्वलत्कालानलप्ररुधा वरदाभयपाणयः ।

नतिपाण्योऽश्विनीपूर्वाः सर्वाभरणभूषिताः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं अश्विन्यै नमः । ललाटे ॥

३ इं भरण्यै नमः । दक्षनेत्रे ॥

३ ईं ठं ऊं कुत्तिकायै नमः । वामनेत्रे ॥

३ ऋं ॠं ॡं ॢं रोहिण्यै नमः । दक्षकर्णे ॥

३ एं मृगशिरसे नमः । वामकर्णे ॥

३ ऐं आर्द्रायै नमः । दक्षनासापुटे ॥

३ ओं औं पुनर्वसवे नमः । वामनासापुटे ॥

३ कं पुष्याय नमः । कण्ठे ॥

३ खं गं आश्लेषायै नमः । दक्षस्कन्धे ॥

३ घं ङं मघायै नमः । वामस्कन्धे ॥

३ चं पूर्वफल्गुन्यै नमः । पृष्ठे ॥

३ छं जं उत्तरफल्गुन्यै नमः । दक्षकूर्परे ॥

३ झं ञं हस्ताय नमः । वामकूर्परे ॥

३ टं ठं चित्रायै नमः । दक्षमणिवन्धे ॥

३ डं स्वात्यै नमः । वाममणिवन्धे ॥

३ ढं णं विशाखायै नमः । दक्षहस्ते ॥

३ तं थं दं अनूराधायै नमः । वामहस्ते ॥

३ धं ज्येष्ठायै नमः । नाभौ ॥

३ नं पं फं मूलाय नमः । कटिवन्धे ॥

३ बं पूर्वाषाढायै नमः । दक्षोरौ ॥

३ भं उत्तराषाढायै नमः । वामोरौ ॥

- ३ मं ध्रुवाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ यं रं धनिष्ठायै नमः । वामजानुनि ॥
 ३ लं शततारकायै नमः । दक्षजङ्घायाम् ॥
 ३ वं शं पूर्वभाद्रपदायै नमः । वामजङ्घायाम् ॥
 ३ पं सं हं उत्तरभाद्रपदायै नमः । दक्षपादे ॥
 ३ लं क्षं अं अः रेकायै नमः । वामपादे ॥

योगिनीन्यासः

ध्यानम्—

कण्ठस्थाने विशुद्धौ नृपदलकमले श्वेतवर्णा त्रिणेत्रां
 हस्तैः खट्वाङ्गखड्गौ त्रिशिखमपि महाचर्म सन्धारयन्तीम् ॥
 वक्त्रेणैकेन युक्तां पञ्चजनमयदां पायसाक्षैकसक्तां
 त्वक्स्थां कन्देऽमृतायैः परिधृतवपुषं डाकिनीं वीरवन्द्याम् ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं डां डीं ड म ल व र यूं डाकिन्यै नमः । ३ अं आं इं ईं
 उं ऊं ऋं ॠं लृं एं ऐं ओं औं अं अः मां रश्च रश्च त्वगात्मानं नमः ॥
 इति मन्त्रेण कण्ठस्थषोडशदलविशुद्धिकमलकर्णिकायां डाकिनीं न्यस्य, तदलेषु
 पुरोभागादिप्रादक्षिण्येन तदावरणशक्तीः न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं अमृतायै नमः, आं आकार्पण्यै, इं इंद्राण्यै,
 ईं ईशान्यै, उं उमायै, ऊं ऊर्ध्वकेश्यै, ऋं ऋद्धिदायै, ॠं ॠद्धिकारायै,
 लृं लङ्कारायै, एं एकापदायै, ऐं ऐश्वर्याभिकायै, ओं
 ओङ्कारायै, औं औषध्यै, अं अम्बिकायै, अः अक्षरायै नमः ॥ इति ॥

ततः ध्यानम्—

हृत्पद्मे मानुषपद्मे द्विवदनलसितां दंष्ट्रिणीं श्यामवर्णां
 अक्षं शूलं कपालं डमरुमपि भुजैर्धारयन्ती त्रिणेत्राम् ।

^१ ईश्वर्यै—अ १, व २, व ३.

^२ ऋषायै—श्री.

^३ लृषायै—श्री.

रक्तस्थां कालराशिप्रभृतिपरिवृतां क्षिग्धभक्तैकसक्तां
श्रीमद्दीरेन्द्रवन्दां अभिमतफलदां राकिणीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं रां रीं र म ल व र यूं राकिन्यै नमः । ३ कं खं गं घं ङं
चं छं जं झं ञं टं ठं मां रक्ष रक्ष असृगात्मानं नमः ॥

इति हृदयस्थितद्वादशदलानाहतनलिनकर्णिकायां राकिणीं न्यस्य, तदलेषु प्राग्वत्
तदावृतिशक्तीर्न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं कं कालरात्र्यै नमः, खं खण्डितायै, गं गायत्र्यै, घं
वण्टाकर्षिण्यै, ङं ङार्यायै, चं चण्डायै, छं छायायै, जं जयायै, झं झङ्कारिण्यै,
ञं ज्ञानरूपायै, टं टङ्कहस्तायै, ठं ठङ्कारिण्यै नमः ॥ इति ॥

अथ—

दिक्पत्रे नामिपत्रे त्रिबदनलसितां दंष्ट्रिणीं रक्तवर्णां
शक्तिं दम्भोलिदण्डावभयमपि भुजैर्धारयन्तीं महोन्नाम् ।
डामर्यादैः परीतां पशुजनभयदां मांसधात्वेकनिष्ठां
गौडान्नासक्तचित्तां सकलसुखकरीं लाकिनीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं लां लीं ल म ल व र यूं लाकिन्यै नमः । ३ ङं ङं णं तं थं
दं धं नं पं फं मां रक्ष रक्ष मांसात्मानं नमः ॥

इति नामिगतदशदलमणिपूरकसरोजकर्णिकायां लाकिनीं न्यस्य, तदलेषु पूर्ववत्
तत्परिवारशक्तीः न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ङं डामर्यै नमः, ङं ङङ्कारिण्यै, णं णार्यायै, तं तामस्यै,
थं स्थाण्यै, दं दाक्षायण्यै, धं धात्र्यै, नं नार्यै, पं पार्वत्यै, फं फट्कारिण्यै
नमः ॥

तदनु—

स्वाधिष्ठानाख्यपद्मे रसदललसिते वेदवक्त्रा त्रिणेत्रां
हस्ताब्जैर्धारयन्तीं त्रिशिखगुणकपाळाङ्कुशानात्तगर्वाम् ।
मेदोधातुप्रतिष्ठामलिमदमुदितां बन्धिनीमुद्गययुक्तां
पीतां दध्योदनेष्टामभिमतफलदां काकिनीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं कां कीं क म ल व र यूं काकिन्यै नमः । ३ बं भं मं यं रं
छं मां रक्ष रक्ष मेदव्यात्मानं नमः ॥

इति गुह्यस्थानगतवद्दलस्वाधिष्ठानसरसिजकर्णिकायां काकिनीं न्यस्य, तद्वलेषु
तदावरणशक्तीः प्राप्स्यन्त्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं वं बन्धिन्यै नमः, मं मद्रकात्यै, मं महामाषायै, यं
यशस्विन्यै, रं रक्तायै, छं छम्बोष्ठ्यै नमः ॥

ततः—

मूलाधारस्थपद्मे श्रुतिदललसिते पञ्चवक्त्रा त्रिणेत्रां
धूषामामस्थिसंस्थां सृणिमपि कमलं पुस्तकं ज्ञानमुद्राम् ।
बिभ्राणां बाहुदण्डैः सुखलितवरदापूर्वशक्यावृतां तां
मुद्राभासक्तचित्तां मधुमदमुदितां साकिनीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं सां सीं स म ल व र यूं साकिन्यै नमः । वं शं पं सं मां
रक्ष रक्ष अस्थ्यात्मानं नमः ॥

इति पायूपस्थमध्यगतचतुर्दलमूलाधारकमलकर्णिकायां साकिनीं न्यस्य, तद्वलेषु पूर्ववत्
तदावृतिशक्तीः न्यसेत् । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं वं वरदायै नमः, शं श्रियै, पं पण्डायै, सं सरस्वत्यै नमः ॥

अथ—

भ्रूमध्ये बिन्दुपद्मे दलयुगकलिते शुक्लवर्णां कराब्जैः
बिभ्राणां ज्ञानमुद्रां डमस्कनमलामक्षमालां कपालम् ।

पङ्कजां मज्जसंस्थां त्रिणयनलसितां हंसवत्यादियुक्तां
हारिद्राचैकसक्तां सकलमुखकरीं हाकिनीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं हां हीं हं म ल व र यूं हाकिन्यै नमः । ३ हं क्षं मां रक्ष रक्ष
मज्जात्मानं नमः ॥

इति भूमध्यगतद्विदलाश्चाकमलकर्णिकायां हाकिनीं न्यस्य तदक्षवामदलयोः क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं हं हंसवत्यै नमः, क्षं क्षमावत्यै नमः ॥

इति तच्छक्तिद्वयं न्यसेत् । तदनु—

मुण्डव्योमस्थपद्मे दशशतदलके कर्णिकाचन्द्रसंस्थां
रेतोनिष्ठां समस्तायुधकलितकरां सर्वतोवक्त्रपद्मान् ।
आदिक्षान्तार्णशक्तिप्रकरपरिवृतां सर्ववर्णां भवानीं
सर्वान्नासक्तचित्तां परशिवरसिकां याकिनीं भावयामः ॥

इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं यां वीं य म ल व र यूं याकिन्यै नमः । ३ अं . . . क्षं
(५१) मां रक्ष रक्ष शुक्रात्मानं नमः ॥

इति ब्रह्मरन्ध्रगतसहस्रदलसरसिजकर्णिकायां याकिनीं न्यस्य तदक्षेषु प्रतिविशतिदलं
तदावरणशक्तीः अमृताद्याः क्षमावत्यन्ताः पूर्वोक्ताः प्राग्वत् न्यसेत् ॥

राशिन्यासः

रक्तधेतहरिष्पाण्डुचित्रकृष्णपिशङ्गकान् ।
कपिशब्धुकिर्मीरकृष्णभूमान् क्रमात् स्मरेत् ॥

रात्रानिति शेषः । इति ध्यात्वा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं इं ईं मेपाय नमः । दक्षपादे ॥
३ उं ऊं वृषभाय नमः । लिङ्गदक्षभागे ॥

- ३ ऋं ऋं लं लं मिथुनाय नमः । दक्षकुक्षौ ॥
- ३ एं ऐं कर्काय नमः । हृदयदक्षभागे ॥
- ३ ओं औं सिंहाय नमः । दक्षबाहुमूले ॥
- ३ अं अः शं पं सं हं लं कन्यायै नमः । दक्षशिरोभागे ॥
- ३ कं खं गं घं ङं तुलायै नमः । वामशिरोभागे ॥
- ३ चं छं जं झं ञं वृश्चिकाय नमः । वामबाहुमूले ॥
- ३ टं ठं डं ढं णं धनुषे नमः । हृदयवामभागे ॥
- ३ तं थं दं धं नं मकराय नमः । वामकुक्षौ ॥
- ३ पं फं बं भं मं कुम्भाय नमः । छिन्नवामभागे ॥
- ३ यं रं लं वं क्षं मीनाय नमः । वामपादे ॥

पीठन्यासः

सितासितारुणस्यामहरित्पीतान्यनुक्रमात् ।

पुनः क्रमेण देवेशि पञ्चाशत्पीठसञ्चयः ॥

इति भाषयित्वा, मातृकाभिः समं पूर्वोक्तेषु तासां स्थानेषु पीठानि क्रमेण विन्यसेत् ।

यथा—

- ऐं ह्रीं श्रीं अं कामरूपाय नमः । शिरसि ॥
- ३ आं वाराणस्यै नमः । मुखवृत्ते ॥
- ३ इं नेपाळाय नमः । दक्षनेत्रे ॥
- ३ ईं पौण्ड्रवर्धनाय नमः । वामनेत्रे ॥
- ३ उं पुरस्थिरकास्मीराय नमः । दक्षकर्णे ॥
- ३ ऊं कान्यकुब्जाय नमः । वामकर्णे ॥
- ३ ऋं पूर्णशैलाय नमः । दक्षनासापुटे ॥
- ३ ॠं अर्बुदाचलाय नमः । वामनासापुटे ॥
- ३ ॡं आम्नातकेश्वराय नमः । दक्षगण्डे ॥
- ३ ॢं एकाम्नाय नमः । वामगण्डे ॥

- ३ एं तिस्रोतसे नमः । ऊर्ध्वोष्ठे ॥
 ३ ऐं कामकोटये नमः । अधरोष्ठे ॥
 ३ औं कैलासाय नमः । ऊर्ध्वदन्तपङ्क्तौ ॥
 ३ औं भृगुनगराय नमः । अधोदन्तपङ्क्तौ ॥
 ३ अं केदाराय नमः । जिह्वाग्रे ॥
 ३ अः चन्द्रपुष्करिण्यै नमः । कण्ठे ॥
 ३ कं श्रीपुराय नमः । दक्षबाहुमूले ॥
 ३ खं ओङ्काराय नमः । दक्षकूर्परे ॥
 ३ गं जालन्धराय नमः । दक्षमणिबन्धे ॥
 ३ घं गालवाय नमः । दक्षकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ङं कुलान्तकाय नमः । दक्षकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ चं देवीकोटाय नमः । वामबाहुमूले ॥
 ३ छं गोकर्णाय नमः । वामकूर्परे ॥
 ३ जं मारुतेश्वराय नमः । वाममणिबन्धे ॥
 ३ झं अट्टहासाय नमः । वामकराङ्गुलिमूले ॥
 ३ ञं विरजायै नमः । वामकराङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ टं राजगेहाय नमः । दक्षोरुमूले ॥
 ३ ठं महापथाय नमः । दक्षजानुनि ॥
 ३ डं कोलापुराय नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ ढं एलापुराय नमः । दक्षपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ णं कालेश्वराय नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ तं जयन्तिक्तायै नमः । वामोरुमूले ॥
 ३ थं उज्जयिन्यै नमः । वामजानुनि ॥
 ३ दं चित्रायै नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ धं क्षीरिकायै नमः । वामपादाङ्गुलिमूले ॥
 ३ नं हस्तिनापुराय नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रे ॥
 ३ पं उड्डीशाय नमः । दक्षपार्श्वे ॥

- ३ फं प्रयागाय नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ वं पृष्ठीशाय नमः । पृष्ठे ॥
 ३ भं मायापुर्वे नमः । नामौ ॥
 ३ मं जलेशाय नमः । जठरे ॥
 ३ यं मलयाय नमः । हृदये ॥
 ३ रं श्रीशैलाय नमः । दक्षस्कन्धे ॥
 ३ लं मेरवे नमः । गलपृष्ठे ॥
 ३ थं गिरिकराय नमः । वामस्कन्धे ॥
 ३ शं महेन्द्राय नमः । हृदयादिदक्षकराङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ षं वामनाय नमः । हृदयादिवामकराङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ सं हिरण्यपुराय नमः । हृदयादिदक्षपादाङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ हं महालक्ष्मीपुराय नमः । हृदयादिवामपादाङ्गुल्यन्तम् ॥
 ३ लं ओम्ब्याणाय नमः । हृदयादिगुह्यान्तम् ॥
 ३ क्षं छायालत्राय नमः । हृदयादिमूर्धान्तम् ॥
 इति पञ्चयचकः षोडान्यासः समाप्तः

महाषोडान्यासस्तु श्रीषोडशाक्षरीविषयकः । तदुपासकैः तत्कर्तव्यतापक्षे
 तन्त्रान्तरात् ज्ञातव्यः । इह ग्रन्थविस्तरमिमां न लिखितः ॥

श्रीचक्रन्यासः

अस्य श्रीचक्रन्यासेत्यनन्तरं जपप्रकरणे वक्ष्यमाणेन विधिना ऋष्यादीन्
 न्यस्य, आह्निकप्रकरणोक्तवत् ध्यात्वा, श्रीदेव्या उपचारमन्त्रेण पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा,
 शरीरं चिन्तयेदादौ निजं श्रीचक्ररूपकम् ।
 त्वगाद्याकारनिर्मुक्तं ज्वलत्कालाग्निसन्निभम् ॥

^१ कुलार्णवात् । संपादकः ।

ऐं ह्रीं श्रीं समस्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसम्प्रदायकुलकौलनिर्गर्भरहस्यातिरहस्यपरा-
पररहस्ययोगिनीचक्रदेवताभ्यो नमः—इति सर्वाङ्गे व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं गं गणपतये नमः । दक्षोरौ ॥

३ क्षं क्षेत्रपालकाय नमः । दक्षासे ॥

३ यां योगिनीभ्यो नमः । वामासे ॥

३ वं बटुकाय नमः । वामोरौ ॥

३ लं इन्द्राय नमः । पादाङ्गुष्ठद्वयाग्रे ॥

३ रं अग्नये नमः । दक्षजानुनि ॥

३ टं यमाय नमः । दक्षपार्श्वे ॥

३ क्षं निर्ऋतये नमः । दक्षासे ॥

३ वं वरुणाय नमः । मूर्ध्नि ॥

३ थं वायवे नमः । वामासे ॥

३ सं सोमाय नमः । वामपार्श्वे ॥

३ हं ईशानाय नमः । वामजानुनि ॥

३ हं सः ब्रह्मणे नमः । मूर्ध्नि ॥

३ अं अनन्ताय नमः । मूलाक्षरे ॥

त्रैलोक्यमोहनचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं सौः त्रैलोक्यमोहनचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,
ततः ३ आद्यचतुरस्रेखायै नमः—इति दक्षांसपृष्ठादिवक्ष्यमाणेषु स्थानेषु अञ्जलिना
व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं अणिममसिद्धयै नमः । दक्षांसपृष्ठे ॥

३ ऊचिममसिद्धयै नमः । दक्ष^१पाण्यङ्गुल्यग्रेषु ॥

३ महिममसिद्धयै नमः । दक्षोरुस्तन्वी ॥

३ ईशित्वसिद्धयै नमः । दक्षपादाङ्गुल्यग्रेषु ॥

^१ दोःपृष्ठे—व २, व ३.

- ३ वशित्वसिद्धयै नमः । वामपादाङ्गुल्यग्रेषु ॥
- ३ प्राक्काम्यसिद्धयै नमः । वामोरुसन्धौ ॥
- ३ मुक्तिसिद्धयै नमः । वामपाण्यङ्गुल्यग्रेषु ॥
- ३ इच्छासिद्धयै नमः । वामांसपृष्ठे ॥
- ३ प्राप्तिरसिद्धयै नमः । शिखामूले ॥
- ३ सर्वकामसिद्धयै नमः । शिरःपृष्ठे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं चतुरस्त्रमण्यरेखायै नमः—इति कल्पमाणाङ्गेषु व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं ब्राह्म्यै नमः । पादाङ्गुष्ठद्वये ॥

- ३ माहेश्वर्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
- ३ कौमार्यै नमः । मूर्ध्नि ॥
- ३ वैष्णव्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
- ३ वाराह्यै नमः । वामजानुनि ॥
- ३ इन्द्राण्यै नमः । दक्षजानुनि ॥
- ३ चानुण्डायै नमः । दक्षांसे ॥
- ३ महालक्ष्म्यै नमः । वामांसे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं चतुरस्तान्यरेखायै नमः—इति कल्पमाणाङ्गेषु व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिण्यै नमः । पादाङ्गुष्ठद्वये ॥

- ३ सर्वविद्राविण्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
- ३ सर्वाकार्क्विण्यै नमः । मूर्ध्नि ॥
- ३ सर्ववशङ्कर्त्र्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
- ३ सर्वोन्मादिन्यै नमः । वामजानुनि ॥
- ३ सर्वमहाङ्कुशायै नमः । दक्षजानुनि ॥
- ३ सर्वखेचर्यै नमः । दक्षांसे ॥
- ३ सर्वबीजायै नमः । वामांसे ॥
- ३ सर्वयोनये नमः । द्वादशान्ते ॥

३ सर्वत्रिखण्डायै नमः । पादाङ्गुष्ठद्वये ॥

३ अं आं सौः त्रैलोक्यमोहनचक्रेश्वर्यै त्रिपुरायै नमः । हृदये ॥

एताः प्रकटयोगिन्यः त्रैलोक्यमोहने चक्रे समुद्राः ससिद्धयः साधुधाः सशक्तयः
सवाहनाः सपरिवाराः सर्वाः न्यस्ताः सन्निवति हृदि चक्रसमर्पणं न्यस्य ॥

सर्वाशापरिपूरकचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं सौः सर्वाशापरिपूरकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं कामाकर्षिण्यै नित्याफलायै नमः । दक्षकर्णपृष्ठे ॥

३ बुद्ध्याकर्षिण्यै नमः । दक्षांसे ॥

३ ब्रह्मकाराकर्षिण्यै नमः । दक्षकूर्परे ॥

३ शब्दाकर्षिण्यै नमः । दक्षकरपृष्ठे, हस्ततलपृष्ठयोः ॥

३ स्पर्शाकर्षिण्यै नमः । दक्षोरौ, दक्षस्फिजि ॥

३ रूपाकर्षिण्यै नमः । दक्षजानुनि ॥

३ रसाकर्षिण्यै नमः । दक्षगुल्फे ॥

३ गन्धाकर्षिण्यै नमः । दक्षपादतले, दक्षप्रपदे ॥

३ चित्ताकर्षिण्यै नमः । वामपादतले, वामप्रपदे ॥

३ धैर्याकर्षिण्यै नमः । वामगुल्फे ॥

३ स्मृत्याकर्षिण्यै नमः । वामजानुनि ॥

३ नामाकर्षिण्यै नमः । वामोरौ, वामस्फिजि ॥

३ बीजाकर्षिण्यै नमः । वामकरपृष्ठे, वामकरतलपृष्ठयोः ॥

३ आत्माकर्षिण्यै नमः । वामकूर्परे ॥

३ अमृताकर्षिण्यै नमः । वामांसे ॥

३ शरीराकर्षिण्यै नमः । वामकर्णपृष्ठे ॥

३ ऐं क्लीं सौः सर्वाशापरिपूरकचक्रेश्वर्यै नमः । हृदये ॥

एताः गुप्तयोगिन्यः सर्वाशापरिपूरके चक्रे समुद्रा इत्यादि प्राग्बत् ॥

सर्वसङ्क्षोभणचक्रन्यासः

- ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौः सर्वसङ्क्षोभणचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,
 ऐं ह्रीं श्रीं अनङ्गजुसुमायै नमः । दक्षशङ्खे ॥ (शङ्खो नाम उल्लाटास्थिः)
 ३ अनङ्गमेखलायै नमः । दक्षजत्रुणि ॥ (जत्रु नाम बाहुभूलसन्धिः)
 ३ अनङ्गमदनायै नमः । दक्षोरौ ॥
 ३ अनङ्गमदनातुरायै नमः । दक्षगुल्फे ॥
 ३ अनङ्गरेखायै नमः । वामगुल्फे ॥
 ३ अनङ्गवेगिन्यै नमः । वामोरौ ॥
 ३ अनङ्गाङ्कुशायै नमः । वामजत्रुणि ॥
 ३ अनङ्गमालिन्यै नमः । वामशङ्खे ॥
 ३ ह्रीं ह्रीं सौः सर्वसङ्क्षोभणचक्रेश्वर्यै नमः । हृदये ॥

एताः गुप्ततरणोगिन्यः सर्वसङ्क्षोभणचक्रे समुद्रा इत्यादि प्राग्वत् ॥

सर्वसौभाग्यदायकचक्रन्यासः

- ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौः सर्वसौभाग्यदायकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,
 ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसङ्क्षोभिण्यै नमः । उल्लाटमध्ये ॥
 ३ सर्वविद्राविण्यै नमः । उल्लाटदक्षभागे ॥
 ३ सर्वाकर्षिण्यै नमः । दक्षगण्डे ॥
 ३ सर्वाह्लादिन्यै नमः । दक्षांसे ॥
 ३ सर्वसम्मोहिन्यै नमः । दक्षपार्श्वे ॥
 ३ सर्वस्तम्भिण्यै नमः । दक्षोरौ ॥
 ३ सर्वजृम्भिण्यै नमः । दक्षजङ्घायाम् ॥
 ३ सर्ववशङ्कर्यै नमः । वामजङ्घायाम् ॥
 ३ सर्वरञ्जिन्यै नमः । वामोरौ ॥
 ३ सर्वोन्मादिन्यै नमः । वामपार्श्वे ॥
 ३ सर्वार्थसाधिन्यै नमः । वामांसे ॥
 ३ सर्वसम्पत्तिप्ररिण्यै नमः । वामगण्डे ॥

- ३ सर्वमन्त्रमयै नमः । ललाटवामभागे ॥
 ३ सर्वद्वन्द्वक्षयङ्कयै नमः । शिरःपृष्ठे ॥
 ३ हँ ह्रीं ह्रौं ह्रस्वीः सर्वसौभाग्यदायकचक्रेश्वर्यै त्रिपुरवासिन्यै नमः ।
 हृदये ॥

एताः सम्प्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः इत्यादि समर्पणं न्यसेत् ॥

सर्वार्थसाधकचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौं ह्रस्वीः सर्वार्थसाधकचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वसिद्धिप्रदायै नमः । दक्षनेत्रे, दक्षनात्मापुटे ॥

- ३ सर्वसम्पन्नदायै नमः । नासामूले, दक्षसृक्किणि ॥
 ३ सर्वप्रियङ्गयै नमः । वामनेत्रे, दक्षस्तने ॥
 ३ सर्वमङ्गलकारिण्यै नमः । वामबाहुमूले, दक्षवृण्णे ॥
 ३ सर्वकामप्रदायै नमः । वामोरुमूले, सीविन्या दक्षभागे ॥
 ३ सर्वदुःखविमोचिन्यै नमः । वामजानुनि, सीविन्या वामभागे ॥
 ३ सर्वमृत्युप्रशमन्यै नमः । दक्षजानुनि, वामस्तने ॥
 ३ सर्वविघ्नविनाशिन्यै नमः । गुदे, वामवृण्णे ॥
 ३ सर्वान्धमुन्दर्यै नमः । दक्षोरुमूले, वामसृक्किणि ॥
 ३ सर्वसौभाग्यदायिन्यै नमः । दक्षबाहुमूले, वामनात्मापुटे ॥
 ३ ह्रौं ह्रस्वीं ह्रस्वीः सर्वार्थसाधकचक्रेश्वर्यै त्रिपुराश्रियै नमः ।
 हृदये ॥

एताः कुलोत्तीर्णयोगिन्यः सर्वार्थसाधके चक्रे समुद्रा इत्यादि पूर्ववत् ॥

सर्वरक्षाकरचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रौं ह्रस्वीः सर्वरक्षाकरचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं सर्वज्ञायै नमः । दक्षनात्मापुटे ॥

- ३ सर्वशक्त्यै नमः । दक्षसृक्किणि (ओष्ठप्रान्तः) ॥

- ३ सर्वेश्वर्यप्रदायिन्यै नमः । दक्षस्तने ॥
- ३ सर्वज्ञानमय्यै नमः । दक्षमुष्के ॥
- ३ सर्वव्याधिक्लिनाशिन्यै नमः । ^१सीबिन्याम्, सीबिन्या दक्षभागे ॥
(सीबिनी—अण्डद्वयमध्यवर्तिनी सिरा) ॥
- ३ सर्वाधारस्वरूपायै नमः । वाममुष्के (वामकृपणे), सीबिन्या
वामभागे ॥
- ३ सर्वपापहरायै नमः । वामस्तने ॥
- ३ सर्वानन्दमय्यै नमः । वामसृक्लिणि ॥
- ३ सर्वरक्षास्वरूपिण्यै नमः । वामनासापुटे ॥
- ३ सर्वेप्सितफलप्रदायै नमः । नासाग्रे ॥
- ३ ह्रीं ह्रीं ज्ञे सर्वरक्षाकरचक्रेभ्यं त्रिपुरमालिन्यै नमः । हृदि ॥

एताः निगर्भयोगिन्यः सर्वरक्षाकरे चक्रे समुद्रा इत्यादि प्राग्बत् ॥

सर्वरोगहरचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः सर्वरोगहरचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं अं . . . अः (१६) ईं वशिनीवाग्देवतायै नमः ।
दक्षचिबुके ॥

- ३ कं . . . ङं (५) कल्ह्रीं कामेश्वरीवाग्देवतायै नमः । दक्षकण्ठे ॥
- ३ चं . . . ञं (५) न्द्रीं मोदिनीवाग्देवतायै नमः । हृदयदक्षभागे ॥
- ३ टं . . . णं (५) र्द्रीं विमलावाग्देवतायै नमः । नाभिदक्षभागे ॥
- ३ तं . . . नं (५) ञ्द्रीं अरुणावाग्देवतायै नमः । नाभिवामभागे ॥
- ३ पं . . . मं (५) ह्स्त्र्यं जयिनीवाग्देवतायै नमः । हृदय
वामभागे ॥
- ३ यं . . . वं (४) इम्त्र्यं सर्वेश्वरीवाग्देवतायै नमः । वामकण्ठे ॥

^१ एतदादिषु स्थानेषु तत्र तत्र कोशेषु व्यत्यासो दृश्यते.

ऐं ह्रीं श्रीं ह्रूं ह्र्क्लीं ह्र्स्त्रौः सर्वसिद्धिप्रदचक्रेश्वर्यं त्रिपुराम्बायै
नमः ह्रदि ॥

एताः अतिरहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदे चक्रे समुद्रा इत्यादि प्राग्वात् चक्रसमर्पणं
न्यसेत् ॥

सर्वानन्दमयचक्रन्यासः

ऐं ह्रीं श्रीं मूलं सर्वानन्दमयचक्राय नमः—इति व्यापकं न्यस्य,

ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीललितायै नमः । ह्रदयमध्ये ॥

३ एषा परापररहस्ययोगिनी सर्वानन्दमये चक्रे समुद्रा ससिद्धिः

सायुधा सशक्तिः सबाहना सपरिवारा न्यस्ताऽस्तु ॥

३ मूलं सर्वानन्दमयचक्रेश्वर्यं श्रीललितायै नमः इति ह्रदि न्यस्य

योन्मिद्रां प्रदस्य मूलं जप्त्वा पुनः कराङ्गन्यासं कुर्यात् ॥

इति नित्यार्णवोक्तश्रीचक्रन्यासः । इमौ षोडाचक्रन्यासौ श्रीषोडशाक्षर्या अपि
साधारणौ ॥

इति न्यासप्रकरणं पञ्चमं समाप्तम् ॥

जपप्रकरणम्

अथ यौवनोद्भासे जपप्रकरणं षष्ठमारभ्यते । अत्र सूत्रकृतः पुरश्चरणादिकं न
विविचिस्तम्, काम्यकर्मण्येव तस्यावश्यकत्वात् । “मपञ्चकालाभेऽपि नित्यक्रम-
प्रत्यवमृष्टिः,” “पञ्चपर्वसु विशेषार्चा च” इत्येताभ्यां सूत्राभ्यां नित्यनैमित्तिकावेव
क्रमाश्रमेधाय “यदि काम्यमीप्सेत्” इति होमखण्डसूत्रागतेन यदिपदेन काम्यहोम-
कर्मणः कृताकृतत्वज्ञापनात् । युक्तं चैतत् । तथा हि—

शुभं वाऽप्यशुभं वाऽपि काम्यं कर्म करोति यः ।

तत्सारित्वं ब्रजेन्मन्त्रो न तस्मात्तत्परो भवेत् ॥

काम्यकर्मप्रसक्तानां तावन्मात्रं भवेत् फलम् ।

निष्कामं भजतां देवमखिलाभीष्टसिद्धयः ॥ इति ॥

देवेत्युपलक्षणं देव्या अपि । काम्यकर्मविधिश्च दुस्साधयेत् कस्यचित्काम्यफललिप्ता, तेन तदा श्यामाक्रमोक्तं पुरश्चरणादिकं काम्यहोमद्रव्यं च अनुस्मधेयम् । अभिचारादौ कर्तव्ये तु सामान्यक्रमोक्तं मन्तारित्वादिकं च ॥

जपविधिः

श्रीविद्याजपपूर्वाङ्गमन्त्राः^१ । जपोपयुक्ता मुद्रास्तु उक्तपूर्वा एव । तत्रादौ श्रीदेव्यै उपचारमन्त्रेण पुण्याञ्जलिं दत्त्वा पूर्ववत् प्राणानायम्प ऋष्यादि न्यसेत् । यथा—

अस्य श्रीमहात्रिपुरसुन्दरीपञ्चदशाक्षरीमहामन्त्रस्य ३ आनन्दमैरवाय ऋपये नमः—शिरसि । ३ पङ्क्त्यै छन्दसे नमः—मुखे । ३ श्रीमहा-
त्रिपुरसुन्दर्यै देवतायै नमः—हृदि । ३ ऐं बीजाय नमः—गुह्ये ।
३ सौः शक्तये नमः—पादयोः । ३ ह्रीं कीलकाय नमः—नाभौ । (उक्त-
बीजशक्तिकीलकानि नाभिगुह्यपादेषु प्रायशो न्यस्तव्यानीति, मूलविद्या-
खण्डत्रयेणापि न्यस्तव्यानीति च केषांचिदभिमतम्) । ३ श्रीललितामहात्रिपुर-
सुन्दरीप्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः—करसम्पुटे ॥

ऐं ह्रीं श्रीं मूलविद्याया सर्वाङ्गे त्रिः व्यापकम् ॥

३ क ए ई ल ह्रीं अङ्गुष्ठान्यां नमः ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं तर्जनीन्यां स्वाहा ॥

३ स क ल ह्रीं मध्यमान्यां वषट् ॥

३ क ए ई ल ह्रीं अनामिकाभ्यां हुं ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं कनिष्ठिकाभ्यां वौषट् ॥

३ स क ल ह्रीं करतलकरपृष्ठान्यां फट् ॥

एवं हृदयादिन्यासः, यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं हृदयाय नमः ॥

३ ह स क ह ल ह्रीं शिरसे स्वाहा ॥

- ३ स क ल ह्रीं शिखायै वषट् ॥
 ३ क ए ई ल ह्रीं कवचाय हुम् ॥
 ३ ह स क ह ल ह्रीं नेत्रत्रयाय वौषट् ॥
 ३ स क ल ह्रीं अस्त्राय फट् ॥
 भूर्भुवस्सुबरो इति दिग्बन्धः ॥

अथ ध्यानम् । तच्च पूर्वोक्तमेव ॥

श्रीषोडशाक्षर्यास्तु—दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । करपङ्कजन्यासयोः तत्कूटपट्कमिति विशेषः ॥

ततः शक्त्युत्थापनमुद्रया स्वदेहे शून्यतां विभाव्य बिन्दुत्रयसपरार्धरूपां कामकलां विचिन्त्य तस्याः स्वात्मतया परिणामं श्रीगुरुमुखावगतं विभाव्य श्रीगुरु-
 देवतामन्त्रात्मनामैक्यं भावयेत् । अथ मूर्ध्नि शिरोमुद्रां न्यस्य ३ ऐं ह्रीं ह्रीं त्रिपुरे
 भगवति स्वाहा इति द्वादशाक्षरीं कुलुकाविद्यां, ततो हृदयमुद्रया (हृदि हस्तं दत्वा)
 ३ ॐ इत्येकाक्षरं सेतुं, अथ कण्ठे न्यासमुद्रया ३ ह्रीं इत्येकाक्षरं महासेतुं, तदनु
 नाभौ पूर्वमुद्रयैव ३ ॐ अं० क्षं (५१) ऐं मूळं ऐं अं० ... क्षं (५१) ॐ इति
 सप्तत्यक्षरं निर्वाणमन्त्रं च त्रिभिः जपेत् ॥

^१ऐं ह्रीं ह्रीं इति कामेश्वरीमन्त्रं स्वाधिष्ठाने त्रिः जपेत् ॥

^२३ ई इति कामकलामन्त्रं मूलाधारे त्रिः जपेत् ॥

^३३ समस्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसम्प्रदायकुलोत्तीर्णाभिर्गर्भरहस्यातिरहस्यपरा-
 पररहस्ययोगिनीभ्यो नमः । इति समष्टिमन्त्रम् ॥

३ ई ए० क ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥ इति पञ्चदशाक्षर-
 मुक्तीलनं सप्तवारं जपेत् ॥

३ विशुद्धी परां विद्यां कालिकां देशभाषिणीम् ॥

खड्गमुण्डविशाराख्यां व्याघ्रचर्मविभूषिताम् ॥

रक्तमाल्याम्बरधरां घोररूपां चतुर्भुजां ।

खड्गं शूलं कपालं च दधती तीक्ष्णनासिकाम् ॥

सिद्धयर्थं चिन्तयेद्देवीं सर्वविद्यामुजीविनीम् ॥

^१एते अंशाः (श्री, अ १) कोशयोरव दृश्यन्ते.

^२हल—य २, य ३, अ.

^३अत्र निर्वाणमन्त्रे एकविंशतिर्लक्षशतमक्षराः । न सप्ततिः । संपादकः.

इति सञ्जीविनीं ध्यात्वा पञ्चधोपचर्य, ३ श्रीं क्लीं ह्रीं ऐं क ल ह्रीं सौः ल स क ह्रीं क्लीं ह्रीं श्रीं इति सप्तदशाक्षरं सञ्जीविनीमन्त्रं सप्तवारं जपेत् ॥

१ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं हं सः क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं हं सः ह्रीं श्रीं इति त्रयोविंशत्यक्षरं प्राणमन्त्रं सप्तवारं जपेत् ॥
२ ॐ श्रीं ऐं क्लीं ह्रीं क ए ई ल ह्रीं ॐ ह्रीं श्रीं क्लीं ऐं ह स क ह ल ह्रीं ॐ ऐं श्रीं क्लीं ह्रीं ह क ल ए ह्रीं ह क ह ल ह्रीं ह ए क ल ह्रीं ॐ ऐं क्लीं श्रीं ह्रीं क ह ल ए ह्रीं क ह ए ल ह्रीं क ह ह ल ह्रीं हं सः ॐ ह्रीं श्रीं हं सः सोहं स क ल ह्रीं इति त्रिसप्तत्यक्षरं, दीपिनी^१मन्त्रं च प्रत्येकं सप्तवारं जपेत् ॥

इमे मन्त्राः पञ्चदशीषोडशीनां साधारणाः ॥

षोडशाक्षर्या असाधारणाः पञ्च^२ मन्त्राः । यथा—

१ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं क्लीं सौः ॐ ह्रीं श्रीं ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र यीं य र ल व क्ष म ल व र यूं ॐ ह्रीं श्रीं ॐ सौः क्लीं ऐं इति महाकामेश्वरमन्त्रं दशवारं जपेत् ॥

२ (पञ्चदशी) क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं—
त्रिवारं जपेत् ॥ १ ॥

३ (षोडशी) श्रीं ह्रीं क्लीं ऐं सौः ॐ ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं सौः ऐं क्लीं ह्रीं श्रीं—
त्रिवारं जपेत् ॥ २ ॥

३ ऐं क्लीं सौः बाल्यै नमः । त्रिवारं जपेत् ॥ ३ ॥

३ ऐं क्लीं उच्छिष्टचाण्डालि मुमुक्षि देवि महापिशाचिनि ह्रीं ठः ठः ठः
स्वाहा—त्रिवारं जपेत् ॥ ४ ॥

^१ कामेश्वरमंत्ररहिताः पयः । तद्युक्तास्तु पठेयः.

^२ दीपिनीमंत्रम् परि० प्रथमे । संपादकः.

^३ अस्य मन्त्रस्य विविधाः पाठाः ईषद्विज्ञाः तत्तत्कोशेषु दृश्यन्ते.

३ ॐ ह्रीं ह्रीं ह्रूं कीं श्रीं उपतारे सौः ह्रीं ह्रीं श्रीं स्वाहा—
त्रिवारं जपेत् ॥ ५ ॥

एते पञ्च मन्त्राः पञ्चरत्नपदेन उच्यन्ते ॥

ततः सूक्तनिवारणाय प्रणवसम्पुटितां मूलविद्यां (पञ्चदशीं) दशवारमावर्त्य
अनन्तरं विघ्नहरान् षण्मन्त्रान् त्रिभिर्जपेत् ॥ यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं इ रि मि लि कि रि कि लि प रि मि रोम् ॥

३ ॐ ह्रीं नमो भगवति महात्रिपुरभैरवि मम त्रैपुररक्षां कुरु कुरु ॥

३ संहर संहर विघ्नरक्षोधिभीषकान् कालय हुं फट् स्वाहा ॥

३ व्दं रक्तान्यो योगिनीन्यो नमः ॥

३ सां सारसाय बह्मशनाय नमः ॥

३ दु मु लु ङु मु लु पु ह्रीं चामुण्डायै नमः ॥

एते कुल्लूकाद्या विघ्नहरान्ता जपस्य पूर्वान्नमन्ताः । त्रितारीपूर्वकत्वं तु सर्वेषां सिद्धमेव ॥

ततः पेशीछन्नां सुवर्णरत्नस्फटिकमणिपुत्रजीवरुद्राक्षायन्यतमनिर्मितां मालां
श्यामाक्रमे वक्ष्यमाणेन संस्कारविधिना संस्कृतामादाय, कचित्पात्रे वामपाणौ वा
निधाय, सामान्यार्थोदकेन शुद्धोदकेन वा मूलेनान्युक्ष्य,

ॐ मां माले महामाये सर्वशक्तिस्वरूपिणि ।

चतुर्वर्गस्त्वयि न्यस्तस्तस्मान्मे सिद्धिदा भव ॥

इति प्रार्थ्य, ह्रीं सिद्धयै नमः इति मन्त्रेण पुनः पुनः आवृत्तेन गन्धादिभिः पद्मभिः
गन्धपुष्पाभ्यामेव वा समुज्ज्व, ऐं ह्रीं श्रीं गं

अविघ्नं कुरु माले त्वं करे गृह्णामि दक्षिणे ।

जपकाले तु सततं प्रसीद मम सिद्धये ॥

इति दक्षिणहस्तेन मालां गृहीत्वा, मध्यमामव्यपर्वाबलम्बिनीं तां तर्जन्या वामहस्तेन
चास्पृशन् एकमणिग्रहणे अन्यमनुपाददानः क्रमादङ्गुलाग्रेण मणीन् परिवर्त्यन्
जृम्भाश्रुतायकुर्वन् अनिद्राणः, एतेषां सम्भवे आचम्य देवताऽऽमलं भावयन्, माला

मपातयन् प्रमादपतितायामुक्तसंस्कारं कृत्वा खटखटाशब्दमुर्वणिः अल्लिष्टमनुचारयन्
असम्भापमाणो मालामप्रदर्शयन् अन्यदप्युक्तमाचरन् श्रीगुरुमुत्पादकगतं पदार्थान्यतममर्थं
चतुर्विधैक्यशून्यवट्कावस्थापञ्चकविषुक्सप्तकमन्त्रपैतृभ्यादिरहस्पजातं चानुसन्दधानो
यथाऽधिकारं मनसोपांशुना वा सहस्रं त्रिशतं शतं वा मूलविद्यामारम्भे प्रोक्तसङ्ख्याऽवधौ
च प्रणवपठितां सङ्गजपित्वा उत्तराङ्गमन्त्रान् जपदशमांशमावर्तयेत् ॥

अपोत्तराङ्गमन्त्राः

ते त्रिपुराणष्टचक्रेश्वरीमन्त्रा अष्टौ—

ऐं ह्रीं श्रीं अं आं सौः, ३ ऐं ह्रीं सौः, ३ ह्रीं क्लीं सौः, ३ ह्रौं ह्रौं
ह्रौः, ३ ह्रौं ह्रौं ह्रौः, ३ ह्रीं क्लीं व्लें, ३ ह्रीं श्रीं सौः, ३ ह्रौं ह्रौं
ह्रौः ॥

मूलमेक—ऐं ही श्री क ए ई ल ही ह स क ह ल ही स क ल ही ॥

तत्तत्तिथिनित्याविद्या—ताश्च शुक्लपक्षे कामेश्वर्यादिचित्राऽन्ताः । कृष्णपक्षे तु चित्राऽऽदिकामेश्वर्यन्ताः । तिथिद्वयावेकां नित्यां दिनद्वये, तिथिद्वये एकस्मिन् दिवसे नित्याद्वयं, इति क्रमेण जप्याः । यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं अं ऐं स क ल ह्रीं नित्यक्लिप्ते मद्वे सौः ॥

३ आं ऐं भगभुगे भगिनि भगोदरि भगमाळे भगाव्हे भगगुढे
भगयोनि भगनिपातिनि सर्वभगवशङ्करि भगरूपे नित्यक्षिणे
भगस्वरूपे सर्वाणि भगानि मे ह्यानय वरदे रते सुरते
भगक्षिणे क्षिप्रद्वे क्लेदय द्रावय अमोघे भगविघ्ने शुभ
क्षोभय सर्वसत्त्वान् भगेश्वरि ऐं व्हं जें व्हं भें व्हं मों
व्हं हें व्हं हें क्षिणे सर्वाणि भगानि मे वशमानय खीं
हरव्हे हीम् ॥

३ इं ॐ ह्रीं नित्यं क्लृते मदद्रवे स्वाहा ॥

३ इ ॐ क्रौं भ्रौं कौं ह्रौं ल्रौं जौं स्वाहा ॥

- ३ उं ॐ ह्रीं वह्निवासिन्यै नमः
- ३ उं ह्रीं हिने ऐं क्रों नित्यमदद्रवे ह्रीं ॥
- ३ ऋं ह्रीं शिवदृत्यै नमः ॥
- ३ ऋं ॐ ह्रीं हुं खे च छे क्षः खीं हुं क्षे ह्रीं फट् ॥
- ३ लृं ऐं ह्रीं सौः ॥
- ३ लृं ह स क ल र डं ह स क ल र डीं ह स क ल र डौः ॥
- ३ एं ह्रीं फे स्तूं क्रों आं ह्रीं ऐं वृं नित्यमदद्रवे हुं फे ह्रीम् ॥
- ३ ऐं भूर्भुवः ॥
- ३ ओं स्वीं ॥
- ३ औं ॐ नमो भगवति ज्वालामालिनि देवदेवि सर्वभूतसंहार-
कारिणे जालवेदसि अवलन्ति अवल अवल प्रज्वल प्रज्वल
ह्रीं ह्रीं ह्रूं र र र र र र ज्वालामालिनि हुं फट् ॥
- ३ अं च्चौम् ॥

अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गीभूता वाला अनपूर्णा अश्वारूढा मन्त्राख्यो वक्ष्यमाणा इति च
त्रयोदश ॥

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः सौः ह्रीं ऐं ऐं ह्रीं सौः । इति त्रियोऽङ्गवाला ॥

३ ह्रीं श्रीं ह्रीं ॐ नमो भगवति अनपूर्णेभ्यः ममाभिष्टितमन्नं
देहि स्वाहा । इति त्रिय उपाङ्गमन्त्रपूर्णा ॥

३ ॐ आं ह्रीं क्रों एहि परमेश्वरि स्वाहा । इति
श्रीप्रत्यङ्गमश्वारूढा ॥

कालनित्या तु सूत्रकृताऽनुपात्ता ॥

अथ पुनः ऋष्यादिमानसपूजाऽन्तं विधाय, सबीजाः सर्वसङ्क्षोभिण्यादिमुद्राः
आयुधमुद्राश्च प्रदर्श्य,

गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृहाणास्मत्कृतं जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा ॥

इति श्रीदेव्या वामकरे सामान्यार्थसलिलप्रक्षेपेण जपं निवेद्य—

त्वं माले सर्वदेवानां प्रीतिदा शुभदा मम ॥

शुभं कुरुष्व मे भद्रे यशो वीर्यं च सर्वदा ॥

इति मालां प्रार्थ्य, निगूढं निधाय, श्रीगुरुपादुकामन्त्रं मुहुर्मुहुरुच्चारयन् गुरुपरमगुरु-
परमेष्ठिगुरुन् तत्तन्नामपूर्वं प्रणमेत् ॥ इति जपविधिः ॥

रश्मिमालामन्त्राः

(तत्र वैदिकेषु स्वरपूर्वं पाठः)

ॐ भूर्भुवः सुवः । तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो
यो नः प्रचोदयात् ॥ इति त्रिशद्वर्णा गायत्री ॥ मूलाधारे ॥ १ ॥

यत इन्द्र भयामहे ततो नो अभयं कृधि ।

मघवञ्छन्धि तव तन्न ऊतये बिद्धिषो विमृधो जहि ॥

स्वस्तिदा विशस्पतिर्वृत्रहा विमृधो वशी ।

वृषेन्द्रः पुर एतु नः स्वस्तिदा अभयङ्करः ॥

इत्यैन्द्री विद्या सप्तपथ्यर्णा सङ्कटे भयनाशिनी ॥ हृदये ॥ २ ॥

ॐ घृणिः सूर्य आदित्योम् ॥ इत्यष्टार्णा सौरी तेजोदा ॥ काले ॥ ३ ॥

ॐ ॥ इति प्रणवः केवलो ब्रह्मविद्या मुक्तिप्रदा ॥ ग्रहान्ध्रे ॥ ४ ॥

ॐ परोरजसे सावदोम् ॥ इति नवार्णा तुरीयगायत्री स्वैक्यविमर्शिनी ॥

द्वादशान्ते ॥ ५ ॥

रश्मिपञ्चकमेतत् मूलाधारहृत्फालविविबिलद्वादशान्तस्थानबीजतया भावनी-
यम् । द्वादशान्तस्थानं तु ललाटस्योत्तरभागः ॥

ॐ सूर्याक्षितेजसे नमः । खेचराय नमः । असतो मा सद्गमय ।
तमसो मा ज्योतिर्गमय । मृत्योर्मामृतं गमय । उष्णो भगवान् शुचिरूपः ।
हंसो भगवान् शुचिरप्रतिरूपः ॥

विश्वरूपं घृणिनं जातवेदसं हिरण्मयं ज्योतिरेकं तपन्तम् ।

सहस्ररश्मिः शतधा वर्तमानः प्राणः प्रजानामुदयत्येष सूर्यः ॥

ॐ नमो भगवते सूर्यायाहोवाहिनि बाहिन्यहोवाहिनि बाहिनि स्वाहा ॥

वयस्सुपर्णा उपसेदुरिन्द्रं प्रियमेधा ऋषयो नाथमानाः^१ ॥

अपञ्चान्तमूर्णहि पृथिचक्षुर्मुमुग्धस्मान्निधयेव बहान् ॥

पुण्डरीकाक्षाय नमः । पुष्करेक्षणाय नमः । अमलेक्षणाय नमः । कमलेक्षणाय नमः । विश्वरूपाय नमः । श्रीमहाविष्णवे नमः । इति षोडशमन्त्रसमष्टिरूपिणी चक्षुष्मतीविद्या दूरदृष्टिसिद्धिप्रदा ॥ मूलाधारे ॥ ६ ॥

ॐ गन्धर्वराज विश्वावसो ममाभिलषितां कन्यां प्रयच्छ स्वाहा ॥
इत्युत्तमकन्याविवाहदायिनी ॥ हृदये ॥ ७ ॥

ॐ नमो रुद्राय पथिपदे स्थस्ति मा संपारय ॥ इति मार्गसङ्कट-
हारिणी ॥ फाले ॥ ८ ॥

ॐ तारे तृतारे तुरे स्वाहा । इति जलापच्छमनी ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ ९ ॥
अच्युताय नमः । अनन्ताय नमः । गोविन्दाय नमः ॥ इति
महाव्याधिशमनी नामत्रयीविद्या ॥ द्वादशान्ते ॥ १० ॥

एतद्रश्मिपञ्चकं मूलाधारादिपरिकरतया ज्ञेयम् ॥
ॐ श्रीं ह्रीं क्लीं गं गणपतये वर वरद सर्वजनं मे वशमानय
स्वाहा ॥ इति महागणपतिविद्या प्रत्यूहशमनी ॥ मूलाधारे ॥ ११ ॥

ॐ नमः शिवाय । ॐ नमः शिवाय ॥ इति द्वादशार्णा
शिवत्त्वविमर्शिनी ॥ हृदये ॥ १२ ॥

ॐ जुं सः मां पालय पालय ॥ इति दशार्णा मृत्युरेपि मृत्युरेश
विद्या ॥ फाले ॥ १३ ॥

ॐ नमो ब्रह्मणे धारणं मे अस्वनिराकरणं धारयिता भूयासं कर्णयोः
श्रुतं मा व्योद्बन्धं ममामुष्य ॐ ॥ इति श्रुतिधारिणी विद्या ॥ ब्रह्मरन्ध्रे ॥ १४ ॥

अं . . . क्षं (५१) ॥ इति सविन्दुरकारादिक्षकारान्तवर्णात्मिका
मातृका सर्वज्ञताकरी द्वादशान्ते ॥ १५ ॥

पञ्चेमा रश्मयो मूलादिरक्षात्मकतया ब्रह्मव्याः ॥
ह स क ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं स क ल ह्रीं ॥ इति लोपामुद्राविद्या
स्वस्वरूपविमर्शिनी ॥ मूलाधारे ॥ १६ ॥

^१ यमा इति ' न '

ऐं नमः उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गि सर्ववशङ्करी स्वाहा ॥ इति
श्यामाङ्गभूता लघुश्यामा ॥ २६ ॥

ऐं ह्रीं सौः वदवद वाग्वादिनि स्वाहा ॥ इयं श्यामोपाङ्गभूता
वाग्वादिनी ॥ २७ ॥

ॐ ओष्ठापिधाना नकुली दन्तैः परिवृता पयिः ॥
सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत् ॥ २८ ॥
इयं श्यामाप्रत्यङ्गभूता नकुलीविद्या ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकैव प्रथमबीजत्रयस्थाने बालासहिता श्यामागुरुपादुका
भवति । यथा—

ऐं ह्रीं सौः ह्रस्वै ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व
र यीं ह्रौं स्तौः अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां पूजयामि
नमः ॥ २९ ॥

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ॐ नमो भगवति श्रीमातङ्गीश्वरि सर्वजन-
मनोहारि सर्वमुखरञ्जिनि ह्रीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशङ्करी सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्करी
सर्वदुष्टपृगवशङ्करी सर्वसत्त्ववशङ्करी सर्वलोकवशङ्करी अमुकं मे यशमानय स्वाहा
सौः ह्रीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं ॥ ३० ॥

इत्यष्टनवतिवर्णा राजश्यामला पूर्वोक्ताभिः अङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गपादुकेत्येताभि-
श्चतसृभिः विद्याभिः सहिता ह्येके यष्टव्या ॥

लृं वाराहि-लृं उन्मत्तभैरविपादुकान्यां नमः ॥ इयं वार्तालपङ्गभूता
लघुवार्ताली ॥ ३१ ॥

ॐ ह्रीं नमो वाराहि घोरे स्वप्नं ठः ठः स्वाहा ॥ इयं स्वप्ने शुभाशुभवक्त्री
वार्ताल्या उपाङ्गभूता स्थमवाराही ॥ ३२ ॥

ऐं नमो भगवति महामाये पशुजनमनश्चक्षुस्तिरस्करणं कुरु कुरु इं
फट् स्वाहा । इयं वार्तालीप्रत्यङ्गभूता तिरस्करिणी ॥ ३३ ॥

ऐं ग्लौं ह्रस्वै ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र यीं
ह्रौं स्तौः अमुकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि नमः ॥ एषा वार्ताली-
गुरुपादुका ॥ ३४ ॥

ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वराहमुखि
वराहमुखि अन्ये अन्धिनि नमः । रुन्धे रुन्धिनि नमः । जम्भे जम्भिनि
नमः । मोहे मोहिनि नमः । स्तम्भे स्तम्भिनि नमः । सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां
सर्ववाञ्छितचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं ऐं ग्लौं ठः ठः ठः
ठः हुं अस्त्राय फट् ॥ इति द्वादशोत्तरशताक्षरो महावाराहीमन्त्रः ॥ ३५ ॥

पूर्वोक्ताभिश्चतसृभिः युक्ता इयं महावाराही आज्ञाचके परिपूर्णा ॥

प्रथमद्वितीयकूटयोः हृत्पञ्चवर्जं पञ्चदशैव त्रयोदशाक्षरी श्रीपूर्तिविद्या
ब्रह्मरन्ध्रे यष्टव्या । तद्यथा—

क ए ई ल ह स क ह ल स क ल ह्रीं—इयं आदिपूर्ति-
विद्या ॥ ह स क ल ह स क ह ल स क ल ह्रीं—इयं हादिपूर्ति-
विद्या ॥ ३६ ॥

प्रथमत्रिकस्थाने त्रितारीकुमारीवाक् ग्लौं इत्यष्टबीजपूर्वा श्रीगुरुपादुकैव
महापादुका सर्वमन्त्रसमष्टिरूपिणी स्वैक्यविमर्शिनी महासिद्धिप्रदायिनी
द्वादशान्ते वरिवस्या । यथा —

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं ग्लौं हस्वके ह स क्ष म ल व र यू स
ह क्ष म ल व र यीं ह्रौं स्तौः अमुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां
पूजयामि नमः ॥ ३७ ॥

इति रश्मिमाला सम्पूर्णा ॥

आहत्य रश्मिमालामन्त्राः सप्तत्रिंशत् । एते ब्राह्मे मुहूर्ते सकृदा-
वर्तनीया इत्युक्तमेव प्राक् । श्रीक्रमोक्ताः सर्व एते अन्ये च मन्त्राः
साधकेषु परमप्रेम्णा प्रकटीकृत्य लिखिताः श्रीगुरुमुखादवगम्यैव पठिताः
महते श्रेयसे नान्यथेति श्रीशिवशासनम् ॥

पुस्तके लिखितान् मन्त्रानवलोक्य जपेत्तु यः ॥

स जीवन्नेव चण्डालो मृतः धानो^१ भविष्यति ॥

इति साङ्ख्यायनतन्त्रवचनेन गुरुमुखागमं विना जपस्य निषेधात् ॥

^१रश्मिमालामन्त्राणां ऋष्यादयः

अथ रश्मिमालायाः ऋष्यादयो लिख्यन्ते—

तत्र प्रथमं गायत्र्याः ऋष्यादयस्तु आगतपूर्वा एव ॥ १ ॥

अभयंकरमन्त्रस्य गृत्समद ऋषिः । त्रिष्टुप् छन्दः । अभयंकरो देवता ।
तद्ग्रीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आरूढो वारणेन्द्रं दशशतनयनः श्वानलः कोमलाङ्गः

वर्मा धीरः प्रतापी प्रतिभटदहनप्रज्वलच्चक्रपाणिः ।

दोर्मिर्दिव्यायुधाब्जैर्मणिगणखचितैर्देवमन्त्रीसनाथो

दत्त्वाऽभीष्टानि शश्वत् परिहृतदुरितः पातु विश्वं महेन्द्रः ॥ २ ॥

सौरमन्त्रस्य देवभाग ऋषिः । गायत्री छन्दः । सूर्यो देवता । तद्वत्साद-
सिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

धृतपद्मद्वयं भानुं तेजोमण्डलमभ्यगम् ।

सर्वाविन्याधिशनं छायास्त्रिष्टुतनुं भजे ॥ ३ ॥

प्रणवस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । परमात्मा देवता । तद्वत्सादसिद्धयर्थे
जपे विनियोगः । ध्यानम्—

ओंकारवाच्यमुच्चण्डचण्डांशुसदृशप्रभम् ।

वासुदेवाभिधं ब्रह्म विश्वगर्भमुपास्महे ॥ ४ ॥

तुरीयगायत्रीमन्त्रस्य विश्वामित्र ऋषिः । गायत्री छन्दः । सविता देवता ।
तद्ग्रीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

देवीं तुरीयगायत्रीं तुर्यातीतपदाश्रयाम् ।

परोरजःप्रकाशात्मचितिरूपामहं भजे ॥ ५ ॥

^१ सर्वोऽप्ययं खण्डः एकस्मिन् (अ) कोश एवोपलब्धः । तत्र तत्र अपपाठग्रन्थपातादिशेषा-
वाहितोऽपि प्रमेयातिशयदृष्ट्या अत्र संयोजित इत्यावेद्यते.

चक्षुष्मतीमन्त्रस्य भार्गव ऋषिः । नाना छन्दांसि । चक्षुष्मती देवता ।
तद्गीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

चक्षुस्तोजोमयं पुष्पकन्दुकं बिभ्रतीं करैः ।

रौप्यसिंहासनारूढां देवीं चक्षुष्मतीं भजे ॥ ६ ॥

विश्वावसुमन्त्रस्य संमोहन ऋषिः । गायत्री छन्दः । विश्वावसुर्देवता ।
तद्गीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

रक्ताङ्गरागारुणभूषणाब्जं बीणाधरं बीटिकयोल्लसन्तम् ।

गन्धर्वकन्याजनगीयमानं विश्वावसुं सदृहतीं नमामि ॥ ७ ॥

पथिवद्रुद्रमन्त्रस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिछन्दः । पथिवद्रुद्रो देवता ।
तद्गीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आतसज्जघनुर्वाणकरं वृषभसंस्थितम् ।

अन्नपूर्णासमाश्लिष्टं पथिवद्रुद्रमाश्रये ॥ ८ ॥

तारामन्त्रस्य मत्स्य ऋषिः । बिराट् छन्दः । ताराम्बा देवता ।
तद्गीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

नौकासिंहासनारूढां शाक्यदर्शनदेवताम् ।

जलापच्छमनीं वन्दे तारां वारिदमेचकाम् ॥ ९ ॥

नामत्रयमन्त्रस्य काश्यपात्रिभरद्वाजा ऋषयः । अनुष्टुप् छन्दः । श्रीमहाविष्णु-
र्देवता । तद्गीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

समस्तादुस्तरग्याधिसंघर्षसपटीयसे ।

अच्युतानन्तगोविन्दनाम्ने धाम्ने नमो नमः ॥ १० ॥

महागणपतिमन्त्रस्य गणक ऋषिः । निचृद्गायत्री छन्दः । श्रीमहागणपतिर्देवता ।
तद्गीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

बीजाङ्गरगदेक्षुर्कार्मुकरुजा चक्राब्जपाशोत्पल-

श्रीहायस्वविषाणरानकलशप्रोद्यत्कराम्भोरुहः ।

प्येयो बल्लभया सपद्मकरया श्लिष्टोज्ज्वल पया
विश्वोत्पत्तिविपत्तिसंस्थितिकरो विप्रेश्वरोऽभीष्टदः ॥ ११ ॥

शिवशक्त्यात्मकपद्माक्षरमन्त्रस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिरुच्छन्दः । उमामहेश्वरो
देवता । तत्प्रीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

वामासन्यस्तवामेतरकरकमलायास्तथा वामहस्त-
न्यस्तारक्तोत्पलायाः स्तनभरविलसद्गामहस्तः प्रियायाः ।
सर्पाकल्पाभिरामः श्रितपरशुमुग्गेष्टः फरैः काञ्चनामः
ध्येयः पद्मासनस्थः स्मरलंछितवपुः संपदे पार्थवीशः ॥ १२ ॥

अमृतमृत्युञ्जयमन्त्रस्य फहोल ऋषिः । बिराट् छन्दः । अमृतमृत्युञ्जय-
सदाशिबो देवता । तत्प्रीत्यर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्फुटितनलिनसंस्पृं मौलिकसेन्दुरेखा-
स्त्रवदमृतसरसार्द्रं चन्द्रवङ्क्यर्कनेत्रम् ।
स्वकरकलितमुद्रापाशवेदाक्षमालं
स्फुटिकरजतमुक्तागौरमीशं नमामि ॥ १३ ॥

श्रुतधारिणीमन्त्रस्य भार्गव ऋषिः । अनुष्टुप् छन्दः । ब्रह्मा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

चतुराननमम्भोजनिषण्णं भारतीसखम् ।
अक्षमालाधराभीतिकमण्डलधरं भजे ॥ १४ ॥

मातृकामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । मातृकासरस्वती देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

पञ्चाशता मातृकया ह्यारम्भाखिलदेहया ।
समस्तविद्यारूपिण्या धन्योऽहं मातृकाम्बया ॥ १५ ॥

श्रीहादिलोपामुद्रामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिरुच्छन्दः । श्रीमहा-
त्रिपुरसुन्दरी देवता । ह ५ बीजं, ह ६ शक्तिः, स ४ कीलकम् । तत्प्रसादसिद्धयर्थे
जपे विनियोगः । बालया षडङ्गम् । ध्यानम्—

श्रीदेवीभूषितोत्सङ्गं सान्द्रसिन्दूररोचिषम् ।
हकारादिमनोर्वाच्यं वन्दे कामेश्वरं हरम् ॥ १६ ॥

संपत्करीमन्त्रस्य ऋषिः । गायत्री छन्दः । संपत्सरस्वती देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अनेककोटिमातङ्गतुरङ्गरथपत्तिभिः ।
सेवितामरुणाकारां वन्दे सम्पत्सरस्वतीम् ॥ १७ ॥

चण्डयोगेश्वरीमन्त्रस्य ईश्वर ऋषिः । नाना छन्दांसि । चण्डयोगेश्वरी
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

सृष्टिस्थितिन्यां संहत्या नाख्यया भासया श्रिताम् ।
कूलकन्था (!) कपालाक्षां चण्डयोगेश्वरीं भजे ॥ १८ ॥

परशंभुनाथमन्त्रस्य वामदेव ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । परशंभुनाथो देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

पूर्णहन्तास्वरूपाय तस्मै परमशंभवे ।
आनन्दताण्डवोद्दण्डपण्डिताय नमो नमः ॥ १९ ॥

परामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । परा सरस्वती देवता । तत्प्रसाद-
सिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अकलङ्कशशङ्काभा इयक्षा चन्द्रकलावती ।
मुद्रापुस्तलसद्भाहा पातु मां परमा कला ॥ २० ॥

बालामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । गायत्री छन्दः । बाला त्रिपुरसुन्दरी
देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अरुणकिरणजालै रञ्जिताशावकाशा
विधृतजपवटीका पुस्तकाभीतिहस्ता ।
इतरकरवराख्या पुलकलहारसंस्था
निवसतु हृदि बाला नित्यकल्याणशीला ॥ २१ ॥

अन्नपूर्णेश्वरीमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । अन्नपूर्णेश्वरी देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

आदाय दक्षिणकरेण सुवर्णद्वीं
दुग्धान्नपूर्णमितरेण च रत्नपात्रम् ।
अन्नप्रदाननिरतां नवहेमवर्णां
अम्बां भजे कनकभूषणमात्यशोभाम् ॥ २२ ॥

अम्भारूढामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । अम्भारूढा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

बद्धा पाशेनाङ्कुशेन कुण्ठ्यमाणास्वसाध्यकम् ।
प्रन्तीं क्षेत्रेण फालस्त्रक्पाणिमम्भारूढां भजे ॥

ध्यानान्तरम्—

अम्भारूढा कराग्रे नयकनकमयीं क्षेत्रयष्टिं दवानां
दक्षेऽन्ये धारयन्ती स्फुरति धनुर्लतापाशहस्ता सुसाध्या ।
देवी नित्यप्रसन्ना शशिशकललसत्केशपाशा त्रिणेत्रा
दद्यादाद्यानवद्यां श्रियमखिलमुखप्राप्तिद्वयां श्रियै नः ॥ २३ ॥

श्रीविद्यागुरुपादुकामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिरुच्छन्दः । श्रीविद्या-
गुरुपादुका देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

तेजोमयमहाविद्यां शैलराशितमस्तकाम् ।
रक्तां चतुर्भुजां बन्दे श्रीविद्यागुरुपादुकाम् ॥ २४ ॥
श्रीललिताया ॥ २५ ॥

लघुश्यामामन्त्रस्य मतङ्ग ऋषिः । विराट् छन्दः । श्रीलघुश्यामाम्बा देवता ।
तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

सरेत् प्रथमपुष्पिणीं रुचिरकिन्दुशोणाम्बरां
गृहीतमधुपात्रिकां मदविधूर्णनेत्राञ्जलाम् ।

घनस्तनभरालसां गळितचूळिकां श्यामलां
 करस्फुरितवट्टकीविमलशङ्खताटङ्गिनीम् ॥
 माणिक्यवीणामुपलालयन्तीं मदालसां मञ्जुलवाग्धिलासाम् ।
 माहेन्द्रनीलघुतिकोमलाङ्गीं मातङ्गकन्यां मनसा स्मरामि ॥ इति वा ॥ २६ ॥

वागीश्वरीमन्त्रस्य कण्व ऋषिः । विराट् छन्दः । वागीश्वरी देवता ।
 तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

अमलकमलसंस्था लेखिनीपुस्तकोद्यत्-
 करयुगळसरोजा कुन्दमन्दारगौरा ।
 धृतशशधरखण्डोल्लासिकोटीरपीठा
 भक्तु भवभयानां भङ्गिनी भारती नः ॥ २७ ॥

नकुलीवागीश्वरीमन्त्रस्य कण्डोळ ऋषिः । गायत्री छन्दः । नकुलीवागीश्वरी
 देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

नकुली कज्जदन्ताळी साव्यजिह्वाऽहिदंशिनी ।
 भक्तवक्त्रवजननी भावनीया सरस्वती ॥ २८ ॥

श्यामागुरुपादुकामन्त्रस्य मतङ्ग ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । श्यामागुरुपादुका
 देवता । तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

बन्दे गुर्वङ्घ्रिमुकुटां श्यामलां कुक्कपाणिनीम् ।
 समस्तसिद्धिजननीं श्यामलागुरुपादुकाम् ॥ २९ ॥

श्रीराजश्यामलामन्त्रस्य स्पष्टम् ॥ ३० ॥

लघुबाराहीमन्त्रस्य नारद ऋषिः । पङ्क्तिश्छन्दः । लघुबाराही देवता ।
 तत्प्रसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

महार्णवे निपतितामुद्धरन्तीं वसुंधराम् ।
 महादंष्ट्रां महाकायां नमाम्युन्मत्तभैरवीम् ॥ ३१ ॥

स्वप्नवारामहीमन्त्रस्य अग्निः ऋषिः । गायत्री छन्दः । स्वप्नवाराही देवता ।
तद्यसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

स्वप्ने शुभाशुभं भावि शासन्ती भक्तकार्ययोः ।

दुःस्वप्नहारिणीं वन्दे वाराही स्वप्ननाथिकाम् ॥ ३२ ॥

तिरस्करिणीमन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । तिरस्करिणी देवता ।
तद्यसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

मुक्तकेशी विवस्त्रां सर्वाभरणभूषिताम् ।

स्वयोनिदर्शनान्मुह्यत्यशुवर्गां नगाम्पहम् ॥ ३३ ॥

वाराहीगुरुपादुकामन्त्रस्य ब्रह्मा ऋषिः । गायत्री छन्दः । वाराहीगुरुपादुका
देवता । तद्यसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

देशिकाङ्गमिलसन्मौलिं खड्गिनीं च कपालिनीम् ।

भावयामि धनच्छायां पद्ममीगुरुपादुकाम् ॥ ३४ ॥

श्रीमहावाराहीमन्त्रस्य स्पष्टम् ॥ ३५ ॥

श्रीपूर्तिविद्यामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिछन्दः । श्रीपूर्तिविद्या
देवता । तद्यसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः ॥ ३६ ॥

महापादुकामन्त्रस्य दक्षिणामूर्तिः ऋषिः । पङ्क्तिछन्दः । श्रीमहापादुकाम्बा
देवता । तद्यसादसिद्धयर्थे जपे विनियोगः । ध्यानम्—

सर्वविशामयीं सर्वशक्तिपीठस्वरूपिणीम् ।

कराग्रे हृदये मूले देशिकाङ्गमियुगत्रयम् ॥

दधतीं दीप्तभूषाढ्यां श्रीमहापादुकां नमः ॥ ३७ ॥

इति रश्मिमालाया ऋष्यादयः ॥

इति जपप्रकरणं पष्ठं समाप्तम्

नैमित्तिकप्रकरणम्

पर्वसु नैमित्तिकार्चनविधिः

उक्तेन क्रमेण नित्यक्रमनिरतः साधकः प्रतिमासं पञ्चपर्वसु नैमित्तिकगर्चन-
माचरेत्—

नित्यार्चनरतैः सिद्धैः कार्यं नैमित्तिकार्चनम् ॥

इति तन्त्रराजवचनात् । तच्च नित्यार्चनाधिकसाधनविशेषकरणकम् । पर्वणि तु
कृष्णाष्टमी कृष्णचतुर्दशी दर्शः पूर्णिमा सङ्क्रान्तिश्चेति कुलार्णवोक्तानि । तत्र कालस्य
कर्तव्यतायाश्च निर्णयः । सङ्क्रान्तिव्यतिरिक्तपर्वार्चनं सूर्यास्तमयोत्तरं दशघटिकाऽऽत्मके
रात्रिपूर्वभागे कार्यम् । सङ्क्रमणसपर्यां तु तत्तत्सङ्क्रान्तिपुण्यकालोपलक्षितासु
घटिकासु । तदुक्तम्—

प्रागूर्ध्वं च दशैव मेघतुलयोः सिंहे वृषे वृश्चिके

कुम्भे षोडशपूर्वतोऽथ मिथुने मीने धनुःकन्ययोः ।

ऊर्ध्वाः षोडश कीर्तिताः प्रथमतस्त्रिंशत्तु कर्काटके

चत्वारिंशदथो परास्तु मकरे पुण्यप्रदा नाडिकाः ॥ इति ॥

नाडिकाः घटिकाः । अष्टमीचतुर्दशीदर्शपूर्णिमानां स्वस्वदिने पूजाकालव्याप्तौ न
विवादः । दिनद्वये एकदेशव्याप्तौ यत्राधिका सा तिथिर्ग्राह्या । समव्याप्तौ परैव ।
तिथिदृष्टिद्वयसंश्लेषेण चतुर्दशीदर्शयोः एकस्मिन्नेव दिने पूजाकालव्याप्तौ नैमित्तिकद्वयस्य
तन्त्रेणानुष्ठानम् । तदा सङ्क्रान्तियोगे तु तत्र तस्यापि दिवासङ्क्रमणे सति नित्यार्चनस्य
प्रासङ्गिकी सिद्धिः । यत्र चतुर्णां नैमित्तिकार्चनानां एकस्मिन्नेव काले सन्निपातः
सम्भाव्यते तत्र तेषामप्येकतन्त्रतैव । यथा दमनसमर्पणस्य मुख्यकाले चैत्र्यां पूर्णिमाया-
मसम्भवे तत्कृष्णचतुर्दशीदर्शादिव्येष्टकृष्णचतुर्दशीदर्शान्ते गौणकाले । यथा च पवित्रा-
रोपणस्य श्रावण्यामलाभे वा मिथुनसङ्क्रमणं वा च तुलासङ्क्रान्तिप्रोक्तासु तिथिषु
पाश्चिन्नुक्ताष्टमीनवमीचतुर्दशीपूर्णासु च तत्कृष्णचतुर्दशीदर्शयोश्च तादृशि विषये पूजाद्वयं
तं वा करिष्य इति सङ्कल्पयेदिति दिक् ॥

नित्यक्रमात् नैमित्तिके विशेषः

तत्र परिगणितेषु पर्वसु प्रातः नित्यक्रमं निरर्थक्यं रात्रौ अमुकपर्वप्रयुक्तं नैमित्तिकमर्चनं करिष्ये इति सङ्कल्प्य यथाविभवं समारम्भविशेषेण मपञ्चकरणक एव क्रमो निर्वर्तनीयः । न तु “मपञ्चकालाभेऽपि नित्यक्रमप्रत्यवमृष्टिः” इति सूत्रेण नित्यक्रम इव प्रतिनिधिनाऽपि वा । चैत्राद्यासु पौर्णमासीषु तु कक्ष्यमाणेन विधिना सन्तान्तरात्तेन दमनकादिस्मर्पणमपि । सति सम्भवे आश्वयुज्यां तत्प्रतिपदादिपर्वान्तप्रयोगोऽप्यनुष्ठेयः, “पञ्चपर्वसु विशेषार्चा” इति सूत्रस्य नानाविधाऽङ्गशाल्यर्चाबोधकत्वात्, विविधाः शेषाः कालद्रव्यक्रियाऽऽदिरूपाण्यङ्गानि यस्यां तादृश्यन्तेति विग्रहात् ॥

निवेदने पञ्चभेदाः

तत्र द्रवद्रव्यनिवेदने त्रयः पक्षा भवन्ति । पृथक् पृथक् पात्रस्थं हिमोदकादिकं ऐं ह्रीं श्रीं अमुकदेवताया अमुकं कल्पयामि नम इति तत्तन्नामघटितेनोपचारमन्त्रेण प्रधानदेव्यादिभ्यो नवमचक्रेश्वर्यन्ताभ्यसिपञ्चाशदुत्तरशतसङ्ख्याकान्यो देवतान्यः प्रत्येकं निवेदयेत् । इह प्रधानदेव्या सह नित्याः षोडश, महाकामेश्वर्यादयश्चतस्रः, त्रिपुरादयः चक्रेश्वर्यो नव, कामेश्वरायुधदेव्यः चतस्र इति विधेयः । यदि वा प्रधानदेवतानि निवेदनोत्तरं ३ अङ्गदेवीभ्यो नित्याभ्यो अमुकौवायौचत्रयाय अणिमाऽऽदिभ्यो मातृभ्यो मुद्रादेवीभ्यो अणिमाऽऽदिभ्यो वा कामेश्वर्यादिनित्याकलान्यः अनङ्गकुसुमादिभ्यः सर्वसङ्क्षोभिष्यादिभ्यः सर्वसिद्धिप्रदाभ्यः सर्वज्ञादिभ्यो वशिण्यादिभ्यः आयुधदेवीभ्यो महाकामेश्वर्यादिभ्यः त्रिपुरादिचक्रेश्वरीभ्योऽमुकं कल्पयामीति तत्समष्टयै निवेदयेत् । अथवा प्रधानदेवतायै पृथक् निवेश ऐं ह्रीं श्रीं हृदयदेव्यादिभ्यो नवचक्रेश्वर्यन्ताभ्योऽमुकं कल्पयामीति सर्वसमष्टयै निवेदयेदित्येकः ॥

अनेकपात्रासम्भवे अष्टादश चतुर्दश वा पात्राणि तत्तद्द्रव्यसम्भूतानि उपहृत्य पूर्वोक्तान्यतमेन प्रकारेण निवेदयेदिति द्वितीयः । अत्रौघत्रयसिद्धिमातृमुद्राणां पार्यव्यतदन्यत्वाम्नां पात्राणामष्टादशत्वं चतुर्दशत्वं च ज्ञेयम् ॥

तत्राप्यसम्भवे प्रथमद्वितीययोः प्रकारयोः महति पात्रे सम्भृतं हिमोदकादिकमुपपात्रेण आदायादाय निवेश निवेश पात्रान्तरे निक्षिपेत् । अन्ये तु प्रकारे महापात्रस्थं सर्वान्यो देवतान्यो गुणपनिवेदयेदिति तृतीयः ॥

कठिनद्रव्यनिवेदने पञ्चद्वयम् । तत्र फलादिकमुक्तदेवतासमसङ्ख्याकमुक्तान्यतमेन प्रकारेण तत्तदेवतायै निवेदयेदित्येकः । तदशक्तौ यथासम्भवमुपहृत्येति द्वितीयः ॥

पवित्रारोपणे दीपदाने च प्रथमपक्षीयः प्रथमप्रकार एव नान्यो हिमोदकादौ । सङ्कोचपञ्चाश्रयणे बीजनशक्तिरवसरानाथो वा । तन्त्रान्तरोक्तानां 'चतुरास्त्रायपञ्च-
सिंहासनपञ्चपञ्चिकाषड्दर्शनाङ्गदेवीभूतशक्तिसमयदेवतानामप्यर्चने अभ्युदय एवेति दिक् ॥

दमनविधिः

अथादौ दमनार्चनम् । चैत्रशुक्लचतुर्दस्यां सायं स्वयं दमनारामं गत्वा—

ॐ शिवप्रसादसम्भूत अत्र सन्निहितो भव ।

देवीकार्यं समुद्दिश्य नेतव्योऽसि शिवाङ्गया ॥

इति दमनमामन्त्र्य अस्त्रमन्त्रेण समूलं दमनलताः सर्पापर्षाता उत्प्राप्य, तदलाभे तद्रुच्छान्वा शस्त्रेण छिन्वा स्वातन्त्र्याभावे 'भिक्षेतुरनुमत्या कपक्रीता वा आनीयानाप्य वा पवित्रे वंशादिपात्रे निधाय मूलविषया शुद्धामिरद्भिः अभ्युक्ष्य ऐं ह्रीं श्रीं दमनाय अमुकं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या उपचारमन्त्रैः गन्धपुष्पधूपदीपनैवेद्याह्वयान् पञ्चोपचारान् आचर्य, सूक्ष्मनववस्त्रेण आच्छाद्य, यागमन्दिर एव कचन शुचिनि स्थले निधाय जागृयात् । जागरणं स्वभ्युदयाय । इत्यधिवासनम् । इदं च सद्योऽपि वा कार्यम् । समानमेतदुत्तरत्रापि कुसुमानाम् । दुग्धान्नादिनिवेद्यस्य तु सद्य एवोचितमधिवासनम् । अथ पूर्णिमायां रात्रौ प्रधानदेवीपूजोत्तरं आवरणार्चने—

पोढशार्णे जगन्मातः वाञ्छितार्थफलप्रदे ।

हृत्स्थान् पूरय मे कामान् देवि कामेश्वरेश्वरि ॥

इति देवीं प्रार्थ्य, नित्यार्चनक्रमेणैव श्रीदेव्याद्याः देवताः चतुरास्त्रादिसमयान्तदेवताश्च दमनैः समन्वय्य नित्यहोमत्रिगुणितं होमं कृत्वा मूलमन्त्रं च तथा जप्त्वा अङ्गमन्त्रांश्च तद्दर्शनां श्रीगुरुमभिपूज्य शक्तिसामयिकान् सम्भाव्य तैः सह अन्यैश्च ब्राह्मणैः भुञ्जीत । एतस्य मुख्यकाले कर्तुमसम्भवे चैत्रवैशाखज्येष्ठानां कृष्णाष्टमीकृष्णचतुर्दश्योः वैशाखज्येष्ठयोश्च वा कुर्यात् ॥ इति दमनविधिः ॥

चैत्रपूर्णिमाकृत्यम्

अस्यामेव पूर्णिमायां वसन्तोत्सवोऽपि विहितः । तत्र दमनार्पणवसन्तोत्सवौ तन्त्रेण करिष्ये इति सङ्कल्प्य तत्कालसम्भवानि सक्त्वा राणि कर्पूरचन्दनोक्षितानि कुसुमानि पूर्ववत् अधिवास्य तैर्दमनकैश्च युगपदर्चयेत् ॥ इति चैत्रपूर्णिमाकृत्यम् ॥

वैशाखीकृत्यम्

अथ वैशाखायां पूर्णिमायां नैवेद्यावसरे प्राग्बद्धिवासितं हेमन्तकाले सङ्गृहीतं तुषारोदकं तदलाभे कर्पूरमृगनाभिसुरभिळं शीतळं सलिलं वा पूर्वोक्तान्यतमेन पक्षेण सावरणायै देवतायै निवेदयेत् । अबशिष्टं प्राग्बत् ॥ इति वैशाखकृत्यम् ॥

ज्येष्ठकृत्यम्

अथ ज्येष्ठायां प्राग्बद्धिवासितानि कदलीपनसाम्नादीनि फलानि उक्त्या रीत्या कयाचित् उक्तमन्त्रैः प्रधानदेव्यादिभ्यो निवेदयेत् । तैः अर्चयेदिति केचित् । अन्यत् समानम् ॥ इति ज्येष्ठकृत्यम् ॥

आषाढकृत्यम्

अथाषाढायां प्राग्बद्धिवासनपूर्वकं श्रीदेव्यै कुङ्कुममिश्रं चन्दनं समर्प्य जाती-कुसुमैः सावरणामन्यर्च्य ताम्बूलावसरे लवङ्गैलाकङ्गोलानि उक्तेन प्रकारेण केनापि निवेदयेत् । शेषं पूर्ववत् ॥ इत्याषाढकृत्यम् ॥

पवित्रारोपणविधिः

तदनु श्रावण्यां पूर्णिमायां पवित्रारोपणम् । तानि च सुवर्णरौप्यताम्रान्यतम-तन्तुपट्ट^१सूत्रसरीपद्मदर्भमुजशाणकफलकार्पासान्यतमसूत्रविनिर्मितानि । कार्पाससूत्रं तु सुवासिनीकर्तृकम् । उक्तान्यतमेन नवगुणितेन सूत्रेण निर्मितैः षोडशाङ्गुलधामैः तावत्सङ्ख्याकैः सरैः सम्पन्नं तावत्सङ्ख्याग्रन्थिमदेकं पवित्रमित्येकः पक्षः । नवाङ्गु-लधामसरग्रन्थिकं वेति द्वितीयः । तत्तद्वावरणगतशक्तिसमसङ्ख्याकाङ्गुलधामसर-

^१ सूत्रत्रिसरी—अ १. सूत्रत्रसरी—ब १, व २, भ.

ग्रन्थिकं वेति तृतीयः । आदिमपक्षद्वये पवित्राणि सर्वेषां साधारणानि । अन्तिमे तु पक्षे मूलदेव्याः षोडशनबान्धवतराङ्गुलयामसरग्रन्थिकम्, महाकामेश्वर्यादीनां तिसृणां व्यङ्गुलयामादिकम्, अङ्गदेवीनां पण्णां तत्सङ्ख्याकाङ्गुलयामादिकम्, नित्यानां पञ्चदशानां पञ्चदशाङ्गुलयामादिकम्, गुरुपङ्क्तित्रयस्य तत्तदोषसमसङ्ख्याङ्गुलयामादिकम्, आयुषदेवीनां चतुरङ्गुलयामादिकमिति विशेषः । पक्षत्रयेऽपि व्यातस्य श्रीगुरोः प्रधानदेवीवत् । जीवतस्तस्य स्वस्य च क्रमागमज्ञशिष्यशक्तिसामयिकानां च कण्ठादिनान्यन्तायाममङ्गीकृतपक्षान्यतमसङ्ख्यसरग्रन्थिकं एकग्रन्थिकं वा । क्रमः कालनित्याक्षरक्रमः । आगमः कादिकालीमतादिः । अन्येषां शक्तिसामयिकानां कण्ठादिनान्यन्तमानं नवसरमेकग्रन्थिकं च । वितानादेवताविष्टरायाममष्टोत्तरशतसरग्रन्थिकं शक्त्यवतारकं नाम । मण्डपस्य तत्परिधिसमप्रमाणमेकसरग्रन्थिकम् । होमाग्नेः षोडशनबान्धवतराङ्गुलयाममेकसरमेकग्रन्थिकं च पवित्रं कुर्यात् । ग्रन्थिः सूत्रवेष्टनरूपः । वेष्टनसङ्ख्या तूत्तमादिभेदेन षट्त्रिंशच्चतुर्विंशतिद्वादशात्मिका ऐच्छिकी वा । तन्मन्त्रस्तु बाला वा कवचं वा । उक्तपक्षत्रये एकतमस्यैवाश्रयणीयत्वं, मानसांकर्यं अनिष्टापादकं सर्वथा नाचरेदिति स्थितिः । इत्थमुपकल्पितानि गुरोचनकुङ्कुम-रक्तचन्दनमृगमदपङ्कलितानि लाक्षागौरिकान्धरचित्रितग्रन्थिकानि पवित्राणि प्राग्वदधिवास्य श्रावण्यां रात्रौ शक्त्यवतारकं पवित्रं वितानालुम्बयित्वा मण्डपं तत्सूत्रेणावेष्टय प्रधानदेवीपूजान्ते ज्ञानमुद्रोपात्तैः पुण्यैः समं श्रीदेव्याद्यावरणान्तदेवताभ्यः तत्तत्पादुकया पृथक् पृथक् समर्प्य अग्नये च पुरो निधाय श्रीगुरुशक्तिसामयिकेभ्यः प्रदाय स्वयं धृत्वा शिष्येभ्यो दद्यात् । एतावत्कर्तुमसम्भवे पण्णवत्यङ्गुलयामसरग्रन्थिकानि त्रीणि पवित्राणि कृत्वा श्रीदेव्यै समर्पयेत् । शेषं पूर्ववत् । एतन्मुख्यकालातिक्रमे मिथुनादितुलान्तसङ्क्रान्तिगतासु कृष्णाष्टमीकृष्णचतुर्दशीपूर्णिमासु वा कार्यम् ॥ इति पवित्रारोपणविधिः ॥

भाद्रपदकृत्यम्

ततो भाद्रपद्यां पूर्ववदधिवासितेनैकैकेन केतकीपुष्पेणालाभे पत्रेण वा ज्ञानमुद्रया सर्वाः देवता अर्चयेत् । पुष्यं तु निष्कासितकेसरमिति श्रीगुरुमुखागमः । शेषं समानम् । इति भाद्रपदकृत्यम् ॥

आश्वयुजकृत्यम्

आश्वयुज्यां पुष्पविशेषं निवेद्य विशेषकरणकः क्रमः प्रवर्तनीयः । अथवा—

आश्वयुज्यां विशेषस्तु दर्शान्तप्रतिपत्तिथिम् ।

आरम्य पूजयेत् देवीं गन्धपुष्पोपहारकैः ॥

इति तन्त्रराजवचनात् तच्छुद्धप्रतिपदादिपूर्णाधिकः प्रयोगोऽनुष्ठेयः । तत्र प्रतिपद्वात्रौ विशेषतः पुष्पं नैवेद्याद्युपचारैः क्रमं प्रवर्त्य प्रधानदेवतायै शतमाज्जाहुतीः आवरण-
देवतान्यः तद्दशांशं हुत्वा जपं होमसमसङ्ख्याकं विधाय अविवाहिताक्षतां प्राङ्निमग्नित्वा
कम्पामेकां अन्यक्तक्षातां आसने उपवेश्य तस्यां देवीं आवाह्य बालया पञ्चधा
उपचर्य यथाविभवं वसनाभरणानि दद्यात् । एवं द्वितीयादिचतुर्दश्यन्तं द्विशतादि-
होमजपकन्याद्वयादिपूजनानि कृत्वा पूर्णिमायां वृद्धया शतेन सह षोडशशतहोम-
जपषोडशकन्यापूजनानि कुर्यादिति एकः पक्षः । प्रतिपदि प्रकृतिहोमः शतमाहुतयो
वृद्धिहोमश्च शतं एवं जपः कन्यके द्वे । द्वितीयादिषु त्रिशतादिहोमजपौ त्र्यादिकन्यका
इत्यपरः । एतयोरेकमाश्रयेत् । तिथिवृद्धौ प्रतिपदादिक्रमेण शतादिहोमादिकम् ।
तिथिहासे तु तस्मिन्नेव दिने तद्विषयकृत्यं, एकस्मिन्नेव काले होमादिकं च कुर्यात् ।
अवशिष्टमविशिष्टम् । एवं कृते विद्या सिद्धा भवति । राजा च साधकस्य अर्चको
भवति । अथवा—कुलार्णवोक्तनवरात्रपक्षोऽपि एकोत्तरवृद्धया वा तदसम्भवे यद्योक्त-
क्रमेणैव वा कर्तव्यः । अयं स्वतन्त्रो न तु पूर्णिमाऽङ्गम् । तत्पक्षे पूर्णिमापूजाऽपि
प्रत्येकमुत्तरीत्या कर्तव्येति दिक् ॥ इत्याश्वयुजकृत्यम् ॥

कार्तिककृत्यम्

अथ कार्तिक्यां प्राग्बदधिव्यासितं कुङ्कुमं साधरणायै देव्यै समर्प्य गोधूमादि-
पिष्टप्रकृतिकैः घृतपूरितैः प्रज्वालितकर्पूरवर्तिभिः प्रदीपैः नित्यहोमक्रमेण तत्तद्देवतान्यो
हुत्वा देव्याः पुरः शुचिनि भूतले षोडश दीपान् दत्त्वा अङ्गदेवीभ्यो नित्याभ्यः
ओघत्रयगुरुभ्यः तत्तत्स्थाने निवेद्य तदभितस्त्रिकोणादिचतुरस्तान्ताकृत्या च निधाय
प्रतिदेवतमेकैकं दीपं निवेदयेत् । एतावदसम्भवे एकस्मिन्नेव भाजने मध्ये एकं
तदभितो नव वा नवयो^१निचत्राष्टदलकमलान्यतमालङ्कृते वा तत्र मध्ये एकं कोणेषु

^१ परिशिष्टे २ ये.

दलेषु वाऽष्टौ दीपान् प्रज्वाल्य देव्यै मूलेन सप्रसूनं निवेदयेत् । शेषमभिहितवत् ॥
इति कार्तिककृत्यम् ॥

मार्गशीर्षकृत्यम्

अथ मार्गशीर्षपूर्णिमायां सावरणां श्रीदेवीं सुगन्धिभिः कुसुमैरभ्यर्च्य
मापविष्टांपूज्यान् कर्पूरसुरभिलं नारिकेलोदकं च प्रागुक्तान्यतमया भङ्गवा सर्वाभ्यो
देवताभ्यो निवेदयेत् । अन्यदविशेषम् ॥ इति मार्गशीर्षकृत्यम् ॥

पौषकृत्यम्

ततः पौष्यां प्राग्वदधिवासितैः शर्करया गुडेन वा साकं गन्धं दुग्धं लक्तेन
केनचिद्विकारेण निवेदयेत् । अन्यदविशेषम् ॥ इति पौषकृत्यम् ॥

माघकृत्यम्

तदनु माघ्यां प्राग्वदधिवासितैः शुक्रैस्त्रिलैः अलाभे रक्तकृष्णैर्वा शुद्धैस्सकुसुमै-
रभ्यर्च्य शर्करादुग्धापूज्यान् निवेदयेत् । अत्रापूजाः गोधूमादिपिष्टप्रकृतिका इति
सम्प्रदायः । इतरत् समानम् ॥ इति माघकृत्यम् ॥

फाल्गुनकृत्यम्

अथ फाल्गुन्यां सौवर्णराजतपुष्पैः पङ्कजैः कल्हारैः आम्रकुसुमैः मधुकैश्च
यथासम्भवं मिळितैः प्राग्वदधिवासितैः सावरणां श्रीदेवीं वरिवस्येत् ॥ इति
फाल्गुनकृत्यम् ॥

अयमेव नैमित्तिकार्चनविधिः गणपतिश्यामावार्तालीनां सामान्यकर्मोक्तानां
देवतानाम् । सर्वत्रामुकपौर्णिमायां अमुकेन द्रव्यविशेषेण अमुकदेवतां पूजयिष्ये
इति सङ्कल्पः ॥

अत्राधिकमास्तापाते एकमासकृत्यस्य मासद्वये आवृत्तिः । क्षयमासप्रसक्तौ
त्वेकस्मिन् मासे मासद्वयकृत्यमपि कार्यं भवति । नैमित्तिकार्चनमुख्यगौणकालातिक्रमे
मूलविद्यासहस्रजपः प्रायश्चित्तमात्रात् तन्त्रराजे—

नैमित्तिकातिक्रमणे सहस्रं प्रजपेत्तथेति ॥ इति ॥

इति पञ्चपर्वार्चनविधिः ॥

तन्त्रान्तरोक्तेषु युगमन्त्रादिषु विशेषदिवसेष्वपि श्रीदेव्यर्चनं अन्युदयायैव ।
सूत्रकारेण काम्यहोमस्यैवोक्तत्वात् तत्पूजाऽनुक्तिरिति शिवम् ॥ इति यौवनोद्भासे
नैमित्तिकप्रकरणम् ॥

यथामति मयाऽकारि स्वयं श्रीक्रमपद्धतिः ।

भ्रमं प्रमादस्त्रुलितं क्षमयन्त्विह साधवः ॥

इति श्रीमद्भागुरानन्दनाथवरणारविन्दमिळिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
विरचिते कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे
अभिनवे यौवनोद्भासः तृतीयः सम्पूर्णः

प्रौढोल्लासः चतुर्थः—श्यामाक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभामुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
प्रवीरमानन्दनाथः प्रौढोल्लासं तनोत्यनुम् ॥
यत्र श्रीमन्महाराष्ट्रीमन्त्रिण्याः क्रम ईरितः ।
प्रधानानुसृतिद्वारा न्याय्यं हि नृपसेवनम् ॥
त्रितार्या बालया चेह बालया वाऽऽदितोऽन्विताः ।
मन्त्राः क्रमजुषो दीक्षा त्वारम्भोल्लास ईरिता ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

श्रीमान् साधकः श्यामलां देवीं आरिराधयितुः श्रीक्रमोक्तक्रमेण काल्यकृत्या-
ह्निके निर्वर्तयेत् । अत्र विशेषः—श्रीगुरुपादुकायामादौ त्रितारीस्थाने बालायोगः ।
सर्वकारणभूतायाः संबिदश्चिन्तनं मूलाधारादिद्वादशान्ताख्यललाटोर्ध्वभागावधिकमेव ।
रश्मिस्रगननुस्मरणम् । तत्र तत्र यथोचितं सम्बुद्ध्यादीनामूहः । आदित्यमण्डले
वक्ष्यमाणया भङ्गया सङ्गीतयोगिन्या भावनम् । मूलेन अर्घ्यदानम् । वक्ष्यमाणमृष्यादि-
न्यासत्रयं चेति । इदं चाह्निकं स्वतन्त्रोपास्तौ पुरश्चरणकाले च, न तु श्रीक्रमाङ्गत्वेन
सहानुष्ठाने ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

अथापराह्णे यागमन्दिरमागत्य द्वारस्थण्डिलं गोमयेनोपलिव्य यागगृहं च
रङ्गवल्लीपुष्पमालावितानकादिभिश्चालङ्कृत्य द्वारस्य दक्षवामशाखयोः ऊर्ध्वभागे च
क्रमेण —

ऐं ह्रीं सौः भद्रकाल्यै नमः, ३ भैरवाय, ३ लम्बोदराय नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवताः सम्पूज्य अन्तः प्रविष्टः ३ रक्तद्वादशशक्तिवृत्ताय दीपनाथाय नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्या सपर्यासामग्रीं स्वस्य दक्षभागे निधाय दीपानभितः प्रज्वाल्य गन्धमाल्यादिभिः अलङ्कृतात्मा ताम्बूलेन जातीपत्रफलवङ्गैला-कर्पूराख्यपद्मतिक्तेन वा सुरमिलवदनः सुप्रसन्नमनाः स्वास्तीर्णे ऊर्णामृदुनि शुचिनि बालातृतीयबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने ३ आधारशक्ति-कमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनायन्यतमेन आसनेनोपविश्य ३ समस्तगुणप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवताश्रीपादुकाम्यो नमः इति मूर्ध्नि बद्धाञ्जलिः स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण गुरुपादुकया श्रीगुरं महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ३ ऐं ह्रः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेण मुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोश्च विन्यस्य देहे च व्यापकं कृत्वा स्वस्य देवतैक्यं भावयन्—

ऐं ह्रीं सौः अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विप्रकर्तारस्तो नश्यन्तु शिवाङ्गया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्दामपार्णिभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रयकूर्दष्टव्यलोकनपूर्वकं तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् बिभ्रानुत्सारयेत् । तालत्रयं नाम दक्षतर्जनीमध्यमाभ्यामधोमुखाभ्यां वामकरतले सशब्दमुपर्युपरि त्रिरभिधातः ॥

प्राणायामः

अथ ३ नम इत्यहोष्टमन्त्रमुच्चार्य अङ्कुशेन शिलां बद्धा श्रीकनोक्तप्रकारेण भूतशुद्धिं आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय मूलेन विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

षडङ्गादिन्यासपञ्चकम्

तेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं निजदेहे न्यासजालात्मकं वज्रकवचं आमुञ्चेत् ।

यथा—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं सर्वजनमनोहरि इदयाय नमः ॥

७ सर्वमुखरजिनि शिरसे स्वाहा ॥

- ७ ह्रीं ह्रीं श्रीं सर्वराजवशङ्करि शिखायै वषट् ॥
 ७ सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्करि कवचाय हुम् ॥
 ७ सर्वदुष्टमृगवशङ्करि नेत्रत्रयाय वीषट् ॥
 ७ सर्वसत्त्ववशङ्करि सर्वलोकवशङ्करि अमुकं मे वशमानय स्वाहा
 अस्त्राय फट् ॥

इति मन्त्रान् हृदयादिषु न्यसेत् इति पङ्क्त्यासः ॥ १ ॥

अथ श्रीकृष्णोक्तमातृकान्यासं कृत्वा ॥ २ ॥

ऐं ह्रीं सौः रस्यै नमः इति मूलाधारे, ३ प्रीत्यै नमः इति हृदये,
 ३ मनोभवाय नमः इति मुखे न्यसेत् ॥ इति रत्यादिन्यासः ॥ ३ ॥

ऐं ह्रीं सौः ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः नमः । ब्रह्मरन्ध्रे ॥

- ३ ॐ नमो नमः । कलाटे ॥
 ३ भगवति नमः । धूम्रपत्रे ॥
 ३ श्रीमातङ्गीधरि नमः । दक्षिणे ॥
 ३ सर्वजनमनोहरि नमः । वामनेत्रे ॥
 ३ सर्वमुखरञ्जिनि नमः । मुखे ॥
 ३ ह्रीं नमः । दक्षिणे ॥
 ३ ह्रीं नमः । वामनेत्रे ॥
 ३ श्रीं नमः । कण्ठे ॥
 ३ सर्वराजवशङ्करि नमः । दक्षांसे ॥
 ३ सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्करि नमः । वामांसे ॥
 ३ सर्वदुष्टमृगवशङ्करि नमः । हृदये ॥
 ३ सर्वसत्त्ववशङ्करि नमः । दक्षस्तने ॥
 ३ सर्वलोकवशङ्करि नमः । वामस्तने ॥
 ३ अमुकं मे वशमानय नमः । नाभौ ॥
 ३ स्वाहा नमः । स्वाधिष्ठाने ॥
 ३ सौः ह्रीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं नमः । मूलाधारे च न्यसेत् ॥

इति मूलखण्डसप्तदशकान्यासः ॥ ४ ॥

एतानेव प्रतिलोममूलमन्त्रखण्डान् मूलाधारस्वाधिष्ठाननाभिवामस्तनदक्षस्तन-
हृदयवामदक्षांसकण्ठवामदक्षश्रोत्रमुखवामदक्षनेत्रभ्रूमध्यललाटब्रह्मरन्ध्रेषु क्रमात् न्यसेत् ।
यथा—

ऐं ह्रीं सौः सौः ह्रीं ऐं श्रीं ह्रीं ऐं नमः । मूलाधारे ॥

३ स्वाहा नमः । स्वाधिष्ठाने ॥

३ अमुकं मे वक्षमानय नमः । नाभी ॥

३ सर्वलोकवशङ्करि नमः । वामस्तने ॥

३ सर्वसत्त्ववशङ्करि नमः । दक्षस्तने ॥

३ सर्वदुष्टमृगवशङ्करि नमः । हृदये ॥

३ सर्वस्त्रीपुरुषवशङ्करि नमः । वामांसे ॥

३ सर्वराजवशङ्करि नमः । दक्षांसे ॥

३ श्री नमः । कण्ठे ॥

३ ह्रीं नमः । वामश्रोत्रे ॥

३ ह्रीं नमः । दक्षश्रोत्रे ॥

३ सर्वमुखरजिनि नमः । मुखे ॥

३ सर्वजनमनोहरि नमः । वामनेत्रे ॥

३ श्रीमातङ्गीश्वरि नमः । दक्षनेत्रे ॥

३ भगवति नमः । भ्रूमध्ये ॥

३ ॐ नमो नमः । ललाटे ॥

३ ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः नमः । ब्रह्मरन्ध्रे ॥

इति प्रतिलोममूलमन्त्रखण्डन्यासः ॥

मन्दिरार्चनम्

अथामृताम्भोनिधिमव्यस्थमणिद्वीपमभ्यगते कदम्बोद्याने मुक्ताकुसुममालिकाहरित-
पट्टवितानास्तरणध्वन्दनमालिकाचलङ्कृतं धूपधूपितं प्रबलत्पदीपपरंपरं चतुर्द्वारं मरकतमण्डपं
विचिन्त्य तस्य प्रागादिषु द्वारेषु—

ऐं ह्रीं सौः सां सरस्वत्यै नमः, लां लक्ष्म्यै, शं शङ्खनिधये, पं पद्मनिधये नमः ॥

इति सम्पूज्य—

- ऐं ह्रीं सौः लां इन्द्राय वज्रहस्ताय मुराधिपतये
ऐरावतबाहनाय सपरिवाराय नमः । पूर्वे ॥
- ३ रां अग्नये शक्तिहस्ताय तेजोऽधिपतये
अजबाहनाय सपरिवाराय नमः । आग्नेये ॥
- ३ ^१टां यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये
महिषबाहनाय सपरिवाराय नमः । दक्षिणे ॥
- ३ क्षां निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये
नरबाहनाय सपरिवाराय नमः । नैऋते ॥
- ३ बां वरुणाय पाशहस्ताय जलाधिपतये
मकरबाहनाय सपरिवाराय नमः । पश्चिमे ॥
- ३ यां वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये
रुरुबाहनाय सपरिवाराय नमः । वायव्ये ॥
- ३ सां सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये
अश्वबाहनाय सपरिवाराय नमः । उत्तरे ॥
- ३ हां ईशानाय त्रिशूलहस्ताय विद्याधिपतये
कृपभाहनाय सपरिवाराय नमः । ऐशान्ये ॥

इति प्रागादिषु अष्टासु दिक्षु शक्रादीनभ्यर्च्य,

- ऐं ह्रीं सौः ॐ ब्रह्मणे पद्महस्ताय लोकाधिपतये हंसबाहनाय सपरिवाराय
नमः । इति इन्द्रेशानयोः मध्ये ॥
- ३ श्रीं विष्णवे चक्रहस्ताय नागाधिपतये गरुडबाहनाय सपरिवाराय
नमः । इति निर्ऋतिवरुणयोः दिगन्तरे ॥
- ३ ॐ वास्तुपतये ब्रह्मणे नमः । इति वास्तुनि चार्चयेत् ॥

^१ खं—य २, य ३.

यन्त्रोद्धारः

अथ चन्दनपङ्कप्रकृतिके मण्डले क्षीरमिश्रितेन सिन्दूरादिना बिन्दुत्रिकोण-
पञ्चकोणाष्टदशदशद्व्यष्टपञ्चचतुष्पञ्चचतुरस्त्रात्मकं चक्रं विलिख्य विलेह्य वा
सुवर्णरजतताम्रस्फटिकमरकतरुवायुत्कीर्णं वा तत्समास्तीर्णपट्टवसने श्रीखण्डरक्तचन्दनादि-
निर्मिते पीठे निवेश्य यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां कुर्यात् । यथा—

ऐं ह्रीं सौः श्यामायन्त्रस्य प्राणा इह प्राणाः,

३ श्यामायन्त्रस्य जीव इह स्थितः,

३ श्यामायन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि,

३ श्यामायन्त्रस्य वाङ्मनःप्राणाः इहायान्तु स्वाहा ॥

इति मन्त्रेण लिखितयन्त्रप्राणप्रतिष्ठां विदध्यात् । सुवर्णादिकृतस्य यन्त्रस्य तु
प्राणप्रतिष्ठा श्रीक्रमोक्ता अत्राप्यनुसन्धेया । अत्र देवतानामावृहस्त्वावश्यक एव ।
एवं देवतान्तरक्रमेष्वपि । ततो मूलेन चक्रे पुष्पाञ्जलिं विकीर्य ॥

अर्घ्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तक्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोमचोरप्यर्घ्ययोः
प्रवेशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरस्त्रादिबिन्दुन्तमण्डलकरणम् ॥

ऐं ह्रीं सौः ॐ आत्मतत्त्वाय आधारशक्तये वौषट् इत्या^१धारस्थापनम् ॥

३ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्र^२निधानम् ॥

३ मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नमः इति शुद्ध^३जलापूरणमेकत्र ॥

ब्रह्माण्डखण्डसम्भूतमशेषरससम्भृतम् ॥

आपूरितं महापात्रं पीयूषरसमावह ॥

इति क्षीरपूरणमन्यत्र । उक्तं षडङ्गं, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणम्, चतुर्णवतिमन्त्रा-
भिमन्त्रणाभावश्च विशेषः । ततो विशेषार्घ्यबिन्दुभिः सम्प्रोक्ष्य वरिवस्यावस्तूनि ॥

^१ अत्र वह्नि कलापूजनम् सूत्रेनूक्तम् ।

^२ " सूक्ष्म " " " " " ।

^३ " सोम " " " " " ।

चक्रदेवीपूजा

ऐं ह्रीं सौः आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति पीठं पुष्पैरभ्यर्च्य, बिन्दुमये
 ३ श्रीमातङ्गीश्वरीमूर्तये नमः इति देव्या मूर्तिं भाषयित्वा, हृदि बन्धमाणरूपां देवीं
 सज्जित्य ३ श्रीमातङ्गीश्वर्यै लं पुथिभ्यामकं गन्धं कल्पयामि नम इत्यादिताम्बूलान्तं
 मानसोपचारैरभ्यर्च्य, तां तैजोरूपेण परिणतां ब्रह्मरन्ध्रं प्राप्य बह्मसासुटद्वारा
 कृतबिनिर्गमां कुसुमगमिति अञ्जलौ सन्निहितां देवीं ३ श्रीमातङ्गीश्वरि अमृत-
 चैतन्यमावाहयामीति चक्रे भाषितायां मूर्त्यां आवाह्य मूलान्ते श्रीमातङ्गीश्वरि आवाहिता
 भव इत्यादिरीत्या आवाहन-संस्थापन-संनिधापन-संनिरोधन-संमुखीकरणवगुण्ठनानि
 तत्तन्मुद्राप्रदर्शनपूर्वकं विधाय, बन्धनधेनुयोनिमुद्राश्च प्रदर्शयेत् । तत्कारश्च श्रीक्रमतो
 ज्ञातव्यः । ततः ऐं ह्रीं सौः श्रीमातङ्गीश्वर्यै पाद्यं कल्पयामि नम इत्यादिमङ्गला
 पाद्यार्पचमनीयत्नानवासेगन्धपुष्पधूपदीपनीराजनलक्ष्मचामरयुगलदर्पणनैवेद्यपानीयताम्बूल-
 न्तान् षोडशोपचारान् परिकल्पयेत् । नैवेद्याङ्गत्वेन पूर्वोत्तरापोशनकरप्रक्षालनगण्डूपाच-
 मनीयानि च दत्त्वा ताम्बूलं समर्पयेत् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरस्रमण्डलकरणम् ।
 मूलमन्त्रेण प्रोक्षणम् । वमित्यमृतबीजेनाभिमन्त्रणपूर्वं धेनुमुद्रया अमृतीकरणम् । मूलेन
 सप्तवारमभिमन्त्रणं प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च कार्यम् । अथ मूलमन्त्रान्ते श्रीमातङ्गीश्वरी-
 श्रीपादुकां पूजयामीति वामकरतस्वमुद्रासन्दष्टद्वितीयशकलगृहीतक्षीरबिन्दुसहस्रमर्पितैः
 दक्षकरोपात्तैः कुसुमैः देवीं त्रिस्तन्तर्प्य देव्या अग्रांशामुरवायव्यभागेषु मौलौ
 प्रागादिदिक्षु च प्रागुक्तषडङ्गमन्त्रान्ते क्रमेण—

ऐं ह्रीं सौः हृदयाय नमः हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ शिरसे स्वाहा शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ शिखायै वषट् शिखाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ कवचाय हुं कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ नेत्रत्रयाय वौषट् नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

३ अस्त्राय फट् अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति लयाङ्गत्वेन अङ्गदेवता आराध्य ॥

गुर्वोद्ययपूजा

देव्याः पश्चात् प्रागपवर्गरेखात्रये दक्षिणसंस्थाक्रमेण गुर्वोद्ययं वरिचस्पेत् ।
यथा—

दिव्यौघः

ऐं ह्रीं सौः परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, परमे-
शानन्द, परशिवानन्द, कामेश्वर्यम्बाश्रीपादुकां, मोक्षानन्द, कामानन्द, अमृता-
नन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति दिव्यौघः ॥

ऐं ह्रीं सौः ईशानानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
तत्पुरुषानन्द, अचोरानन्द, वामदेवानन्द, सद्योजातानन्दनाथश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति सिद्धौघः ॥

ऐं ह्रीं सौः पद्मोत्तरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
परमानन्द, सर्वज्ञानन्द, सर्वानन्द, सिद्धानन्द, गोविन्दानन्द, शङ्करानन्दनाथ-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति मानवौघः ॥

आवरणार्चनम्

अप्यस्ते देव्यग्रकोणादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं सौः रतिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, प्रीति, मनोभव-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति प्रथमावरणम् ॥

पद्मारस्याराणां मूलेषु प्रान्वत्—

ऐं ह्रीं सौः श्रां श्रावण^१बाणश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, ^२श्री
शोषणबाण, ह्रीं बन्धनबाण, अहं मोहनबाण, सः उन्मादनबाणश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

^१ शानाय धी इत्यत्र सर्वपर्वार्येषु—अ, व २, य २, म.

^२ ह्रीं—अ. धी—अ.

पञ्चारस्यारणामग्रेषु च—

ऐं ह्रीं सौः ह्रीं कामराजश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, ह्रीं मन्मथ, ऐं कन्दर्प, वृद्धं मकरकेतन, ह्रीं मनोभवश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥

अष्टदलस्य दलानां मूलेषु पूर्ववत्—

ऐं ह्रीं सौः आं ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, ईं माहेश्वरी, उं कौमारी, ऋं वैष्णवी, लृं वाराही, ऐं माहेंद्री, औं चामुण्डा, अः चण्डिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

अष्टदलस्य दलानां अग्रेषु च—

ऐं ह्रीं सौः लक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सरस्वती, रति, प्रीति, कीर्ति, शान्ति, पुष्टि, तुष्टिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति तृतीयावरणम् ॥

षोडशदले प्राग्वत्—

ऐं ह्रीं सौः वागाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, ज्येष्ठा, रौद्री, शान्ति, श्रद्धा, सरस्वती, क्रियाशक्ति, लक्ष्मी, सृष्टि, मोहिनी, प्रमथिनी, आश्वासिनी, वीचि, विद्युन्मालिनी, सुरानन्दा, नागबुद्धिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥

द्वितीयाष्टदले प्राग्वत्—

ऐं ह्रीं सौः अं असिताङ्गभैरवश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, इं कुरु, उं चण्ड, ऋं क्रोध, लृं उन्मत्त, एं कपालि, ओं भीषण, अं संहारभैरवश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

चतुर्दले प्राग्वत्—

ऐं ह्रीं सौः मातङ्गीश्वरीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सिद्धलक्ष्मी, महामातङ्गी, महासिद्धलक्ष्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति षष्ठावरणम् ॥

चतुरस्तस्थान्तराग्रेयादिकोणेपु क्रमेण—

ऐं ह्रीं सौः गं गणपतिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, हुं दुर्गा,
वं वटुक, क्षं क्षेत्रपालश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

देव्यग्रादिद्वारेषु प्रागापास्वेकादशसु दिक्षु च—

ऐं ह्रीं सौः सां सरस्वत्यै नमः इत्यादि ऐं वास्तुपतये ब्रह्मणे नमः इत्यन्तैः
मन्त्रैः प्रागुक्तैः वास्तुपतिपर्यन्तदेवताः समभ्यर्च्य, पूर्वरेखायां च—

ऐं ह्रीं सौः हंसमूर्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, परप्रकाश,
पूर्ण, नित्य, करुणश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति सम्प्रदायगुरुंश्च
पूजयेत् ॥ इति सप्तमावरणम् ॥

सर्वा अप्पावरणदेवताः देव्या अभिमुख्यसीनाः स्वयं तत्तदभिमुखः पूजयामीति
भावयेत् ॥

गुरुपादुकापूजा

अथ स्वशिरसि ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं ग्लौं ह्रस्वैर्ह स क्ष म ल व र यूं
स ह क्ष म ल व र यीं ह्रौं स्तौः श्रीशिवादिगुरुश्रीपादुकाः पूजयामीति सामान्य-
पादुकया शिवादिगुरुन्, ऐं ह्रीं सौः ह्रस्वैर्ह स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र
यीं ह्रौं स्तौः अमुकाम्बासहितामुकामन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां पूजयामीति च स्वगुरुमभ्यर्च्य ॥

देव्याः पुनःपूजा

पुनर्देवी त्रिः सन्तर्प्य प्राग्बत् बालया षोडशधा चोपचरेत् ॥

बलिदानम्

ततः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण होमं कृत्वा कारयित्वा वा (अकृत्वा वा इति
पाठान्तरम्) शुद्धजलेन त्रिकोणवृत्तचतुरस्त्रमण्डलत्रयं विधाय ऐं व्यापकमण्डलाय नमः
इति पुणैः समभ्यर्च्य अर्धान्नसलिलपूर्णं सक्षीरोपादिममध्यमं सगन्धकुसुमं साधारं
पात्रं निधाय ऐं ह्रीं सौः श्रीमातङ्गीश्वरि इमं बलि गृह्ण गृह्ण हुं फट् स्वाहा, ऐं ह्रीं

सौः श्रीमातङ्गीश्वरि शरणागतं मां त्राहि त्राहि हुं फट् स्वाहा, ऐं ह्रीं सौः क्षेत्रपालनाथ इमं बलिं गृह्य गृह्य हुं फट् स्वाहा,—इति मन्त्रान् क्रमेण पठन् देव्या दक्षिणभागे बलित्रयं प्रदाय तत्त्वमुद्रासूष्टं क्षीरं बल्युपरि निविच्य, वामपार्श्विघात-करास्फोटान् कुर्वाणः समुदञ्चितवक्त्रो नाराचमुद्रया बलिं भूतैः प्राहयित्वा, पाणी प्रक्षाल्य देव्यै प्रदक्षिणनतीः विधाय पुष्पाञ्जलिं समर्प्य जपेत् ॥

मातङ्गीश्वरीमन्त्रजपः

यथा—अस्य श्रीमातङ्गीश्वरीमहामन्त्रस्य दक्षिणामूर्त्युपये नमः—शिरसि । गायत्रीछन्दसे नमः—मुखे । श्रीमातङ्गीश्वरीदेवतायै नमः—हृदये । ऐं बीजाय नमः—गुह्ये । सौः शक्तये नमः—पादयोः । ह्रीं कीलकाय नमः—नाभौ । मम अभीष्टसिद्धये विनियोगाय नमः—इति करसम्पुटे न्यस्य मूलेन त्रिव्यापकं कृत्वा न्यासोत्तरङ्गमन्त्रैः कराङ्गन्यासौ कृत्वा ध्यानम्—

मातङ्गीं भूषिताङ्गीं मधुमदमुदितां नीपमालाढ्यवेणीं
सद्दीप्तां शोणचेलां मृगमदतिलकामिन्दुरेखाऽवतंताम् ।
कर्णोद्यच्छङ्खपत्रां स्मितमधुरदशा साधकस्येष्टदात्रीं
व्याप्येदेवीं शुकाभां शुक्लखिलकलारूपमस्याध्व पार्श्वे ॥

इति ध्यात्वा मनसा पञ्चधोपचर्य पुरश्चरणे वक्ष्यमाणपूर्वोत्तराङ्गमन्त्रसाहितं मूलं श्रीक्रमोक्तेन विधिना यथाशक्ति जप्त्वा पुनः न्यासादि विधाय

गुह्यातिगुह्यगोप्त्री त्वं गृह्णाणास्मकृतं जपम् ।

सिद्धिर्भवतु मे देवि त्वत्प्रसादान्मयि स्थिरा ॥

इति देव्या वामहस्ते सामान्यार्घ्यसलिलेन जपं समर्थं स्तुवीत ॥

मातङ्गीस्तुतिः

यथा—

मातङ्गि मातरीशे मधुमदमधनाराधिते महामाये ।

मोहिनि मोहप्रमथिनि मन्मथमथनप्रिये नमस्तेऽस्तु ॥

स्तुतिषु तव देवि विचिरपि पिहितमतिर्भवति विहितमतिः ।
तदपि तु मक्तिर्मापि भवतीं स्तोतुं विलोभयति ॥
यतिजनहृदयनिवासे वासयथरदे वराङ्गि मातङ्गि ।
वीणावादाधिनोदिनि नारदगीते नमो देवि ॥
देवि प्रसीद सुन्दरि पीनस्तनि कम्बुकण्ठि घनकेशि ।
मातङ्गि विद्रुमोष्टि स्मितमुग्धाभ्यम्ब मौक्तिकाभरणे ॥
भरणे त्रिविष्टपस्य प्रभवसि तत एव भैरवी त्वमासि ।
त्वङ्गकिलव्वविभवो भवति क्षुद्रोऽपि भुवनपतिः ॥
पतितः कृपणो मूकोऽप्यम्ब भवत्याः प्रसादलेशेन ।
पूज्यः भुभगो वाम्नी भवति जडश्चापि सर्वज्ञः ॥
ज्ञानान्तिके जगन्मयि निरञ्जने निलयशुद्धपदे ।
निर्वाणरूपिणि शिवे त्रिपुरे शरणं प्रपन्नस्त्वाम् ॥
त्वां मनसि क्षणमपि यो व्याप्यति मुक्तामणीवृतां श्यामाम् ।
तस्य जगत्त्रितयेऽस्मिन् कास्ता ननु याः स्त्रियोऽस्ताभ्याः ॥
साध्याश्चरेण गर्भितपञ्चनवत्यक्षराञ्चिते मातः ।
भगवति मातङ्गीश्वरि नमोऽस्तु तुभ्यं महादेवि ॥
विद्यावरसुरकिन्नरगुह्यकगन्धर्व्यक्षसिद्धयैः ।
आराधितै नमस्ते प्रसीद कृपयैव मातङ्गि ॥
वीणावादनवेळानर्तदलायुस्थगितवामकुचम् ।
श्यामलकोमलगान्त्रं पाटलनयनं स्मरामि महः ॥
ध्वटुतटघटितचूलीताडिततालीपलाशताटङ्काम् ।
वीणावादनवेळाकम्पितशिरसं नमामि मातङ्गीम् ॥
माता मरकतश्यामा मातङ्गी मदशालिनी ।
कटाक्षयतु कल्याणी कदम्बवनवासिनी ॥
धामे विस्तृतिशालिनि स्तनतटे विन्यस्तवीणाःमुखं
तन्त्रीं तारबिराविणीमसकलैरास्फालयन्ती नखैः ।

अर्धोन्मीलदपाङ्गमंसवलितग्रीवं मुखं बिभ्रती
 माया काचन मोहिनी विजयते मातङ्गकन्यामयी ॥
 वीणावाद्यविनोद^१गीतनिरतां लीलाशुकोल्लासिनीं
 बिम्बोष्ठीं नवयावकाद्रचरणामाकीर्णकेशा^२लिकाम् ।
 हृष्याङ्गीं सितशङ्खकुण्डलधरां शृङ्गारवेपोज्ज्वलां
 मातङ्गीं प्रणतोऽस्मि सुस्मितमुखीं देवीं शुक्लस्यामलाम् ॥
 स्रस्तं केसरदामभिः वलयितं धम्मिल्लमाबिभ्रती
 तालीपत्रपुटान्तरेषु घटितैस्ताटङ्किनी मौक्तिकैः ।
 मूले कल्पतरोर्महामणिमये सिंहासने मोहिनी
 काचित् गायनदेवता विजयते वीणावती वासना ॥
 वेणीमूलविराजितेन्दुशकलां वीणानिनादप्रियां
 क्षोणीपालसुरेन्द्रपद्मगवैराराधिताङ्घ्रिद्वयाम् ।
 एणीचञ्चललोचनां सुवसनां वाणीं पुराणोज्ज्वलां
 श्रोणीभारभरालसामनिमिषां [पः] पश्यामि विश्वेश्वरीम् ॥
 मातङ्गीस्तुतिरियमन्वहं प्रजप्ता
 जन्तूनां वितरति कौशलं क्रियासु ।
 वाम्भित्त्वं श्रियमधिकां च गानशक्तिं
 सौभाग्यं नृपतिभिरर्चनीयतां च ॥
 इति मन्त्रकोशे तृतीयपटलीयो मातङ्गीस्तवः सम्पूर्णः ॥

सुवासिनीपूजाऽऽदि शेषकृत्यम्

अथ श्यामलां शक्तिमाहूय श्रीक्रमोक्तक्रमेण पञ्चमवर्जं तामुपचर्य
 तच्छ्लेषमुररीकृत्य हविःप्रतिपत्त्यादिक्रमशेषं समापयेत् । हविःप्रतिपत्तौ मूलेन सर्वेण
 तत्त्वत्रयशोधनं विशेषः ॥

^१ नैऋति—श्री.

^२ वस्त्रिम्—श्री.

इयामोपासकनियमाः

एतदुपासकस्यावश्यानुष्ठेयाः नियमाः यथा—

कदम्बतरुं न छिन्द्यात् । बाचा 'कालीति पदं नोच्चारयेत् । वीणावेणुवादन-
नर्तनगाथागोष्ठीषु प्रवर्तमानासु पराङ्मुखो न भवेत् । गायकान् न निन्द्यात् इति ॥

पुरश्चरणसंकल्पः

एवं नित्यसपर्यां निर्वर्तयन् पुरश्चरणमाचरेत् । तत्र जपहोमतर्पणब्राह्मणभोजना-
ख्याञ्चतुष्टयसमष्टिरूपम् । तत्प्रकारस्तु—दीक्षाप्रकरणोक्तकाले श्रीगुर्वनुज्ञातो ब्राह्मणैः
स्वस्ति वाचयित्वा आचम्य प्राणानायम्य अनुकशर्मबर्मादिरहं इयामामन्त्रसिद्धिकामो
लक्षसङ्ख्याकं जपं, प्रकृते कलियुगत्वात् तच्चतुर्गुणितं, तद्दशांशहवन-तद्दशांशतर्पण-
तद्दशांशब्राह्मणभोजनानि च करिष्ये इति संकल्पयेत् । एवं तत्तन्मन्त्रेषु तत्र तत्र
प्रोक्तजपसङ्ख्याऽऽदिसङ्ख्याः श्रेयः ॥

मन्त्रजपः

अथ सति सम्भवे तन्त्रान्तरदृष्टेन विधिना ग्रामात् बहिः क्रोशे नगराच्च
क्रोशद्वये क्षेत्रं परिगृहीयात् । अथवा समुद्रमहानदीतीरयोः पश्चिमाभिमुखद्वय-
शून्यशिवायतनयोः विष्णुगृहपुण्यक्षेत्रतीर्थारण्यपर्वतशिखराश्वत्थविल्वनूलविविक्तनिज-
गृहगोष्ठानां श्रीगुरुस्वेष्टदेवतासन्निध्योश्चान्यतमं देशमासाद्य दीपस्थानविन्यस्ते
व्याघ्रचर्मभृगाजिनचित्रकम्बलनुशकटरक्तपटपट्टवसनोर्णाविस्त्रायन्यतमे आसने उपविश्य
विघ्नानुत्सार्य प्राणानायम्य सङ्कल्प्य वक्ष्यमाणलक्षणया अक्षमालया वक्ष्यमाणसंस्कारया
रुद्राक्षान्यतमया वा मालया पूर्वज्ञमन्त्रपूर्वकं प्रत्यहं सहस्रसङ्ख्याकं मूलमन्त्रं
तद्दशांशान् उत्तराङ्गमन्त्रांश्च जप्त्वा पुनर्न्यासादिकं कृत्वा । पूर्वज्ञमन्त्रो यथा—

^१ कमलिनीपर्व—भ.

^२ भोजनतद्दशांशभार्जनानि च करिष्ये इति संकल्पयेत् । जपसंख्या १०००००,
तद्दशांशहोमसंख्या १००००, तद्दशांशतर्पणसंख्या १०००, तद्दशांशब्राह्मणभोजनसंख्या १००,
तद्दशांशभार्जनसंख्या १० ॥ एवं—ब २.

^३ संख्याऽऽदिकल्पो—अ१.

हसन्ति हसिताख्ये मातङ्गिपरिचारिके । मम भयविघ्ननाशं कुरु कुरु
ठः ठः ठः हुं फट् स्वाहा ॥ इति ॥

मूलमन्त्रश्च—न्यासोक्तसप्तदशखण्डसमष्टिरूपः ॥

उत्तराङ्गमन्त्रास्तु—ऐं नमः उच्छिष्टचाण्डालि मातङ्गि (हुं फट् स्वाहा इति
पाठान्तरम्) सर्ववशङ्कुरि स्वाहा—इति श्यामाङ्गं लघुश्यामा ॥

ऐं ह्रीं सौः बद बद बाग्वादिनि स्वाहा—इति तदुपाङ्गं बाग्वादिनी ॥

ॐ ओष्टापिधाना नकुली दन्तैः परिहृता पविः ।

सर्वस्यै वाच ईशाना चारु मामिह वादयेत् ॥

इति तत्प्रत्यङ्गं नकुली ॥

जपकालः

अयं च जपो अपराह्णे कर्तव्यः, अपराह्णे श्यामेति सूत्रेण अपराह्णस्य
पूजाकालत्वविधानात् । अन्ये त्वामप्यन्दिनमेव । देशोपप्लवादिसम्भावनायामासायाह-
मपीति स्थितिः ॥

स्त्रीशूद्रयोः प्रणवप्रत्यास्त्रायः

द्विजातीनां जपाद्यन्तयोः प्रणवोच्चारः । स्त्रीशूद्रयोस्तु सविन्दुकचतुर्दशस्वर
उच्चार्यः ॥

पुरश्चरणांगहोमः

एवं जपोत्तरं तस्मिन्नेवाहनि श्रीक्रमोक्तेन विधिना कुण्डस्थण्डिलान्यतर-
प्रतिष्ठापितेऽग्नौ देव्या उपचारान्ते सर्वासामावरणदेवतानां एकैवाहुतिं तत्तन्मन्त्रैः
प्रधानदेवतायाः दशाहुतीश्च स्वाहाऽन्तर्मूलेन उद्देशत्पागपूर्वकं एकैकेन त्रिमन्त्रेण
पलाशकुसुमेन हुत्वा अथ जपदशांशं च हुत्वा होमशेषं समापयेत् ।

मन्त्रान्ते या बहिजाया सा तु मन्त्रस्वरूपिणी ।

तदन्तेऽन्यां प्रयुजीत सा होमाङ्गतया मता ॥

इति शक्तिसङ्गमतन्त्रवचनात् स्वाहाऽङ्गमन्त्रेष्वपि पुनः स्वाहाप्रयोगः कार्यः ॥

इदं च द्रव्यं इह इन्द्रियकामाग्निहोत्राङ्गदधिवन्नित्यं काम्यं च, संयोग-
पृथक्त्वात् । तिलैः शान्त्या इत्यादिविधीनामन्यतः सिद्धहोमाश्रयेण, गोधोहनस्य
तादृशप्रणयनाश्रयेणैव, फलायगुणविधिरूपत्वात्, तस्यां कामनायां अयमेव होमो
द्रव्यान्तरैरपि कल्पमाणैः कार्यः, काम्यस्य नित्यबाधकत्वात् ॥

पुरश्चरणांगं तर्पणम्

ततो नद्यादौ चतुरस्रमण्डलं विधाय तत्र चिन्तिते श्यामायन्त्रे देवीमावाह्य
पञ्चधा उपचर्य सुरमिलेन सुवर्णरजतताम्रादिपात्रगृहीतेन सलिलेन मूलान्ते श्रीमातङ्गी-
श्वरीं तर्पयामीति होमदशांशं तर्पयेत् । सल्यानुकूल्ये जपस्थान एव वा पूजाचक्रे
तर्पयेत् । “तर्पणेऽपि तथैव स्यान्नमसोऽन्ते पुनर्नमः” इति शक्तिसङ्गमस्त-त्रोक्तेः
नमोन्तेष्वपि मन्त्रेषु पुनः नमस्तर्पयामीति प्रयोगः । तन्त्वान्तरानुसारिणो मार्जनपक्षेऽपि
नमोयोजनं तत्रैवोक्तम् ॥

पुरश्चरणांगं भोजनम्

ततः तर्पणदशांशसङ्ख्याकानेतद्विद्यादीक्षितानलभे यथासम्भवं तत्तन्मन्त्रदीक्षि-
तान्वा सदाचारान् प्रातः निमन्त्रितान्मयजितान् ब्राह्मणान् सुवासिनीः कुमारीश्च
यथाविभवं बह्वगन्वादिभिः देवताधियाऽन्यथ्यं मृष्टालेन भोजितान् ताम्बूलदक्षिणा-
परितोषितान् प्रदक्षिणीकृतनमस्कृतानाशिषो गृहीत्वा विसृजेत् ॥

तर्पणदशांशब्राह्मणभोजनाशक्तौ तु तर्पणोक्तपञ्चले देवतामावाह्य उपचर्य च
मूलान्ते आत्मानमभिविष्टामि नमः इति कुम्भमुद्रया तर्पणदशांशवारं मूर्धन्यभिषेकं वा
कुक्षौ मार्जनं वा विधाय तदशांशं ब्राह्मणान् भोजयेत् ॥

इत्येकः पक्षः । प्रतिष्ठशान्ते सर्वान्ते वा होमादि कुर्यादित्यपरी ॥

होमप्रत्याज्ञायो जपः

होमाशक्तौ ब्राह्मणानां पुरश्चरणजपसङ्ख्यादिगुणो जप इति मुख्यः पक्षः ।
होमसङ्ख्यादिगुणो जप इति गौणः । क्षत्रियादीनां त्रयाणां त्रिगुणादिर्जपः । एवं

तर्पणेऽपि । द्विजभक्तस्य शूद्रस्य द्विजस्त्रीणामपि होमप्रतिनिधिः जप एव । तेषां
होमे तु नाधिकारः । ब्राह्मणभोजनस्य तु न कापि प्रतिनिधिः ॥

आरव्यस्य पुरश्चरणादेः आशौचेऽपि कार्यत्वम्

इदं च पुरश्चरणमारव्यं सत् आशौचप्राप्ताद्यपि कार्यम् । नित्यार्चनादि च ।
तदुक्तम्—

जपो देवार्चनविधिः कार्यो दीक्षान्वितैर्नरैः ।
नास्ति पापं यत्तस्तेषां सूतकं वा यतात्मनाम् ॥

इति देवीयामले ।

सूतके मृतके चैव निथ्यं विष्णुमयस्य च ।
सानुष्ठानस्य विप्रेन्द्र सद्यः शुद्धिः प्रजायते ॥

इति नारदपाञ्चरात्रे ।

शिवविष्ण्वर्चने दीक्षा यस्य चाग्निपरिग्रहः

इति तस्येति शेषः ।

ब्रह्मचारियतीनां च शरीरे नास्ति सूतकम् ॥

इति विष्णुयामले ।

ब्राह्मणस्यैव पूज्योऽहं शुचैरप्यशुचैरपि ।
पूजां गृह्णामि शूद्राणां त्वाचारनिरतात्मनाम् ॥
यज्ञव्रतविवाहेषु श्राद्धे होमार्चने जपे ।
आरव्ये सूतकं न स्यादनारम्भे च सूतकम् ॥
आरम्भो वरणं यज्ञे सङ्कृत्यो व्रतजापयोः ।
नान्दीमुखं विवाहादौ श्राद्धे पाकपरिक्रिया ॥

इति विष्णुवचनम् । ब्राह्मणस्येत्युपलक्षणं क्षत्रियवैश्ययोः ।

नचैवापूज्य भुञ्जीत शिवलिङ्गं महेश्वरि ।

सूतके मृतके चापि न त्याज्यं शिवपूजनम् ॥

इति लिङ्गपुराणे । पराशरोऽपि—

उपासने तु विप्राणामङ्गशुद्धिः प्रजायते ॥

इति च । एवमन्यान्यपि वचनापि तन्त्रान्तरेषु बहुलं उपलभ्यमानानि विस्तरभयानेह लिखितानि । सूतकादौ नैमित्तिककाम्ययोः अनधिकार एव, साधकस्य प्रतिबन्धक-
बाहुल्यात् ॥

सिद्धिपर्यन्तं पुरश्चरणस्य अभ्यासः

एकेन पुरश्चरणेन यदि न मन्त्रः सिध्यति तदा तस्य द्वयं त्रयं वा कुर्यात् ।
तथाऽपि तदसिद्धौ सिद्धिकारकाः प्रयोगाः ग्रन्थान्तरोक्ताः ब्राह्माः । सिद्धिसूचकानि
चान्यतो ज्ञेयानि, इह तु विस्तरभयान्न लिखितानि ॥

सम्यक्सिद्धैकमन्त्रस्य एवाङ्गोपासनेन हि ।

सर्वे मन्त्राश्च सिध्यन्ति तत्प्रभावात् कुलेश्वरि ॥

सम्यक्सिद्धैकमन्त्रस्य नासाध्यं विद्यते क्वचित् ।

बहुमन्त्रवतः पुंसः का कथा शिव एव सः ॥

अतः पुरश्चरणमावश्यकमिति ॥

पुरश्चरणप्रत्याम्नायाः

अथ सङ्कल्पा पुरश्चरणप्रत्याम्नायाः कतिचित् लिख्यन्ते । शशिसूर्योपरागे
त्रिरात्रमेकरात्रं वा पूर्वमुपोष्य एकमुक्तं वा विधाय ग्रहणारम्भे बटिकावात् प्रागेव
ज्ञातः समुद्रगाया नयास्तटाकादेर्वा नाभिनात्रजले तिष्ठन्, अशक्तौ तु तट
एवोपविष्टः, आचम्य, प्राणानायम्य, देशकालौ सङ्कीर्त्य, ॐ अमुकराशिगते सवितरि
सोमस्य सूर्यस्य वा ग्रहणे अमुकगोत्रोऽमुकशर्मवर्मादिरहं अमुकविद्यासिद्धिकामः
स्पर्शमारम्य विमुक्तिपर्यन्तं जपं करिष्ये इति सङ्कल्प्य जपेत् । ततोऽपरेषुः

^१ भक्तं—व१, व३.

ग्रहणकालीनस्य जपस्य समसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा होमं, 'तद्दशांशं तर्पणं, तत्समसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा ब्राह्मणभोजनं च कुर्यात् । यद्वा—ग्रहणपुण्यकाल एव मन्त्रानुसारेण जपस्य तत्समांशस्य तद्दशांशस्य वा होमस्य तदनुगुणस्य तर्पणस्य च कालं विभज्य जपायाचरेत् । परेषुः तर्पणसमसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा ब्राह्मणभोजनं कारयेदित्येकः प्रकारः ॥

कुष्णाष्टम्यां प्रातः कृतनित्यक्रियः पूर्ववत् सङ्कल्प्य अयुतचतुष्टयं जपं सप्तधा विभज्य प्रत्यहं चतुर्दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रपञ्चकसङ्ख्यया (५७१४) तत्कुष्णात्रयो-दशीपर्यन्तं ($६ \times ५७१४ = ३४,२८४$) जप्त्वा चतुर्दश्यां षोडशोत्तरसप्तशताधिक-सहस्रपञ्चकं ($५७१६; ५७१६ + ३४२८४ = ४००००$) जपेत् । सङ्कल्पे चाथ कुष्णाष्टमीमारभ्य एतच्चतुर्दशीपर्यन्तमिति विशेषः । होमादिविधिस्तु तद्दशांश एवेत्यन्यः ॥

प्रातः नित्यक्रियोत्तरं प्राग्वत् सङ्कल्प्य अक्षरादिशकारान्तान् मातृकावर्णान् आनुलोम्येनोच्चार्य मूलं च सकृदुच्चार्य पुनर्मातृकावर्णान् विलोमानुच्चारयेत् । इत्येवंरीत्या प्रत्यहमष्टोत्तरशतसङ्ख्यया मासमात्रं जप्त्वा होमादि कुर्यात् । सङ्कल्पस्तु एतदनुगुण एवोद्यः इत्यपरः ॥

यथासम्भवं अनयोः प्रत्याम्नाययोः जपस्य चतुर्गुणित्वं तर्पणादेव तद्दशांशत्वं बोध्यम् । प्रत्यहं रात्रौ त्रिकालं सर्वोपचारैरिष्टदेवतां साङ्गां सावरणां अर्चयेत् । एवं षण्मासान् 'मासमात्रं वा पूजयितुः पुरश्चरणमन्तरेणापि विद्यासिद्धिः भवति । सङ्कल्पश्चैतदनुरूप एवोद्यः इति चापरः ॥

सूर्योदयं समारभ्य यावत्सूर्योदयावधि ।

तावज्जत्या निरातङ्कः सर्वसिद्धीश्वरो भवेत् ॥

सहस्रारे गुरोः पादपद्मं ध्यात्वा प्रपूज्य च ।

केवलं देवभावेन जप्त्वा सिद्धीश्वरो भवेत् ॥

इति चान्यः ॥

प्रकारान्तराणि च ग्रन्थान्तरेषु द्रष्टव्यानीति दिक् ॥

^१ तत्समसङ्ख्याकं तद्दशांशं वा तर्पणं—अ.

^२ मासत्रयं इत्यधिकः—अ.

कूर्मचक्रलक्षणम्

समीकृते भूतले प्राक्प्रत्यगायताः दक्षिणोत्तरायताश्चतस्रश्चतस्रो रेखा विलिख्य नवकोटानि विधाय तत्र पूर्वादिप्रादक्षिण्यक्रमेण अष्टसु कोटेषु क च ट त प य श ङा-
स्यान् अष्टवर्गान् अकारादिस्वरद्वयं च विलिख्य मध्यकोटे श्रीकारं विलिखेत् । इदं
च कूर्मचक्रं क्षेत्रग्रामगृहभेदात् त्रिविधम् । तत्र क्षेत्रग्रामयोः तत्तन्नामाद्यक्षरयुक्तं कोष्ठं
मुखं कूर्मस्य । एतदेवास्य दीपस्थानमुच्यते । गृहे तु गृहपतेः नामाद्यक्षरयुक् कोष्ठं
मुखम् । तत्पार्श्वद्वयगतकोष्ठद्वयं हस्तौ । तदधःस्थितं कुक्षिः । तदधःस्थितौ तु
चरणौ । कुक्षिमध्यगतं कोष्ठं पृष्ठम् । चरणमध्यगतं कोष्ठं च पुच्छं इति विवेकः ।
एवमुक्तप्रकारस्य क्षेत्रादौ विभावितस्य कूर्मस्य मुखे पृष्ठे वा जपे होमे च
सर्वार्थसिद्धिः । क्रयोः तनौ कोष्ठान्तराणि अनुपयुक्तानीति । कूर्मचक्रानावश्यकतोक्ता
कतिपयेषु स्थलेषु । यथा—

कुरुक्षेत्रे प्रयागे च गङ्गासागरसङ्गमे ।

महाकाळे च काश्यां च दीपस्थानं न विनश्येत् ॥

इति । दीपस्थानोपलक्षितत्वात् कूर्मचक्रमपि दीपस्थानमित्युक्तम् । इह चक्रे
चोक्तेषु कोटेषु रिपुस्थानं विचिन्त्य तस्यागपूर्वक्रमवशिष्टं मित्रस्थानमुपादेयन् ।
अरिमित्रविचारो यथा—

अद्वयस्य ठकारेण ठकारस्यापि तेन च ।

लृद्वयस्य पकारेण पकारस्यापि तेन च ॥

ओद्वयस्य पकारेण पकारस्यौयुगेन च ।

जकारस्य ठकारेण झकारस्य खकारतः ॥

उकारस्य लकारेण फकारस्य धकारतः ।

भकारस्य तु रेफेण यकारस्य सकारतः ॥

अरिखमेषां वर्णानां अन्येषां मित्रभावना ॥ इति ॥

मालासंस्कारः

ताश्च अकारादिक्षकारान्तमातृकावर्णरुद्राक्षमुक्ताफलमाणिक्यस्फटिकप्रवालस्वर्ण-
रजतशङ्करक्तचन्दनोपादानकमणिपुत्रजीवपद्मबीजकुशप्रण्वादिमय्यः ॥

अक्षमालायाः संस्कारापेक्षा

अक्षमाला हि ब्रह्मरन्ध्रस्य दक्षभागादिनाभिर्मन्त्रिणां चामभागपर्यन्तमवरोह-
रोहणक्रमेण ब्रह्मनाड्यां अन्योन्याभिमुखत्वेन प्रथितैः आनुपूर्व्येणोच्चारितैः अकारादिभिः
लकारान्तैः पुनः प्रातिलोम्येनोच्चारितैः च लकारादिभिः अकारान्तैः वर्णैः
शतबीजामिका भवति । क्षकारस्य मेरुस्थानीयस्य लकारद्वयस्य मध्य उच्चारणमात्रम् ।
न तु जपसङ्ख्याऽन्तर्गणना । अत्रानुलोम्येन अवरोहरोहयोः प्रथमं मातृका ततो मन्त्रः ।
प्रातिलोम्येन अवरोहरोहयोस्तु प्रथमं मन्त्रः ततो मातृकेति तत्त्वम् । शतान्ते
अ क च ट त प य शास्त्र्यवर्गाष्टकादित्वेन जपस्य अष्टोत्तरशतत्वं ज्ञेयम् । एवं
सहस्रादी च । अस्या मालाया न संस्कारापेक्षा ॥

रुद्राक्षमालासंस्कारः

अष्टोत्तरशतं रुद्राक्षान् षड्गुणिते वक्ष्यमाणान्यतमे सूत्रे सप्रणवैकैकमातृको-
च्चारणपूर्वकमन्तरान्तरा सप्रन्धिकं अन्योन्याभिमुखं गोपुच्छाकारेण सर्पाकारेण वा
ग्रथयित्वा स्थूलमेकं रुद्राक्षमेकीकृते सूत्राग्रद्वये मेरुत्वेन ग्रथयित्वा नवसङ्ख्यार्कैः
अधस्तपत्रैः अष्टदलपत्रं विरच्य तत्र मालां निवेश्य मूलमन्त्रान्ते गोमूत्रगोमय-
गव्यदुग्धदधिघृताख्येन पञ्चगव्येन, ॐ सद्यो जातं प्रपद्यामि सद्यो जाताय वै
नमो नमः । भवे भवे नाति भवे भवस्व मां भवोद्भवाय नमः ॥—इति मन्त्रान्ते
कुशोदकेन च प्रक्षाल्य, ॐ वामदेवाय नमो ज्येष्ठाय नमः श्रेष्ठाय नमो रुद्राय नमः
कालाय नमः कलविकरणाय नमो बलविकरणाय नमो बजाय नमो बलप्रमथनाय
नमः सर्वभूतदमनाय नमो मनोन्मनाय नमः—इति मन्त्रान्ते चन्दनागरकपर्पूरादिभि-
राघर्षणं विधाय, ॐ अघोरेभ्योऽथ घोरेभ्यो घोरघोरतरेभ्यः सर्वेभ्यः सर्वशर्वेभ्यो नमस्ते
अस्तु रुद्ररूपेभ्यः ॥—इति मन्त्रेण धूपयित्वा, ॐ तत्पुत्राय विद्महे महादेवाय
धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥—इति मन्त्रेण चन्दनकस्तूरीकुङ्कुमकर्पूरैः लेप-
यित्वा, अक्षमालां यामकरपुटे निधाय, ॐ ईशानः सर्वविद्यानामीश्वरः सर्वभूतानां
ब्रह्माधिपतिर्ब्रह्मणोऽधिपतिर्ब्रह्मा शिवो मे अस्तु सदाशिवोम् ॥—इति मन्त्रेण अष्टोत्तर-
शतवारमभिमन्त्र्य, रुद्राक्षमालायाः प्राणाः इह प्राणाः । रुद्राक्षमालायाः जीव इह
स्थितः । रुद्राक्षमालायाः सर्वेन्द्रियाणि रुद्राक्षमालायाः वाङ्मनःप्राणाः इह आप्यान्तु

स्वाहा ॥—इति मन्त्रेण प्राणप्रतिष्ठां कृत्वा, उपास्यदेवतां तत्रावाह्य, मूलेन पञ्चधा उपचर्य, तेन मातृकावर्णैश्चाभिमन्त्र्य, होमप्रकरणोक्तरीत्या अग्निमुखं विधाय, मूलेन अष्टोत्तरशताब्ज्याहुतीः कृत्वा, सम्पाताज्यं मालयां निक्षिपेत् । अशक्तौ तु होमसङ्ख्याद्विगुणं मूलमन्त्राभिमन्त्रणं इति ॥

मालाऽन्तरसंस्कारः

अधान्यासां मालानां संस्कारः—उक्तरीत्या ग्रथितां मालां प्रासादमन्त्रेण पञ्चगव्ये क्षणं निक्षिप्य, तस्मादुद्धृत्य, कुशोदकेन प्रक्षाल्य, चन्दनादिभिरुपलिप्य, पात्रे निधाय, पञ्चायतनदेवताः तत्तन्मन्त्रेणावाह्य, पञ्चधोपचर्य, प्रासादेन शतवारानभिमन्त्र्य, सूर्यादीन् ग्रहानिन्द्रादीन् दिक्पालांश्च तत्तन्मन्त्रेण सम्पूज्य, सघृतैः तिलैः यथाशक्तिवारं मूलेनाग्नौ शुद्धयात् । अशक्तौ अभिमन्त्रयेत् । ततो यथाविभवं काञ्चनं गुरवे दक्षिणां दत्वा, ब्राह्मणांश्च भोजयेत् । इति ॥

संस्कारान्तरं यथा—सूत्रं मणींश्च पञ्चगव्ये दिनत्रयं संस्थाप्य, चतुर्थदिने उद्धृत्य, अन्त्रेण प्रक्षाल्य, हन्मन्त्रेण स्वेष्टमन्त्रेण वा प्रत्येकं आवृत्तेन मणीन्योन्याभिमुखं ग्रथयित्वा, स्पण्डिले स्वेष्टदेवतासपर्यामण्डलं विधाय, तत्र तामन्यर्थ्य, मूलमष्टोत्तरशतसङ्ख्यं जप्त्वा, तत्तत्कल्पोक्तपुरश्चरणहोमद्रव्येण घृतेन वा यथाशक्ति कृत्वा, मण्डले मालां निधाय, तस्यामन्त्रमन्त्र-मूलमन्त्र-पङ्कजमन्त्रांश्च विन्यस्य, तां स्वेष्टदेवतारूपां विभाव्य, सम्पूज्य, सर्वभूतबलिं दत्वा, आचार्यं दक्षिणाऽऽदिभिः परितोष्य ब्राह्मणान् भोजयेदिति ॥

उक्तसंस्कारविधिः त्रैवर्णिकविधयः । स्त्रीशूद्राणां तु उपास्यमूलमन्त्रेणैव सर्वं कार्यम् ॥

यन्मन्त्रजपार्थं या माला संस्कृता तथा तस्यैव जपः कार्यो नान्यस्य । अत्र च विशेषः—

शिवमन्त्रेण संप्रथ्य शक्तिमन्त्रं जपेदपि ।

शक्तिमन्त्रेण संप्रथ्य शिवमन्त्रं जपेच्छिवे ॥

ध्रुवेण मातृकाभिर्वा ग्रथ्यन्ते मणयो यदि ।

तदा सर्वेऽपि जप्तव्या मनवो मालया तथा ॥ इति ॥

ध्रुवः प्रणवः ॥

देवताभेदेन सूत्रभेदः

देवताभेदेन सूत्रभेद उक्तः । यथा—देव्या रक्तपट्टसूत्रम् । शिवस्योर्णाभवं श्वेतं वा वल्कलं वा । सूर्यगणेशयोः कार्पासजम् । तत्र मुवासिन्या ब्राह्मण्या कर्तितम् । स्वसमानजातीययोपि कर्तितं वा । त्रिगुणं त्रिगुणीकृतम् । यत्र ब्राह्मणीकर्तितं न मिलति तत्र वर्णान्तरीयकेवलमुवासिनीकर्तितं ग्राह्यम् । अन्येषु सूत्रेषु त्वेष्टिकं गुणस्यौल्यं मानं च ॥

मालासंस्कारकालः

मालासंस्कारकालस्तु—विष्णोः द्वादश्यां पूर्वाह्नः । शक्तेः अष्टमीनवमी-चतुर्दशीनां रात्रिः । शिवस्य त्रयोदशीदिवा । सूर्यस्य सप्तमीदिवा इति ॥

मालाभेदेन फलभेदः

मालाभेदेन फलभेदो यथा—मातृकाऽक्षमाला क्षिप्रं मन्त्रसिद्धये । रुद्राक्ष-माला मोक्षाय । मौक्तिकमाणि क्यमय्यौ साम्राज्याय । स्फाटिकी सर्वेभ्यः कामेभ्यः । पुत्रजीवमयी सम्पत्तारस्तवाप्तये । पद्मबीजमयी श्रीयशोभ्याम् । रक्तचन्दनमयी वक्ष्यभोगान्याम् । इत्यन्यास्तमपि फलानि ग्रन्थान्तरेषु द्रष्टव्यानि ॥

सूत्रजीर्णतादौ प्रायश्चित्तम्

सूत्रे जीर्णे नवेन ग्रथयित्वा मूलेनाष्टोत्तरशतवारानभिमन्त्रयेत् । जपसमये प्रमादात् करगलितायां छिन्नायां वा मालायां निषिद्धस्पर्शे वा अष्टोत्तरशतमूलमन्त्रजपः प्रायश्चित्तम् ॥

जपभेदाः

अथ जपभेदाः । ज्ञानार्णवे—

निगदेनोपांशुना वा मानसेनाथवा जपेत् ।

निगदः परमेशानि स्पष्टं वाचा निगद्यते ॥

अव्यक्तश्च स्फुरद्भक्त उपांशुः परिकीर्तितः ।

मानसस्तु वरारोहे चित्तेनान्तररूपवान् ॥

निगदेन तु यज्जतं लक्ष्मात्रं वरानने ।
उपांशुस्मरणेनैव तुल्यं भवति शैलजे ॥
उपांशुलक्ष्मात्रं तु यज्जतं कमलेक्षणे ।
मानसस्मरणेनैव तुल्यमेकेन सुन्दरि ॥ इति ॥

स्वच्छन्दतन्त्रसारे तु—

जपस्तु षड्विधः प्रोक्तस्तत्प्रकारोऽयमुच्यते ।
वाचिकं मानसं चैव योगिकं योगवाचिकम् ॥
योगमानसिकं चैव बाङ्मानसिकयोगिकम् ।
वाचा केवलयोग्यं मन्त्रं देवी विभाव्य च ॥
जपेयत् परमेशानि वाचिकं तत्प्रकीर्तितम् ।
देव्या रूपं च सञ्जित्य सावधानेन चेतसा ॥
मन्त्रस्याप्यनुसन्धानं मानसं परिकीर्तितम् ।
त्रिस्थानेन त्रिविजानि क्रमात् सञ्जित्य मार्गतः ॥
आरोहो योगिकं प्रोक्तमुच्यते योगवाचिकम् ।
लक्ष्ये मनः समायोज्य वाचा मन्त्रं जपेच्छिवे ॥
योगवाचिकमेतत् स्याद्योगमानसिकं शृणु ।
लक्ष्येण मानसं पूर्वं संयोज्य मनसा जपन् ॥
योगमानसिकं विद्यादधान्यदपि चोच्यते ।
मनसाऽपि जपेन्मन्त्रं बीजानारोहणक्रमात् ॥
बाङ्मानसिकयोगारूपं जपमेतदनुत्तमम् ।
वाचिकेन जपेनैव केवला वाक् प्रवर्तते ॥
मानसाच्छ्रित्यमाप्नोति योगिकायोगसिद्धयः ।
बाङ्मानसजपेनैव बाङ्ज्ञानैश्वर्यसिद्धयः ॥
भवन्ति परमेशानि योगमानसिकेन तु ।
अणिमादीनि चान्यानि सर्वाणि लभते ध्रुवम् ॥

^१ देवि—४२, ४३, अ.

बाङ्मानसिकयोगाख्यजपेन परमेश्वरि ।
 बागायकुडपर्यन्तमधिरालुमते नरः ॥
 येन केन जपेनैव ह्रस्वदीर्घप्लुतक्रमात् ।
 जप्ता विद्याश्च मन्त्राश्च सर्वे सर्वार्थदायिनः ॥
 भवन्ति गुरुवक्त्रेण लब्धाः सर्वाङ्गसुन्दरि ।
 स्वयं निरीक्ष्य ये कोशं मन्त्रं विद्यामथापि वा ॥
 गृहीतुर्ये ब्रजेयुस्ते रौरवं नरकं शिवे ।
 तस्मादास्तिक्यसंयुक्तः साधको देशिकाङ्गया ॥
 शिवागमानिरीक्षेत नान्यथा धीरबन्दिता ॥ इति ॥

होमे बह्विस्थितिबिचारः

तत्र मुहूर्तचिन्तामणौ—

सैका तिथिर्वारयुता कृतासा शेषे गुणेऽभे सुवि बह्विवासः ।
 सौख्याय होमः शशियुग्मशेषे प्राणार्थनाशौ दिवि भूतले च ॥

अस्यार्थः—शुक्लप्रतिपदादिहोमदिनसङ्ख्ययाैकमधिकमङ्कमादित्यादिबारसङ्ख्यां च मेलयित्वा चतुर्भिर्हरणेन त्रये शिष्टे शून्ये वा बह्विर्भुवि वसति । तदा होमः सुखाय भवति । एकस्मिन् द्वये वा शेषे क्रमादिवि पाताले च बह्विवासः । तदानीं होमेन प्राणार्थनाशौ भवतः इति ॥

तत्रैव ग्रहविचारे द्रव्यामले—

तेषां स्थितिक्रमं वक्ष्ये नक्षत्रेषु यथा स्थिताः ।
 सूर्यो बुधो भृगुश्चैव शनिश्चन्द्रो महीमुतः ॥
 जीवो राहुश्च केतुश्च नवैते देवि खेचराः ।
 सूर्यमाचन्द्रं यावत् गणयेच्च महेश्वरि ॥
 त्रीणि त्रीणि च ऋक्षाणि रविभादीनि ^१दापयेत् ।
 सूर्यादीनां फलं देवि शृणु वक्ष्ये यथाक्रमम् ॥

^१ भाषयेत्—वर.

आदित्ये तु भवेच्छोको बुधे चैव धनागमः ।
 शुक्रे लाभं विजानीयाच्छनौ पीडा न संशयः ॥
 चन्द्रे लाभो महान् देवि भौमे चैव तु बन्धनम् ।
 गुरुणा च धनप्राप्तिः राहौ हानिस्तथैव च ॥
 केतुना जायते मृत्युः फलमेवं महेश्वरि ।
 क्रूरहोमस्तथा देवि क्रूरग्रहमुखो भवेत् ॥ इति ॥

सूर्यं सूर्याक्रान्तं नक्षत्रं, चन्द्रं तद्विषयनक्षत्रम् । दापयेत् सूर्यादिभ्यः इति शेषः ।
 सूर्यनक्षत्रादिचन्द्रनक्षत्रपर्यन्तं नक्षत्राणां त्रयं त्रयं सूर्यादिस्वामिकमित्यर्थः । क्रूरहोमो
 मारणोपाटनादिफलकः । शेषं सुगमम् । एवं वह्निस्थितिं ग्रहांश्च विचार्य, सौम्यहोमः
 सौम्यग्रहेषु क्रूरश्च क्रूरग्रहेषु कार्यः ॥

कुण्डस्थण्डिलयोः परिमाणम्

तत्र एकोनपञ्चाशत्सङ्ख्याकाहुतिपर्यन्तं स्थण्डिलमेव । तच्च अष्टादशाङ्गुल-
 प्रमाणं परितः अङ्गुष्ठोन्नतम् । अग्रे कुण्डेन सह विकल्पोऽशक्तिशक्तिभ्यां
 व्यवस्थितिः । पञ्चाशदादिनवनवतिसङ्ख्याहुतिपर्यन्तं मुष्टिमात्रम् । मुष्टिः अरतिः ।
 शतादिनवनवव्यविकनवशत्याहुतिपर्यन्तं अरत्रिमितम् । निष्कनिष्ठमुष्टिर्हस्तोऽरतिः ।
 सहस्रादिहोमे हस्तमात्रम् । अयुतादौ द्विहस्तम् । लक्षादौ चतुर्हस्तम् । दशलक्षादौ
 षड्हस्तम् । कोटिहोमादौ अष्टहस्तं दशहस्तं वा । चतुर्विंशत्यङ्गुलैः हस्तः । अङ्गुलं तु
 तिर्यङ्निहिताष्टयक्षप्रमाणं स्वमध्यमापव्यपर्वमितं वा ज्ञेयम् । मुष्ट्या वा चतुरङ्गुलानि ।
 अर्धयवोनचतुर्विंशताङ्गुलैः द्विहस्तम् । सार्धैकचत्वारिंशता त्रिहस्तम् । अष्टचत्वारिंशता
 चतुर्हस्तम् । पादोनचतुःपञ्चाशता षड्हस्तम् । पादोनैकोनपञ्चाशता षड्हस्तम् ।
 सार्धत्रिपञ्चाशता सप्तहस्तम् । अष्टपञ्चाशता यवोनया अष्टहस्तम् । द्विसप्तत्या नवहस्तम् ।
 षट्सप्तत्या दशहस्तं कुण्डं स्थण्डिलं वा भवति । कुण्डाङ्गानां व्यासस्वातन्त्र्याभि-
 कण्ठमेखलायोनीनां सम्यग्ज्ञान एव कुण्डं युक्तम् । अन्यथा अत्यन्तमनिष्टम् ।
 स्थण्डिलं चतुरस्रमङ्गुलोत्सेवं चतुरङ्गुलोत्सेवं वा । स्थूलद्रव्यहोमे तत्परिमाण-
 स्थापयतीत्येवोत्तरपरिमाणमपि ग्राह्यम् ॥

होमे इतिकर्तव्यताविशेषः

बहु-ऋषिहर्तृके होमे यथाकालं प्रत्याहुत्युद्देशाल्यागयोः कर्तुमशक्यत्वात् यजमानो देवतां द्रव्यं च मनसा ध्यात्वा अमुकदेवताया इदं सर्वहोमद्रव्यजातं न ममेति स्पजेत् ॥

ऋषिजसवाचान्ताः कृतप्राणायामाः प्रत्येकं देशकालौ सङ्कीर्त्य अमुकेन वृत्तोऽहं अमुकस्तद्गुहाकहोममध्ये अमुकांशेन यजमानोपकल्पितामुकद्रव्येण होमं करिष्ये इति सङ्कल्प्य आसनविधिं भूतशुद्ध्यादिकं तत्तदेवतार्थीदिन्यासत्रयं कृत्वा अग्नौ देवताध्यानमानसपूजाऽन्ते प्राङ्मुखा बोद्ध्मुखा वा जुहुयुः । होमसङ्ख्यासमाप्तौ परिधिपरिस्तरणान्तःपतितं हविः सर्वमग्नौ प्रक्षिपेत् । तद्वहिःपतितं तु न ॥

अनेकदिनसाध्ये तु होमे प्रतिदिवसं कयाचित् सङ्ख्याया संस्थाप्य वद्विरक्षण-पूर्वकं शुभदिने समाप्तिं कुर्यात् । प्रतिदिनं होमाश्रयतोः प्रधानदेवतां अङ्गदेवताश्च गन्धपुष्पादिभिः अग्नौ पूजयेत् । आरम्भे समाप्तिदिने अग्निमूलमन्त्रेण स्वाहास्व-धासहितमग्निं पूजयेत् । तत्र गन्धादिकं बहिरेव अग्नये दद्यात् ॥

यत्र होम एव प्रयोगविशेषे फलप्रदत्वात् प्रधानं न पुनर्जपाङ्गं तत्र ब्राह्मणभोजनसङ्ख्या तन्त्रे विशेषानुक्तौ स्मृत्युक्ता ग्राह्या । तत्र लक्षहोमे षष्ट्यधिका नवशती मुख्यः पक्षः । विंशत्यधिका पञ्चशती मध्यमः । दशाधिका त्रिशती अधमः ॥

यत्र प्रधानदेवताऽङ्गत्वेन स्मृतितन्त्रोक्तयोरविरोधे समुच्चयपक्षमाश्रित्य ग्राह्य अपि पूज्यन्ते तत्र तदङ्गब्राह्मणभोजनमपि कार्यम् । तत्रोत्तमे पक्षे विंशत्यधिका सप्तशती ब्राह्मणानां भोजनीया । मध्यमपक्षे चत्वारिंशदुत्तरं शतत्रयम् । अधमे च दशाधिकं शतमिति ॥

काम्यहोमद्रव्याणां ग्रानं फलं च

तिलैश्चुलुकानितैः शतसङ्ख्याकैर्या प्रत्याहुतिहोमः शान्त्यै, आग्नेयं च कर्षप्रमाणेन । प्रासमितैरैरन्नाय । अमृतासमिद्धिः कनिष्ठास्थूलाभिः चतुरङ्गुल-प्रमाणाभिः श्वरोपशमनाय घृतपल्लवैश्च । दूर्वाभिः तिसृभिस्तिर्मुभिरायुषे । कृतमालकुसुमैः घनाय । उत्पलैः भोगाय । बिल्वदलैः राज्याय । समग्रैः पथैः

साम्राज्याय । मुष्टिमितैः लाजैः कन्यायै । नन्दावर्तैः कक्त्राय । ^१वञ्जुलमल्लिका-
जातीपुष्पागैः भाग्याय । वन्धुकजपार्किशुकमचूकैः ऐश्वर्याय । कदम्बैः श्रयाय । लवणैः
शुक्तिप्रमाणैः आकर्षणाय । शालितण्डुलैः अर्धमुष्टिमितैः धान्याय । कुङ्कुमगोरोचना-
दिभिः गुडामितैः सौभाग्याय । पलाशपुष्पैः तेजसे कपिलाश्रुतेन चोक्तमानेन । धुतू-
रकुमुमैरुन्मादाय । ^२विषवृक्षनिम्बश्लेष्मातकविभीतकसमिद्धिः दशाङ्गुलप्रमाणाभिः
शत्रुनाशाय । निम्बतैलाक्तैः ^३लवणैः उक्तमानैः मारणाय । काकोट्टकपक्षेणकैकेन विद्वेष-
णाय । तिलतैलाक्तैः मरीचैः विशल्या कासश्वासप्रशमनाय इति । पुष्पेषु स्थूलमेकैकं,
अल्पानि द्वित्राणि इति वा विवेकः । एतानि द्रव्याणि काम्यजपाङ्गेषु होमेषु तत्तज्जप-
दशांशसङ्ख्याकानि । प्राधान्येन होमे तु सङ्ख्याऽनुक्तौ सहस्रसङ्ख्याकानि । इह च
प्रथमं अभीष्टदेवतायै विज्ञाप्य अमुककर्मसिद्ध्यर्थं एतावदाहुतीः करिष्यामीति सङ्कल्प-
येत् । कर्पस्तु दशगुडामितमापचोदशकप्रमाणः । शुक्तिः कर्पद्वयम् । मुष्टिस्तु पलम् ॥

पुरश्चरणकाले विहितानि

मनःस्थैर्यशौचयौनमन्त्रार्थचिन्तननिर्वेदश्रद्धोत्साहक्रोधाभावसन्तोषेन्द्रियनिग्रहस्रचर्य-
गुरुप्रणतिमुगन्धामलकस्नानसुबसनसुरभिष्णानुलेपनमप्यपत्रवर्जपलाशपत्रावलिमितैकवारभो-
जनप्रक्षालितदर्भास्तीर्णधौतवस्त्रशयनत्रिवर्णस्नानादीनि । अशक्तौ तु प्रातः-
स्नानमात्रम् ॥

निषिद्धानि

अप्रियानृतभाषणकरजविभीतकार्कस्नुहिच्छायाक्रमणप्रतिग्रहादीक्षितस्त्रीशूद्रपतितना-
स्तिकसंभाषणवहेकमलिनवस्त्रधारणकाम्यकर्माविहितकर्मकांस्यभोजनासत्सङ्गोष्णजलस्नान -
कञ्चुकोष्णीषधारणप्राणिहिंसापादुकायानशय्याऽऽरोहणनग्नत्वकुशरहितकरत्वादीनि अति-
भोजनं च ॥

भोज्यानि

शुद्धैकविधानं हैमन्तनीवारकङ्गुपथिका यवाः शूद्रानवहताः गुडवर्जितमैश्ववं
कृष्णतिलमुद्गकलायकन्दविशेषनारिकेलकदलीलवलीपनसाम्बामलकार्द्रकसामुद्रलवणानुदृतसा-
रगव्यपिप्पलीजीरकनारङ्गादीनि ॥

^१ वञ्जुल—अ.

^२ तिलतैलाक्तैः इत्यधिकः—अ.

^३ मत्तल—अ.

अभोज्यानि

गुडकृत्रिमलवणपर्युनितनिस्त्रेहर्कादिदूषितकाञ्जिकगूजनविल्वकरज्जलशुनमृणाल-
कोद्रवतैलपक्वमापमसूरघणकगोभूमदेवधान्यादीनि ॥

भोजनपर्यायः

स्वेष्टदेवतायै निवेदितं सव्यजनमन्नं मूलेन प्रोक्ष्य सप्तवारं प्रतिद्रव्यमभिमन्त्र्य
अश्नीयात् । उदकं द्वात्रिंशद्द्वारं मूलाभिमन्त्रितं पिबेत् ॥

जपादिसमय आवश्यकोपायौ शुचौ देशं तं निर्वर्त्य ज्ञात्वा शेषं समापयेत् ।
अशक्तौ तु मन्त्रमस्मान्यतरस्त्रानवच्छपरिवर्तने केवलं कुर्यादिति ॥

इत्थं कृतपुरश्चरणः सिद्धगुः देवताप्रसादसम्पन्नः स्वातन्त्र्येणोपास्तौ
श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण नैमिचित्कार्चनपरः सति कामे काम्यमनुतिष्ठन् पूर्णमनोरथः सुखी
विहरेदिति शिवम् ॥

इति श्रीभामुखानन्दनाथचरणारविन्दमिळिन्दावमानमानसैनोमानन्दनाथेन निर्मिते
अभिनवे कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे श्यामाक्रमनिरूपणं
नाम प्रौढोक्तसंक्षुब्धः समाप्तः ॥

तदन्तोऽह्लासः पञ्चमः—दण्डिनीकमः

उपोद्धातः

नत्वा श्रीभामुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
तनोयुमानन्दनाथः तदन्तोऽह्लासमद्भुतम् ॥
अत्र संविन्महाराष्ट्रीदण्डनाथाकमः स्मृतः ।
दुष्टनिग्रहशिष्टानुग्रहो यस्या वशंवदी ॥
प्रसाद्य सचिवेशानीं पञ्चमीकमगाचरेत् ।
वाग्लौमुपक्रमा यत्र सर्वाङ्गमनवो मताः ॥
दीक्षाविधिरिहापेक्ष्यः आरम्भोऽह्लास ईक्ष्यताम् ।
सन्ध्या तु तान्त्रिकी न स्यात् सूत्रकाररसूत्रणात् ॥
निशोधे किं तु कुर्वीत बालया प्रातराद्विकम् ।
तस्याः खल्विष्टमन्त्रात् प्रागुपदेष्टव्यता यतः ॥

काव्यकृत्यं आह्निकं च

साधकस्तावन्निशीथे प्रबुद्धः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण श्रीगुरुध्यानादिप्राणायामान्तं
विधिं विदध्यात् । तत्र च श्रीगुरुपादुकायां ^१आदौ त्रितारीस्थाने वाक् ग्लौ इति
बीजद्वयं योज्यम् । ततो हृदयपरमाकाशे स्फुरतः अखण्डानन्ददायिनः परसंवित्परिणतेः
अनाहतस्य नादस्य अनुसन्धानेन भस्मितनिखिलकम्बलो मूलं मनसा दशवारमावर्त्य
उत्थाय निर्धर्तितवक्ष्यको गृह एव वारुण-मानस-मास्मनश्चानेवमन्यतमं कुर्यात् ।
वारुणे मूलेन त्रिरुदकाञ्जलिदानं शिरसि, त्रिराचमनं, त्रिः प्रोक्षणं च विदध्यात् ।

^१इह ललितान्नत्वेन वाराह्या निशीथोपास्तावाह्निकं दिवा सपर्यां वागुष्ठेयैव । इत्यधिकः—
श्री, अ १.

मान्तभास्मनखाने स्थायुक्ते एव । अथ वाससी धौते परिधाय विशृतपुण्ड्रः मूलेन त्रिराचम्य द्विः परिसृज्य सकृदुपसृज्य चक्षुषी नासिके श्रोत्रे अंसे नाभिं हृदयं शिरश्चावमृशेत् ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

एवं त्रिराचम्य यागमन्दिरनासाद्य गोमयेनोपलिप्तद्वारस्थण्डिलं द्वारस्य दक्ष-
वामोर्ध्वभागेषु क्रमेण—

ऐं ग्लौं भद्रकाल्यै नमः, भैरवाय, लम्बोदराय नमः ॥

इति तिष्ठो द्वारदेवताः समर्थ्य अन्तःप्रविष्टो रज्जवल्लीपुष्पमालावितानकादि-
मिरलङ्कृत्य यागमन्दिरं, ऐं ग्लौं रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः इति
पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यासामग्रीं दक्षभागे निधाय, दीपानभितः
प्रज्वाल्य, गन्धमाल्यादिभिराभ्यातमलङ्कृत्य, तान्बूलसुरमिलवदनो जातीपत्रफल-
लवङ्गैलाकर्पूराख्यपञ्चतिकाभिमोदितवदनो वा प्रसन्नमनाः स्वास्तीर्णे उर्णामृदुनि शुचिनि
बालान्पबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलमन्त्रोक्षिते आसने ऐं ग्लौं आचारशक्ति-
कमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मासनाद्यन्तमेनासनेनोपविश्य,
ऐं ग्लौं शिवादिश्रीगुरुभ्यो नमः ऐं ग्लौं समस्तगुप्तप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रश्रीपादुकाभ्यो
नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः स्वयामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण गुरुपादुकया श्रीगुरुं
महागणपतिमन्त्रेण च गणपतिं प्रणम्य ऐं ग्लौं ऐं ह्रः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेणावृत्तेन
अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोः देहे ^१च क्रमेण न्यासव्यापके कृत्वा स्वस्य
देवतैक्यं भावयन्,

ऐं ग्लौं अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता भुवि संस्थिताः ।

ये भूता विघ्नकर्तारस्ते ^२गच्छन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्दामपार्णिभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयकूरदृष्टयवलो कनपूर्वकं
तालत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् । तालत्रयं नाम
दक्षमध्यमातर्जनीभ्यामधोमुखाभ्यां वामकरतले सशब्दमुपर्व्यपरि त्रिरभिघातः ॥

^१ च व्यापकं कृत्वा—श्री, अ.

^२ नश्यन्तु इति पाठः 'न'

प्राणायामः

अथ नमः इति अङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य अङ्कुशेन शिखां बद्ध्वा श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण भूतशुद्धिं आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय मूलेन प्राग्बत् विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

द्वितारीन्यासः

तेजोरूपदेवीमयं माधयन्मात्मानं स्थंदेहे न्यासजालात्मकं वज्रकवचमामुञ्चेत् । तत्रादौ अं ऐं ग्लौं अं नमः शिरसि । आं ऐं ग्लौं अं नमः मुखवृत्ते । इत्यादिरीत्या क्षान्तमातृकासम्पुटितमुक्तबीजद्वयं मातृकास्थानेषु न्यसेत् ॥ इति द्वितारीन्यासः ॥

करषडङ्गन्यासौ

ऐं ग्लौं अन्धे अन्धिनि नमः अङ्गुष्ठान्यासौ नमः ॥

२ रुन्धे रुन्धिनि नमः तर्जनीन्यासौ नमः ॥

२ जम्भे जम्भिनि नमो मध्यमाभ्यां नमः ॥

२ मोहे मोहिनि नमः अनामिकाभ्यां नमः ॥

२ स्तम्भे स्तम्भिनि नमः कनिष्ठिकाभ्यां नमः ॥

इति पञ्चमिः मन्त्रैः अङ्गुष्ठादिकनिष्ठान्तं न्यस्य,

ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि हृदयाय नमः ॥

२ वाराहि वाराहि शिरसे स्वाहा ॥

२ वराहमुखि वराहमुखि शिखायै वषट् ॥

२ अन्धे अन्धिनि नमः कवचाय हुम् ॥

२ रुन्धे रुन्धिनि नमः नेत्रत्रयाय वौषट् ॥

२ जम्भे जम्भिनि नमः अस्त्राय फट् ॥

इति मन्त्रैः हृदयादिषु न्यसेत् ॥ इति करषडङ्गन्यासौ ॥

नेह करन्यासे अङ्गमन्त्रः, तेन करतलन्यासो न भवति ॥

अर्घ्यशोधनम्

ततः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्यं आसादयेत् । अत्र चोभयोरर्घ्ययोः प्रवेशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरस्तादिमण्डलकरणम्, २ अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्तये औषट् इत्याधारस्थापनम्, २ ठं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय औषट् इति पात्रनिधानम्, २ मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नम इति शुद्धजलापूरणम्,

ऐं ग्लौं ब्रह्माण्डखण्डसम्भूतमशेषरससम्भृतम् ।

आपूरितं महापात्रं पीयूषरसमावह ॥

इति क्षीरपूरणे मन्त्रान्तरं चोक्तम्, पङ्कजं, चतुर्नवतिमन्त्राभिमन्त्रणाभावः, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणं च विशेषः । अथ विशेषार्घ्यविन्दुभिः सपर्यासामग्रीं पावयित्वा ॥

सप्तार्णमन्त्रपञ्चकन्यासः

अन्धे अन्धिनि नमः इत्यादीन् पञ्चमन्त्रान् उक्तबीजद्वयादिकान् शिरोवदनहृदयगुह्यपादेषु न्यस्य,

अष्टखण्डन्यासः

मूलस्य खण्डैरष्टभिः वक्ष्यमाणेषु स्थानेषु न्यसेत् । तथा—

ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्ताळि वार्ताळि वाराहि वाराहि वराहमुखि

१ अन्धे अन्धिनि नमः इत्याजानुकाटि ॥

२ रुन्धे रुन्धिनि नमः इत्याकाटिनाभि ॥

३ जम्भे जम्भिनि नमः इत्यानामिहृदयम् ॥

४ मोहे मोहिनि नमः इत्याहृदयकाण्ठम् ॥

५ स्तम्भे स्तम्भिनि नमः इत्याकण्ठभूमध्यम् ॥

६ सर्वदृष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां सर्ववाञ्छितचक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं

कुरु कुरु शीघ्रं वश्यं नमः इत्याभूमध्यललाटम् ॥

७ ऐं ग्लौं ठः ठः ठः ठः हुं अस्त्राय फट् इत्याललाटब्रह्मरन्ध्रं चेति ॥

मातृकास्थानेषु मूलपदव्यासः

ततो मूलमन्त्रस्य द्विचत्वारिंशत्पदानि ^१मातृकास्थानेषु न्यसेत् । यथा—

ऐं ग्लौं ऐं नमः शिरसि, ग्लौं मुखवृत्ते, ऐं नेत्रयोः, नमो कर्णयोः,
भगवति नासापुटयोः, वार्तालि कपोलयोः, वार्तालि ओष्ठयोः, वाराहि
दन्तपङ्क्तयोः वाराहि ^२ब्रह्मरन्ध्रे, वराहमुखि ^३मुखान्तः, वराहमुखि दक्षदोर्मूले,
अन्धे तन्मध्यसन्धौ, अन्धिनि तन्मणिबन्धे, नमो तदङ्गुलिमूले, रुन्धे
तदङ्गुल्यग्रे, रुन्धिनि वामदोर्मूले, नमो तन्मध्यसन्धौ, जम्भे तन्मणिबन्धे,
जम्भिनि तदङ्गुलिमूले, नमो तदङ्गुल्यग्रे, मोहे दक्षोरूमूले, मोहिनि तज्जानुनि,
नमो तत्पादसन्धौ, स्तम्भे तदङ्गुलिमूले, स्तम्भिनि तदङ्गुल्यग्रे, नमो
वामोरूमूले, सर्वदुष्टप्रदुष्टानां वामजानुनि, सर्वेषां तत्पादसन्धौ, सर्ववाक्चित्त-
चक्षुर्मुखगतिजिह्वास्तम्भनं तदङ्गुलिमूले, कुरु तदङ्गुल्यग्रे, कुरु पार्श्वयोः,
शीघ्रं पृष्ठे, वश्यं नाभौ, ऐं जठरे, ग्लौं हृदि, ठः दक्षकक्षे, ठः अपरगळे, ठः
वामकक्षे, ठः हृदादिहस्तयोः, हुं हृदादिपादयोः, अस्त्राय हृदादिपाद्वन्तम्,
ऐं ग्लौं कटु नमः—हृदादिमूर्धान्तम् ॥ इति ॥

तत्त्वाष्टकव्यासः

ततः ऐं ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि
वराहमुखि वराहमुखि इत्यादिरीत्या प्रागुक्तानां अष्टानां खण्डानां प्रत्येकमन्त्रे
क्रमेण ह्रां शर्वाय क्षितितत्त्वाधिपतये नमः, ह्रीं भवाय अम्बुतत्त्वाधिपतये
नमः, ह्रूं रुद्राय वह्नितत्त्वाधिपतये नमः, ह्रैं उग्राय वायुतत्त्वाधिपतये नमः,
ह्रौं ईशानाय भानुतत्त्वाधिपतये नमः, सौं महादेवाय सोमतत्त्वाधिपतये नमः,
ह्रं पशुपतये यजमानतत्त्वाधिपतये नमः, भौं भीमाय आकाशतत्त्वाधिपतये
नमः, इति उक्तेषु पादादिजान्विष्यादिषु अष्टसु स्थानेषु तत्त्वाष्टकं
न्यसेत् ॥

^१स्वर्गेषु न्यसेत्—ब२, ब३, अ.

^२जिह्वाग्रे—श्री.

^३कण्ठे—श्री.

यन्त्रप्राणप्रतिष्ठा

अथ व्यापकत्रयं मूलेन कृत्वा स्वपुरतः श्वेतपटपद्मदुकूलान्यतमे लिखिते लेखिते वा सुवर्णरजतताम्रचन्दनपीठादौ लिखिते उत्कीर्णे वा दृष्टिमनोहरे भूपुरत्रय-सहस्रपत्रशतपत्राष्टपत्रपडरपञ्चारयस्त्रविन्दुमये चक्रे कुसुमाञ्जलिं विकीर्य

ऐं ग्लौं वार्तालियन्त्रस्य प्राणाः इह प्राणाः, ऐं ग्लौं वार्तालियन्त्रस्य जीव इह स्थितः, ऐं ग्लौं वार्तालियन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि, ऐं ग्लौं वार्तालियन्त्रस्य वाङ्मनःप्राणाः इहायान्तु स्वाहा ॥

इति यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां विदध्यात् ॥

पीठपूजा

ऐं ग्लौं स्वर्णप्राकाराय नमः, सुराब्धये, वराहद्वीपाय, वराहपीठाय, आं आधारशक्तये, कूं कूर्माय, कं कन्दाय, अं अनन्तनाड्याय नमः ॥ इति पीठस्य मन्त्रे ॥

ऐं ग्लौं ऋं धर्माय नमः, ऋं ज्ञानाय, लूं वैराग्याय, लूं ऐश्वर्याय नमः ॥ इति तस्य आग्नेयादिदिक्षु ॥

ऐं ग्लौं ऋं अधर्माय नमः, ऋं अज्ञानाय, लूं अवैराग्याय, लूं अनैश्वर्याय नमः ॥ इति प्रागाद्यासु दिक्षु चाम्यर्च्य ॥

ऐं ग्लौं त्र्यरपञ्चारपडरद्व्याष्टशतपत्रसहस्रारपञ्चासनाय नमः इति चक्रमनुना चक्रमिष्टा ॥

ऐं ग्लौं वह्निमण्डलाय नमः, सूर्यमण्डलाय, सोममण्डलाय, सं सत्त्वाय, रं रजसे, तं तमसे, आं आत्मने, अं अन्तरात्मने, पं परमात्मने, ह्रीं ज्ञानात्मने नमः ॥ इति च तत्रैव परिवस्येत् ॥

स्वर्णप्राकाराय नमः इत्याद्याः ह्रीं ज्ञानात्मने नमः इत्यन्ताः एते सप्तविंशतिः पीठमनवो ज्ञेयाः ।

आसनपूजा

ततः २ ह्रीं प्रेतपञ्चासनाय सदाशिवाय नमः इति पुनैः विन्दौ देव्यासनमभिपूज्य,

मूर्तिकल्पनम्

तत्र २ ल् पा ई बराहमूर्तये ठः ठः ठः ठः हुं फट् ग्लौं ऐं इति
मूर्तिकल्पना विद्याया चक्रे देव्या मूर्तिं सङ्कल्प्य,

देवीध्यानम्

इति देवीं ध्यायेत् । यथा—

पाथोरुहपीठगतां पाथोधरमेचकां कुटिलदंष्ट्राम् ।
कपिलाक्षितयां घनकुचकुम्भां प्रणतवाञ्छितवदान्याम् ॥
दक्षोर्व्यतोरिखड्गौ मुसलमभीतिं तदन्यतस्तद्वत् ॥
शङ्खं खेटहलवरान् करैर्दधानां स्मरामि वार्तालीम् ॥

अरिः सुदर्शनम् ॥

देव्याः षोडशोपचारपूजा

अथ वक्ष्यमाणेन प्रकारेण देव्यै मनसा पञ्चोपचारानर्पयित्वा भक्तानुग्रहाच्चेजोरूपेण
परिणतां ब्रह्मरन्ध्रं प्राप्य बहन्नासापुटद्वारा निर्गतां कुसुमगभिते निजाज्जलौ सन्निहितां
तां मूर्तीं मूलविद्याया आवाह्य आवाहिता भवेत्यादिरीत्या तत्तन्मुद्राप्रदर्शनपूर्वकं
आवाहन-संस्थापन-सन्निधापन-सन्निरोधन-सम्मुखीकरण-अवगुण्ठनानि विधाय वन्दन-
धेनुयोनिमुद्राश्च प्रदर्शयेत् । मुद्राप्रकारस्तु श्रीप्रकरणे उक्तोऽनुसन्धेयः । ततः—ऐं
ग्लौं ऐं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि हृदयाय नमः इत्यादिकान् प्रागुक्तान्
षडंगमन्त्रान् २ अन्ये अग्निनि नमः इत्यादिकान् पञ्चांगमन्त्राश्च न्यासोक्तभङ्गया
देव्याः तत्तदङ्गे कुसुमेन विन्यस्य, ऐं ग्लौं बाराहौ पाथं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या
देव्यै पाचार्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्पधूपदीपनीराजनछत्रचामरयुगलदर्पणनैवेद्यपानी-
यताम्बूलाख्यानं षोडशोपचारान् कृत्वा, नैवेद्याङ्गत्वेन पूर्वोत्तरापोशनकरप्रक्षालन-
गण्डूयाचमनीयानि च प्रदद्यात् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरस्रमण्डलकरणम्, मूलेन
प्रोक्षणम्, वं इति धेनुमुद्रया चामृतीकरणम्, मूलेन सप्तवारमभिमन्त्रणम्,
प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं च विधेयम् ॥

देवीतर्पणम्

अथ मूलान्ते वार्ताळीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामीति वामकरतस्वमुद्रासन्दर्भ-
द्वितीयशकलगृहीतक्षीरबिन्दुसहपतितैः दक्षकरोपात्तबुभुक्षुमक्षैः देवी दशवारं सन्तर्प्य
पूर्वोक्तानां षडङ्गमन्त्राणां अन्ते—हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः, शिरःशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, शिखाशक्तिश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः, कवचशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
नेत्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, अस्त्रशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः, इति क्रमेण देव्यङ्गे अग्नीशासुरवायुकोणेषु मौळौ प्रागादिदिक्षु च षडङ्गानि
सम्पूज्य ॥

ओषधययजनम्

पृष्ठतः प्रागपर्वारेखात्रये दक्षिणसंस्थाक्रमेण गुर्वोषधयं यजेत् । यथा—

ऐं ग्लौं परप्रकाशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
परमेशानन्द, परशिवानन्द (परसिद्धानन्द इति पाठान्तरं), कामेश्वर्यम्बानन्द,
मोक्षानन्द, कामानन्द, अमृतानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥ इति दिव्यौघः ॥

ऐं ग्लौं ईशानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः तत्पुरुषानन्द,
अघोरानन्द, वामदेवानन्द, सद्योजातानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि
नमः ॥ इति सिद्धौघः ॥

ऐं ग्लौं पञ्चोत्तरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, परमानन्द,
सर्वज्ञानन्द, सर्वानन्द, सिद्धानन्द, गोविन्दानन्द, शङ्करानन्दनाथश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति मानवौघः ॥

आहूय एकौनविंशतिगुरवः ॥

आवरणार्चनम्

अङ्गादावरणान्तानां अर्चनप्रकारस्तु देव्यर्चनोक्त एव ॥

अथ ते देव्यग्रकोणमारभ्य प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ग्लौं जम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, मोहिनी,
स्तम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति प्रथमावरणम् ॥

पश्चारे प्राग्वत्—

ऐं ग्लौं अन्धिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, रुन्धिनी,
जम्भिनी, मोहिनी, स्तम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
इति द्वितीयावरणम् ॥

षट्कोणस्य कोणमूलेषु प्राग्वत्—

ऐं ग्लौं आ क्षा ई ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, ईं ला ई
माहेश्वरी, ऊ हा ई कौमारी, ऋ सा ई वैष्णवी, ऐ वा ई इन्द्राणी, औ वा
ई चासुण्डाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इति सम्पूज्य,

तस्यैव कोणाग्रेषु मध्ये च प्राग्वत्—

ऐं ग्लौं य म र यूं यां यीं यूं यैं यीं यः याकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां स्वधातुं गृह गृह अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा याकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ र म र यूं रां रीं रूं रैं रीं रः राकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां रक्तधातुं पिब पिब अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा राकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ ल म र यूं लां लीं लूं लैं लीं लः लाकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां मांसधातुं मक्षय मक्षय अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा लाकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ ङ म र यूं ङां ङीं ङूं ङैं ङीं ङः ङाकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां मेदोधातुं प्रस 'प्रस अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा ङाकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

- २ क म र यूं कां कीं कूं कैं कौं कः काकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां अस्थिधातुं भजय भजय अणिमाऽऽदि वशं कुरु
कुरु स्वाहा काकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- २ स म र यूं सां सीं सूं सैं सौं सः साकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां मज्जाधातुं गृह्ण गृह्ण अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा साकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
- २ ह म र यूं हां हीं हूं हैं हौं हः हाकिनि जम्भय जम्भय मम
सर्वशत्रूणां शुक्रधातुं पिब पिब अणिमाऽऽदि वशं कुरु कुरु
स्वाहा हाकिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

इति धातुनाथानिष्ठ,

षडरस्य दक्षवामपार्श्वयोः क्रमेण—

ऐं ग्लौं क्रोधिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

२ स्तम्भिनीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

तत्रैव—

२ स्तम्भनमुसलयुधाय नमः ॥

२ आकर्षणहलयुधाय नमः ॥

षडरात् बहिः देव्याः पुरतः—

ऐं ग्लौं क्षौं त्रौ चण्डोच्चण्डाय नमः ॥ इति तृतीयावरणम् ॥

अष्टदले प्राग्बत्—

ऐं ग्लौं वार्ताळीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, वाराही,
बराहमुखी, अन्विनी, शन्विनी, जम्भिनी, मोहिनी, स्तम्भिनीश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः ॥

तद्वहिः पुरतो देव्याः—

ऐं ग्लौं महामहिषाय देवीवाहनाय नमः ॥ इति चतुर्थावरणम् ॥

शतपत्रे देवीपुरतोऽष्टत्रिंशद्वसन्धिषु—

ऐं ग्लौं जम्भिन्यै नमः, इन्द्राय, अप्सरोम्यः, सिद्धेभ्यः, द्वादशादित्येभ्यः,
अग्नये, साध्येभ्यः, विधेभ्यो देवेभ्यः, विश्वकर्मेणे, यमाय, मातृभ्यः,
रुद्रपरिचारकेभ्यः, रुद्रेभ्यः, मोहिन्यै, निर्ऋतये, राक्षसेभ्यः, मित्रेभ्यः,
गन्धर्वेभ्यः, भूतगणेभ्यः, वरुणाय, वसुभ्यः, विद्याधरेभ्यः, किन्नरेभ्यः, वायवे,
स्तम्भिन्यै, चित्ररथाय, तुम्बुरवे, नारदाय, यक्षेभ्यः, सोमाय, कुबेराय, देवेभ्यः,
विष्णवे, ईशानाय, ब्रह्मणे, अधिभ्यां धन्वन्तरये, विनायकेभ्यो नमः ॥

तद्वहिः—

ऐं ग्लौं रौं क्षौं क्षेत्रपालाय नमः ॥

२ सिंहवराय देवीवाहनाय नमः ॥

तद्वहिः—

ऐं ग्लौं महाकृष्णाय मृगराजाय देवीवाहनाय नमः ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

सहस्रारे अष्टवा विभक्ते प्रतिपञ्चविंशत्युत्तरशतदलं प्राग्वत् क्रमेण—

ऐं ग्लौं ऐरावताय नमः, पुण्डरीकाय, वामनाय, कुमुदाय, अञ्जनाय,

पुष्पदन्ताय, सार्वभौमाय, सुप्रतीकाय नमः ॥

एते दिग्गजाः सुराध्वेर्बर्हिर्वा प्रागाद्यासु यष्टव्याः । बाह्यप्राकारस्थासु प्रागाद्यासु
दिक्षु अध ऊर्ध्वं च क्रमेण प्राग्वत्—

ऐं ग्लौं क्षौं हेतुकभैरवक्षेत्रपालाय नमः । हेतुकभैरवश्रीपादुकां पूजयामि
तर्पयामि नमः ॥

३ त्रिपुरान्तकभैरवक्षेत्रपालाय नमः । त्रिपुरान्तकभैरवश्री ०

३ अग्निभैरवक्षेत्रपालाय नमः । अग्निभैरवश्री ०

३ यमजिह्वभैरवक्षेत्रपालाय नमः । यमजिह्वभैरवश्री ०

३ एकपादभैरवक्षेत्रपालाय नमः । एकपादभैरवश्री ०

३ कालभैरवक्षेत्रपालाय नमः । कालभैरवश्री ०

३ करालभैरवक्षेत्रपालाय नमः । करालभैरवश्री ०

- ३ भीमरूपभैरवक्षेत्रपालाय नमः । भीमरूपभैरवध्री०
 ३ हाटकेशभैरवक्षेत्रपालाय नमः । हाटकेशभैरवध्री०
 ३ अचलभैरवक्षेत्रपालाय नमः । अचलभैरवध्रीपादुकां पूजयामि
 तर्पयामि नमः ॥ इति पञ्चावरणम् ॥

सर्वा अव्यावरणदेवताः देव्यभिमुखासीनाः, स्वयं च तत्तदभिमुखः पूजयामि
 इति भावयेत् ॥

देवीपुनःपूजाऽऽदि बलिदानान्तम्

इत्थं षष्ठावरणीमभ्यर्च्य पुनर्देवीं त्रिवारं सप्तर्च्यं पुनः षोडशभिः उपचारैः
 उपचर्य श्रीकमोक्तेन विधिना होमं तदन्ते बलिदानं च कुर्यात् ॥

होमाकरणपक्षे—देव्याः पुरतो वामभागे हस्तमात्रं सामान्योदकेनोपलप्य,
 त्रिकोणवृत्तचतुरस्त्रात्मकं मण्डलं परिकल्प्य, रुधिरान्नहरिद्रान्नगाहिवद्वितयसक्तुशर्करा-
 हेतुफलत्रयमाक्षिकमुद्रत्रयमापचूर्णदधिक्षीरचूर्तैः शुद्धौदनं संमर्द्य, कुङ्कुटाण्डप्रमाणान्
 दश पिण्डान् कपित्थफलमानं च एकं पिण्डं विधाय तत्र निधाय, तत्समीपे
 सादिमत्तद्वितीपतृतीयं चक्रं च निक्षिप्य, ऐं ग्लौं क्षौं हेतुकभैरवक्षेत्रपालाय नमः
 इत्यादिभिः पूर्वोक्तैः दशभिः मन्त्रैः हेतुकादिभ्योऽचलान्तेभ्यो दशभ्यः क्रमेण
 दश पिण्डान् दशदिक्षु दत्त्वा, मध्ये स्थूलमेकं पिण्डं चक्रं च ऐं ग्लौं क्षौं क्रौं
 *चण्डोच्चण्डाय नमः इति मन्त्रेण तस्मै दद्यात् ॥

फलत्रयम्—त्रिकला । मुद्रत्रयं—हरितं *कृष्णं पीतम् ॥

अथ पाणिं प्रक्षाल्य देव्यै पुष्पाञ्जलित्रयं दत्त्वा प्रदक्षिणनमस्कारोत्तरं जपेत् ॥

बाराहीमन्त्रजपः

यथा—

अस्य श्रीबाराहीमहामन्त्रस्य ब्रह्मणे ऋषये नमः इति शिरसि, गायत्र्यै
 छन्दसे नमः इति मुखे, बाराह्यै देवतायै नम इति हृदये, ऐं ग्लौं बीजाय

* चं चण्डो—अ१, धी.

* कृष्णं पीतं वा—च२, च३. कृष्णं सूक्ष्मं पीतं वा—अ. कृष्णं सूक्ष्मं च—अ१.
 कृष्णं कृष्णं सूक्ष्मं च—म.

नमः इति गुह्ये, फट् शक्तये नमः इति पादयोः, ठः ठः ठः ठः कीलकाय
नमः इति नामौ, मम सर्वभीष्टसिद्धयर्थे विनियोगाय नमः इति करसम्पुटे
च न्यस्य, मूलेन त्रिः व्यापकं कृत्वा, अन्ये अधिनि नमः इत्यादिभिः
पञ्चभिः मन्त्रैः पूर्वोक्तैः अङ्गुष्ठादिकानि ग्रन्थान्, २ ऐं नमो भगवति वार्ताळि
वार्ताळि हृदयाय नमः इत्यादिभिश्च हृदयादिषु न्यासं विधाय, उक्तप्रकारेण
ध्यात्वा, मनसा २ श्रीवाराहौ लं पृथिव्यात्मकं गन्वं कल्पयामि नमः, २
श्रीवाराहौ हं आकाशात्मकं पुष्पं कल्पयामि नमः, २ श्रीवाराहौ यं वाय्वात्मकं
धूपं कल्पयामि नमः, २ श्रीवाराहौ रं अग्न्यात्मकं दीपं कल्पयामि नमः,
२ श्रीवाराहौ वं अमृतात्मकं नैवेद्यं कल्पयामि नमः, नैवेद्याङ्गत्वेन च २
श्रीवाराहौ सं सर्वात्मकं ताम्बूलं कल्पयामि नमः, इति पञ्चोपचारानाचार्य,
विघ्नदेव्यङ्गोपाङ्गप्रत्यङ्गसहितं मूलमन्त्रमष्टोत्तरशतवारान् यथाशक्ति वा
श्रीक्रमोक्तेन विधिना जपेत् ॥

स्तं स्तम्भिन्यै नमः इति वाराह्या विघ्नदेवीमन्त्रः । एतं जपारम्भे
त्रिवारं जपेत् । मूलमन्त्रश्च न्यासोक्ताष्टखण्डसमष्टिरूपः । लं वाराही लं
लन्मत्तभैरवीपादुकान्यां नमः इति वाराह्यङ्गं लघुवाराही । ॐ ह्रीं नमो वाराहि
घोरे स्वप्नं ठः ठः स्वाहा इति तदुपाङ्गं स्वप्नवाराही । ऐं नमो भगवति
महामाये पञ्चजनमनश्चक्षुस्तिरस्करणं कुरु कुरु हूं फट् स्वाहा इति तत्प्रात्यङ्गं
तिरस्करिणी । एतान् त्रीन् मन्त्रान् मूलजपान्ते तद्दर्शांशं जपेत् । पुनः
न्यासध्यानादि कृत्वा जपं निवेद्य स्तुवीत ॥

वाराहीस्तोत्रम्

यथा—

कुवलयनिभा कौशेयार्धोरुका मुकुटोज्ज्वला

हलमुसलिनी सङ्गतेभ्यो वराभयदायिनी ।

कपिलनयना मध्ये क्षामा फटोरघनस्तनी।

जयति जगतां मातः सा ते वराहमुखी तनुः ॥ १ ॥

तरति विपदो घोरा दूरात्परिह्रियते भय-
 स्खलितमतिभिर्मृतप्रेतैः स्वयं त्रियते श्रिया ।
 क्षपयति रिपूनीष्टे वाचां रणे लभते जयं
 वशयति जगत्सर्वं वाराहि यस्त्वयि भक्तिमान् ॥ २ ॥
 स्तिमितगतयस्सीदद्वाचः परित्युतहेतयः
 क्षुण्णितहृदयास्तथो नश्यद्दृशो गाळितौजसः ।
 मयपरवशा भग्नोत्साहाः पराहतपौरुषाः
 भगवति पुरस्वद्रक्तानां भवन्ति विरोधिनाः ॥ ३ ॥
 किसलयमृदुहस्तः क्रिष्येत कन्दुकलीलया
 भगवति महाभारः क्रीडासरोरुहमेव ते ।
 तदपि मुसलं धत्ते ^१हस्ते हलं समयद्रुहां
 हरसि च तदाघतैः प्राणानहो तव साहसम् ॥ ४ ॥
 जननि नियतस्थाने त्वद्वामदक्षिणपार्श्वयोः
 मृदुभुजलतामन्दाक्षेपप्रणार्तितचामरे ।
 सततमुदिते गुह्याचारद्रुहां रुविरासवै-
 रुपशमयतां शत्रून् सर्वानुमे मम देवते ॥ ५ ॥
 हरतु दुरितं क्षेत्राधीशः स्वशासनविहितां
 रुविरमदिरामन्तः प्राणोपहारवलिप्रियः ।
 अविरतचटकुर्वदंष्ट्रस्थिकोटिरटन्मुखो
 भगवति स ते चण्डोच्चण्डः सदा पुरतः स्थितः ॥ ६ ॥
 क्षुण्णितमकरैर्बाष्पीहस्तोपरुद्धपरस्परै-
 श्चतुरदविभिः क्रान्ता कल्पान्तदुर्ललितोदकैः ॥
 जननि कथमुत्तिष्ठेत् पाताळसर्पबिलादिला
 तव तु कुटिले दंष्ट्राकोटी न च्छेदवळम्बनम् ॥ ७ ॥
 तमसि बहुले शून्याटव्यां पिशाचनिशाचर-
 प्रमथकलहे चोरव्याघोरगद्विपसङ्कटे ।

^१ वस्त्रे—भ, व२, व३.

क्षुभितमनसः क्षुद्रस्यैकाकिनोऽपि कुतो भयं
 सकृदपि मुखे मातस्त्वन्नाम सन्निहितं यदि ॥ ८ ॥
 विदितविभवं हृद्यैः पदैर्वेराहमुखीस्तवं
 सकलफलदं पूर्णं मन्त्राक्षरैरिममेव यः ।
 पठति स पटुः प्राप्नोत्यायुधिरं कवितां प्रियां
 सुतमुखचनारोम्यं कीर्तितं श्रियं जयमुर्वराम् ॥ ९ ॥ इत्यनुग्रहाष्टकम् ॥
 देवि क्रोडमुखि त्वदङ्घ्रिकमलद्वन्द्वानुपक्तात्मने
 महां दुह्यति यो महेशि मनसा कायेन वाचा नरः ।
 तस्याद्य त्वदयोऽग्रनिष्ठुरहलाघातप्रभूतव्यथा-
 पर्यस्यन्मनसो भवन्तु वपुषः प्राणाः प्रयाणान्मुखाः ॥ १ ॥
 देवि त्वत्पदपद्मभक्तिविभवप्रक्षीणदुष्कर्मणि
 प्रादुर्भूतनृशंसभावमलिनां वृत्तिं विधत्ते मयि ।
 यो देही भुवने तदीयद्वयानिर्गलैर्वैलोहितैः
 सद्यः पूरयसे कराब्जचषकं वाञ्छाफलैर्ममि ॥ २ ॥
 चण्डोच्चण्डमखण्डदुष्टहृदयप्रोक्षिसरक्तच्छदा-
 हालापानमदाहृहासजनितादोषप्रतापोत्कटम् ।
 मातर्मत्परिपन्थिनामपहृतैः प्राणैस्त्वदङ्घ्रिद्वय-
 व्योनोऽशमरवैभोदयकशात् सन्तर्पयामि क्षणात् ॥ ३ ॥
 वाराहि व्यथमानमानसगळत्संज्ञं त्वदाशयलात्
 सीदद्द्वैर्यमपाकृताब्जयशसितं प्राप्ताखिलार्थाहतिम् ।
 क्रन्दद्वन्धुजनं कळङ्कितकुलं कण्ठे त्रणोद्यत्कुमि
 पश्यामि प्रतिपक्षमाशु सततं श्रान्तं लुठन्तं पुनः ॥ ४ ॥
 वाराहि त्वमशेषजन्तुषु पुनः प्राणामिका स्पन्दसे
 शक्तिव्याप्तचराचरामिह खलु त्वामेतदन्वर्थये ।
 त्वत्पादाम्बुजसङ्गिनो मम सकृत् पापं विषीर्यन्ति ये
 तेषां मा कुरु शङ्करप्रियतमे देहान्तरावस्थितिम् ॥ ५ ॥

^१ तस्याद्य—श्री, अ. १. ^२ स्फुरद्वक्षसम्—व२, व३, अ, न. ^३ शमरवैभ—व१, व२, अ

विश्वार्वाभरवह्नुमे विजयसे या त्वं नित्यत्पात्मिके
 भूतानां पुरुषायुषावधिकरी पाकप्रदा कर्मणाम् ।
 तां याचे भवती किमप्यवितथं योऽस्मद्विरोधी जन-
 स्तस्यायुर्मम वाञ्छितावाधि भवेन्मातस्तथैवाज्ञया ॥ ६ ॥
 मातस्तस्यगुपासितुं जडमतिस्त्वा नाद्य शक्नोम्यहं
 यद्यप्यशितदेशिकाङ्घ्रिकमलानुक्रोशपात्रस्य मे ।
 जन्तुः कथनं चिन्तयत्यकुशलं यस्तस्य तद्वैशसं
 भूयादेभि विरोधिनो मम ^१च ते श्रेयःपदासङ्गिनः ॥ ७ ॥
 श्यामां तामरसारुणप्रिणयनां सोमार्धचूडां जग-
 त्त्वाणव्यग्रहलामुदग्रमुखसुखामत्रस्तमुद्रावतीम् ।
 ये त्वां रक्तकपालिनीं शिवचरारोहे बराहाननां
 भावे सन्दधते कथं क्षणमपि प्राणान्ति तेषां द्विपः ॥ ८ ॥

इति निप्रहाष्टकम् ॥

चुन्दाराधनं, गुरुसंतोषणं, शक्तिवटुकपूजा च

अथ योगिनीवीरगुम्फसमुद्रायात्मकं वृन्दं गन्धादिभिः आराप्य, यथाविभवं
 श्रीगुरुं सन्तोष्य, समप्रयौवना लक्षणवतीः मदनविवशाः तिस्रः शक्तीर्वटुकं चाङ्गुयान्यङ्ग
 स्नपयित्वा, मध्ये वार्ताळीबुद्धवैकां क्रोधिनीस्तम्भिनीबुद्धया च द्वे पार्श्वयोरुपवेश्य,
 चण्डोच्चण्डधिया वटुकं चाग्रे समुपवेश्य द्वितारीनमःसम्पुटितैः तत्तन्नाममन्त्रैः
 गन्धादिभिः क्षीरादिमिश्र सर्वैः द्रव्यैः सन्तोष्य, मम श्रीवार्ताळीमन्त्रसिद्धिः
 भूयादिति शक्तीः प्रार्थयेत् । ताश्च प्रसीदन्त्वधिदेवता इति प्रतिव्रज्युः ॥

हविःप्रतिपत्तिः

अथ श्रीक्रमोक्तक्रमेण हविःप्रतिपत्तिकर्मादिविशेषार्थविसर्जनान्तं शेषं
 निर्वर्तयेत् । हविःप्रतिपत्तौ मूलेन तत्त्वत्रयशोधनमेवेति विशेषः ॥

^१ सङ्ख्यन्तवत्पदा—भ, व२, व३, अ.

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यक्रममाचरन् इयमाक्रमोक्तेन पुरश्चरणप्रकारेण प्रत्यहं सहस्रसङ्ख्यायां लक्षसङ्ख्याकं प्रकृते कलियुगाब्दावतुर्गणितं जपं पुरश्चरणं कृत्वा तदशांशं नारिकेलोदकैः सन्तर्प्य, तदशांशं तापिञ्चकुमुदैः तिलैः चुलुकमितैः शतसङ्ख्याकैर्वा हरिद्राखण्डैर्वा तन्त्रान्तरोक्तैः त्रिमन्त्रैः हेतुमिश्रैश्च जुहुयात् । इह पञ्चोपचारात् प्राक् महान्याहत्यादिषु च आयेनैव होमः । इतरेषु तापिञ्चादिना । एवं सिद्धमन्त्रः स्वतन्त्रोपास्तौ श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण ^१ नैमित्तिकार्चनरतः सत्यां कामनायां पूर्वोक्तेनैव क्रमेण तत्तत्काम्यानुगुणं होमं कृत्वा सफलमनोरथ आज्ञासिद्धः सुखी विहरेत् । इति शिवम् ॥

इति श्रीभास्करानन्दनाथचरणारविन्दशिष्टिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
विरचिते कल्पतृप्तानुसारिणि नित्योत्सवे अभिनवे
निबन्धे तदन्तोद्भासः पञ्चमः सम्पूर्णः ॥

^१ नित्यते—ब२, ब३, अ.

उन्मनोह्लासः षष्ठः—परापद्धतिः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभासुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
गुणात्युमानन्दनाथ उन्मनोह्लासवैभवम् ॥
आराधनपदं यत्र परा श्रीहृदयामिका ।
पदे पदे सुखानि स्युः प्रमुचित्तविदो न किम् ॥
दीक्षाविधिरिहापेक्ष्य आरम्भोह्लास ईक्ष्यताम् ।
न तु सन्ध्योपास्तिरुक्ता सूत्रकारैरसूत्रणात् ॥
पञ्चमीमभिराध्याय पराक्रमपरो भवेत् ।
एतस्मिन् मनवः सर्वे शक्तिबीजादिमाः स्मृताः ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

श्रीमान् साधकः कल्ये प्रबुद्धः शयन एव स्थितः श्रोत्राचमनभस्मधारणे विधाय,
श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण श्रीगुरोर्ध्यानं वक्ष्यमाणया मूलपूर्विकया सानान्यपादुकया
उक्तसुमुखादिमुद्राप्रदर्शनपूर्वकं वन्दनं च विधाय, वक्ष्यमाणया रीत्या प्राणानायम्य
ब्रह्मरन्ध्रसम्बन्धिनि सहस्रदलकमले सुखासीनाया वक्ष्यमाणव्यानोक्तमूर्त्याः शक्ति-
बीजाभिजायाः पराऽम्बायाः चरणयुगळविगळ्यमृतरसविसरपरिप्लुतं ध्यात्वा आत्मानं,
मूलं मनसा दशवारमावर्त्य, वह्नाडीपार्श्वपदमुत्थाय, निर्धर्तितावश्यकः उक्तया भङ्ग्या
विहितदन्तधावनादिस्नानञ्च शुचिवासो वसानः विधृतपुण्ड्रः सर्वेण मूलेन
त्रिराचम्य द्विः परिभृज्य सकृदुपसृज्य चक्षुषी नासिके श्रोत्रे अंसे नाभिं हृदयं
शिरश्चापमृशेत् ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

एवं त्रिराचम्य, यागमन्दिरमासाद्य, द्वारस्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य, यागगृहं च रज्ज्वर्द्धीपुष्पमालिकावितानादिभिश्चालङ्कृत्य द्वारस्य दक्षवामशास्त्रयोः ऊर्ध्वभागे च क्रमेण—

सौः भद्रकाल्यै नमः, भैरवाय, लम्बोदराय नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवताः सम्पूज्य, अन्तः प्रविष्टः सौः रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यास्तामघ्नीं स्वदक्षिणभागे निधाय, प्रज्वालितदीपो गन्धमाल्यादिभिरलङ्कृतात्मा जातीपत्रफलैलालवङ्गकर्पूराख्यपञ्चतित्ते-
नामोदितवदनः प्रसन्नमनाः स्वास्तीर्णे ऊर्णामृदुनि शुचिनि मूलेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते सकृद्विश्रिते चासने सौः आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पद्मस्थस्तिकापन्यतमेन आसनेनोपविश्य, सौः समस्तगुणप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवता-
श्रीपादुकान्यो नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः सौः ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं ग्लौं ह्रस्वे ह्र स क्ष म ल व र यूं स ह क्ष म ल व र श्रीं ह्रसीं स्हाः अमुकाम्बा-
सहितानुकानन्दनाथश्रीगुरुश्रीपादुकां पूजयामीति मन्त्रेण मस्तके निजदेशिकमभिवन्द्य गं गणपतये नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः

अपसर्पन्तु ते भूता ये भूता मुवि संस्थिताः ।

ये भूता विघ्नकर्तारस्ते गच्छन्तु शिवाज्ञया ॥

इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य युगपद्दामपार्थिभूतलत्रिराघातकरास्त्रोटत्रितयकूरदृष्टयव-
लोकनपूर्वकं ताळत्रयेण भौमान्तरिक्षदिव्यान् भेदावभासकान् विघ्नानुत्सारयेत् ।
ताळत्रयलक्षणं तु पूर्वोक्तमेव ग्राह्यम् ॥

प्राणायामः

अथ श्रीक्रमोक्तेन विधिना भूतशुद्धिमात्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय सौः-
वर्णपूर्वकं मातृकावर्णैः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण बहिर्मातृकान्यासं कृत्वा षोडशवारमावृत्तेन मूलेन पूरकं चतुःषष्टिवारमावृत्तेन कुम्भकं द्वात्रिंशद्वारमावृत्तेन रेचकं इति विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

^१ वामस्कंधे इति 'न'

अङ्गन्यासः

तेजोरूपदेवीमयं भावयन्नात्मानं मुहुरावृत्तेन सौः नमः इति नमोज्ज्वलेन मूलेन शिरोमुखद्वन्द्वमूलाधारेषु न्यासं विधाय, सर्वाङ्गे च व्यापकं कृत्वा, सौः स् हृदयाय नमः, सौः औ शिरसे स्वाहा, सौः : शिखायै वषट्, सौः स् कवचाय हुम्, सौः औ नेत्रत्रयाय बौषट्, सौः : अस्त्राय फट्, इति मूलमन्त्रावयवैर्द्विरावृत्तैः वर्णषडङ्गं, सर्वेण मूलेन षड्वारमावृत्तेन मन्त्रषडङ्गं च कुर्यात् । इह मूलमन्त्रस्य तृतीयोऽवयवः केवलो विसर्गो न त्वकारविशिष्ट इति च ज्ञेयम् ॥

चिदम्नौ सर्वतत्त्वविद्यापनम्

अथ काकचञ्चुपुटाकृतिना मुखेन बाह्यामनिलमन्तराकृष्य संस्तभ्य, मूलं सप्तविंशतिवारमाकर्ष्य, वक्ष्यमाणद्वित्यादिशिवान्तर्गतत्रिशतत्त्वात्मकं वेद्यं नामौ मुद्रितं विभाव्य, पुनः प्रोक्तवारं मूलं जप्त्वा, नम इति शिखाबन्धोत्तरं पुनः पूर्ववत् अनिलमापूर्य, तेन सर्वकारणचिद्रूपमस्मिदीय, तत्र प्राङ्मुद्रितस्य वेद्यस्य विलयनं भावयित्वा ॥

अर्घ्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरप्यर्घ्वयोः प्रवेशरीत्या अन्तरन्तश्चतुरस्तादिविन्द्वन्तमण्डलकरणम्, अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्त्यै बौषडित्याधारस्थापनम्, उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय बौषडिति पात्रनिधानम्, मं शिवतत्त्वाय सोममण्डलाय नम इति शुद्धसलिलापूरणम् ।

ब्रह्माण्डखण्डसम्भूतमशेषरससंभृतम् ।

आपूरितं महापात्रं पीयूषरत्नमावह ॥

इति क्षीरपूरणम्, हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामीत्याद्यस्त्रान्तं प्रागुक्तषडङ्गद्वयम्, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणम्, चतुर्नवतिमन्त्राभिमन्त्रणाभावश्च विशेषः । ततो विशेषार्घ्यविन्दुभिः सम्प्रोक्ष्य बरिबस्यावस्तूनि ॥

तत्त्वकदम्बस्य हस्तपञ्चास्थापनम्

पूर्वं नाभौ मुद्रयित्वा तत्तायोद्रवमिव चिद्रौ विलापितं षट्त्रिंशत्तत्त्वकदम्बरूपं
वेद्यं ह्यसरोजमानीयं स्थापयेत् ॥

पराचक्रनिर्माणम्

अथ सकुसुमश्लेषैः मूलपूर्वकैः वक्ष्यमाणैः मन्त्रैः पराम्बायाश्चक्ररूपं आसनं
निर्मिमीत । यथा—

सौः पृथ्वीयोगपीठाय नमः, अप्, तेजः, वायु, आकाश, गन्ध, रस,
रूप, स्पर्श, शब्द, उपस्थ, पायु, पाद, पाणि, वाक्, घ्राण, जिह्वा, चक्षुः,
त्वक्, श्रोत्र, अहङ्कार, बुद्धि, मनः, प्रकृति, पुरुष, नियति, काल, विद्या,
कला, राग, माया, शुद्धविद्या, ईश्वर, सदाशिव, शक्ति, शिवयोगपीठाय,
नमः ॥

इत्येवं पराचक्रं निर्माप ॥

चक्रे देव्याः पूजा

ब्रह्मरन्ध्रे—

अकलङ्कशशङ्काभा इयक्षा चन्द्रकलावती ।

मुद्रापुस्तलसद्वाहा पातु मां परमा कला ॥

इति ध्यातां सादाख्यचन्द्रकलारूपां श्रीपराम्बां मूलेन हृदयगते पराचक्रे आवाह्य,
मूलान्ते श्रीपराम्बाऽऽवाहिता भव इत्यादिरीत्या तत्तन्मुद्राविधानपूर्वकं आवाहनाद्य-
बगुण्ठनान्तं कृत्वा, बन्दनधेनुयोनिमुद्राः प्रदर्श्य, मूलेन पुनः पुनरावृत्तेन श्रीपरादेव्यै
पादं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या पाशार्थ्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्पधूपदीप-
नीराजनलत्रचामत्युगदर्पणनैवेद्यपानीयताम्बूलाख्यान् षोडशोपचारान् विधाय, नैवेद्याङ्ग-
त्वेन पूर्वोत्तरापोशने हस्तप्रक्षालनगण्डूपाचमनीयानि च दद्यात् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्त-
चतुरस्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्रोक्षणम्, वं इति धेनुमुद्रया अमृतीकरणम्,
मूलेन सप्तवाराभिमन्त्रणम्, प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं चानुष्ठेयम् । ततो वामकरतत्त्वमुद्रा-
सन्दर्ष्टद्वितीयशकलगृहीतक्षीरबिन्दुसहपतितैः दक्षकरोपात्तैः कुसुमैः, सौः स्

प्रकाशरूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सौः औ बिमर्श-
रूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, सौः : प्रकाशविमर्शरूपिणी-
पराभट्टारिकाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, इति त्रिभिः मन्त्रैः क्रमेण
देव्या मूलाधारहनुमुखेष्वम्पर्च्य, सौः महाप्रकाशविमर्शरूपिणीपराभट्टारिकाश्रीपादुकां
पूजयामि तर्पयामि नमः इति मन्त्रेण देवीं दशवारं सन्तर्प्य ॥

देव्यां अखिलतत्त्वहोमभावनम्

तामेव कालाग्निकोटिदीप्तां ध्यात्वा, तस्यां सौः पृथ्वीं जुहोमि स्वाहा, सौः
अपो जुहोमि स्वाहा, इत्यादिरीत्या प्राग्विलाप्य हृदये स्थापितं षट्त्रिंशत्तत्त्वकदम्बकं
पृथक् पृथक् मनसा जुहुयात् ॥

इह क्रमेणैव होमः ॥

गुर्धोघत्रययजनम्

ततो मूलपूर्विकयोक्तया श्रीगुरुपादुकया मस्तकस्थं श्रीगुरुं त्रिः सम्पूज्य
पुनश्चिदग्निमुदीप्तं विभाव्य देव्याः पश्चात् प्रागपवर्गे रेखाश्रये दक्षिणसंस्थाक्रमेण
गुर्धोघत्रयं यजेत् । यथा—

सौः पराभट्टारिकादेव्यम्बाश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
अचोरानन्दनाथश्री^१, श्रीकण्ठानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥
इति दिव्यौघः ॥

सौः शक्तिचरानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, क्रोधानन्द-
नाथश्री^१, त्र्यम्बकानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
सिद्धौघः ॥

सौः आनन्दानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः, प्रतिभा-
देव्यम्बानन्द, ^१वीरानन्द, संविदानन्द मधुरादेव्यम्बानन्द, ज्ञानानन्द,
श्रीरामानन्द, योगानन्दनाथश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
मानवौघः ।

^१ परा—अ.

बलिदानम्

ततः त्रिकोणवृत्तचतुरस्रमण्डलं कृत्वा ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति पुष्पेणाम्यर्च्य, अर्धान्नं सखिलपूर्णं सक्षीरोपादिममय्यमं च पात्रं निधाय, ॐ ह्रीं सर्वविघ्नहृद्भयः सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहेति त्रिः पठित्वा बलिं दत्त्वा, तत्त्वमुद्रास्पृष्टं क्षीरं बल्युपरि निक्षिप्य, वामपार्श्विघातकरास्फोटौ कुर्वाणः समुद्रक्षितवक्तो नाराचमुद्रया बलिं भूतैः ग्राहयित्वा, पाणी प्रक्षाल्य, मानसिफीः प्रदक्षिणनतीः विधाय, देव्यै पुष्पाञ्जलिं दद्यात् ॥

परामनुजपः

अथ अस्य श्रीपरामहारिकामहामन्त्रस्य मैरवाय ऋपये नमः इति शिरसि, गायत्र्यै छन्दसे नमः इति मुखे, पराऽम्बायै देवतायै नमः इति हृदये, सं बीजाय नमः इति गुह्ये, 'औः' शक्तये नमः इति पादयोः ^१ (कीलकायै नमः इति नाभौ), मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगाय नमः इति करसम्पुटे च न्यस्य, मूलेन त्रिवर्णापकं कृत्वा, सां अङ्गुष्ठान्यां (हृदयाय) नमः, सी तर्जनीभ्यां नमः (शिरसे स्वाहा), सूं मध्यमान्यां नमः (शिखायै वषट्), सैं अनामिकाभ्यां नमः (कवचाय हुं), सौं कनिष्ठिकाभ्यां नमः (नेत्रत्रयाय बौषट्), सः करतलकरपृष्ठान्यां नमः (अस्त्राय फट्) इति मन्त्रैः कराङ्गन्यासौ कृत्वा,

अकट्क्षेत्रेति ध्यात्वा,

सौः परादेव्यै लं पृथिव्यात्मकं गन्धं समर्पयामि, सौः परादेव्यै हं आकाशात्मकं पुष्पाणि पूजयामि, सौः परादेव्यै यं वाय्वात्मकं धूपमाग्रापयामि, सौः परादेव्यै रं अग्न्यात्मकं दीपं दर्शयामि, सौः परादेव्यै वं अमृतात्मकं नैवेद्यं निवेदयामि, सौः परादेव्यै सं सर्वात्मकं ताम्बूलादिसर्वोपचारान् समर्पयामि इति षडुपचारैः मनसा अभ्यर्च्य,

मूलं सहस्रं त्रिशतं शतं वा श्रीक्रमोक्तेन विधिना जप्त्वा स्तुवीत ॥

^१ सौः—अ, अ१.

१ औं इति 'न'

२ कील० इति 'न'

^२ अयं कुण्डलितो भागः (श्री) कोश एव.

परास्तुति

यथा—

वाऽघोरादिभिरेतैः पारम्पर्यक्रमगतैर्नाथैः ।
 प्रथते तां विधमयीं विधातीतां स्वसंविदं नौमि ॥ १ ॥
 आनन्दचरणकमलामकलङ्कशशङ्कमण्डलच्छायाम् ।
 तन्मण्डलाधिरूढां तत्कलया कलितचित्कलां नौमि ॥ २ ॥
 इच्छादिशक्तिशूलांबुजमूलां मूलकुण्डलीरूपाम् ।
 नित्यामप्यणुरूपामणोश्च महतो महीयसीं नौमि ॥ ३ ॥
 मौक्तिकमणिगणरुचिरां शशाङ्कनिर्मोकनिर्मलं क्षौमम् ।
 निवसानां परमेशीं नमामि सौवर्णसम्पुटान्तःस्थान् ॥ ४ ॥
 भक्तजनभेदभजनचिन्तुद्राकलितदक्षपाणितलाम् ।
 पूर्णाहन्ताकारणपुस्तकवर्येण रुचिरवामकराम् ॥ ५ ॥
 सृष्टिस्थितिलयकृद्भिर्नयनाम्भोजैश्शशीनदहनाख्यैः ।
 मौक्तिकताटङ्काभ्यां मण्डितमुखमण्डलां परां नौमि ॥ ६ ॥
 पङ्गतिपद्मिर्वदरीन् धिक्कृत्याशु स्वभक्तवर्गस्य ।
 कञ्चुकपञ्चकनोदनसञ्चितसंविद्रकाशिनीं नौमि ॥ ७ ॥
 अध्वातीतं बुद्धा बुधाः प्रबुद्धाः परं पदं यस्याः ।
 कैवल्यं यान्ति हठात् कटाक्षपातेन तां परां नौमि ॥ ८ ॥
 यः पठतीदं स्तोत्रं पात्रं स भवेद्य पञ्चवर्गस्य ।
 गुरुचरणकमलभाजा सहजानन्देन योगिनाऽभिहितम् ॥ ९ ॥

इति परास्तुतिः सम्पूर्णा ॥

हविःरोपस्थीकरणम्

अथ—

सौः आत्मतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥
 सौः विद्यातत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥
 सौः शिवतत्त्वं शोधयामि नमः स्वाहा ॥

इति मन्त्रैः तत्त्वत्रयशोधनपूर्वकं हृदिःशेषं स्वीकृत्य, मूलेन देवीं विसृज्य, तेनैव ब्रह्मरन्ध्रं नीत्वा विशेषार्घ्यपात्रमामस्तकमुद्धृत्य, “आर्द्रं ज्वलति” इति मन्त्रेण तदर्व्यमात्मनः कुण्डलिन्यग्नौ हुत्वा कामकलाऽऽत्मकं देवीरूपं भावयन्नात्मानं कृतकृत्यो भवेत् ॥

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यक्रमं निर्वर्तयन् इयामाक्रमोक्तक्रमेण लक्षजपं पुरश्चरणं कलौ तच्चतुर्गुणितं प्रत्यहमयुतसङ्ख्यया ग्रहणादिजपप्रत्याभवायां कृत्वा, होमतर्पण-ब्राह्मणभोजनानि क्रमेण दशांशतः कुर्यात् । होमद्रव्यस्य तन्त्रान्तरेष्वदर्शनात्, आज्यमेव । ततः सिद्धमनुः काम्यलिप्सुर्वदि इयामाक्रमोक्तैरेव द्रव्यैः हुत्वा पूर्णमनोरथः सुखी विहरेत् । एतदेकविश्रान्तिमभिलषतोऽपि अयमेवोपास्तिक्रमः इति शिष्यम् ॥

इति भास्करानन्दनाथचरणारविन्दमिश्रिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
निर्मिते अभिनवे कल्पसुत्रानुसारिणि नित्योत्सवविधौ
पराक्रमनिरूपणो नाम उन्मनोह्लासः षष्ठः सम्पूर्णः ॥

अनवस्थोल्लासः सप्तमः—साधारणक्रमः

उपोद्घातः

नत्वा श्रीभामुरानन्दनाथपादाम्बुजद्वयम् ।
नन्दत्युमानन्दनाथोऽनवस्थोल्लासकल्पनात् ॥
साधारणो यत्र सर्वोपास्यानां क्रम ईरितः ।
आरम्भोल्लासगीता स्यादिह दीक्षा पृथक् पृथक् ॥
सत्रितार्या बाल्या च सर्वेऽङ्गमनवो मताः ।
मन्त्रेऽनुक्तपङ्क्ते तु मायाषड्दीर्घजातियुक् ॥

तत्र तावदुक्तगुणः साधकः उक्ते काले सद्गुरोः अवाप्तदीक्षाविधिः एतत्क्रमान्ते
वक्ष्यमाणेन प्रकारेण शोधितसिद्धसाध्यादिभिरावम् अवमृष्टशृङ्गणधनादिकं च स्वेष्टमन्त्रमासाद्य
तत्प्रतिपाद्यदेवताक्रमं यावज्जीवं निर्वर्तयेत् ॥

काल्यकृत्यं आह्निकं च

इह प्रकृतिभूतात् श्रीक्रमतः काल्यकृत्याह्निकयोः विशेषो यथा—
श्रीगुरुपादुक्कयामादौ त्रितार्युत्तरं बाला याक् ग्लौमिति पञ्चबीजयोजनम्, हृदि
रविबिम्बे च तत्तदेवताध्यानम्, रश्मिलगननुस्मरणम्, यथोचितं तत्र तत्र सम्बुद्ध्या-
दीनामूहः, मूलेनार्घ्यदानम्, तन्त्रान्तरोक्तं तत्तदृष्यादिन्यासत्रयं पङ्क्तं च, अनुक्तौ तु
वक्ष्यमाणं चेति ॥

यागमन्दिरप्रवेशः

अथ यागमन्दिरमागत्य, द्वारस्थण्डिलं गोमयेनोपलिप्य, देवताऽऽयतनं च
रङ्गवल्लीपुष्पमालावितानादिभिश्चालङ्कृत्य, द्वारस्य दक्षवामशास्त्रयोरूर्ध्वभागे च
क्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः भद्रकाव्यै नमः, भैरवाय नमः, लम्बोदराय

नमः ॥

इति तिस्रो द्वारदेवताः सम्पूज्य, अन्तः प्रविष्टः ६ रक्तद्वादशशक्तियुक्ताय दीपनाथाय नमः इति पुष्पाञ्जलिना भूमौ दीपनाथमिष्ट्वा, सपर्यासामग्रीं स्वस्य दक्षिणतो निधाय, दीपानभितः प्रज्वाल्य, दीपौ वा, गन्धमाल्यादिभिः अलङ्कृतात्मा ताम्बूलेन जातीपत्रफललवङ्गैलाकर्पूराख्यपञ्चतिलैः वा सुरभिःपुष्पैः प्रसन्नचेताः स्वास्तीर्णैः ऊर्णामृदुनि शुचिनि बालातृतीयबीजेन द्वादशवारमभिमन्त्रिते मूलयन्त्रोक्षिते आसने ६ आचारशक्तिकमलासनाय नमः इति प्राङ्मुख उदङ्मुखो वा पञ्चत्वस्तिकाय-न्यतमेनासनेनोपविश्य, ६ समस्तगुणप्रकटसिद्धयोगिनीचक्रदेवताश्रीपादुकाम्यो नमः इति मूर्धनि बद्धाञ्जलिः स्ववामदक्षपार्श्वयोः क्रमेण, ६ गुं गुरुभ्यो नमः, ६ गं गणपतये नमः, इति श्रीगुरुं गणपतिं च प्रणम्य, ६ ऐं हः अस्त्राय फट् इति मन्त्रेण मुहुमुहुरावृत्तेन अङ्गुष्ठादिकरतलान्तं कूर्परयोश्च विन्यस्य, देहे च व्यापकं कृत्वा, आत्मनो देवतैक्यं भावयन्, ६ “अपसर्पन्तु” इति मन्त्रं सकृदुच्चार्य, युगपद्दाम-पार्ष्णिभूतलत्रिराघातकरास्फोटत्रितयक्रूरदृष्टबल्लोकनपूर्वकं ताळत्रयेण भौमान्तरिक्ष-दिब्यान् भेदावभासकान् विज्ञानुत्सारयेत् । ताळत्रयं तूक्तमेव ॥

प्राणायामः

ततो ६ नमः इत्यङ्गुष्ठमन्त्रमुच्चार्य, ^१अंकुशेन शिलां बध्वा, श्रीक्रमोक्तक्रमेण भूतशुद्धिं आत्मप्राणप्रतिष्ठां च विधाय, मूलेन प्रागुक्तवद्विंशतिधा षोडशधा दशधा सप्तधा त्रिधा वा प्राणानायम्य ॥

मातृकापङ्गन्यासौ

तेजोमयदेवतारूपं भावयन् आत्मानं त्रितारीबालापूर्वकं मातृकान्यासं तन्त्रान्तरोक्तं तत्तदेवतापङ्क्त्यासं च कृत्वा, अनुक्तौ तु ६ ह्रीं हृदयाय नमः, ६ ह्रीं शिरसे स्वाहा, ६ ह्रूं शिखायै वषट्, ६ ह्रैं कवचाय हुम्, ६ ह्रौं नेत्रत्रयाय वौषट्, ६ ह्रः अस्त्राय फट्, इति ^२पङ्क्तं न्यस्य ॥

^१ ‘अंकुशेन’ इति बहुकोशपाठः.

^२ करपङ्क्त्यासी कृत्वा—अ.

अर्घ्यशोधनम्

श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण सामान्यविशेषार्घ्ये आसादयेत् । अत्र चोभयोरप्यर्घ्ययोः प्रवेशमङ्गलाऽन्तरन्तश्चतुरस्त्रादिबिन्दुन्तमण्डलकरणम्, ६ अं आत्मतत्त्वाय आधारशक्तये वौषडित्याधारस्थापनम्, ६ उं विद्यातत्त्वाय पद्मासनाय वौषट् इति पात्रनिधानम्, ६ मं शिवतत्त्वाय सौममण्डलाय नमः इति शुद्धजलपूरणम्,

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ब्रह्माण्डखण्डसम्भूतमशेषरससम्भृतम् ।

आपूरितं महापात्रं पीयूषरसमावह ॥

इति क्षीरपूरणम्, तत्तदेवतावडङ्गं, उक्तपडङ्गं वा, मूलेन दशधा अभिमन्त्रणम्, चतुर्नवतिमन्त्राभिमन्त्रणामावधेति विशेषः । अथ विशेषार्घ्यबिन्दुभिः सम्प्रोक्ष्य वरिवस्यावस्तूनि,

यन्त्रोच्चारः

उपलितायां भुवि क्षीरमिश्रेण सिन्धूरादिना बिन्दुत्रिकोणपट्कोणाष्टद्व्य-चतुर्द्व्यचतुरस्त्रात्मकं चक्रं त्रिलिख्य त्रिलिख्य वा, चामीकररजतपद्मलोहरत्नस्फटिका-द्युत्कीर्णं वा रक्तचन्दनादिनिर्मिते पीठे निवेश्य, ६ अमुकयन्त्रस्य प्राणा इह प्राणाः, ६ अमुकयन्त्रस्य जीव इह स्थितः, ६ अमुकयन्त्रस्य सर्वेन्द्रियाणि, ६ अमुकयन्त्रस्य बाह्यमनःप्राणाः इहायान्तु स्वाहा इति यन्त्रप्राणप्रतिष्ठां विदध्यात् । इह मन्त्रे तत्तदेवतानामपदोद्गापकमनुकेतिपदं ज्ञेयम् । अथ ६ आधारशक्तिकमलासनाय नमः इति मन्त्रेण तत्र पीठे पुष्पाञ्जलिं समर्प्य ॥

चक्रे प्रधानदेवतायाः तद्गणदेवतानां च पूजा

स्वहृदि तत्तदेवतां व्यात्वा, ६ अमुकायै लं पृथिव्यात्मकं गन्धं कल्पयामि नमः इत्यादि सं सर्वात्मकं ताम्बूलं इत्यन्तपटुपचारैरुपचर्य, ततस्तां देवतां भक्तानुग्रहात्तेजोरूपेण परिणतां ब्रह्मरन्ध्रं प्रापय्य वह्निजासापुटद्वारा बहिर्निर्गतां कुसुमगर्भिते अञ्जलीं सन्निधाय मूर्तिमतीं च मूलेन बिन्दौ आवाह्य, “आवाहिता भव” इत्यादिरीत्या यथालिङ्गं आवाहनसंस्थापनसन्निधापनसन्निधौधनसम्मुखीकरणाव-

गुण्ठनानि तत्तन्मुद्रया कृत्वा, वन्दनधेनुयोनिमुद्राः प्रदर्श्य, सामान्यार्घ्योदकेन ६ अमुकायै पादं कल्पयामि नमः इत्यादिरीत्या पाचार्याचमनीयस्नानवासोगन्धपुष्प-धूपदीपनीराजनस्त्रचामरयुगदर्पणनैवेद्यपानीयताम्बूलरुखान् षोडशोपचारान्, नैवेद्याङ्ग-त्वेन पूर्वोत्तरापोशने हस्तप्रक्षालनगण्डूपकरणाचमनीयानि च दद्यात् । नैवेद्ये त्रिकोणवृत्तचतुरस्त्रमण्डलकरणम्, मूलेन प्रोक्षणम्, वं इति धेनुमुद्रया अमृतीकरणम्, मूलेन सप्तवाराभिमन्त्रणम्, प्राणादिमुद्राप्रदर्शनं चानुष्ठेयम् । ततो मूलान्ते अमुकदेवताश्रीपादुकां पूजयामि इति मन्त्रेण वामकरतस्त्वमुद्रासन्दष्टद्वितीयशकलगृहीत-क्षीरबिन्दुसहस्रपतितैः दक्षकरोपात्तकुसुमैः प्रधानदेवतां त्रिः सन्तर्प्य, तस्याग्रीशामुर-वायुषु मौळ्यै प्रागादिदिक्षु च क्रमेण तत्तद्देवताषडङ्गमन्त्रैः ६ हृदयाय नमः हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि इति क्रमेण षडङ्गमन्त्रैः अङ्गदेवताः समन्यर्थ्य ॥

गुर्वोच्चत्रययजनम्

प्रधानदेवतायाः पश्चात् प्रागपवर्गं दक्षिणसंस्थाक्रमेण तत्तत्तन्त्रोक्तं गुर्वोच्चत्रयं यजेत् । तदज्ञाने तु—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः ऐं गुरुभ्यो नमः, ६ ऐं गुरुपादुकाभ्यो नमः ।

इति दिव्यौघः ॥

६ ऐं परमगुरुभ्यो नमः, ६ ऐं परमगुरुपादुकाभ्यो नमः । इति

सिद्धौघः ॥

६ ऐं आचार्येभ्यो नमः, ६ ऐं आचार्यपादुकाभ्यो नमः, ६ ऐं

पूर्वसिद्धेभ्यो नमः, ६ ऐं पूर्वसिद्धपादुकाभ्यो नमः । इति मानवौघः ॥

इति गुर्वोच्चत्रयम् ॥

आवरणार्चनम्

अथस्ते देवताऽप्रकोणमारम्य प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः इच्छाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,

ज्ञानशक्तिश्री०, क्रियाशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति

प्रथमावरणम् ॥

पङ्क्ते प्राग्बत् तन्त्रान्तरोक्तोपलब्धतत्तदेवतावङ्गमन्त्रोत्तरं हृदयशक्ति-
श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः । तदज्ञाने ६ ह्रीं हृदयाय नमः
हृदयशक्तिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः इत्यादिरीत्या अङ्गदेवतापूजनं
वा ॥ इति द्वितीयावरणम् ॥

अष्टदले पारिभाषिकपश्चिमादिदिक्षु बाह्यादिविदिक्षु च प्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः आं ब्राह्मीश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
ईं माहेश्वरी, ऊं कौमारी, क्रूं वैष्णवी, लूं वाराही, ऐं माहेंद्री, औं
चामुण्डी, अः महालक्ष्मीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
तृतीयावरणम् ॥

चतुर्दले देव्यस्रदव्यादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः गणपतिश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः,
दुर्गा, वटुक, क्षेत्रपालश्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ इति
चतुर्थीवरणम् ॥

चतुरस्रेखायां यथास्थितप्रागादिप्रादक्षिण्यक्रमेण—

ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः लां इन्द्राय बज्रहस्ताय सुराधिपतये ऐरावतबाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ रां अग्नये शक्तिहस्ताय तेजोऽधिपतये अजवाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ टां यमाय दण्डहस्ताय प्रेताधिपतये महिषबाहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ क्षां निर्ऋतये खड्गहस्ताय रक्षोऽधिपतये नरबाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ वां वरुणाय पाशहस्ताय सलिलाधिपतये मकरबाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ यां वायवे ध्वजहस्ताय प्राणाधिपतये रुक्माहनाय सपरिवाराय
नमः ॥

६ सां सोमाय शङ्खहस्ताय नक्षत्राधिपतये अश्ववाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

६ हां ईशानाय त्रिशूलहस्ताय विद्याऽधिपतये वृषभवाहनाय
सपरिवाराय नमः ॥

इत्यन्यर्थः ॥ इति पञ्चमावरणम् ॥

देवतायाः पुनःपूजा

अथ पुनर्मूलेन देवतां त्रिः सन्तर्प्य, पुनः धूपदीपनैवेद्यताम्बूलानि दत्त्वा ॥

होमः

सति सम्भवे श्रीक्रमे होमप्रकरणोक्तेन क्रमेण स्थण्डिलकल्पनादिप्रधानदेवता-
पञ्चोपचारान्ते— ६ इच्छायै स्वाहा इच्छाया इदं न मम इत्यादिरीत्या—आवरणदेवता-
क्रमेण इच्छाऽऽदिभ्यः ईशानान्ताभ्यो देवताभ्यः एकैकामाग्याहुतिं मूलेन
प्रधानदेवतायै दशवारं च कृत्वा विधिशेषं निर्वर्तयेत् ॥

होमाकरणपक्षे बलिमात्रं दद्यात् । यथा—देवताया दक्षिणतः त्रिकोणवृत्त-
चतुरस्रात्मकं मण्डलं कृत्वा, ६ ऐं व्यापकमण्डलाय नमः इति पुष्पैरन्यर्थ्य,
अर्घ्यभक्तपुरितोदकं सक्षीरादिप्रयं पात्रं तत्र विन्यस्य, ६ ॐ ह्रीं सर्वविघ्नहृद्भयः
सर्वभूतेभ्यो हुं फट् स्वाहा इति मन्त्रं त्रिः पठित्वा, बलिं प्रदाय, दक्षकरार्पितं
वामकरतत्त्वमुद्रास्पृष्टं क्षीरं बल्युपरि निविध्य समुदक्षितवक्त्रः ताळत्रयं कुर्वन्
बाणमुद्रया बलिं भूतैः प्राहयित्वा, योनिमुद्रया प्रणमेत् इति ॥

प्रदक्षिणनतिमूलमन्त्रजपाः

अथ प्रक्षालितपाणिः प्रदक्षिणनतीर्विधाय, तत्तत्तन्तोक्तर्ष्यादिन्यासत्रय-
कराङ्गन्यासच्यानान्ते देवतायै पुष्पाञ्जलिं दत्त्वा, मूलमष्टोत्तरशतवारं जप्त्वा,
पुनर्न्यासादि कृत्वा, गुह्यातिगुह्येति मन्त्रेण देवतावामहस्ते सामान्यजलेन जपं
समर्पयेत् । देवतापुंसके तु गोप्ता त्वं देवेति वाच्यम् । देव्या वामकरो देवस्य
दक्षकरश्च जपसमर्पणाधिकरणम् ॥

ऋष्यादीनामज्ञाने—अस्य श्रीअमुकमन्त्रस्य ब्रह्मणे ऋषये नमः इति शिरसि, गायत्र्यै छन्दसे नमः इति मुखे, अमुकदेवतायै नमः इति हृदये, ॐ बीजाय नमः इति गुह्ये, ह्रीं शक्तये नमः इति पादयोः, मम सर्वाभीष्टसिद्धये विनियोगाय नमः इति करसम्पुटे च न्यस्य, मूलेन त्रिव्यापकं कृत्वा, उक्तषडङ्गं कराङ्गयोः विन्यस्य, तत्तदेवताऽनुगुणं ध्यात्वा, श्यामाक्रमोक्तान्यतमया मालया श्रीक्रमोक्तविधिना जप्त्वा स्तुवीत ॥

देवतास्तुतिः

यथा—

सच्चित्सुखैकरूपं सकलजगद्भाससंश्रयीभूतम् ।
 भक्तेष्वनुग्रहवशात् बहुधोपास्पात्मकं भजे वस्तु ॥ १ ॥
 पीताम्बरादिभासं फलदानायाभिसन्धिभेदेन ।
 आसेचनकावयवामासेषु देवतामिहोपास्याम्, ॥ २ ॥
 द्विचतुःप्रमुखैर्दोभिर्विधृतवराभीतिशूलचक्रायैः ।
 पालितविश्वत्रितयः पायान्मां कोऽपि निरवधिर्भूमा ॥ ३ ॥
 बिन्दुत्रिकोणषड्वहद्विपदल्लेखेदच्छदैः सचतुरस्रैः ।
 चारुणि विहारशीलं चक्रे कलयामि किञ्चन ज्योतिः ॥ ४ ॥
 इच्छाऽऽदिभिस्तथाऽङ्गैः श्रीहृन्मायाभिर्गणेश्वरप्रष्टैः ।
 इन्द्रादिभिश्च पञ्चमिरावरणैः स्तौमि दैवतं सेव्यम् ॥ ५ ॥
 एकाशीतिशतार्णावधिकैर्मनुभिर्निरुच्यमानात्मा ।
 यन्त्रमनुदेशिकस्तोपासकभेदातिगा विदाविः स्यात् ॥ ६ ॥
 कल्पोक्तसङ्ख्यजपतदशांशहोमादिमोदितस्वान्तम् ।
 वाञ्छितदायि विपक्षव्ययदक्षं भातु साधकश्रेयः ॥ ७ ॥
 दीनार्थानन्दयारसवशंवदस्मेरसुन्दरापाङ्गा ।
 मूर्तिमती मम मुनिभिर्महनीया नाग्यधोरणी जयति ॥ ८ ॥
 साधारणमपि तदिदं स्तोत्रमसाधारणप्रभावाढ्यम् ।
 पठतां क्रमावसाने प्रथते पुंसां मनीषितमशेषम् ॥ ९ ॥

इति श्रीभासुरानन्दनाथान्तेवासिना शुभा ।

कृतोमानन्दनाथेन साधकश्रेयसे स्तुतिः ॥

सुवासिनीपूजादि विशेषार्च्यविसृजनान्तम्

अथ श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण पञ्चमवर्जं यथार्हपञ्चमसहितं वा सुवासिनीपूजनम्, तत्स्वत्रयशोधनम्, हविःप्रतिपत्तिं च निर्वर्त्य, मूलेन देवतामावाहनविलोमक्रमेण आगम्युद्गास्य, विशेषार्च्यं विसृजेत् ।

मन्त्रसाधनम्

एवं नित्यसपर्यां कुर्वन् इयामाक्रमोक्तेन क्रमेण पुरस्करणजपं तत्तत्कल्पोक्तसङ्ख्याकं, अनुक्तावधरलक्षसङ्ख्याकं, कलौ तच्चतुर्गुणितं, प्रत्यहं त्रिसहस्रादिक्रमेण कृत्वा, होमतर्पणब्राह्मणमोजनानि तत्तद्दशांशं कुर्यात् । होमश्च द्रव्यविशेषादर्शने आर्येणैव । अथ सिद्धमन्त्रः श्रीक्रमोक्तेन क्रमेण नैमित्तिकार्चनपरो यदि काम्यमभिलषेत् तदुक्तप्रकारेण जपादिकं विदध्यात् ॥ इति सर्वदेवतासाधारणक्रमः ॥

मन्त्राणां जातिनिर्णयः अधिकारिभेदश्च

अश्रोपदेश्यानां मन्त्राणां सामान्यतो जातिनिर्णयोऽधिकारिभेदश्च निरूप्यते । सौत्रामणितन्त्रे—

मायाबीजं ब्राह्मणः स्वाच्छ्रीबीजं क्षत्रियः स्मृतम् ।

कामबीजं भवेद्वैश्यो वाग्मवं शूद्र ईरितम् ॥

चतुर्बीजपरित्यक्तो मन्त्रः पौलस्त्यसंज्ञकः ।

चतुर्बीजं ब्राह्मणानां क्षत्रियाणां त्रिबीजकम् ॥

बीजद्वयं तु वैश्यानां शूद्राणां त्वेकबीजकम् ॥ इति ॥

अस्यार्थः—मा ये ति ह्रस्वेखा । श्रीकामबीजवाग्मवैः प्रत्येकं सम्बद्धा मन्त्राः क्रमेण ब्राह्मणादयः स्युः इत्यर्थः । च तु बीजपरित्यक्तः उक्तबीजचतुष्टयरहितः । च तु रिति प्रत्येकं प्रणवादिबीजचतुष्टयसम्बद्धाः मन्त्राः इत्यर्थः । दातव्या इति शेषः । इदं च पदं

प्रत्येकमिति च पदं उत्तरत्राप्यनुपपद्यते । त्रि बी ज के व्यादिबीजत्रययुक्ता इत्यर्थः ।
बीजद्वयं कामबीजबाग्भवयुक्ता इत्यर्थः । ए क मिति बाग्भवबीजयुक्ता इत्यर्थः ।

अथ मन्त्रविशेषाणां अधिकारिणः । कुलमूलावतारे—

उमामहेश्वरं चैव दक्षिणामूर्त्यधोरकम् ।
हयग्रीवं च वाराहमद्याक्षरमतः परम् ॥
प्रणबाद्यं वासुदेवं लक्ष्मीनारायणं तथा ।
वर्णत्रये तु दातव्यं नान्यवर्णं कदाचन ॥
नारसिंहं पाशुपतं तथा चैव सुदर्शनम् ।
वर्णद्वये च दातव्यं नान्ययोश्चैव कर्हिचित् ॥
अग्निमन्त्राश्च ये केचित् सूर्यमन्त्राश्च ये तथा ।
तारादिघृणिमन्त्राश्च दातव्याश्च त्रिवर्णके ॥
आनुष्टुभं शक्तिमन्त्रास्तथा त्रिन्वनिवासिनी ।
समनीलसरस्वत्या दातव्याश्चादिवर्णके ॥
मातङ्गिन्त्युग्रतारा च कालिका श्यामला तथा ।
छिन्नमस्ता च बाला च दातव्या सर्ववर्णके ॥
तारादिस्तु गणेशस्य हरिद्रासंज्ञकस्तथा ।
त्रिवर्णेष्वेव दातव्यः कथितः सर्वसिद्धिदः ॥
त्रिपुरायाश्च ये मन्त्राः ये मन्त्रा बहुकादयः ।
सर्ववर्णेषु दातव्याः पुनर्ध्रीणां विशेषतः ॥
ह्रदादिहुंफट्कारादि सङ्कराणां प्रशस्यते ॥ इति ॥

कलौ सिद्धमन्त्राः

अथ कलौ सिद्धमन्त्राः—

अ्यर्ण एकाक्षरोऽनुष्टुप् त्रिविधो नरकेसरी ।
एकाक्षरोऽर्जुनोऽनुष्टुब्धिविधस्तुरगाननः ॥
चिन्तामणिः क्षेत्रपालो भैरवो यक्षनायकः ।
गोपालो गजवक्त्रश्च चेटका यक्षिणी तथा ॥

मातङ्गी सुन्दरी श्यामा ताराकर्णपिशाचिनी ।
शबरेकजटा यामा काळी नीलसरस्वती ॥
त्रिपुरा काळरात्रिश्च कलाविष्टप्रदा इमे ॥ इति ॥

गुरुशिष्ययोः वर्णाश्रमादिव्यवस्था

नारदपाञ्चरात्रे—

ब्राह्मणः सर्वकालज्ञः कुर्यात् सर्वेष्वनुग्रहम् ।
तदभावे द्विजश्रेष्ठः शान्तात्मा भगवन्मयः ॥
क्षत्रविट्शूद्रजातीनां क्षत्रियोऽनुग्रहक्षमः ।
क्षत्रियस्यापि च गुरोरभावादीदृशो यदि ॥
वैश्यः स्यात्तेन कार्यो वै द्वये नित्यमनुग्रहः ।
सजातीयेन शूद्रेण तादृशेन महामते ॥
अनुग्रहाभिवेक्षो च कार्यो शूद्रस्य सर्वथा ।
वर्णोत्तमेऽथ च गुरौ सति वाऽपि श्रुतेऽपि वा ॥
स्वदेशतोऽथवाऽन्यत्र नेदं कार्यं शुभार्थिना ।
क्षत्रविट्शूद्रजातीयः प्रातिलोभ्यं न दीक्षयेत् ॥ इति ॥

हृदयामले—

न पत्निं दीक्षयेत् भर्ता न पिता दीक्षयेत् सुताम् ।
न पुत्रं च तथा भ्राता भ्रातरं नैव दीक्षयेत् ॥ इति ॥

योगिनीतन्त्रे—

निर्वार्यं तु पितुर्मन्त्रं तथा मातामहस्य च ।
सौदरस्य कनिष्ठस्य वैरिपक्षाश्रितस्य च ॥ इति ॥

कनिष्ठस्य स्वापेक्षया न्यूनवयस्कस्य यस्य कस्यापि ॥

गणेशविमर्शिन्याम्—

प्रमादाच्च तथाऽज्ञानात् पितुर्दीक्षां समाचरेत् ।
प्रायश्चित्तं ततः कृत्वा पुनर्दीक्षां समाचरेत् ॥ इति ॥

पितृरित्युपलक्षणं मातामहादीनामपि । प्रायश्चित्तं तु अयुतसावित्रीजपः सर्वत्र, तथा दर्शनात् । सिद्धमन्त्रग्रहणे तु नायं निषेधः ॥

तथा च सिद्धयामळे—

यदि भाग्यवशेनैव सिद्धविद्यां लभेत् प्रिये ।

तदैव तां तु दीक्षेत त्वक्त्वा गुरुविचारणाम् ॥ इति ॥

“सिद्धमन्त्रो न दुष्यति” इति तन्त्रान्तरवचनाच्च । पुष्पतीर्थे उपरामे सति पित्रादेरपि इष्टमन्त्रो ग्राह्य एव । तथाच वैशम्पायनसंहितायां व्यासवचनं शौनकां प्रति—

प्रसन्नहृदयः स्वस्यः पिता मे करुणानिधिः ।

कुरुक्षेत्रे महातीर्थे सूर्यपर्वणि दत्तवान् ॥ इति ॥

प्रकरणात् मन्त्रमिति सम्बध्यते । शैवागमेऽपि—

भिक्षुभ्यश्च वनस्पेभ्यो र्थिभ्यश्च महेश्वरि ।

गृहस्थो भोगमोक्षार्थं मन्त्रदीक्षां न चाचरेत् ॥

त्यक्ताग्नयः क्रियाहीनाः यतयो ह्यपरिग्रहाः ।

वनस्थास्तादृशा एव वर्णा न्यूनाश्रमी यतः ॥

वर्णा ब्रह्मचारी न्यूनाश्रमी गृहस्थापेक्षया । एवं गृहस्थावतिभिरपि मन्त्रो न ग्राह्य इत्यवगम्यते ॥

अथोमेदेन सिद्धिप्रदा मन्त्राः

अथ बाल्ययौवनवार्धक्येषु सिद्धिप्रदाः मन्त्राः क्रमेण—

बीजमन्त्रास्तथा मन्त्रा मालामन्त्रा इति त्रिधा ।

बीजमन्त्रा दशार्णान्तास्ततो मन्त्रा नखावधि ॥

विंशत्यधिकवर्णा ये मालामन्त्रास्तु ते स्मृताः ॥ इति ॥

एत एव अवस्थान्तरेष्वपि द्विगुणजपात् सिध्यन्ति ॥

मन्त्राणां व्यक्तिविशेषाः

पुंस्त्रीनपुंसकाः प्रोक्ता मनवस्त्रिविधा वृधैः ।
व्यङ्मन्ताः फङ्मन्ताश्च पुमांसो मनवः स्मृताः ॥
द्वौषट्स्वाहाऽन्तिमा नार्यो हुंनमोन्ता नपुंसकाः ॥ इति ॥

एतेषां विनियोगस्तु—

वश्योच्चाटनरोधेषु पुमांसः सिद्धिदायकाः ।
क्षुद्रकर्मरुजां नाशे स्त्रीमन्त्राः शीघ्रसिद्धिदाः ।
अभिचारे स्मृताः स्त्रीवा एवं ते मनवस्त्रिधा ॥ इति ॥

सिद्धारिशोचनप्रकारः

^१अथाशङ्कादीनां बहूनां विचार्यत्वेऽप्यावश्यकमात्रं लिख्यते । तत्र सिद्धारिशोचनप्रकारः—

ऊर्ध्वाभिश्च तिरस्त्रीभिः रेखाभिः पञ्च पञ्चभिः ।
कोष्ठपोडशकं कृत्वा मातृकार्णैः प्रपूरयेत् ।
एकत्रिंशद्वनवदङ्गनिगमार्कपंक्ति-
वर्णागमूपमनुवाणहयेषु तिष्ठयाम् ॥
क्रमे क्रमादकथयद्भृतीन् मनीषी
वर्णान् समाखिलतु षोडशपोडशत्रीन् ॥

अस्यार्थः—रुद्रः एकादशकोष्ठम् । दृक् द्वितीयम् । निगमाः चतुर्थम् ।
अर्कः द्वादशम् । पंक्तिः दशमम् । नागः अष्टमम् । भूपः षोडशम् । मनवः
चतुर्दशम् । बाणाः पञ्चमम् । हयाः सप्तमम् । तिथिः पञ्चदशम् । क्रमः
त्रयोदशं चेत्यर्थः । एकादितिष्यन्तेषु कोष्ठेषु प्रथमं क्रमात् अकारादीन् स्वरान्
विलिख्य, ततः फादितान्, ततः धादिसान्, ततः वर्णान् विलिख्य, ततः प्रथमकोष्ठे
तृतीये एकादशे च ह्रस्वान् विलिखेत् इति ॥

विदिगतेषु कोष्ठानां चतुर्थेषु चतुर्थिह ।
यत्र साधकनामादिवर्णस्तत्सिद्धिसंज्ञकम् ॥

^२शंशकादी • इति 'न'

प्रादक्षिण्यक्रमेणास्माच्चतुष्कात्रितयं परम् ॥
 साध्यं तथा सुसिद्धं च शत्रुत्थेत्यभिधीयते ॥
 एकैकस्मिन् चतुष्केऽपि यस्मिन् कोष्ठे तदक्षरम् ।
 तदाचुक्तक्रमेणैव सिद्धसाध्यादिकल्पना ॥
 एवं साध्यचतुष्कादौ तत्तुल्यस्थानकोष्ठतः ।
 साध्यसिद्धः साध्यसाध्यः इत्याद्याख्याः क्रमान्मताः ॥
 'सिद्धसिद्धप्रभृत्यर्थं न तत्सोडशसप्तसु ।
 यत्र यस्य मनोराद्यो वर्णः सोऽपि तदाह्वयः ॥

स्पष्टोऽर्थः ॥

अथैतेषां फलानि कुलमूलावसारे—

सिद्धः सिध्यति कालेन साध्यः सिध्यति वा न वा ।
 सुसिद्धस्तत्क्षणादेव अरिर्मूलं निवृण्वति ॥ इति ॥

तन्त्रराजे—

सिद्धसिद्धो जपात् सिध्येत् द्विगुणात् सिद्धसाध्यकः ।
 सिद्धः सुसिद्धः संप्राप्तेः सिद्धारिर्हन्ति गोत्रजान् ॥
 साध्यसिद्धोऽतिसंश्लेशात् साध्यसाध्योऽतिदुःखकृत् ।
 साध्यसुसिद्धो भजनात् साध्यारिः स्वस्त्रियं हरेत् ॥
 सुसिद्धसिद्धोऽर्धजपात् फलं दद्यात् यथेष्टितम् ।
 सुसिद्धसाध्यो जापाद्यैः सिद्धये स्यादतोऽन्यथा ॥
 सुसिद्धे च सुसिद्धस्तु पूर्वजन्मकृतश्रमः ।
 तस्मात् तं सर्वसिद्धीनां साधने योजयेन्मनुम् ॥
 सुसिद्धारिशेषेण स्वकुलं मारयेत् ध्रुवम् ।
 अरिसिद्धः सुतं हन्यादरिसाध्यस्तु कन्यकाम् ॥
 तत्सुसिद्धस्तु पत्नी स्वामर्यरिः सावकापहः ॥ इति ॥

संप्राप्तेः प्राप्तिमात्रात् । जापाद्यैरित्यादिशब्देन होमतर्पणब्राह्मणभोजनानि गृह्यन्ते ॥

^१सिद्धसाध्यप्रभृत्यर्थः यन्त्रसोडशसप्तसु—अ१.

ऋणधनशोधनप्रकारः

द्विगुणीकृत्य साध्यस्थं स्वरव्यञ्जनमण्डलम् ।
साधकाख्याजुषा तेन मेळयित्वाऽष्टभिर्हरेत् ॥
शेषः साध्यस्य राशिः स्याद्योजयेत् ^१साधकेऽन्यथा ।
साधकाधिकशेषस्तु ऋणी साध्यः शुभावहः ॥
शोधितो न्यूनशेषस्तु वर्णलक्षजपाच्छुभः ॥ इति ॥

साध्यो मन्त्रः, तेन स्वरव्यञ्जनसमुदायेन । अन्यथेति साधकनामगतं स्वरव्यञ्जनसमूहं
द्विगुणीकृत्य साध्यगतस्वरव्यञ्जननिकरेण सम्मेळ्य अष्टभिः हरेत् । शेषं साधकराशिं
जानीयादित्यर्थः शोधित इति-उक्तेन सिद्धारिक्रमेण शोधितोऽनुकूलो मन्त्रो यदि
साधकाङ्गूनशेषः स्यात्तदा यावत्या वर्णसङ्ख्या न्यूनता तावत्लक्षजपादिना ऋणमपाकृत्य
पुरश्चरणादिकं कुर्यादित्यर्थः । प्रकारान्तराणि चान्यतो ज्ञातव्यानीति दिक् ॥

^२ऋणिधनिचक्रम्

कोष्ठान्येकादशान्येव धेदेन पूरितानि च ।
अकारादिहकारान्तं लिखेत् कोष्ठेषु तत्त्ववित् ॥
प्रथमं पञ्चकोष्ठेषु ह्रस्वदीर्घक्रमेण तु ।
द्वयं द्वयं लिखेत्तत्र विचारे खलु साधकः ॥
शेषेष्वेकैकवर्णास्तु क्रमतस्तु लिखेत् सुधीः ।
पट्कालकालवियदग्निसमुद्रवेद-
खाकाशशून्यदहनाः खलु साध्यवर्णाः ।
युग्मद्विपञ्चवियदम्बरयुक्शशाङ्क-
व्योमाब्धिवेदशशिनः खलु साधकार्णान् ।
नामाज्जलादकटवाद्भजमुक्तशेषं
ज्ञात्वोभयोरधिकशेषमृणं धनं स्यात् ।

^१ साधको—अ, भ.

^२ अयं खण्डः (श्री) कोश एवोपलभ्यते.

अस्यार्थः—साध्यवर्णान् स्वरव्यञ्जनरूपेण पृथक् पृथक् तान् पट्कलाद्यङ्कैः गणितान् तथा साधकनामाक्षरान् युग्माद्यङ्कैः गणयित्वा, अष्टसङ्ख्याभिः ह्रस्वा उभयोश्च साध्यसाधकयोः अधिकं ऋणं शेषं धनं ज्ञात्वा मन्त्रं दद्यात् ॥

यदा मन्त्रशेदणी भवति तदा मन्त्रः शुभदायको भवति ।

धनी चेन्मन्त्रे यद्यधिकाङ्कः स्यात् तदा मन्त्रं जपेत् सुधीः ॥

समेऽपि च जपेन्मन्त्रं न जपेत् ऋणाधिकम् ।

शून्ये मृत्युं विजानीयात् तस्माच्छून्यं परित्यजेत् ॥

रुद्रयामले—

इन्द्रक्षेत्रेऽत्रविषज्जदशर्तुवेद-

बह्व्यायुगाष्टनवमिर्गणितांश्च साध्यान् ।

दिग्मुर्गिरिः[?]क्षृतिगजाक्षिमुनीषुवेद-

षड्वह्निभिस्तु गणितानथ साधकार्णान् ॥

नामाञ्जलादित्यादिवचनं विष्णुविषयम्, रामार्चनचन्द्रिकोद्धृतत्वात् इति केचित् । वस्तुतस्तु—पूर्वस्यैव विचारणं हतशेषं इन्द्रक्षर[?]मित्यादिनामाक्षरमारभ्य यावत् साधकाक्षरं भवेत् तावत्सङ्ख्यं सप्तगुणं कृत्वा त्रिभिः हरेत् । यद्वा—

साध्यनामाद्विगुणितं साधकेन समन्वितम् ।

अष्टभिश्च हरेच्छेषं तदन्यद्विपरीतकम् ॥

अस्यार्थः—साध्यनामाद्विगुणितं साधकाक्षरसमन्वितम् । अष्टभिश्च हरेत्तदन्यत् । साधकनामानं स्वरव्यञ्जनभेदेन द्विगुणीकृत्य साध्येन युक्तं कृत्वा अष्टभिः हरेत् ॥ इति ऋणधनिचक्रम् ॥ ^१इति कुलाकुलचक्रविचारः ॥

कुलाकुलचक्रविचारपवादः

अथ तदपवादः—कुलार्णवसोमसिद्धान्तरत्नसागररुद्रयामलकुलमूलावतारागस्थ-संहितासिद्धान्तशेखरादिवचनगतोऽपुनरुक्तः संगृह्यते—

एकाक्षरे तथा कूटे त्रैपुरे ज्ञीसमर्पिते ।

स्वमलब्धे नृसिंहार्कवराहाणां मनुष्यपि ॥

^१ अत्रमूले कुलाकुलचक्रविचारो लिखित इतिमाति । तथापि लेखकप्रमादाद्दुहितः । अतोऽन्यतोन्नेयलिखितः परि० ३ये.

प्रासादे प्रणवे तद्वत् सपिण्डाक्षरमन्त्रके ।
 मृत्युञ्जये च पाशाद्ये वैष्णवे चण्डनायके ॥
 व्योमन्यापिनि मायायां माळामन्त्रेष्वधोरके ।
 एकत्रिपञ्चपट्सतेमाङ्कुरद्राक्षरेषु च ॥
 नपुंसके च दन्तार्णे काटिकाश्यामळामनौ ।
 सिद्धकाळीचण्डिकयोः मन्त्रे राममनुष्वपि ॥
 गोपालमातृकामन्त्रे हरवल्लभया सह ।
 श्रीधिया सिद्धविद्या च मातङ्गी भुवनेश्वरी ॥
 पद्मावती मधुमती दत्तात्रेयश्च पार्वती ।
 मित्रेशोड्डीशपट्टीशचर्यामन्दमनुष्वपि ॥
 सप्तप्रणवमन्त्राणां हरिद्रोष्ट्रिष्टयोरपि ।
 आसुरी मुमुखी चैव रेणुका च सरस्वती ॥
 कुम्भोद्भवाणवश्चैव मतङ्गगणिकस्य च ।
 शाबराणां च मन्त्राणां वृद्धजप्तमनुष्वपि ॥
 कुलगतानां मन्त्राणां सिद्धारीन्नेव शोधयेत् ।
 बहुरूपाह्वये मन्त्रे जैनबौद्धमनुष्वपि ॥
 सिद्धारिवादि धनितामृगितां च न शोधयेत् ॥

कू टे कूटाक्षरे मन्त्रे । स्त्री स म पिं ते स्त्रीविशेषसमर्पिते इत्यर्थः । तथा च तन्त्रान्तरे—

साध्वी चैव सदाचारा गुरुमक्ता जितेन्द्रिया ।
 सर्वमन्तार्थतत्त्वज्ञा सुशीला पूजने रता ।
 गुरुर्योग्या भवेत् सा हि विधवापरिधर्जिता ।
 स्त्रियो दीक्षा शुभा प्रोक्ता मातृश्चाष्टगुणा स्मृता ॥ इति ॥

स्वप्रलब्ध इत्यत्र च कर्तव्यताविशेषो यथा—

स्वप्रलब्धे तु कलशे गुरोः प्राणं निवेश्य च ।
 वटपत्रे कुङ्कुमेन लिखित्वा ग्रहणं शुभम् ।
 ततः शुद्धिमवाप्नोति ह्यन्यथा विफलं भवेत् ॥ इति ॥

इदं तु सद्गुरोरभावे । तत्संभवे तु तत एव गृह्णीयात् इति । प्रासादे प्रासादबीजाद्ये । पाशः पाशबीजम् । व्योर्मव्यापिनि हकारादौ । मायायां हृष्टेजायाम् । अङ्गे नवाक्षरे । दन्तार्णे द्वात्रिंशदक्षरे । हरिद्रोष्ठिष्ठयोः तत्तद्वर्णपत्न्योः । अणुः मन्त्र इति । केषांचिन्मन्त्राणां शापाभाव उक्तो बाहुल्यगमे—

पुरा शापविहीनं च वर्तते मन्त्रपञ्चकम् ।

श्रीविद्यासालुखं मन्त्रं नृसिंहार्कवराहकम् ॥ इति ॥

तन्त्रान्तरे तु—

मन्त्रादिषु च सर्वेषु हृष्टेखाकामबीजकम् ॥ इति ॥

श्रीबीजं वा विनिक्षिप्य जपेन्मन्त्रस्य सिद्ध्ये ।

तारसम्पुटितो वाऽपि दुष्टमन्त्रोऽपि सिध्यति ॥ इति ॥

हिरण्यगर्भसंहितायाम्—

स्वनामादिवर्णैः स्वमित्राक्षरैर्वा

मनुं सम्पुटीकृत्य येऽनुस्मरन्ति ॥

स मन्त्रस्तेषां सिध्यतीति शेषः । अनुस्मरणं जपः । तन्त्रान्तरे तु—

यत्र यस्य भवेत् भक्तिविशेषः स मन्त्रतमः ।

वैरिर्कोष्ठमनुप्राप्तः सिद्धिदस्तस्य जायते ॥

गुरोरनुज्ञामात्रेण दुष्टमन्त्रोऽपि सिध्यति ।

गुरुं विषङ्क्ष्य शास्त्रेऽस्मिन्नाधिकारः सुरेश्वरि ॥ इति ॥

अथापि रिपोरनुकूलेन मन्त्रेण अभिचारादौ क्रियमाणे साधकस्यैवानिष्टापत्त्या सिद्धार्यादिभिचारः कर्तव्य इति तन्त्रराजमतम् । वस्तुतस्तु—

नित्यनैमित्तिकान्मुक्तिः काम्यादैहिकमेव हि ।

प्रयोगात् परलोकस्य हानिरेव तु जायते ॥

इति वचनात् नित्यनैमित्तिकमात्रपरो भवेत् इत्युचितमिति दिक् ॥

१ एतन्नाशि मंत्रे ईशानपद्धतादालुके । इति संपादकः ।

मन्त्राणां संस्काराः

छिन्नादिकपञ्चाशदोषशान्त्यै निरूप्यते ।
संस्कारदशकं सप्तकोटिमन्त्रगणे क्रमात् ॥
जननं जीवनं पश्चात् ताडनं बोधनं तथा ।
अथाभिषेको विमलीकरणाप्यायने पुनः ।
तर्पणं दीपनं गुतिर्दशैता मन्त्रसंस्क्रियाः ॥

जननं यथा—

भूर्जपत्रे लिखेत् सम्पक् त्रिकोणं रोचनादिभिः ।
वारुणं कोणमारभ्य सप्तधा विभजेत् समम् ॥
एवमीशान्निकोणाभ्यां जायन्ते तत्र योनयः ।
नववेदमितास्तत्र विलिखेन्मातृकाः क्रमात् ॥
अकारादिहकारान्तामीशादिवरुणावधि ।
देवी तत्र समावाह्य पूजयेच्चन्द्रनादिभिः ॥
ततः समुद्धरेन्मन्त्रं जननं तदुदीरितम् ॥

दीपनं यथा—

जपो^१हंसपुटस्थास्य सहस्रं दीपनं स्मृतम् ॥
(हंसः+मन्त्रः+सोऽहम् ॥)

बोधनं यथा—

नमोवह्नीन्दुयुक्तार्थी सम्पुटस्य जपो मनोः ।
सहस्रपञ्चकमितो बोधनं तत् स्मृतं बुधैः ॥
(ह्रूं+मन्त्र+ह्रूं ॥)

ताडनं यथा—

सहस्रं प्रजपेदस्त्रपुटितं ताडनं तु तत् ॥
(फट्+मन्त्रः+फट् ॥)

^१ हंसपु—४२, ४३, श्री.

अभिषेको यथा—

वाग्धंसतरैर्जसेन सहस्रं पाथसा मनुम् ।
अभिषिञ्चेत वागायैरभिषेकोऽयमीरितः ॥
(ऐं हंसः ॐ इति ॥)

बिमलीकरणं यथा—

हरिर्वह्णन्वितस्तारी वषट्कन्तो धुवादिक् ।
सहस्रं तत्पुटं जप्याद्विमलीकरणं मनोः ॥
(ॐ त्रों वषट्+मन्त्रः+वषट् त्रों ॐ ॥)

जीवनं यथा—

स्वधावषट्पुटं जप्यात् सहस्रं जीवने मनुम् ॥
(स्वधा वषट्+मन्त्रः+वषट् स्वधा ॥)

तर्पणं यथा—

क्षीराज्ययुतपाथोभिस्तर्पणे तर्पयेन्मनुम् ॥

गोपनं यथा—

जपेन्मायापुटं मन्त्रं सहस्रं गोपनं हि तत् ॥
(ह्रीं+मन्त्रः+ह्रीम् ॥)

आप्यायनं यथा—

बालातार्तीयबीजेन गगनायेन सम्पुटम् ।
सहस्रं प्रजपेन्मन्त्रमेतदाप्यायनं मतम् ॥
(ह्रसौः+मन्त्रः+ह्रसौः)
संस्कारदशकं प्रोक्तं मन्त्रां दोषनाशकम् ॥

अस्यार्थः—विभजेत् तिर्यग्रेखाभिरित्यर्थः । एवं सप्तधा । तत्र पृथुत्रिकोणे योनयोऽल्पानि त्रिकोणानि । नवधेदमिताः एकोनपञ्चाशत् । ईशादि ईशान-कोणादि । वरुणावधि स्वाप्रवारुणकोणपर्यन्ताम् । देवी मातृका देवतां स्वोपास्य-

मन्त्रदेवतां वा । चन्दनादिभिः—आदिशब्देन पुष्पादीनि गृह्यन्ते । पञ्चोपचारैः इत्यर्थः । समुद्धरेत् स्तोपास्यमन्त्रवर्णीन् क्रमेण तत्तत्कोष्ठेभ्यो गृहीत्वा पत्रान्तरे लिखेदित्यर्थः । जननं जननाल्यसंस्कारः । एवमेव दीपनादयोऽपि । हंसपुटस्य आद्यन्तयोः हंसमन्त्रसम्पुटितस्य । अस्य स्तोपास्यमन्त्रस्य । नभो हकारः, वह्निः रकारः, इन्द्रुः बिन्दुः, तैर्युक्तोऽर्धो ककारः, तेन ह्रस्व एतेन सम्पुटितस्य मन्त्रस्य सहस्रपञ्चकजपेन बोधनमित्युक्तम् । अस्त्रं फट्कारं, तत्पुटितेन मन्त्रेण सहस्रजप्तेन ताडनमित्युक्तम् । बागिति ऐं हंसः ओं इति त्रिभिरभिषिञ्चेत् । पत्रान्तरे लिखितं मनुं कुशाग्रतोयबिन्दुभिः प्रोक्षयेदित्यर्थः । हरिः तकारः, बह्वन्वितो रकारयुतः, तारी प्रणवयुतः, त्रोम् । ध्रुवस्तारः तदादिकः ॐ त्रों वषट् । तत्पुटं एभिः सम्पुटितम् । माया ह्रींकारः । बाळा तु ती य बी जं सौः, ग ग नं ह, हसौरित्यनेन । शेषं सुगममिति । तन्त्रसारादिषु तु संस्काराणां प्रयोगभेदोऽपि दृश्यते । एतेषां संस्काराणां सकृदेवानुष्ठानम्, नवम्बासः इति दिक् ॥

पुष्पविचारः

अथ प्राक्चिकीर्षितः पुष्पविचारः—

पुष्पाणि तावत् पञ्चधा—परं अपरं उत्तमं मध्यमं अधमं चेति । मणिरत्न-सुवर्णादिनिर्मितं कुसुमं परं, तच्च न कदाचिन्निर्मात्यम् । चित्रवसनादिकर्तनजं अपरम्, तच्च प्रतिदिनप्रोक्षणेन क्षुध्येत् । उत्तमं वृक्षभवं, तच्च प्रातरपचितं तत्तन्व्याश्रितयावधि न निर्मात्यम् । मध्यमं फलरूपम् । अधमं पत्रजलरूपम् । एते च तत्तत्काळ एवार्पणार्हे इति प्रयोगपारिजाते नारदः ॥

देवतायोम्यानि पुष्पादीनि

भविष्यपुराणे—

पुष्पैररण्यसम्भूतैः पत्रैर्वा गिरिसम्भवैः ।

अपर्युषितनिच्छिद्रैः प्रोक्षितैर्बन्तुवर्जितैः ॥

आत्मारामोद्भवैर्वाऽपि भक्त्या सम्यूजयेत् सुरान् ॥

विष्णुधर्मोत्तरे—

धर्माजितधनश्रीतैः यः कुर्याद्विषतार्चनम् ।

उद्धरिष्यत्यसन्देहात् सप्त पूर्वान् तथा परान् ॥

इति विप्रातिरिक्तविषयम्,

समित्पुष्पकुशादीनि ब्राह्मणः स्वयमाहरेत् ।

शूद्रानीतैः क्रयक्रीतैः कर्म कुर्वन् पतत्यधः ॥

इति भविष्योक्तेः । अयं च निषेधो ब्राह्मणस्य नित्यार्चन एव, न तु नैमित्तिकं काम्ये च ॥

उक्षुपुष्पार्चनादौ तु क्रयक्रीतमपीप्सते ।

इति मन्त्रकोशकारोक्तेः । परोपवनादेः चौर्येणापि कुसुममादेयम् ॥

देवतार्थे च कुसुममस्तेयं मनुरजवीत् ॥

इति वचनात् । याचितपुष्पार्चनस्य ब्राह्मपुराणे अपराधेषु गणितत्वाच्च याचनमपि जलेपान्त एव निषिद्धम्, तीरादन्यत्र याचने तु न दोष इति प्रयोगपारिजातोक्तेः । तत्रैव स्वजात्यादृतं पुष्पं द्रव्येण आत्मीयं कृत्वा पूजयेदिति । अनेन विप्रस्यापि क्रयक्रीतार्चनान्मनुष्या दृष्टा ॥

घर्जनीयानि

कृमिकीटावपन्नानि शीर्णपर्युषितानि च ।

स्वयं पतितपुष्पाणि व्यजेदुपहतानि च ॥

उपहतिस्तु मलादिना ।

निर्गन्धं केशकीटादिदूषितं चोपग्रन्थकम् ।

मलिनं तुच्छसंस्पृष्टमाघ्रातं स्वविकासितम् ॥

अशुद्धभाजनानीतं स्नात्वा नीतं च याचितम् ॥

स्नात्येति मय्याहुन्नानोत्तरमानयने निषेधः । निर्गन्धेष्वपि केषां चिदुपादानमुक्तं
स्वच्छन्दसारे—

निर्गन्धपुष्पजातीषु पलाशकुसुमैरपि ।
जपाबन्धूकपुष्पैश्च मन्दारैरपि पूजयेत् ॥ इति ॥

पुष्पसारसुधानिधौ—

पुष्पं वस्त्रे न वस्त्रीयात् शिरसा न बहेद्बुधः ।
नयेत् पत्रपुटेनैव पाणिनाऽऽलम्ब्य वाग्यतः ।

आश्वलायनः—

नाग्निना सह पुष्पं वा जलं चानं न चानयेत् ।
जलाग्निगन्धपुष्पान्नं न मूर्ध्नाऽसेन वाहयेत् ॥

ग्रन्थान्तरे—

देहोपरि धृतं यद्याप्यधोवस्त्रधृतं च यत् ।
वामहस्ते धृतं यच्च जलेन क्षालितं च यत् ॥
देवतास्तत्र गृह्णन्ति पुष्पं निर्माल्यतां गतम् ।
समित्पुष्पकुशादीनि वहन्ते नाभिवादयेत् ॥
तद्वहारी चैव नान्पान् हि निर्माल्यं तत् भवेत्तपोः ।
शुष्कं पर्युक्षितं कृष्णं भूमिगं नार्पयेत् सुमम् ॥
चम्पकं कमलं त्यक्त्वा कलिकामपि वर्जयेत् ॥ इति ॥

सर्वदेवतासाधारणानि विहितानि च

भविष्यपुराणे—

जातीशमीकुशाः कङ्कुमल्लिकाफरवीरजम् ।
नागपुन्नागकाशोकरक्तनीलोत्पलानि च ॥
चम्पकं बकुलं चैव पद्मं बिल्वं पवित्रकम् ।
एतानि सर्वदेवानां विहितानि समानि च ॥

कङ्कु कुटजकम् । दुर्गाया विहितानि देवीपुराणे—

ऋतुकालोद्भवैः पुष्पैः मल्लिकाजातिपुष्पकैः ।
किंशुकैश्चम्पकैश्चैव किंकरातैश्च पाटलैः ॥
वकुलैश्चैव मन्दारैः कुन्दपुष्पैस्तिरीढकैः ।
करवीरार्कपुष्पैश्च शिंशुपैश्चापराजितैः ॥
सितै रक्तैस्तथा पीतैः कृष्णैश्चैव चतुर्विधैः ।
सितरक्तैस्तथा पुष्पैः पद्मैश्चापाण्डुरैस्तथा ॥
दमनैः सिन्दुवारैश्च मुराभिमल्लकैस्तथा ।
मञ्जरीभिः कुशानां च बिल्वपत्रैः सुशोभनैः ॥
रक्तान्वितैस्तथा सर्वैः जलजैः स्थलसम्भवैः ।
पत्रपुष्पैर्यथान्यायं सर्वोपधिमयैः शुभैः ॥
धान्यानां सर्वपत्रैश्च पुष्पैश्चैव प्रपूजयेत् ॥ इति ॥

रक्तो रक्तवर्णः । बिल्वपत्रैः पूजने राजसूयफलम् । करवीररत्नजा अग्निष्टोमफलम् ।
वकुलस्रजा वाजपेयफलम् इति प्रयोगपारिजाते पुष्पसारसुधानिधौ च ।

शिवार्चने निविद्धानि पत्रपुष्पफलानि च ।
तानि देव्याः प्रशस्तानि अनुक्तानि विशेषतः ॥

इति तारामक्तिसुधाऽर्णवे । रुद्रयामल्लशक्तियामल्लयोः—

सुन्दरीभैरवीकाळीताराब्रह्मविवस्वताम् ।
विना तुलस्या या पूजा सा पूर्णा न कदाचन ॥
सावित्री च मन्वानी च दुर्गादेवी सरस्वतीम् ।
योऽर्चयेत् तुलसीपत्रैः सर्वैः कामैः स ऋष्यति ॥ इति ॥
“ बिल्वैर्वा तुलसीपुष्पैः ” इति रहस्यनामसाहस्रे ललितार्चने स्मर्यते ॥

केषांचित्कालावधिः

तत्र हेमाद्री—

पङ्कजं पद्मरात्रं स्यादशरात्रं तु बिल्वकम् ।
तुलस्येकादशाहं तु पुनः प्रक्षाल्य पूजयेत् ॥

^१किंकिरा—अ, ब१, ब२.

१ ‘शपे’ इति ‘न’

बोपदेवः—

विस्वापामार्गजातीतुल्यसिधमिश्रताकेतकीभृङ्गदूर्वा-
कुन्दाभोजाहिदर्भा मुनितिलतगरा ब्रह्मकल्हारमण्डः ।
चम्पा चारातिकुम्भी दमनमखका बिल्वतोहानि शस्ताः
त्रिशङ्खद्वार्यरीशोदधिविविधसुभू भूयसा भूय एवम् ॥
त्रिंशदयो बिल्वप्रभृतीनां दिनसङ्ख्यावाचकाः । मुहुरावर्त्त्याश्च ॥

विहितनिषिद्धानि

पाटला च शमीपत्रं दुर्गायास्तु हिताहितम् ॥
विहितनिषिद्धमित्यर्थः ॥
तिलकं मालती बाणस्तुलसी भृङ्गराजकम् ।
तमालं शिबदुर्गार्थे निषिद्धविहितं भवेत् ॥
बाणो भाषया करसाला ॥
जयः काशः श्वेतपद्मं श्वेतमन्दारकं तथा ।
दुर्गायाश्चैव विष्णोश्च निषिद्धविहितं भवेत् ॥
जयः जयन्ती ॥
अगस्तिरतिमुक्तं च तिरीटं च हरे हरौ ।
अपामार्गस्य पुष्पं च दुर्गायाश्च हिताहितम् ॥
अतिमुक्तो माधवीलता । तिरीटं लोघ्नम् ॥

निषिद्धानि

अक्षतानर्कधुत्तूरौ विष्णोर्नैवार्पयेत् सुधीः ॥
अक्षतनिषेधः सालग्रामपर एव न तु मूर्ख्यमिति हेमाद्रिः ॥
बन्धूकं केतकी कुन्दं केसरं कुटजं जग्राम् ।
शङ्करे नार्पयेत् विद्वान् मालतीं यधिकामपि ॥

शक्तौ दूर्वाकर्मन्दारान् माद्वरं तगरं रवौ ।
 विनायके तु तुळसीं नार्पयेत् जातुचिद्रुधः ॥
 इहाकैनिपेधो दुर्गेतरविवयः, विहितेषु तस्याप्युपादानात् ॥

मध्यमं फलरूपं कुसुमम्

जम्बूदाडिमज्ज्भीरचिञ्चिणीबीजपूरकाः ।
 रम्भा धात्री च बदरी रसालः पनसोऽपि च ॥
 एषां फलैर्यजेद्देवं ॥
 देवमित्युपलक्षणं देव्या अपि ॥

अधमम्

तुळसी वकुळो वृक्षः चम्पकश्च सरोजिनी ।
 विल्वकल्हारदमनास्ताथा मरुबकं कुशः ॥
 दूर्वाहिवस्त्यपामर्गा विष्णुक्रान्ता मुनिद्रुमः ।
 धात्रीसुतानामेतेषां पत्रैः कुर्यात् सुरार्चनम् ॥
 इह तुळस्यादीनां पूर्वोक्तानां केषां चित् वकुळादिपत्रप्रापपाठेऽपि नाधमत्वम् ।
 पत्रैरित्युपलक्षणं फलस्यापि ॥

पर्युषितकुसुमविचारः

भविष्यपुराणे—

न पर्युषितदोषोऽस्ति जलजोत्पलचम्पके ।
 तुळस्पगस्यवकुळे विल्वे गङ्गाजले तथा ॥

अन्यत्र—

तुळस्यां विल्वपत्रे च जलजेषु च सर्वशः ।
 न पर्युषितदोषोऽस्ति मालाकारगृहेषु च ॥ इति ॥

पर्युषितापवादः

पारिजाते—

जलं पर्युषितं त्याज्यं पत्राणि कुसुमानि च ।
 तुळस्पगस्यविल्वानि गाङ्गां वारि न दुष्यति ॥ इति ॥

स्कान्दे—

तस्य माला भगवतः परमप्रीतिकारिणी ।

शुष्का पर्युषिता वाऽपि न दुष्टा भवति कचित् ॥

तस्येत्युपक्रमात् दमनकस्य । भगवत इत्युपलक्षणं भगवत्या अपि ॥

पर्युषितमात्रस्यापि ग्राह्यत्वम्

प्रयोगपरिजाते—

यद्वा पर्युषितैश्चापि पुष्पाद्यैरविकारिभिः ।

गन्धोदकेन चैतानि त्रिः प्रोक्ष्यैव प्रपूजयेत् ॥ इति ॥

अथवा बिम्बतुलसीपत्रैर्वकुळपुष्पकैः ।

शुष्कैरपि पूजयेत् ॥ इति ॥

सर्वस्यैतस्यापवादः

ग्रन्थान्तरे—

देवीपूजा सदा कार्या जलजैः स्थलजैरपि ।

विहितैर्वा निषिद्धैर्वा भक्तियुक्तेन चेतसा

सर्वपुष्पैः सदा पूजा विहिताविहितैरपि ।

कर्तव्या सर्वदेवानां भक्तिरेवात्र कारणम् ॥ इति ॥

इतोऽपि विस्तारोऽन्यत्र द्रष्टव्यः इति दिक् ॥

निबन्धाध्ययनमहिमा

एतन्निबन्धाध्ययनेनापि सर्वदेवतोपास्तिफलं भवति । तदुक्तं भगवता

सूत्रकृता—

य इमां दशखण्डीं महोपनिषदं महावैपुरसिद्धान्तसर्वस्वभूतामधीते स
सर्वेषु यज्ञेषु यद्या भवति । यं यं कृतुमधीते तेन तेनास्येष्टं भवति इतीह श्रूयते
इत्युपनिषदिति शिवम् ॥ इति ॥

अत्राधीते इत्यध्ययनविधेः अर्थज्ञानभाष्यकतया अस्य निबन्धस्य खण्डदशकार्पावग-
मकत्वात् इति शिवम् ॥

ग्रन्थकर्तृप्रशस्तिः

नित्योत्सवो निबन्धोऽयं यथावीविभवं मया ।
धनप्रमादस्वलितं समादधतु तद्विदः ॥
अनेन वागध्वरेण समाराध्या कथंचन ।
प्रीयतां देशिकात्मा मे देवी श्रीललिताऽम्बिका ॥
विधाश्चर्यतपोमयविधामित्रर्षिगोत्रतिलकेन ।
श्रीबालकृष्णविद्वत्सुतेन लक्ष्म्यम्बयोपलक्ष्येन ॥
श्रुतपेटवोपनाम्ना चोष्णविपभोसलेन्दुमान्येन ।
नाटककाव्यादिकृता महितमहाराष्ट्रजातिहोरेण ॥
त्रय्यन्तस्तत्त्वशीलनदलित^१जगच्छत्र[च्छास्त्र]बालमोहेन
भारत्युपाख्यभास्करमखिदेशिकलब्धदैक्षुनान्नायम् ॥
आम्नायतन्त्रजालालोकपरेणार्यसम्प्रदायजुषा ।
ललितापदाब्जरोलम्बेन जगन्नाथपण्डितचरेण ॥
कल्पन्देष्टु रसार्णवकरिवेदमितेविविह व्यतीतेषु ।
नव्यः त्रोधनशरदि न्यबन्धि नित्योत्सवः शिवप्रीत्यै ॥

इति श्रीमद्भास्कराचर्यविरचितविन्दमिळिन्दायमानमानसेन उमानन्दनाथेन
निर्मिते अभिनवे कल्पसूत्रानुसारिणि नित्योत्सवनिबन्धे साधारणकम-
निरूपणो नाम अनवस्थोत्सासः सप्तमः समाप्तिमगमत् ॥
इति नित्योत्सवनिबन्धः समाप्तः

श्रीगुरुचरणारविन्दार्पणमस्तु

^१ जगच्छत्र—ब२, ब३; जगच्छति—अ१; जगज्जाहृच्छमुहेन—म.

नित्योत्सवोदाहृतग्रन्थग्रन्थकारसूची

ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या	ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या
अगस्त्यसंहिता	२१२	प्रयोगपारिजातः	२१७, २१८, २२०, २२३
आश्वलायनः	२१९	बोपदेवः	२२१
कादित्तम्	८७	भविष्यपुराणम् २१७, २१८, २१९, २२२	
कुलमूलावतारः	२०६, २१०, २१२	मन्त्रकोशः	१५६
कुलार्णवः ४१, १३६, १४१, २१२		मन्त्रकोशकारः	२१८
गणेशविमर्शिनी	२०७	मन्थानभैरवतन्त्रम्	२
ग्रन्थान्तरम्	२१९, २२३	मुहूर्तचिन्तामणिः	१६८
ज्ञानार्णवः १४, ४४, ५१, ७२, ९७, १६६		योगिनीतन्त्रम्	२०७
डामरम्	७९	रत्नसागरः	२१२
तन्त्रराजः ६, १३६, १४२, २१०, २१४		रहस्यनामसाहस्रम्	२२०
तन्त्रसारः	११, २१७	रुद्रयामलम् १६८, २०७, २१२-२, २२०	
तन्त्रान्तरम् ४, १४३, २१३, २१४-२		लिङ्गपुराणम्	१६१
ताराभक्तिसुधार्षवः	२२०	वराहपुराणम्	२१८
देवीपुराणम्	२२०	वातुलागमः	२१४
देवीयामलम्	२६०	वामकेश्वरतन्त्रम्	८४
नारदपाञ्चरात्रम्	१६०, २०७	विद्यार्णवः	५८
पराशरः	१६१	विष्णुः	१६०
पारिजातः	२२२	विष्णुधर्मोत्तरम्	२१८
पुष्पसारसुवानिधिः	२१९, २२०		

ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या	ग्रन्थनाम	पुटसङ्ख्या
विष्णुशामलम्	१६०	सिद्धशामलम्	२०८
वैशम्पायनसंहिता	३,२०८	सिद्धान्तशेखरः	२१२
शक्तियामलम्	२२०	सुन्दरीमहोदयः	१४,७०
शक्तिसंगमतन्त्रम् ४२,८९,१५८,१५९		सौमसिद्धान्तः	२१२
शारदातिलकम्	८७	सौत्रामणितन्त्रम्	२०५
शैवागमः	२०८	सौभाग्यचन्द्रोदयः	५
श्यामाक्रमः	७८	स्कान्दम्	२२३
श्यामारहस्यम्	५०,७०	स्वच्छन्दतन्त्रसारः	१६७,२१९
साङ्ख्यायनतन्त्रम्	१२८	हिरण्यगर्भसंहिता	२१४
सारसङ्ग्रहः	२—२	हेमाद्रिः	२२०,२२१

परिशिष्टम्

अथ रक्तशुक्रविद्यामंत्रौ (पत्र ९, पंक्ति २२)

रक्तविद्यामंत्रः—ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीः ह्रीः रक्तविद्यामहापीठरक्तपुष्परक्तमंडलमहापीठरक्तप-
रक्तमंत्रमहापीठरक्तदीपरक्तमुद्रामहापीठरक्तनतिमहाप्रकाशिनी परांया ह्रीः ह्रीः ह स क ह ल ह्री
रक्तचरणविद्याधीपादुकां पूजयामि ॥

शुक्रविद्यामंत्रः—ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीः ह्रीः शुक्रविद्यामहापीठशुक्रपुष्पशुक्रमंडलमहापीठ-
शुक्ररूपशुक्रमंत्रमहापीठशुक्रदीपशुक्रमुद्रामहापीठशुक्रनतिमहाप्रकाशानन्वनाथ ह्रीः ह्रीः ह स क ल ह्री
शुक्रचरणविद्याधीपादुकां पूजयामि ॥

अथ तत्त्वमंत्राः—(पत्र ११, पंक्ति १४) ओं ऐं ह्रीं श्रीं अं वां इं ईं वं ऊं ऋं मूं लं लूं
एं ऐं ओं औं अं अः ऐं क ए ईं ल ह्रीं आरमतत्त्वं आननमलं स्थूलदेहं शोधयामि जुहोमि स्वाहा ॥
मद्गण इदं न मम ॥ १ ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं कं खं गं घं ङं चं छं जं झं ञं टं ठं डं ढं नं तं थं दं
धं नं पं फं बं भं मं ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं विद्यातत्त्वं कार्मणमलं सूक्ष्मदेहं शोधयामि जुहोमि
स्वाहा ॥ सुकुंवायेदं न मम ॥ २ ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं यं रं लं वं शं षं सं हं लं दं सौः सकल ह्रीं
शिवतत्त्वं मायिकमलं कारणदेहं शोधयामि जुहोमि स्वाहा ॥ पशुपतय इदं न मम ॥ ३ ॥

अथ बालामंत्रः—(पत्र १२, पंक्ति १६) ऐं ह्रीं सौः ॥ अक्षरः ॥

अथ महाविद्येश्वरीमंत्रः—(पत्र ५६, पंक्ति १५) आं ह्रीं क्रैं सः नित्यहिमे मद्वने स्वाहा ॥
ननुर्दशाक्षरः ॥

अथ कामेश्वरकामेश्वर्योरायुधमंत्राः ॥ (पत्र ६९, पंक्ति ५)

कामेश्वरायुधमंत्राः—

बाणमंत्रः । बां रां लां वां शां सर्वजुंनणेभ्यो बाणेभ्यो नमः ॥

धनुर्मंत्रः । धं सर्वसंमोहनाय धनुषे नमः ॥

पाशमंत्रः । आं सर्ववशीकरणाय पाशाय नमः ॥

अंकुशमंत्रः । को सर्वस्तंभनायांकुशाय नमः ॥

कामेश्वर्यायुधमंत्रास्तुष्टा छ. ६८, पं. १९

॥ महापोढान्यासः ॥ (पत्र १०९, पंक्ति १७)

श्रीगुरुभ्यो नमः ॥ अस्य श्रीमहापोढान्यासस्य । महा ऋषिः । जगती छन्दः । श्रीमद्दर्शनारीश्वरो
देवता । श्रीविद्यांगारवेन न्यासे विनियोगः ॥ इति ऋष्यादिकं स्मृत्वा मूर्त्तादिषु विन्यस्य अङ्गन्यासे
कुर्यात् ॥ अंगन्यासस्तु अंगुलीदेहवक्त्रात्मकः ॥ तत्रादायंगुलिन्यासः ॥

तत्र अंगुष्ठयोः । ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीः ह्रीः ह्रीं ईशानाय नमः ॥	
तर्जन्मयोः । ४	ह्रीः ह्रीः ह्रीं तत्पुरुषाय नमः ॥
मध्यमयोः । ४	ह्रीः ह्रीः हुं अघोराय नमः ॥
अनामिकयोः । ४	ह्रीः ह्रीः हिं वामदेवाय नमः ॥
कनिष्ठयोः । ४	ह्रीः ह्रीः हं सद्योजाताय नमः ॥
मूर्ध्नि ओं ५	ह्रीं ईशानाय नमः ॥
मुखे ओं ५	ह्रीं तत्पुरुषाय नमः ॥
हृदये ओं ५	हुं अघोराय नमः ॥
गुह्ये ओं ५	हिं वामदेवाय नमः ॥
पादयोः ओं ५	हं सद्योजाताय नमः ॥
मूर्ध्नि ओं ५	ह्रीं ईशानाद्योर्व्ववक्त्राय नमः ॥
मुखे ओं ५	ह्रीं तत्पुरुषाय पूर्व्ववक्त्राय नमः ॥
दक्षिणकर्णे ओं ५	हुं अघोराय दक्षिणवक्त्राय नमः ॥
वामकर्णे ओं ५	हिं वामदेवाद्योत्तरवक्त्राय नमः ॥
श्लेष्मणे ओं ५	हं सद्योजाताय पश्चिमवक्त्राय नमः ॥

इति अंगन्यासः ॥ अयं पंचवक्त्रन्यासः क्रमेणांगुष्ठादिपंचांगुलीभिरेकैर्वांगुलिनैकैकवक्त्रे
न्यस्तव्यः ॥ इति अंगन्यासं विधाय ततो ह्रीं ह्रीं इत्यादिभिः करपञ्चन्यासं कृत्वा
वक्ष्यमाणरूपं देवं हृदये ध्यात्वा न्यसेत् ॥

ओषधप्रकारान्तरेण ध्यानम्—

पंचवक्त्रं चतुर्बाहुं सर्वाभरणभूषितम् ।

चंद्रमूर्त्तहस्ताभं शिबश्चत्वात्मकं भजे ॥

पट ८ ऊर्ध्वतंत्रे ।

तत्रादौ प्रपंचन्यासः । स यथा—

ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीः ह्रीः अं प्रपंचरूपायै श्रियै नमः ॥

ओं ५

आं द्वीपरूपायै मायायै नमः ॥ (एवं सर्वत्र)

- ६ ईं जलधिरूपायै कमलायै नमः ॥
 ६ ईं गिरिरूपायै विष्णुवाभायै नमः ॥
 ६ ऐं पत्तनरूपायै पद्मधारिण्यै नमः ॥
 ६ कं पीठरूपायै समुद्रतनयायै नमः ॥
 ६ ऋं क्षेत्ररूपायै लोकमात्रे नमः ॥
 ६ ॠं वनरूपायै कमलवासिन्यै नमः ॥
 ६ लृं आश्रमरूपायै इंद्रिरायै नमः ॥
 ६ लृं गुहारूपायै मातायै नमः ॥
 ६ एं नदीरूपायै रमायै नमः
 ६ ऐं श्वररूपायै पद्मायै नमः ॥
 ६ ओं उद्भिजरूपायै नारायणप्रियायै नमः ॥
 ६ औं स्वेदजरूपायै सिद्धलक्ष्म्यै नमः ॥
 ६ अं अण्डजरूपायै राजलक्ष्म्यै नमः ॥
 ६ वः जरायुजरूपायै महालक्ष्म्यै नमः ॥
 ६ कं लवरूपायै आर्यायै नमः ॥
 ६ खं तृप्तिरूपायै उमायै नमः ॥
 ६ गं कलारूपायै चंडिकायै नमः ॥
 ६ घं काष्ठारूपायै तुरगायै नमः ॥
 ६ ङं निमेषरूपायै शिवायै नमः ॥
 ६ चं श्वासरूपायै अपर्णायै नमः
 ६ छं घटिकारूपायै अंबिकायै नमः ॥
 ६ जं मुहूर्तरूपायै सत्यै नमः ॥
 ६ झं प्रहररूपायै ईश्वर्यै नमः ॥
 ६ ञं दिवसरूपायै शांभन्यै नमः
 ६ टं संभ्यारूपायै ईशान्यै नमः ॥
 ६ ठं रात्रिरूपायै पार्वत्यै नमः ॥
 ६ डं तिथिरूपायै सर्वमंगलायै नमः ॥
 ६ ढं वाररूपायै दाहाचण्यै नमः ॥
 ६ णं नक्षत्ररूपायै हैमवत्यै नमः ॥
 ६ तं योगरूपायै महामायायै नमः ॥
 ६ थं करणरूपायै महेश्वर्यै नमः ॥
 ६ दं पक्षरूपायै नृदान्यै नमः ॥

- ६ धं मातरूपायै दद्यान्मै नमः ॥
 ६ नं राशिरूपायै शशोन्मै नमः ॥
 ६ पं ऋतुरूपायै परमेश्वर्यै नमः ॥
 ६ फं असनरूपायै काल्यै नमः ॥
 ६ धं वस्तररूपायै कात्यायन्यै नमः ॥
 ६ नं युगरूपायै गौर्यै नमः ॥
 ६ मं प्रलयरूपायै भवान्यै नमः ॥
 ६ यं पंचभूतरूपायै ब्राह्म्यै नमः ॥
 ६ रं पंचतन्मात्ररूपायै वागीश्वर्यै नमः ॥
 ६ लं पंचकर्मेन्द्रियरूपायै वाग्यै नमः ॥
 ६ वं पंचज्ञानेन्द्रियरूपायै सावित्र्यै नमः ॥
 ६ शं पंचप्राणरूपायै सरस्वत्यै नमः ॥
 ६ धं गुणत्रयरूपायै गावश्चै नमः ॥
 ६ सं भंतः करणचतुष्टयरूपायै बाक्प्रदायै नमः ॥
 ६ इं अवस्थाचतुष्टयरूपायै शारदायै नमः ॥
 ६ छं सप्तधातुरूपायै भारत्यै नमः ॥
 ओ ऐ ह्रीं श्रीं ह्रौः ह्रौः ह्रौं दोषत्रयरूपायै विद्यात्मिकायै नमः ॥

इत्येकपंचाशच्छास्त्रीमातृकास्थानेषु विन्वस्व ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौः ह्रौः अकारादि-
 क्षकारांतां मातृकामुक्त्या सकलप्रपंचाधिदेवतायै श्रीपरांवादेभ्यै नमः ह्रौः ह्रौः श्रीं ह्रीं ऐं ओं सर्वांगे
 व्यापकं कुर्यात् ॥ इति प्रपंचन्यासः ॥

॥ अथ भुवनन्यासः ॥

सत्र-पादयोः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौः ह्रौः अं आं इं अतललोकनिलयशतकोटिशुद्धाचयोगिनी
 मूलदेवतायुताधारशक्त्यम्बादेभ्यै नमः ॥

गुल्फयोः ६ इं उं ऊं वितललोकनिलयशतकोटिशुद्धतरानन्तयोगिनीमूलदेवतायुताधारशक्त्यम्बा-
 देभ्यै नमः ॥

- जंघयोः ६ अं आं इं सुतललोकनिलयशतकोटिशुद्धाचिन्त्ययोगिनीमूलदेवतायुता ॥
 आन्योः ६ लृं एं ऐं महातललोकनिलयशतकोटिमहागुह्यस्वतन्त्रयोगिनीमूलदेवतायुता ॥
 ऊर्ध्वोः ६ ओं औं तल्लोकनिलयशतकोटिपरमगुह्येच्छायोगिनीमूलदेवतायुता ॥
 दिक्चोः ६ अं अः रसातललोकनिलयशतकोटिरहस्यज्ञानयोगिनीमूलदेवतायुता ॥
 मूलाधारे ६ कं खं गं घं ङं पाताललोकनिलयशतकोटिरहस्यतरङ्गिवाचयोगिनीमूलदेवतायुता ॥

स्वाधिष्ठाने ६ चं छं जं हां नं भूर्लोकनिलयशतकोटिमहारहस्यकाकिनीयोगिनीमूल-
देवतायुता ॥

मणिपूरके ६ टं ठं डं ढं णं भुवर्लोकनिलयशतकोटिमहारहस्यकाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुता ॥

अनाहते ६ तं थं दं धं नं स्वर्लोकनिलयशतकोटिपरमरहस्यकाकिनीयोगिनीमूल-
देवतायुता ॥

विष्णुह्रौ ६ पं फं बं भं मं महर्लोकनिलयशतकोटिगुप्तकाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुता ॥

आज्ञायां ६ यं रं लं वं जनोलोकनिलयशतकोटिगुप्ततरसाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुता ॥

ललाटे ६ शं षं सं हं तपोलोकनिलयशतकोटिविगुप्तहाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुता ॥

महार्ध्रे ६ लं हां सत्यलोकनिलयशतकोटिमहागुप्तयाकिनीयोगिनीमूलदेवतायुताधार-
शक्त्यम्बादेव्यै नमः ॥ इति विन्यस्य ॥ ६ समस्तमातृकामुखार्थं सकलभुवनाधिपार्यै श्री-
पराम्बादेव्यै नमः ह्रीः ह्रीः श्रीं ह्रीं ऐं ओं इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति भुवनन्यासः ॥

॥ अथ मूर्तिन्यासः ॥

तत्र—शिरसि ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीः ह्रीः अं केशवानाक्षरशक्त्यै नमः ॥

मुखे ६ आं नारायणायायाशक्त्यै नमः ॥

दक्षिणांसे ६ इं माधवाचेष्टदायै नमः ॥

वामसि ६ ईं गोविन्दाचेष्टान्यै नमः ॥

दक्षपार्श्वे ६ उं किष्णवे उग्रायै नमः ॥

वामपार्श्वे ६ ऊं मधुसूदनायोर्ध्वनयनायै नमः ॥

दक्षकट्यां ६ ऋं त्रिविक्रमाय ऋद्धयै नमः ॥

वामकट्यां ६ ॠं वामनाय रूपिण्यै नमः ॥

दक्षोरी ६ ऌं श्रीधराय छत्तायै नमः ॥

वामोरी ६ ॡं हृषीकेशाय छूनदोषायै नमः ॥

दक्षजानुनि ६ एं पद्मनाभायैकनायिकायै नमः ॥

वामजानुनि ६ ऐं वामोदरायैकारिण्यै नमः ॥

दक्षजंघायां ६ ओं बासुदेवायौघवत्यै नमः ॥

वामजंघायां ६ औं संकर्षणायौर्वकामायै नमः ॥

दक्षपादे ६ अं प्रद्युम्नाय अलनप्रभायै नमः ॥

वामपादे ६ इं अनिरुद्धायस्थिमालाधरायै नमः ॥

दक्षपादाष्टादशमूलपर्यन्तं ६ कं भं भवाय करभद्रायै नमः ॥
 वामपादाष्टादशमूलपर्यन्तं ६ खं बं शर्वाय खगबलायै नमः ॥
 दक्षपार्श्वे ६ गं फं रुद्राय गरिमफलप्रदायै नमः ॥
 वामपार्श्वे ६ घं पं पञ्चपतये धोरपादायै नमः ॥
 दक्षदोर्मूले ६ ङं नं उग्राय पंक्तिनासायै नमः ॥
 वामदोर्मूले ६ चं भं महादेवाय चंद्रार्द्धधारिण्यै नमः ॥
 कंठे ६ छं दं भीमाय छंदोमय्यै नमः ॥
 वदने ६ जं थं ईशानाय जगत्स्थानायै नमः ॥
 दक्षकर्णे ६ झं तं तत्पुण्याय झंकृत्यै नमः ॥
 वामकर्णे ६ ञं थं अघोराय ज्ञानदायै नमः ॥
 भाले ६ टं ठं सद्योजाताय टंकल्लङ्घरायै नमः ॥
 शिरसि ६ डं ढं वामदेवाय ठं कृतितामय्यै नमः ॥
 मूलाधारे ६ यं ब्रह्मणे वक्षिण्यै नमः ॥
 स्वाधिष्ठाने ६ रं प्रजापतये रक्षिण्यै नमः ॥
 मणिपूरके ६ लं वेधसे लक्ष्म्यै नमः ॥
 अनाहते ६ स्रं परमेष्ठिने वज्रिण्यै नमः ॥
 विशुद्धौ ६ शं पितृमहान् शशिधरायै नमः ॥
 आज्ञायां ६ पं विधात्रे वडाभारालयायै नमः ॥
 अर्द्धेन्दौ ६ सं विरिण्ये सर्वनायिकायै नमः ॥
 रोधिण्यां ६ हं रुद्रे हसिताननायै नमः ॥
 नादे ६ लं चतुराननाय ललितायै नमः ॥
 नादान्ते ६ वं हिरण्यगर्भाय क्षमायै नमः ॥ इति विन्मस्य ॥

ओं ऐं ह्रीं ह्रीः ह्रीः सकलमातृकामुखायै सकलत्रिमूर्त्यारिमकायै श्रीपराम्बादेव्यै नमः
 ह्रौः ह्रौः श्री ह्रीं ऐं ओं इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति मूर्तिन्यासः ॥

॥ अथ मंत्रन्यासः ॥

मूलाधारे ओं ऐं ह्रीं श्री ह्रौः ह्रौः वं वां हं एकलक्षकोटिभेदप्रणवायैकाक्षरात्मकाखिलमंत्राधि-
 देवतायै सकलफलप्रदायै एककूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

स्वाधिष्ठाने ६ ईं उं लं द्विलक्षकोटिभेदह्रस्वाद्व्यक्षरात्मकाखिलमंत्राधिदेवतायै सकलफल-
 प्रदायै द्विकूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

मणिपूरके ६ ऋं ऋं लं त्रिलक्षकोटिभेदवन्नादिव्यक्षरात्मकाखिलमंत्राधिदेवतायै सकलफलप्रदायै
त्रिकूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

अनाहते ६ लं एं ऐं चतुर्लक्षकोटिभेदचंद्रादिचतुरक्षरात्मकाखिलमंत्राधिदेवतायै सकलफल-
प्रदायै चतुष्कूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

विशुद्धौ ६ ओं औं अं अः पंचलक्षकोटिभेदसूक्तदिपंचाक्षरात्मकाखिलमंत्राधिदेवतायै०
पंचकूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

आज्ञायां ६ कं थं गं षष्टलक्षकोटिभेदस्कन्दादिषडक्षरात्मकाखिल० षट्कूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

बिंदौ ६ धं ञं खं सप्तलक्षकोटिभेदगणपत्यादिसप्ताक्षरात्मकाखिल० सप्तकूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

अर्द्धेन्दौ ६ छं जं झं अष्टलक्षकोटिभेदब्रह्मकायष्टाक्षरात्मकाखिल० अष्टकूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

रोहिण्यां ६ ञं टं ठं नवलक्षकोटिभेदब्रह्मादिनवाक्षरात्मकाखिल० नवकूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

नादे ६ ञं ढं णं दशलक्षकोटिभेदविष्ण्वादिवशाक्षरात्मकाखिल० दशकूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

नादान्ते ६ तं थं दं एकादशलक्षकोटिभेदब्रह्माद्येकादशाक्षरात्मकाखिल० एकादशकूटेश्वर्यम्बा-
देव्यै नमः ॥

शक्तौ ६ धं नं पं द्वादशलक्षकोटिभेदवाण्यादिद्वादशाक्षरात्मकाखिल० द्वादशकूटेश्वर्यम्बा-
देव्यै नमः ॥

व्यापिकायां ६ फं बं भं त्रयोदशलक्षकोटिभेदलक्ष्म्यादित्रयोदशाक्षरात्मकाखिल० त्रयोदशकूटे-
श्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

समनस्थाने ६ मं यं रं चतुर्दशलक्षकोटिभेदगीर्मादिचतुर्दशाक्षरात्मकाखिल० चतुर्दशकूटेश्वर्यम्बा-
देव्यै नमः ॥

उन्मन्यां ६ लं वं शं पंचदशलक्षकोटिभेदबुर्गादिपंचदशाक्षरात्मकाखिल० पंचदशकूटेश्वर्यम्बा-
देव्यै नमः ॥

ध्रुवमंडले ६ षं सं हं कं षं षोडशलक्षकोटिभेदत्रिपुरादिषोडशाक्षरात्मकाखिलमंत्राधिदेवतायै
सकलफलप्रदायै षोडशकूटेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥

ततः । ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौंः ह्रौः सकलमातृकामुच्चार्य सकलमंत्राधिदेवतायै श्रीपराम्बादेव्यै
नमः ह्रौः ह्रौः श्रीं ह्रीं ऐं ओं इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति मंत्रन्यासः ॥

॥ अथ देवताम्यासः ॥

तत्र-दक्षपादे ओ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रींः ह्रींः श्रीं श्रीं सहस्रकोटिऋषिकुलसेवितायै निवृत्त्याचार-
देव्यै नमः ॥

वामपादे ६ इं ईं सहस्रकोटियोगिनीकुलसेवितायै प्रतिष्ठाम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षगुल्फे ६ उं ऊं सहस्रकोटितपस्विकुलसेवितायै विद्याम्बादेव्यै नमः ॥
वामगुल्फे ६ ऋं ॠं सहस्रकोटिशान्तिकुलसेवितायै शान्ताम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षजंघायां ६ लं लं सहस्रकोटिमुनिकुलसेवितायै शान्त्यतीताम्बादेव्यै नमः ॥
वामजंघायां ६ एं ऐं सहस्रकोटिदैवतकुलसेवितायै हृषिकाम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षजानुनि ६ औं औं सहस्रकोटिराक्षसकुलसेवितायै गगनाम्बादेव्यै नमः ॥
वामजानुनि ६ अं अं सहस्रकोटिविद्याधरकुलसेवितायै रक्षाम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षोरी ६ कं खं सहस्रकोटिशिवकुलसेवितायै महोच्छ्राम्बादेव्यै नमः ॥
वामोरी ६ गं गं सहस्रकोटिसाप्यकुलसेवितायै करालिकाम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षोरमूले ६ ङं ङं सहस्रकोटिअप्सरःकुलसेवितायै जयाम्बादेव्यै नमः ॥
वामोरमूले ६ छं छं सहस्रकोटिगंधर्वकुलसेवितायै विजयाम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षपार्श्वे ६ झं झं सहस्रकोटिगुह्यकुलसेवितायै अजिताम्बादेव्यै नमः ॥
वामपार्श्वे ६ टं टं सहस्रकोटिसक्षकुलसेवितायै अपराजिताम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षस्तने ६ ठं ठं सहस्रकोटिकिन्नरकुलसेवितायै वामाम्बादेव्यै नमः ॥
वामस्तने ६ ढं ढं सहस्रकोटिपद्मकुलसेवितायै ज्येष्ठाम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षदोर्मूले ६ धं धं सहस्रकोटिपितृकुलसेवितायै रौद्रधाम्बादेव्यै नमः ॥
वामदोर्मूले ६ धं धं सहस्रकोटिगणेश्वरकुलसेवितायै माताम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षभुजे ६ फं फं सहस्रकोटिभैरवकुलसेवितायै कुंडलिन्याम्बादेव्यै नमः ॥
वामभुजे ६ बं बं सहस्रकोटिवटुककुलसेवितायै काल्यम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षोसे ६ मं मं सहस्रकोटिशिवेशकुलसेवितायै कालरात्र्यम्बादेव्यै नमः ॥
वामोसे ६ रं रं सहस्रकोटिप्रमथकुलसेवितायै भगवत्यम्बादेव्यै नमः ॥
दक्षकर्णे ६ वं वं सहस्रकोटिब्रह्मकुलसेवितायै सर्वेश्वर्यम्बादेव्यै नमः ॥
वामकर्णे ६ षं षं सहस्रकोटिविष्णुकुलसेवितायै सर्वज्ञाभ्यम्बादेव्यै नमः ॥
नाले ६ हं हं सहस्रकोटिरुद्रकुलसेवितायै सर्वकर्ण्यम्बादेव्यै नमः ॥
जगदंशे ६ शं शं सहस्रकोटिचराचरकुलसेवितायै कुलदात्र्यम्बादेव्यै नमः ॥
ततः ओ ऐं ह्रीं श्रीं ह्रींः ह्रींः सकलमातृकामुख्यै समस्तदेवताधिपायै श्रीपराम्बादेव्यै नमः
ह्रींः ह्रींः श्रीं श्रीं ऐं ओं इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति दैवतम्यासः

॥ अथ मातृकान्यासः ॥

ततः—मूलाधारे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौंः ह्रौंः कं खं गं घं ङं अनन्तकोटिभूचरीकुलसहितायै ओं
क्षं मंगलाम्बादेव्यै ओं क्षं मङ्गाप्यम्बादेव्यै अनन्तकोटिभूचरीकुलसहिताय ओं क्षं मंगलनाथाय
ओं क्षं असिताम्भैरवनाथाय नमः ॥

स्वाधिष्ठाने ६ धं छं जं झं ञं अनन्तकोटिसेचरीकुलसहितायै ईं ङं चरिकाम्बादेव्यै ईं सां
माहेश्वर्यम्बादेव्यै अनन्तकोटिसेतालकुलसहिताय ईं छं चरिकाभाय ईं छं रु रु भैरवनाथाय नमः ॥

मणिपूरके ६ टं ठं डं ढं नं अनन्तकोटिपातालचरीकुलसहितायै ऊं हां योगेश्वर्यम्बादेव्यै ऊं
हां कीमर्यम्बादेव्यै अनन्तकोटिपिशाचकुलसहिताय उं हुं योगेश्वरनाथाय उं हुं चंडभैरवनाथाय नमः ॥

अनाहते ६ तं थं दं धं नं अनन्तकोटिदिक्चरीकुलसहितायै ऋं सां हरसिद्धाम्बादेव्यै ऋं
सां वैष्णव्यम्बादेव्यै अनन्तकोटिपद्मस्मारकुलसहिताय ऋं से हरसिद्धनाथाय ऋं से क्रोध-
भैरवनाथाय नमः ॥

विशुद्धौ ६ पे फं बं भं मं अनन्तकोटिसङ्घचरीकुलसहितायै लूं धां महिन्यम्बादेव्यै लूं धां
शाराङ्गम्बादेव्यै अनन्तकोटिगङ्गाक्षसकुलसहिताय लूं धं महिनाथाय लूं धं उन्मत्तभैरवनाथाय नमः ॥

आशया ६ यं रं लं वं अनन्तकोटिगिरिचरीकुलसहितायै ऐं शां किलिकिलाम्बादेव्यै ऐं शां
दृन्द्राव्यम्बादेव्यै अनन्तकोटिचेदककुलसहिताय ऐं शां किलिकिलनाथाय ऐं शां कपालभैरवनाथाय
नमः ॥

भाले ६ षं यं सं हं अनन्तकोटिचनचरीकुलसहितायै औं वां कालरात्र्यम्बादेव्यै औं वां
शामुण्डाम्बादेव्यै अनन्तकोटिप्रेतकुलसहिताय औं वं कालरात्रिनाथाय औं वं भीषणभैरवनाथाय नमः ॥

मङ्गारंगे ६ ङं क्षं अनन्तकोटिजलचरीकुलसहितायै अः सां भीषणाम्बादेव्यै अः सां
महालक्ष्म्यम्बादेव्यै अनन्तकोटिकूर्माक्षकुलसहिताय अं लं भीषणनाथाय अं लं संहारभैरवनाथाय नमः ॥

ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौंः ह्रौंः समस्तमातृकामुक्त्यां समस्तमातृकाभैरवाधिदेवतायै श्रीपराम्बा-
देव्यै नमः ह्रौंः ह्रौंः श्रीं ह्रीं ऐं ओं इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति मातृभैरवन्यासः ॥ इति
महाषोडान्यासः ॥

ततः पूर्वोक्तैः ह्रौं ह्रौं इत्यादिभिः करपटनन्यासे विधाय देवं ध्यायेत् ॥ यथा ॥—

अमृताक्षैवमभ्योद्यत् स्वर्णद्वीपे मनोरमे ।
कल्पवृक्षवनान्तःस्थे नवमाणिष्यमंठपे ॥ १ ॥
नवरत्नमयश्रीमत् सिंहासनगताम्बुजे ।
त्रिकोणान्तःसमासीने चंद्रसूर्यायुतप्रभम् ॥ २ ॥

अर्धाम्बिकास्तमायुक्तं प्रविभक्तविभूषणम् ।
 कोटिकंदर्पलावण्यं सदा योऽशवार्षिकम् ॥ ३ ॥
 मंदरिमलमुखाभोजं त्रिनेत्रं चंद्रशेखरम् ।
 दिव्याम्बरस्रगालेयं दिव्यानरणभूषितम् ॥ ४ ॥
 पानपात्रं च चिन्मुद्रां त्रिशूलं पुस्तकं करैः
 विद्यासंसदि बिभ्राणं सदानंदमुखेक्षणम् ॥ ५ ॥
 महाशोडोदितशेषदेवतागणसेवितम् ।
 एवं विस्तार्युजे ध्यायेदूर्ध्वनारीश्वरं शिवम् ॥ ६ ॥
 पुरुषं वा स्मरेद्देवि स्त्रीरूपं वा विचिन्तयेत् ।
 अथवा निष्कलं ध्यायेत् सखिदानंदलक्षणम् ॥ ७ ॥
 सर्वतोमोर्ध्वं ध्यायेत् सचराचरविग्रहम् ॥

इति स्वामेदेन ध्यात्वा योनिर्लिङ्गसुरभिकपालज्ञानत्रिशूलपुस्तकवनमालानभौमहामुद्रा इति दश मुद्रा
 विरच्य शिरसि श्रीगुरुं ध्यायेत् । अथा ।

सहस्रद्वलरंजने सकलक्षीतरदिमग्रर्त
 वराभयकराम्बुजं विमलगंधपुष्पांबरम् ।
 प्रसन्नवदनैक्षणं सकलदेवतारूपिणं
 स्मरेच्छिरसि हंसगं तदभिधानपूर्वं शुभं ॥

इति श्रीगुरुं ध्यात्वा । तद्विषया तत्पादुकां शिरसि विन्यस्य प्रणम्य स्वगुरुकृतं स्वनाम
 स्वमूलाधारे स्मृत्वा शिवरूपं स्थापयित्वा ध्यायेत् ॥

॥ अथ महाघोढान्यासफलं कुलार्णवे ॥

एवं न्यासे कृते देवि साक्षात् परशिवो भवेत् ।
 मंत्री न चात्र संदेहो निग्रहानुग्रहक्षमः ॥
 महाघोढाह्वयं न्यासं यः करोति दिने दिने ।
 देवाः सर्वे नमस्त्यजन्ति तं नमामि न संशयः ॥
 महाघोढाह्वयं न्यासं यत्र मंत्री न्यसेत्ततः ।
 दिव्यक्षेत्रं समुद्दिष्टं समन्ताद्दशयोजनम् ॥
 कृत्वा न्यासमिमं देवि यत्र गच्छति मानवः ।
 तत्र श्रीविजयो लाभः स मान्यः पुरुषः प्रिये ॥

महाबोवाकृतन्यासः त्वदीक्षायामिदं दिते ।
समासान्मृत्युमाप्नोति यदि ज्ञाता शिवः स्वयं ॥
वज्रपञ्जरनामानमेवं न्यासं करोति यः ।
दिव्यान्तरिक्षभूशैलजलारण्यनिवासिनः ॥
उद्दम्भलवेतालदेवरक्षोमहादयः ।
भयमस्तेन मनसा नैक्षन्ते साधकं प्रिये ॥
महाधोवाहस्यं न्यासं ब्रह्माविष्णुशिवादयः ।
देवाः सर्वे प्रकुर्वन्ति कृपयन् मुनीधराः ॥
बहुनोक्तेन किं देवि मुनिगणाय प्रकाशयेत् ।
अश्रुयां लभते सिद्धिं रहसि न्यासमाचरेत् ॥
अस्मात् परतरः साक्षाद्देवताभावसिद्धिदः ।
कोके नास्ति न संदेहः सत्यं सत्यं न संशयः ॥
कर्त्तव्यायप्रवेशश्च पराप्राप्तादचितनम् ।
महाबोवापरिज्ञानं नास्पस्य तपसः फलम् ॥

इत्थं महाबोवा न्यासं विधाय ॥

त्रिविधः श्रीचक्रन्यासः (पत्र ११७, पंक्ति १२)

अथ श्रीचक्रन्यासः ॥ श्रीं शुं गुरुभ्यो नमः । श्रीं भं गणपतये नमः ॥ प्राणानायक्य मूलेन कृष्णादि-
न्यासमाचरेत् ॥ ध्यात्वा संयुज्य देहं स्वं ध्यायेच्छ्रीचक्ररूपकम् ॥ १ ॥ शरीरं चिन्तयेदादौ निजं श्रीचक्र-
रूपिणं ॥ तत्रगाथाकारनिर्मुक्तं ज्वलत्कालामिसंनिभम् ॥ २ ॥ पृथ्वीपुरात्रितयभूमिपत्रनामपत्रैर्दक्ष-
दक्षकोणानुगेभकोणम् ॥ अंतर्दक्षिकोणमथ विन्दुपदं समीप्य श्रीचक्रराजमनुलं विमृशेत्स्वदेहं ॥ ३ ॥ एवं
प्राणानायक्यं श्रीमूलविद्यया एव कृष्णादिकरषडंगन्यासान् कृत्वा देवीं ध्यात्वा संयुज्य च स्वदेहं
श्रीचक्ररूपिणं ध्यात्वा न्वचेत् ॥ तद्यथा ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं लं ईं द्राय नमः इति दक्षपादांगुष्ठे ॥ ओं ऐं ह्रीं
श्रीं रं अग्रये नमः इति दक्षजानुनि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं टं यमाय नमः इति दक्षपार्श्वे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क्षं
नैर्ऋतये नमः इति दक्षसि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं वं वरुणाय नमः इति वामांसे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं यं वायवे
नमः इति वामपार्श्वे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं सं सोमाय नमः इति वामजानुनि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं हं ईशानाय
नमः इति वामपादांगुष्ठे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं आं ब्रह्मणे नमः इति ब्रह्मरंज्रे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं अर्नताय
नमः इति मूलाचारे ॥ इति दिग्बन्धनम् ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं भं गणेशाय नमः इति वामजानुनि ॥
ओं ऐं ह्रीं श्रीं क्षं क्षेत्रपालाय नमः इति वामांसे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं बं बट्टकाय नमः इति दक्षजानुनि ॥
ओं ऐं ह्रीं श्रीं यां योगिनीभ्यो नमः इति दक्षांसे ॥ इति बलिदेवतान्यासः ॥ अथ दशपीठ-
शक्तिन्यासः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मोहिन्यै नमः इति पादांगुष्ठद्वये ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क्षोभिण्यै नमः

इति दक्षजानुनि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं वक्षिण्यै नमः इति दक्षकूर्परे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं स्तम्भिन्यै नमः
 इति दक्षकरांगुल्यमे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं आकर्षिण्यै नमः इति विद्यासायाम् ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं द्राविण्यै
 नमः इति वामकरांगुल्यमे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं आस्तादिन्यै नमः इति वामकूर्परे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं
 क्लिप्तायै नमः इति वामजानुनि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क्लेदिन्यै नमः इति हृदि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं
 सर्वतत्त्वकमलासनाय नमः इति सधनि ॥ इति दक्षपीठशक्तिन्यासः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं अं आं सौः
 त्रैलोक्यमोहनचक्राय नमः इति सर्वांगे व्यापकत्वेन विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं बाह्याचतुरस्रेखायै नमः
 इति आचूटचरणं वक्ष्यमाणेष्वन्यत्रेषु व्यापकं न्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं अणिमासिद्धयै नमः इति
 दक्षासपञ्चाङ्गामे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं लविमासिद्धयै नमः इति दक्षपार्श्वगुणिसिद्धये ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं
 महिमासिद्धयै नमः इति दक्षोदरसंघे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ईशित्वसिद्धयै नमः इति दक्ष-
 पादांगुल्येषु ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं वक्षित्वसिद्धयै नमः इति वामपादांगुल्येषु ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं प्राक्काम्य-
 सिद्धयै नमः इति वामोदरसंघे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं भुक्तिसिद्धयै नमः इति वामपार्श्व-
 गुल्येषु ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं इच्छासिद्धयै नमः इति वामासपृष्ठे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं प्राप्तिरसिद्धयै नमः इति
 शिखानूले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं सर्वकामसिद्धयै नमः इति शिरःपृष्ठे ॥ तदंतश्चतुरस्रमध्यरेखायै नमः
 इति वक्ष्यमाणेष्वन्यत्रेषु व्यापकं न्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ब्राह्म्यै नमः इति पादांगुल्येषु ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं
 माहेश्वर्यै नमः इति दक्षपार्श्वे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं कौमार्यै नमः इति शिरसि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं वैष्णव्यै
 नमः इति वामपार्श्वे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं बाराह्यै नमः इति वामजानुनि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं इंद्रायै नमः
 इति दक्षजानुनि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं चातुर्भायै नमः इति दक्षांसे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं महालक्ष्म्यै नमः
 इति वामांसे ॥ तदंतश्चतुरस्रमध्यरेखायै नमः इति व्यापकं न्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं शं सर्वसंक्षो-
 भिन्यै मुद्रायै नमः इति पादांगुल्येषु ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं सर्वविद्याविन्यै नमः इति दक्षपार्श्वे ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं सर्वाकर्षिण्यै नमः इति शिरसि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं षण्णं सर्ववशंकर्यै नमः इति
 वामपार्श्वे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं सः सर्वोन्मादिन्यै नमः इति वामजानुनि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ओं सर्व-
 महांशुभायै नमः इति दक्षजानुनि ॥ ओं ह्रीं श्रीं हृस्वोः सर्वशेचर्यै नमः इति दक्षांसे ॥ ओं ऐं
 ह्रीं श्रीं ह्रौं सर्वबीजायै नमः इति वामांसे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं सर्वयोनये नमः इति द्वादशांते ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौं ह्रौं ह्रौं सर्वत्रिखंडायै नमः इति पादांगुल्येषु ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं अं आं सौः
 त्रैलोक्यमोहनचक्रेश्वर्यै त्रिपुरायै नमः इति हृदये ॥ तस्या दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं अणिमासिद्धयै नमः ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं श्रीं सर्वसंक्षोभिन्यै मुद्रायै नमः इति तस्या वामे ॥ इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं एताः
 प्रकटयोगिन्यत्रैलोक्यमोहनचक्रे समुद्राः सखिद्वयः सायुधाः सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः संपूजिताः
 सन्तु नमः इति व्यापकं विन्यसेत् ॥ इति प्रथमाक्षरणन्यासः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः सर्वांशा-
 परिपूरकचक्राय (षोडशबलकमलाय) नमः इति व्यापकं विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं अं कामा-
 कर्षिणीनित्याकलायै नमः इति दक्षिणकर्णपृष्ठे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं आं बुद्ध्याकर्षिणीनित्याकलायै नमः
 इति दक्षांसे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं इं अहंकाराकर्षिणीनित्याकलायै नमः इति दक्षकूर्परे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं
 ईं शब्दाकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति दक्षकरपृष्ठे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं उं स्वर्गाकर्षिण्यै नित्याकलायै

नमः इति दक्षिणोरी ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं कं रुपाकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति दक्षगुल्फे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ऋं रसाकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति दक्षगुल्फे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ॠं गंधाकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति दक्षपादतले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं लं चित्ताकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति वामपादतले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं लूं धैर्वाकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति वामगुल्फे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं एं स्मृत्याकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति वामगुल्फे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं नामाकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति वामोरी ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ओं बीजाकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति वामकरगुल्फे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं औं आत्माकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति वामकूर्परे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं अं अमृताकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति वामासे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं अः शरीराकर्षिण्यै नित्याकलायै नमः इति वामभोग्रगुल्फे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं ह्रीं सौः सर्वांशपरिपूरकचक्रैर्धै त्रिपुरेण्यै नमः इति हृदये ॥ तस्मा दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं लक्ष्मिसिद्धयै नमः ॥ वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं सर्वविद्याविद्याविनीमुद्रायै नमः ॥ इति विन्यस्य ॥ एताः गुप्तयोगिन्यः सर्वांशपरिपूरकचक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सबाहनाः सपरिवाराः संपूजिताः सन्तु नमः इति व्यापकं न्यसेत् ॥ इति द्वितीयाधरणन्यासः ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं सौः अष्टदक्षपञ्चाय सर्वसंक्षोभणचक्राय नमः इति व्यापकं विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं कं खं गं घं ङं अनंगकुसुमायै नमः इति दक्षशंखे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं चं छं जं झं ञं अनंगमेखलायै नमः इति दक्षजत्रुणि (बाहुमूलसंघी) ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं टं ठं डं ढं अनंगमदनायै नमः इति दक्षोरी ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं तं थं दं धं नं अनंगमदनानुरायै नमः इति दक्षगुल्फे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं पं फं बं भं मं अनंगरेखायै नमः इति वामगुल्फे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं यं रं लं वं अनंगवेगिन्यै नमः इति वामोरी ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं शं षं सं हं अनंगकुशायै नमः इति वामजत्रुणि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं लं खं अनंगमालिन्यै नमः इति वामशंखे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं सौः सर्वसंक्षोभणचक्रैर्धै त्रिपुरांशुर्धै नमः इति हृदये ॥ तस्मा दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं महिमसिद्धयै नमः ॥ वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं आकर्षिणीमुद्रायै नमः ॥ इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं एताः गुप्ततरयोगिन्यः सर्वसंक्षोभणे चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः संपूजिताः संतु नमः इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति तृतीयाधरणन्यासः ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं सौः चतुर्वंशारचक्राय सर्वसौभाग्यदायकचक्राय नमः इति व्यापकं विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं कं सर्वसंक्षोभिणीशक्त्यै नमः इति सलाहदक्षभागे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं खं सर्वविद्याविनीशक्त्यै नमः इति दक्षगंडे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं गं सर्वाकर्षिणीशक्त्यै नमः इति दक्षान्ते ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं घं सर्वाल्लादिनीशक्त्यै नमः इति दक्षपार्श्वे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ङं सर्वसंमोहिनीशक्त्यै नमः इति दक्षोरी ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं चं सर्वस्तंभिनीशक्त्यै नमः इति दक्षजंघायां ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं छं सर्वजृम्भिणीशक्त्यै नमः इति वामजंघायां ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं जं सर्ववशांकरिणीशक्त्यै नमः इति वामोरी ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं झं सर्वरंजिनीशक्त्यै नमः इति वामपार्श्वे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ञं सर्वोन्मादनकरिणीशक्त्यै नमः इति वामांसे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं टं सर्वार्थस्वाधिनीशक्त्यै नमः इति वामगंडे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ठं संपत्तिपूरिणीशक्त्यै नमः इति सलाहवामभागे ॥

ओं ऐं ह्रीं श्रीं ॐ सर्वमंत्रमयीशक्त्यै नमः इति ललाटे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ॐ सर्वहृत्संस्करीशक्त्यै नमः इति चूडायाः शिरःपृष्ठे वा ॥ इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं त्रिपुरवासिनीसर्वसौभाग्यदायकचक्रेश्वर्यै नमः इति हृदये ॥ तस्या दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ईशित्वसिद्धयै नमः ॥ तस्या वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं वृद्धं सर्ववशंकरीमुद्रायै नमः इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं एताः संप्रदाययोगिन्यः सर्वसौभाग्यदायके चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः संपूजिताः संतु नमः इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति चतुर्थावरणन्यासः ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं वरिहृद्शारचक्राय सर्वार्थसाधकचक्राय नमः इति व्यापकं विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं नं सर्वसिद्धिप्रदादेव्यै नमः इति दक्षनेत्रे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं तं सर्वसंपत्प्रदादेव्यै नमः इति नासामूले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं यं सर्वप्रियंकरीदेव्यै नमः इति वामनेत्रे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं दं सर्वमंगलकारिणीदेव्यै नमः इति वामबाहुमूले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं यं सर्वकामप्रदादेव्यै नमः इति वामोरमूले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं नं सर्वदुःखविमोचिनीदेव्यै नमः इति वामबाहुनि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं पं सर्वसुर्युप्रशमनीदेव्यै नमः इति दक्षबाहुनि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं फं सर्वविघ्नविनाशिदेव्यै नमः इति शूदे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं बं सर्वांगसुंदरीदेव्यै नमः इति दक्षोरमूले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मं सर्वसौभाग्यदायिनीदेव्यै नमः इति दक्षबाहुमूले ॥ इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं त्रिपुरात्रियै सर्वार्थसाधकचक्रेश्वर्यै नमः इति हृदये ॥ तस्या दक्षिणे वशित्वसिद्धयै नमः ॥ वामे सः सर्वोन्मादिनीमुद्रायै नमः ॥ इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं एताः कुलकौलयोगिन्यः सर्वार्थसाधकचक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः संपूजिताः संतु नमः इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति पंचमावरणन्यासः ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं वृद्धं अंतर्दशारचक्राय सर्वैरक्षाकरचक्राय नमः इति व्यापकं विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मं सर्वज्ञादेव्यै नमः इति दक्षनासापुटे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं यं सर्वशक्तिदेव्यै नमः इति दक्षमूले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं रं सर्वश्रेष्ठप्रदायिनीदेव्यै नमः इति दक्षस्तने ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं लं सर्वज्ञानमयीदेव्यै नमः इति दक्षमुळे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं वं सर्वव्याधिनिनाशिनीदेव्यै नमः इति सीधन्यां ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं सं सर्वापारस्वरूपादेव्यै नमः इति वाममुळे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं पं सर्वपापहरादेव्यै नमः इति वामस्तने ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं सं सर्वानंदमयीदेव्यै नमः इति वाममूले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं दं सर्वरक्षास्वरूपिणीदेव्यै नमः इति वामनासापुटे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं लं सर्ववैद्यतफलप्रदायै देव्यै नमः इति नासाग्रे ॥ इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ही ह्रीं वृद्धं त्रिपुरमालिनी सर्वैरक्षाकरचक्रेश्वर्यै नमः इति हृदये ॥ तस्या दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं प्राकाम्यसिद्धयै नमः ॥ वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं कौं महाकुशामुद्रायै नमः ॥ इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं एताः निवर्धयोगिन्यः सर्वैरक्षाकरचक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सबाहनाः सपरिवाराः सर्वोपचारैः संपूजिताः संतु नमः इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति षष्ठावरणन्यासः ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ही श्रीं सीः अष्टकोणचक्राय सर्वरोगहरचक्राय नमः इति व्यापकं विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं अं वां इं ईं ऌं ॐं ऋं ॠं लृं एं ऐं ओं औं अं अः ॠं वशिनीनागदेवतायै नमः

इति तुषुके ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं कं खं गं पं वं क्लीं कामेश्वरीवाग्देवतायै नमः इति कंठदक्षिणभागे ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं चं छं जं झं ञं ग्लीं मोदिनीवाग्देवतायै नमः इति हृदयदक्षिणभागे ॥ ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं टं ठं डं णं द्लं विमलावाग्देवतायै नमः इति दक्षिणकुक्षौ ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं तं थं दं
 धं नं ज्ञीं अरुणावाग्देवतायै नमः इति नाभौ ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं पं फं बं भं मं ह्रस्व्यूं जयिनी-
 वाग्देवतायै नमः इति वामकुक्षौ ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं नं रं लं वं इम्यूं सर्वेश्वरीवाग्देवतायै नमः इति
 हृदयवामभागे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं रां पं सं हं ङं र्क्षं कौलिनीवाग्देवतायै नमः इति कंठवामभागे ॥
 इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सौः त्रिपुरासिद्धा सर्वरोगहरचक्रेश्वर्यै नमः इति हृदये ॥
 तस्या दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं शुक्तिसिद्धयै नमः ॥ तस्या वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्व्यै सेचरीमुद्रायै
 नमः इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं एताः रहस्ययोगिन्यः सर्वरोगहरचक्रे समुद्राः ससिद्धयः
 सायुधाः सबाहनाः सपरिवाराः सचोपचारैः संपूजिताः संतु नमः इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति सप्त-
 माचरणन्यासः ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वै ह्रस्वौ ह्रस्वौ मध्यत्रिकोणाव सर्वसिद्धिप्रदचक्राय नमः
 इति व्यापकं विन्यस्य ॥ हृदयं त्रिकोणत्वेन विभाव्य ॥ तद्यथा ॥ कंठमध्याधःप्रदेशादक्षवाम-
 स्तनादितः पुनस्तत्स्थानपर्यंतं मध्यत्र्यक्षं विभावयित्वा ॥ तस्य बहिः दक्षवामवामदक्षेषु ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं श्रीं श्रीं ह्रीं ब्रह्म तः वां रां लं वां शौ सर्वजन्मभ्यो कामेश्वरकामेश्वरीवाग्देवतायै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं
 थं थं सर्वसंमोहनाभ्यां कामेश्वरकामेश्वरीचापाम्भ्यां नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं आं हीं सर्ववशीकरणाभ्यां
 कामेश्वरकामेश्वरीपाशाभ्यां नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं कौं कौं स्तंभनाभ्यां कामेश्वरकामेश्वरीवङ्कुशाभ्यां
 नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल हीं अत्रिचक्रे कामगिरिपीठे मित्रेशनाथात्मिके जाग्रदशाधिष्ठा-
 त्रिणे इच्छाशक्त्यात्मकब्रह्मात्मकशक्तिश्रीकामेश्वरीदेव्यै नमः इति त्रिकोणस्याग्रकोणे ॥ ओं ऐं
 ह्रीं श्रीं हसकहल हीं सूर्यचक्रे जालंधरपीठे वल्लीशनाथात्मके स्वप्नदशाधिष्ठानके शानशय्यात्मक-
 विष्णवात्मकशक्तिश्रीवज्रेश्वरीदेव्यै नमः इति त्रिकोणस्य वामकोणे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं
 स क ल हीं सोमचक्रे पूर्वागिरिपीठे लङ्काशनाथात्मके सुषुप्तिदशाधिष्ठानके क्रियाशक्त्यात्मक-
 ब्रह्मात्मकशक्तिश्रीमगमाग्निदेव्यै नमः इति दक्षकोणे ॥ इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वै
 ह्रस्वौ त्रिपुराविकासर्वसिद्धिप्रदचक्रेश्वर्यै नमः इति हृदये ॥ तस्या दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं इच्छा-
 सिद्धयै नमः ॥ वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रस्वै सर्वबीजमुद्रायै नमः ॥ इति विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं एताः
 परापररहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदे चक्रे समुद्राः ससिद्धयः सायुधाः सबाहनाः सपरिवाराः सचो-
 पचारैः संपूजिताः संतु नमः इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति अष्टमाचरणन्यासः ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं ह स क ल ह स क ल ल स क ल हीं विदुषीठाय सर्वानन्दमयचक्राय नमः इति व्यापकं
 विन्यस्य हृदयत्रिकोणमध्यस्थितबिंदुमध्ये ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह स क ल ह स क ल ल स क ल हीं
 ब्रह्मचक्रे उष्माणपीठे श्रीवर्षानाथात्मके तुरीयतुरीयातीतदशाधिष्ठानके परब्रह्मात्मशक्तिश्रीमहा-
 त्रिपुरसुंदर्यै देव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल हीं ह स क ल ल हीं स क ल हीं महात्रिपुर-
 सुंदरीश्रीसर्वानन्दमयचक्रेश्वर्यै नमः इति तत्रैव ॥ तस्या दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं प्रातिसिद्धयै नमः ॥
 तस्या वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं योनिमुद्रायै नमः ॥ इति विन्यस्य ॥ एषा परापरातिरहस्ययोगिनी-

सर्वानन्दनये महाचक्रे परब्रह्मस्वरूपिणी परामृतशक्तिसर्वमंत्रेश्वरी सर्वविघ्नेश्वरी सर्वपीठेश्वरी सर्ववीरेश्वरी सर्वयोगेश्वरी सर्ववागीश्वरी सर्वसिद्धेश्वरी सकलजगदुत्पात्तिमातृका सचका सदैवता समुद्रा ससिद्धा सायुधा सासना सबाहना सपरिवारा सालंकारा सर्वोपचारैः श्रीमहात्रिपुरसुन्दरी परमा आपस्या परापरका च सपर्यया संपूजिताऽस्तु नमः ॥ इति व्यापकं कुर्यात् ॥ इति नवमा-
वरणन्यासः ॥ (अतः पश्चादुक्तो न्यासक्रमः श्रीषोडशोपासकैरेव कार्यो नित्यः) पुनः हृदये एव ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलसमस्तचक्रेश्वरीमहात्रिपुरसुन्दर्यै देव्यै नमः ॥ तस्या दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं सर्वकाम-
सिद्धयै नमः ॥ तस्या वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं त्रिखंडामुद्रायै नमः ॥ इति हृदये एव विन्यस्य हृदयत्रिकोणे कामेश्वर्याद्याः चित्रांताः पंचदश नित्या न्यसेत् ॥ हृदि नित्या षोडशीमप्रदेशी-
मपि ॥ शुक्लरूपपक्षे तु वक्ष्यमाणप्रकारेण उदयव्यापितिथिनिबन्धनातिचिह्नद्वौ दिनद्वये एका नित्या ॥
तिथिक्षये नित्याद्वयमेकतिथौ ॥

- ५ अ कामेश्वरीनित्यायै नमः
- ५ आ भगमालिनीनित्यायै नमः
- ५ इ नित्यक्लिष्टानित्यायै नमः
- ५ ई मेरुंदायै नमः
- ५ उ वग्निसिनीनित्यायै नमः
- ५ ऊ महावज्रेश्वरीनित्यायै नमः
- ५ ऋ शिवदूतीनित्यायै नमः
- ५ ॠ सरितानित्यायै नमः
- ५ ॡ कुलसुंदरीनित्यायै नमः
- ५ ॢ नित्यानित्यायै नमः
- ५ ए नोलपताकानित्यायै नमः
- ५ ऐ विजयानित्यायै नमः
- ५ ओ सर्वमंगलानित्यायै नमः
- ५ औ ज्वालामालिनीनित्यायै नमः
- ५ अं चित्रानित्यायै नमः
- ५ अः त्रिपुरसुंदरीमहानित्यायै नमः

- ५ अं चित्रानित्यायै नमः
- ५ औ ज्वालामालिनीनित्यायै नमः
- ५ ओ सर्वमंगलानित्यायै नमः
- ५ ऐ विजयानित्यायै नमः
- ५ ए नोलपताकानित्यायै नमः
- ५ ॡ नित्यानित्यायै नमः
- ५ ॢ कुलसुंदरीनित्यायै नमः
- ५ ॣ त्वरितानित्यायै नमः
- ५ । शिवदूतीनित्यायै नमः
- ५ ॥ महावज्रेश्वरीनित्यायै नमः
- ५ उ वग्निसिनीनित्यायै नमः
- ५ ई मेरुंदायै नमः
- ५ इ नित्यक्लिष्टानित्यायै नमः
- ५ आ भगमालिनीनित्यायै नमः
- ५ अ कामेश्वरीनित्यायै नमः
- ५ अः त्रिपुरसुंदरीमहानित्यायै नमः

इति विन्यस्य त्रिकोणस्य पृष्ठभागे रेखात्रयं विभाव्य तत्र गुरुपंक्तित्रयं पादुकात्रयमपि न्यसेत् ।
तद्यथा ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं नारायणादिसप्तदिग्बौधेभ्यो नमः इति प्रथमरेखायाम् ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं
गौडपादाचार्यादित्रयसिद्धौबेभ्यो नमः इति द्वितीयरेखायाम् ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं विश्वरूपाचार्यादि-
चतुर्मानवौबेभ्यो नमः इति तृतीयरेखायाम् ॥ ततो हृदयत्रिकोणस्याष्टकोणस्य चांतरालेषु षडंग-
बुधतीर्नित्यसेत् ॥ तद्यथा ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं सर्वज्ञताशक्तिधात्रे हृदयदेव्यै नमः इति
दक्षस्तने ॥

ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह स क ह ल ह्रीं नित्यतृताशक्तिघात्रे शिरोदेव्यै नमो इति नामस्तने ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं स क ल ह्रीं अनादिबोधशक्तिघात्रे शिखादेव्यै नमः इति दक्षगले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क
 ए ई ल ह्रीं स्वतंत्रशक्तिघात्रे कवचदेव्यै नमः इति वामगले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह स क ह ल
 ह्रीं नित्यमनुसंधातिघात्रे नेत्रदेव्यै नमः गळीचे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं स क ल ह्रीं अनंतशक्तिघात्रे
 अक्षदेव्यै नमः इति गळोर्ध्वे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं सकल ह्रीं श्रीमहात्रिपुरसुंदर्यै
 नमः इति हृदये ॥ एवं विन्यस्य चित्तुकमध्वे देव्युपरिशृत्ताकारेण पंचपंचकदेवता विन्यसेत् ॥ तद्यथा ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविद्यालक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं लक्ष्मीलक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ ओं
 ऐं ह्रीं श्रीं मूलं महालक्ष्मीलक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं त्रिशक्तिलक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ ओं
 ऐं ह्रीं श्रीं मूलं साक्षाज्जलक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ इति प्रथमपंचकं ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविद्याकोशांवा-
 देव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं परंज्योतिःकोशांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं परनिष्कल-
 शांमयीकोशांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अवपाकोशांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं
 मातृकाकोशांवादेव्यै नमः ॥ इति द्वितीयपंचकं ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविद्याकल्पलतांवादेव्यै नमः ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं पंचकामेश्वरीकल्पलतांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं पंचकल्पलतेश्वरीकल्पलतांवादेव्यै
 नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं कुमारीकल्पलतांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं पंचबाणेश्वरी-
 कल्पलतांवादेव्यै नमः ॥ इति तृतीयपंचकम् ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविद्याकामदुर्गांवादेव्यै
 नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अमृतपीठेश्वरीकामदुर्गांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं सुधासु-
 कामदुर्गांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अमृतेश्वरीकामदुर्गांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं
 अन्नपूर्णाकामदुर्गांवादेव्यै नमः ॥ इति चतुर्थपंचकं ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविद्यारत्नांवादेव्यै
 नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं सिद्धलक्ष्मीरत्नांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं मातंगीरत्नांवादेव्यै
 नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं भुवनेश्वरीरत्नांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं वाराहीरत्नांवादेव्यै
 नमः ॥ इति पंचमपंचकम् ॥ इति पंचपंचिकादेवतान्यासः ॥ ततो वक्ष्यमाणेषु स्थानेषु
 षट्दर्शनदेवता विन्यसेत् ॥ तद्यथा ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं श्रीहृद्दर्शनदेवतात्तारयै नमः इतिदक्षांसृष्टतो
 हृदयावधि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं वैदिकदर्शनदेवताप्रक्षणे नमः इति दक्षकर्णसृष्टतो हृदयावधि ॥ ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं शैवदर्शनदेवताकृशाय नमः इति दक्षशंसतो हृदयावधि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं सौरदर्शनदेवतायै सूर्याय
 नमः इति दक्षगलतो हृदयावधि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं वैष्णवदर्शनदेवतायै विष्णवे नमः इति दक्षमाखादि-
 हृदयांतम् ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं शाक्तदर्शनदेवतायै भुवनेश्वर्यै नमः इति चित्तुकादिहृदयांतम् ॥ इति
 षट्दर्शनदेवतान्यासः ॥ ततो विन्दुके एव चतुःसमयदेवता विन्यसेत् ॥ तद्यथा ॥ ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं मूलं कामेश्वरीसमयदेवतायै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं वज्रेश्वरीसमयदेवतायै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं मूलं भवमालिनीसमयदेवतायै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीमहात्रिपुरसुंदरीसमयदेवतायै नमः ॥
 इति विन्यस्य ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह स क ल ह स क ह ल स क ल ह्रीं इति व्यापकं सर्वगं ॥ ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं मूलं महोष्ठाणपीठभिलयसर्ववक्त्रेश्वरीभ्यातपंचधोपंचकोशपंचकल्पलतापंचकामदुर्गापंचपरब्रह्मं
 मंडितासनसंस्थित, सर्वदर्शनसेवित, षडंगयुवतीस्तुत, चतुःसमयदेवतापूजित, महासौभाग्यजनन,

ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह स क ह ल ह्रीं नित्यमल्लशक्तिघात्रे शिरोदेव्यै नमो इति वामस्तने ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं स क ल ह्रीं अनादिबोधशक्तिघात्रे शिखादेव्यै नमः इति दक्षगले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क
 ए ई ल ह्रीं स्वतंत्रशक्तिघात्रे कवचदेव्यै नमः इति वामगले ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह स क ह ल
 ह्रीं नित्यमल्लशक्तिघात्रे नेत्रदेव्यै नमः गळीपे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं स क ल ह्रीं अनंतशक्तिघात्रे
 अक्षदेव्यै नमः इति गळोर्ध्वे ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं क ए ई ल ह्रीं ह स क ह ल ह्रीं सकल ह्रीं श्रीमहात्रिपुरसुंदर्यै
 नमः इति हृदये ॥ एवं विन्यस्त्य विंदुचक्रमध्ये देव्युपरिहृताकारेण पंचपंचकदेवता विन्यसेत् ॥ तद्यथा ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविद्यालक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं लक्ष्मीलक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ ओं
 ऐं ह्रीं श्रीं मूलं महालक्ष्मीलक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं त्रिशक्तिलक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ ओं
 ऐं ह्रीं श्रीं मूलं साम्राज्यलक्ष्म्यंवादेव्यै नमः ॥ इति प्रथमपंचकं ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविद्याकोशांवा-
 देव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं परंज्योतिःकोशांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं परनिष्कल-
 शांमयीकोशांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अजपाकोशांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं
 मातृकाकोशांवादेव्यै नमः ॥ इति द्वितीयपंचकं ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविद्याकल्पलतांवादेव्यै नमः ॥
 ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं पंचकामेश्वरीकल्पलतांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं पंचकल्पलेश्वरीकल्पलतांवादेव्यै
 नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं कुमारीकल्पलतांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं पंचबाणेश्वरी-
 कल्पलतांवादेव्यै नमः ॥ इति तृतीयपंचकम् ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविद्याकामदुघांवादेव्यै
 नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अमृतपीठेश्वरीकामदुघांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं सुधासु-
 कामदुघांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं अमृतेश्वरीकामदुघांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं
 अक्षपूर्याकामदुघांवादेव्यै नमः ॥ इति चतुर्थपंचकं ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीविचारज्ञांवादेव्यै
 नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं सिद्धलक्ष्मीरक्षांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं मातंगीरक्षांवादेव्यै
 नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं भुवनेश्वरीरक्षांवादेव्यै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं वाराहीरक्षांवादेव्यै
 नमः ॥ इति पंचमपंचकम् ॥ इति पंचपंचिकावेद्यतान्यासः ॥ ततो नक्षत्राणेषु स्थानेषु
 षट्दर्शनदेवता विन्यसेत् ॥ तद्यथा ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं बौद्धदर्शनदेवतातायै नमः इति दक्षांशपृष्ठतो
 हृदयावधि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं वैदिकदर्शनदेवतामहायै नमः इति दक्षकर्णपृष्ठतो हृदयावधि ॥ ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं शैवदर्शनदेवताशायै नमः इति दक्षपांशतो हृदयावधि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं सौरदर्शनदेवतायै सुखीय
 नमः इति दक्षगलतो हृदयावधि ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं वैष्णवदर्शनदेवतायै विष्णवे नमः इति दक्षभास्त्रदि-
 हृदकोतम् ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं शाक्तदर्शनदेवतायै भुवनेश्वर्यै नमः इति विजुकादिहृदकोतम् ॥ इति
 षट्दर्शनदेवतान्यासः ॥ ततो विन्दुचके एव चतुःसमयदेवता विन्यसेत् ॥ तद्यथा ॥ ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं मूलं कामेश्वरीसमयदेवतायै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं वज्रेश्वरीसमयदेवतायै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं मूलं भगमालिनीसमयदेवतायै नमः ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं मूलं श्रीमहात्रिपुरसुंदरीसमयदेवतायै नमः ॥
 इति विन्यस्य ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह स क ल ह स क ह ल स क ल ह्रीं इति व्यापकं सर्वाणि ॥ ओं ऐं ह्रीं
 श्रीं मूलं महोष्वाणपीठविलयसर्वचक्रेश्वरीष्वातपंचकश्रीपंचकोशपंचकल्पलतापंचकामदुघापंचरत्नद्व-
 मंडितासनसंस्थित, सर्वदर्शनसेवित, पञ्चयुवतीस्तुत, चतुःसमयदेवतापूजित, महाश्रीभागवतजन,

महामोक्षप्रद, शृङ्गाशृङ्गविचर्जितशक्ति सन्निदानंद परब्रह्म धीमन्महात्रिपुरसुंदरीश्रीपादुकायै नमः इति मूर्धादिपादपर्यंत त्रिव्यापकं न्यसेत् ॥ ततो ब्रह्मरंघ्रे स्वगुरुपादुकां विन्यस्य मूलाधारं स्वगुरुशृङ्ग-स्वनाम विन्यस्य तत्रैव महाकामकलां ध्यायेत् ॥ इति **संहारश्रीचक्रन्यासः** ॥ १ ॥

अथ **सृष्टिश्रीचक्रन्यासः** ॥ तत्र शिरसि त्रिकोणं विभाव्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं तुरीयविद्या-मुक्त्यै सर्वानंदमयाय चक्राय नमः इति व्यापकं विन्यस्य ॥ तत्र शिरस्त्रिकोणस्य महाविन्दौ तुरीय-विद्यामुक्त्यै ब्रह्मचक्रे महोक्वाणरीठनिलमसर्वचक्रेश्वरीभ्यात, पंचश्री, पंचकोश, पंचकल्पलता, पंचकाम-दुधा, पंचरत्नानंदमंडितासनसंस्थित, सर्वदर्शनसेवित, पङ्कजपुष्पास्तुत, चतुःसमवदेवतापूजित, महा-सौभाग्यजनन, महामोक्षप्रद, शृङ्गाशृङ्गविचर्जितशक्ति, सन्निदानंदपरब्रह्म धीमन्महात्रिपुरसुंदरी-श्रीपादुकायै नमः इति मूर्धादिपादपर्यंत त्रिव्यापकं विन्यस्य ॥ धूम्रपत्रे मूलविद्यामुक्त्यै समस्त-चक्रेश्वरीश्रीमहात्रिपुरसुंदरीदेव्यै नमः ॥ तस्या दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं सर्वकामसिद्धयै नमः ॥ तस्या वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौं ह्रस्वो ह्रस्वोः त्रिखंडामुद्रायै नमः ॥ पुनस्तस्या दक्षिणे ओं ऐं ह्रीं श्रीं प्राप्तिप्रदयै नमः ॥ पुनस्तस्या वामे ओं ऐं ह्रीं श्रीं ऐं सोमिमुद्रायै नमः ॥ इति विन्यस्य एषा परापररहस्ययोगिनी सर्वानंदमये महाचक्रे परब्रह्मस्वरूपिणी परामृतशक्ति सर्वमंत्रेश्वरी सर्वविशेश्वरी सर्वपीठेश्वरी सर्ववीरेश्वरी सर्वयोगीश्वरी सर्वसिद्धेश्वरी सकलजगदुत्पत्तिमातृका सचक्षा सदेवता समुद्रा ससिद्धिः साधुषा सासना सबाहना सपरिवारा सालंकारा सर्वोपचारैः धीमहात्रिपुरसुंदरी परया चापरया परापरया च सपर्यया संपूजितास्तु नमः ॥ इति **विदुचक्रन्यासः** ॥ ततः शिरस्त्रिकोणपृष्ठभागे रेखात्रयं विभाव्य तत्र पूजाप्रकरणे वक्ष्यमाणगुरुपंक्तित्रयं न्यसेत् ॥ ततः पूर्ववत् षोडश भित्ता विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रौं ह्रस्वो ह्रस्वोः मन्त्रत्रिकोणाय सर्वसिद्धिप्रदचक्राय नमः इति व्यापकं विन्यस्य ॥ त्रिकोणस्याष्टकोणयोः अंतरालेषु प्रागुक्ता आयुधदेवता न्यसेत् ॥ तद्यथा ॥ दक्षनेत्रे ओं ऐं ह्रीं श्रीं व्रीं व्रीं व्रीं तः सर्वजन्मनेम्भः कामेश्वरीबाणेभ्यो नमः ॥ वामनेत्रे ओं ऐं ह्रीं श्रीं वां रां सां वां शां सर्व-जन्मनेम्भः कामेश्वरीबाणेभ्यो नमः ॥ दक्षध्रुवि ओं ऐं ह्रीं श्रीं थं सर्वमोहनाय कामेश्वरीचापाय नमः ॥ वामध्रुवि ओं ऐं ह्रीं श्रीं थं सर्वमोहनाय कामेश्वरीचापाय नमः ॥ दक्षकर्णे ओं ऐं ह्रीं श्रीं कां वशीकरणाय कामेश्वरीपाशाय नमः ॥ वामकर्णे ओं ऐं ह्रीं श्रीं वशीकरणकामेश्वरीपाशाय नमः ॥ दक्षनासायां ओं ऐं ह्रीं श्रीं फौं स्तंभनाय कामेश्वरीअंकुशाय नमः ॥ वामनासायां ओं ऐं ह्रीं श्रीं फौं स्तंभनाय कामेश्वरीअंकुशाय नमः ॥ इति आयुधदेवता विन्यस्य त्रिकोणस्य कोणत्रये पूर्वोक्तकामेश्वर्यादि देवता प्राग्बत् विन्यस्य हृदये प्राग्बत् त्रिपुरां विन्यस्य तद्दक्षिणवामयोः इच्छासिद्धिबीजमुद्रां च विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं एताः परापररहस्ययोगिन्यः सर्वसिद्धिप्रदचक्रे समुद्रा इत्यादि व्यापकं कुर्वीत् ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं श्रीं सीः अष्टकोणाय सर्वरोगहराय चक्राय नमः इति व्यापकं विन्यस्य ॥ शिरःपुरोभागमारभ्य मुंडमालाचक्रेण प्रादक्षिण्येन अष्टसु स्थानेषु पूर्वोक्तं वशिण्यादिवाग्देवताष्टकं मणिपूरचक्रे पूर्वोक्तां त्रिपुरासिद्धाचक्रेश्वरीं विन्यस्य ॥ तद्दक्षिणवामयोः भुक्तिसिद्धिं खेचरीमुद्रां च विन्यस्य ॥ ओं ऐं ह्रीं श्रीं—एताः रहस्ययोगिन्यः सर्वरोगहरे चक्रे समुद्राः इत्यादि व्यापकं न्यसेत् ॥ ततः ओं ऐं ह्रीं श्रीं ह्रीं ह्रीं व्रौं अंतर्दशारचक्राय

हस्तीं हसीः त्रिपुराभीचकेभ्यै नमः ॥ विष्णुदिश्वितसर्वरक्षाकरचके ४ ह्रीं ह्रीं व्ले त्रिपुरमास्त्रिनीचकेभ्यै नमः ॥ लंबिकाप्रस्थितसर्वरोगहरचके ४ ह्रीं श्रीं सीः त्रिपुरासिद्धाचकेभ्यै नमः ॥ आज्ञाचक्रस्थ सर्वसिद्धिप्रदचके ४ ह्रीं हृल्लीं हसीः त्रिपुराविकाचकेभ्यै नमः ॥ महाविन्दुस्वयिन्दुचके सर्वानन्दमयचके ४ मूलं महात्रिपुरसुंदरीमहाचकेभरीभीपादुकायै नमः ॥ इति विन्यस्य ततश्चक्रे परस्परसंलग्नतत्तचके-
श्वर्यधिष्ठितां सम्यगू ध्यात्वा पुनः करज्जुद्वि विधाय विन्यस्य ॥ वाग्भवं मूलाधारे कामराजं हृदये
तृतीयं मूमध्ये तुरीयचिन्तां ब्रह्मरंध्रे विन्यस्य ओं ऐं ह्रीं श्रीं समस्तप्रकटगुप्तगुप्ततरसंप्रदाय-
कुलकौलनिगर्भरहस्यपरापररहस्यपरातिरहस्यश्रीचक्रयोगिनीभीपादुकेभ्यो नमः इति स्वसरीरं
चक्ररूपं ध्यायत् ध्यापकं कुर्यात् ॥ इति स्थितिभीचक्रन्यासः ॥ इत्येवं संहारसृष्टिस्थिति
भीचक्रन्यासः ॥

अथ भीचक्रन्यासफलम् ॥ तत्र स्रवामले ॥ यः एवं विन्यस्य देहे साधकः स्थिरमानसः ॥
विमुच्य मानुषं भावं स सद्यः शिवतां प्रजेत् ॥ १ ॥ त्रिकालं धारयेद्यस्तु तस्य सर्वांगसंगतं ॥ सततं
भासते देवि समस्तयोगिनीपदं ॥ २ ॥ भूतप्रेतपिशाचादौर्ध्याधिपुं नैन शक्यते ॥ सिद्ध (भिन्न)
वचरते लोके तापत्रयाविवर्जितः ॥ ३ ॥ यत्र योगीश्वरो न्यस्तस्तस्मादारभ्य सर्वतः ॥ धरणी क्षेत्रतां
याति यावद् द्वादशयोजनम् ॥ ४ ॥ एतत्ते कथितं भद्रे न्यासं त्रैलोक्यदुर्लभम् ॥ शिष्याय भक्तिपुण्याय
साधकाय प्रकाशनेत् ॥ ५ ॥ अष्टेभ्यः साधकेभ्यो वा बांधवेभ्यो न दर्शयेत् ॥ दत्तं चेत् सिद्धिहासिः
स्यादित्याशा शांकरौ मता ॥ ६ ॥ मंत्राः पराङ्मुखा वांति क्रुद्धा भवति सुंदरी ॥ अशुभं च भवेत्तस्य
तस्माद्यज्ञेन गोपयेत् ॥ ७ ॥

इति फलम् ॥ इति त्रिविधभीचक्रन्यासः ॥ हरिः ओ तत्सत् ॥

१ अं अं सी:	चतुरस्र	त्रैलोक्य मोहनचक्र	अणिमा सिद्धि	संक्षोभिणी मुद्रा	अणिमादि	त्रिखंडा- पर्वतं	त्रिपुरा
२ ऐं श्री सी:	षोडशदल	सर्वांशा परिपूरक	अणिमा सिद्धि	विद्राविणी मुद्रा	कामा- कवणी	आदिशरीरा कवणी	त्रिपुरेशी
३ इी श्री सी:	अष्टदल	सर्वसंक्षो भण	महिमा सिद्धि	आकर्विणी मुद्रा	अनंग- कुमुदा	अनंग- मालिनी	त्रिपुर सुंदरी
४ ईं ह्रीं ह्रीः	चतुर्दशार	सर्वसौभा- ग्यदायक	ईशिरम सिद्धि	सर्वपरां- करी मुद्रा	सर्व- संक्षोभिणी	सर्वहृद्- क्षयकरी	त्रिपुर- वासिनी
५ ह्रं ह्रस्वी ह्रीः	षट्दशार	सर्वादि- साधक	वशित्व सिद्धि	सर्वोन्मादि नी मुद्रा	सर्वसिद्धि- प्रदा	सर्व सौभाग्यदा	त्रिपुराभी
६ ह्रीं क्लीं क्लै	अंतर्दशार	सर्वरक्षाकर	प्राकाम्य सिद्धि	महाकुंदा मुद्रा	सर्वज्ञा	सर्वचित्त- फलप्रदा	त्रिपुर- मालिनी
७ ह्रीं श्री सी:	अष्टकोण	सर्वरोगहर	भुक्ति सिद्धि	खेचरी मुद्रा	वशिनी	कौलिनी	त्रिपुरा- सिद्धा
८ ह्रूं ह्रस्वी ह्रस्वी	मध्य त्रिकोण	सर्वसिद्धि- प्रद	इष्ट्या सिद्धि	सर्वबीज मुद्रा	गुरुत्रयपद् पुत्रती कामे श्रयादित्रय	आयुधपंच दश भित्ता	त्रिपुरां- बिधा
९ तुरीय विद्या	विष्णुचक्र	सर्वानंद- मयचक्र	प्राप्ति सिद्धि	योगि मुद्रा	महोष्माण पीठादि	पंचपंच देव- ता वद् दर्श- नानि	श्रीमहा- त्रिपुरसुंदरी
			सर्वकाम सिद्धि	त्रिखंडा मुद्रा		समव- देवता	समस्त- चक्रेश्वरी

चतुरास्त्रादिसमयास्तदेवतामंत्राः (७०-६; १३८-५, २१)

चतुरास्त्रायमंत्राः—

५ ह्रीं ह्रीं ह्रीः पूर्वाश्रावसमयामोदिनी देवी श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ १ ॥

५ ओं ऐ ह्रीन्ने ह्रीन्नेमद्वये कुले सीः दक्षिणास्त्रायसमयाभोगिनी देवी श्रीपादुकां पूजयामि तर्पयामि नमः ॥ २ ॥

५ ह्रीः ह्रीः ह्रस्वैः सीः भगवत्यंबे हसक्षमलवरं चूं सहस्रमलवरं यो अधोरे अधोरे अधोरमुखि ह्रीं ह्रीं किणि किणि विचे ह्रीं ह्रस्वैः हसक्षमलवरं सहस्रमलवरं यो श्रीं ह्रीं ह्रीं पश्चिमाश्रावसमया कुजिका देवी श्री० ॥ ३ ॥

५ ओं क्रे महाचंडयोगेश्वरी उत्तराश्रावसमयाकालिका देवी श्री० ॥ ४ ॥

अथ पंचसिंहासनमंत्राः—

पंचसिंहासनपूजा ॥ सहस्रं मंजरी ॥ बाला संप्रदायं चैव तथा चैतन्यमैरवी । विद्याप्रयं समुद्दिष्टं पूर्वसिंहासने स्थितं ॥ ललिता चैव कामेशी रक्षनेश्वरी तथैव च । षट्कृताधोरमैरवी तथा संप्रदायेश्वरी ॥ विद्यापदं निगदितं दक्षसिंहासने स्थितं । संजीविनी मृत्युञ्जया श्रीसंजीवनमैरवी ॥ वज्रेश्वरी त्रिपुरमैरवी तथा च भयहारिणी । संप्रदायं च सैताः विद्यापश्चिमसंस्थिताः ॥ कामेश्वरी भयवंसी तथा चाधोरमैरवी । संप्रदाययोस्तत्र च सिंहासनसमाधिताः ॥ मध्यसिंहासने पूज्यं सुंदरीपंचकं धुनमिति ॥ अत्र संविताशानार्णवयोमते दृष्टिस्थितिसंहारसर्वस्मिन्निति कमेण चतस्रः पूज्याः विदौ सुंदरीपंचकं पूजयामि ऐं ह्रीं सीः पूर्वसिंहासनगता बाला धीपा० ॥ ऐं सहस्रं ह्रीं ह्रीः पूर्वं चैतन्यमैरवी० ॥ ह्रीं ह्रस्वैः ह्रीः पूर्वं संप्रदायं मैरवी० ॥ इति ॥

ह्रीं ह्रीं ह्रीः दक्षिणं चैव ललिता० । ह्रीं द० कामेश्वरी० । सै ह्रीं ह्रीः द० रक्षनेश्वरी० । उरुह्वयं उरुह्वयं उरुह्वयं उरुह्वयं द० षट्कृता मैरवी । ह्रस्वैः हसकलरी ह्रीः द० अधोरमैरवी श्री० ॥ ३ संप्रदायं ॥ इति ॥

ह्रीं ह्रीं सः संजीविनी चूं जीवं प्राणं संविस्थं कुह सः स्वाहा पश्चिमं संजीविनी श्री० ॥ वद २ वाग्वादिनि ह्रीं ह्रीं ह्रीं नवाक्षोभं कुह २ ह्रस्वैः ओं मोक्षं कुह २ ह्रीः प० मृत्युञ्जया श्री० ॥ ओं ह्रीं श्रीं वद २ वाग्वादिनि ह्रीं ह्रीं ह्रीं प० अमृतसंजीवनीमैरवी श्री० ॥ ह्रीं ह्रीं ह्रीं नित्यमद्वये ह्रीं प० वज्रेश्वरी श्री० ॥ ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीः प० त्रिपुरमैरवी श्री० ॥ हसकलरी ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीः प० भयहारिणी श्री० ॥ ३ संप्रदायं मै० ॥ इति ॥

ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीः उत्तरं चैव कामेश्वरी श्री० ॥ ह्रीं ह्रीं ह्रीः उ० भयवंसिनी मैरवी श्री० ॥ ह्रस्वैः ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीं ह्रीः उ० अधोरमै० श्री० ॥ ३ उ० संप्रदायं मै० ॥ इति ॥

हैं ह क ल ह ह ह्रीं ह्रीः ऊर्ध्वसिंहासनगता प्रथमशुंदरी श्री० ॥ अ ह सैं अ ह सीं अ ह सीः
ऊर्ध्व० द्वितीय० श्री० ॥ ऐं ह स ए हं स सैं ह ३ क ल हीं ह ३ ह्रीः ऊर्ध्व० तृतीयशुं० श्री० ॥
क ल ह ह स स ह्रीं क र्टे क र्टे ? ऊर्ध्व० चतुर्थशुं० स ह ह स ल ख ह सैं ह स ह स ल ख ह सीं ह
स ल ख स ह स ह्रीः ऊर्ध्व० पंचमशुं० ॥ इति पंचसिंहासनपूजा ॥

अथ पंचपंचिकाः—

प्रथमपंचिका = पंचलक्ष्मी

- १ मूलविद्या—पंचदशी अथवा षोडशी
- २ श्री — लक्ष्मी
- ३ ओं श्री ह्रीं श्रीं कमले कमलालये प्रसीद प्रसीद श्रीं ह्रीं श्रीं ओं महालक्ष्म्यै नमः—महालक्ष्मी
- ४ श्रीं ह्रीं ह्रीं—त्रिशक्ति
- ५ श्रीं स ह क ल ह्रीं श्रीं—साम्राज्यलक्ष्मी

द्वितीयपंचिका—पंचकोशा

- १ मूलविद्या
- २ ओं ह्रीं हं सः सोमं स्वाहा—परं ज्योतिः
- ३ ओं — — परा निष्कलनाम्बरी
- ४ हं सः — — अजपा
- ५ अं० लं० — — मातृका

तृतीयपंचिका—पंचकल्पलता

- १ मूलविद्या
- २ ह्रीं ह्रीं ऐं वृं ह्रीं — पंचकामेश्वरी
- ३ ओं ह्रीं ह्रूं ह्रीं ओं सरस्वत्यै नमः—वारिजातेश्वरी
- ४ ह्रीं ऐं सीः—कुमारी
- ५ व्रीं व्रीं ह्रीं वृं सः—पंचबाणेश्वरी

चतुर्थपंचिका—कामदुषापंचकम्

- १ मूलविद्या
- २ ओं ह्रीं हंसः संजीवनिं जूं जीवं प्राणमंत्रविस्थं कुरु कुरु सः स्वाहा—अमृतपीठेश्वरी
- ३ वद वद वाग्वादिनि ह्रूं क्षिप्ते ह्रेदिनि महाक्षोभं कुरु २ ह्रूं ह्रीं ओं मोक्षं कुरु कुरु ह्रूं ह्रीं—

सुधासुः

४ ऐं प्लं झीं जूं सः अमृतं अमृतोद्भवे अमृतेश्वरी अमृतवर्षिणि अमृतं खावय खावय स्वाहा—
अमृतेश्वरी

५ ओं औं ह्रीं क्लीं ओं नमो भगवति माहेश्वरी अन्नपूर्णं नमामिलयितमन्नं देहि स्वाहा—अन्नपूर्णा

पंचमपंचिका—रजपंचक

१ मूलविद्या

२ ञ्ज्वरी महाचंडतेजः संकर्षण कालिमंथाने हः—सिद्धलक्ष्मी

३ ऐं ह्रीं धीं ऐं क्लीं सौः ओं नमो भगवति राजमातंगीश्वरी सर्वजनमनोहरि सर्वमुखरंभिनि
ह्रीं ह्रीं धीं सर्वराजवशंकरि सर्वस्त्रीपुरुषवशंकरि सर्वदुष्टमृगवशंकरि सर्वसत्त्ववशंकरि सर्वलोकवशंकरि
सर्वजनं मे वशमानय स्वाहा सौः क्लीं ऐं धीं ह्रीं ऐं राजमातंगी

४ धीं ह्रीं धीं—भुवनेश्वरी

५ ओं ऐं ग्लीं सौः क्लीं ओं नमो भगवति वार्तालि वार्तालि वाराहि वाराहि वाराहमुखि वाराह-
मुखि ऐं ग्लीं ऐं अंधे अंधिन्यै नमः रुंधे रुंधिन्यै नमः जंभे जंभिण्यै नमः स्तंभे स्तंभिण्यै नमः
मोहे मोहिण्यै नमः ऐं ग्लीं सौः सर्वदुष्टप्रदुष्टानां सर्वेषां वाक्चित्तचक्षुर्मुखगतिमतिकोप-
विह्वस्तभनं कुरु कुरु दीप्यं वर्यं कुरु कुरु ऐं ग्लीं ऐं ठः ठः ठः ठः हुं कदं स्वाहा—वाराही

अथ षड्दर्शनानिः—

४ तारे तुतारे तुरे स्वाहा—तारादेव्यधिष्ठितबीजदर्शन श्री० ॥ १ ॥

४ तत्सवितुर्वरेण्यं भर्गो देवस्य धीमहि । धियो यो नः प्रचोदयात् । परो रजते सावदौ —श्रद्धा-
देवताधिष्ठितवैदिकदर्शनश्री० ॥ २ ॥

४ ओं ह्रीं—रुद्रदेवताधिष्ठितसैवदर्शनश्री० ॥ ३ ॥

४ ह्रीं ह्रीं हूं सः—सूर्यदेवताधिष्ठितसौरदर्शनश्री० ॥ ४ ॥

४ ओं नमो नारायणाय—विष्णुदेवताधिष्ठितवैष्णवदर्शनश्री० ॥ ५ ॥

४ ह्रीं—भुवनेश्वरीदेवताधिष्ठितसाक्तदर्शनश्री० ॥ ६ ॥

अंगदेवीमंत्राः—उपप्रकरणे तूक्ताः—

भूतशक्तिमंत्राः—

ल	ळ	ओ	ग	ज	ड	ढ	ब	ल	ळ	—	पृथ्वीशक्ति
व	व्ह	औ	ध	झ	ट	ड	भ	व	स	—	जलशक्ति
इ	ई	ऐ	ख	छ	ठ	थ	फ	र	क्ष	—	अग्निशक्ति
अ	आ	ए	क	ख	ट	त	प	य	य	—	वायुशक्ति
ल	ल्	अं	क	ख	न	न	म	श	ह	—	आकाशशक्ति

चतुःसमयमंत्राः—

ऐं ह्रीं सौः ॐ नमः कामेश्वरि इच्छाकामफलप्रदे सर्वसत्त्ववशंकरि सर्वजगत्क्षोभनकरि हुं हुं हुं
द्रो द्रीं ह्रीं व्हं सः सौः ह्रीं ऐं । कामेश्वरीसमयदेवता ॥ १ ॥

ऐं ह्रीं सर्वकार्यव्यवसायिनि वज्रेश्वरि वज्रपदे वज्रपंजरमण्यगे ह्रीं ह्रिमे ऐं कौं नित्यमददते हुं
मे ह्रीं वज्रनित्यायै नमः । वज्रेश्वरीसमयदेवता ॥ २ ॥

भगमालिमंत्र एव भगमालिनीसमयदेवतामंत्रः ॥ ३ ॥

४ ह्रीं भगवति व्हं कामेश्वरि ह्रीं सर्वसत्त्ववशंकरि सः त्रिपुरभैरवि ऐं विभे ह्रीं महात्रिपुरसुंदर्यै
नमः । महात्रिपुरसुंदरीसमयदेवता ॥ ४ ॥

॥ अथ कुलाकुलचक्रम् ॥ (पत्र २१२, पंक्ति २०)

कुलाकुलस्य भेदं हि वक्ष्यामि मंत्रिणामिह । तथा निबन्धे—(शारदायां)

वाय्वग्निभूजलाकाशाः पंचाशत्पिण्डः क्रमात् ।

पंचहस्ताः पंचदीपाः बिन्दून्ताः संधिसंभवाः ।

कादयः पंचधाः वक्षलसहस्रान्ताः प्रकीर्तिताः ।

अ आ ए क ख ट त प य पा मारुताः ।

इ ई ऐ ख छ ठ ध फ र क्षा आग्नेयाः ।

उ ऊ ओ ग ङ ङ द व ल लाः पार्थिवाः ॥

ज्झ ञ् औ ष क्ष द ध भ व सा वारुणाः ।

लृ लृ ँ लृ ज् ण व म स हा नामताः ।

तथा

साधकस्याक्षरं पूर्वं मंत्रस्यापि तदक्षरम् ।

नयोऽभूतदैवत्यं जानीयात् स्वकुलं हि तत् ॥

भौमस्य वारुणं मित्रमाग्नेयस्यापि मारुतम् ।

मारुतं पार्थिवानां आग्नेयश्चामसां रिपुः ॥

पार्थिवानां चोदि चकारादाग्नेयं च पार्थिवानां रिपुः ।

नाभसं सर्वमित्रं स्यात् विरुद्धं नैव शीलयेत् ॥

तथा च द्वादशमले —

पार्थिवे वारुणं मित्रं तैजसं शत्रुरीरितम् ।

ऐन्द्रवारुणयोः शत्रुमारुतः परिकीर्तितः ॥

इत्यादि राधवमहद्वृतवचनात् जलमारुतयोः शत्रुता बोध्या ॥

इति कुलाकुलचक्रविचारः

GAEKWAD'S ORIENTAL SERIES.

Critical editions of unprinted and original works of Oriental Literature, edited by competent scholars, and published by the Oriental Institute, Baroda.

I. BOOKS PUBLISHED.

	Rs. a.
1. <i>Kāvya-mīmāṃsā</i> : a work on poetics, by Rājasekhara (880-920 A.D.): edited by C. D. Dalal, and R. Anantakrishna Sastry, 1916. Re-issue. 1924	2-4
<i>This book has been set as a text-book by the Bombay and Patna Universities.</i>	
2. <i>Naranārāyaṇānanda</i> : a poem on the Paurāṇic story of Arjuna and Kṛṣṇa's rambles on Mount Girnar, by Vastupāla, Minister of King Viradhavala of Dholka, composed between Samvat 1277 and 1287, i.e., A.D. 1221 and 1231: edited by C. D. Dalal and R. Anantakrishna Sastry, 1916	out of print.
3. <i>Tarkasaṅgraha</i> : a work on Philosophy (refutation of Vaiśeṣika theory of atomic creation) by Anandajñāna or Anandagiri, the famous commentators on Śaṅkarācārya's Bhāṣyas, who flourished in the latter half of the 13th century: edited by T. M. Tripathi, 1917	2-0
4. <i>Pārthaparākrama</i> : a drama describing Arjuna's recovery of the cows of King Virāṭa, by Prahlādanadeva, the founder of Pālanpur and the younger brother of the Paramāra king of Chandravati (a state in Mārwār), and a feudatory of the kings of Guzerat, who was a Yuvarāja in Samvat 1220 or A.D. 1164: edited by C. D. Dalal, 1917	0-6
5. <i>Rāṣṭraudhavarṇṇa</i> : an historical poem (Mahākāvya) describing the history of the Bāgulas of Mayūragiri, from Rāṣṭraudha, king of Kanauj and the originator of the dynasty, to Nārāyaṇa Shāh of Mayūragiri by Rudra Kavi, composed in Ś'aka 1518 or A.D. 1596: edited by Pandit Embar Krishnamacharya with Introduction by C. D. Dalal, 1917	1-12
6. <i>Līṅgānuśāsana</i> : on Grammar, by Vāmana, who lived between the last quarter of the 8th century and the first quarter of the 9th century: edited by C. D. Dalal, 1918	0-8
7. <i>Vasantavilāsa</i> : an historical poem (Mahākāvya) describing the life of Vastupāla and the history of	

- Guzerat, by Balachandrasūri (from Modheraka or Modhera in Kaḍi Prant, Baroda State), contemporary of Vastupāla, composed after his death for his son in Samvat 1296 (A.D. 1240): edited by C. D. Dalal, 1917 1-8
8. **Rūpakāṣaṭkam**: six dramas by Vatsarāja, minister of Pammardideva of Kalinjara, who lived between the 2nd half of the 12th and the 1st quarter of 13th century: edited by C. D. Dalal, 1918 .. 2-4
9. **Mohaparājaya**: an allegorical drama describing the overcoming of King Moha (Temptation), or the conversion of Kumārāpāla, the Chalukya King of Guzerat, to Jainism, by Yaśahpāla, an officer of King Ajayadeva, son of Kumārāpāla, who reigned from A.D. 1229 to 1232: edited by Muni Chaturvijayaaji with Introduction and Appendices by C. D. Dalal, 1918 .. 2-0
10. **Hamamīramadamardana**: a drama glorifying the two brothers Vastupāla and Tejapāla and their King Viradhavala of Dholka, by Jayasimhasūri, pupil of Virasūri, and an Ācārya of the temple of Munisuvrata at Broach, composed between Samvat 1276 and 1286 or A.D. 1220 and 1239: edited by C. D. Dalal, 1920. 2-0
11. **Udayasundarikathā**: a romance (Campū, in prose and poetry) by Soddhala, a contemporary of and patronised by the three brothers Chohittarāja, Nāgārjuna, and Mummunirāja, successive rulers of Konkan, composed between A.D. 1026 and 1050: edited by C. D. Dalal and Pandit Embar Krishnamacharya, 1920 .. 2-4
12. **Mahāvīdyāvidambana**: a work on Nyāya Philosophy, by Bhatta Vāṇīndra who lived about A.D. 1210 to 1274: edited by M. R. Telang, 1920 .. 2-8
13. **Prācinagurjarakāvyaśaṅgraha**: a collection of old Guzerati poems dating from 12th to 15th centuries A.D.: edited by C. D. Dalal, 1920 .. 2-4
14. **Kumārāpālapratibodha**: a biographical work in Prakṛta, by Somaprabhāchārya, composed in Samvat 1241 or A.D. 1195: edited by Muni Jinavijayaaji, 1920 7-8
15. **Gapakārikā**: a work on Philosophy (Pāsupata School) by Bhāsarvajña who lived in the 2nd half of the 10th century: edited by C. D. Dalal, 1921 .. 1-4
16. **Śaṅgītamakaranda**: a work on Music by Nārada: edited by M. R. Telang, 1920 .. 2-0
17. **Kavindrācārya List**: list of Sanskrit works in the collection of Kavindrācārya, a Benares Pandit (1656 A.D.): edited by R. Anantakrishna Shastri, with a foreword by Dr. Ganganatha Jha, 1921 .. 0-12
18. **Vārāhaḡṛhyasūtra**: Vedic ritual (domestic) of the Yajurveda: edited by Dr. R. Shamasastry, 1920 .. 0-10
19. **Lekhapaddhati**: a collection of models of state and private documents, dating from 8th to 15th centuries

	Rs. A.
A.D.: edited by C. D. Dalal and G. K. Shrigondekar, 1925	2-0
20. Bhaviṣayattakahā or Pañcamīkahā : a romance in Apabhramṣa language by Dhanapāla (circa 12th century): edited by C. D. Dalal, and Dr. P. D. Gune, 1923	6-0
21. A Descriptive Catalogue of the Palm-leaf and Important Paper MSS. in the Bhandars at Jessal-mere , compiled by C. D. Dalal, and edited by Pandit L. B. Gandhi, 1923	3-4
22. Paraśurāmakaṣpāstra : a work on Tantra, with commentary by Rāmeśvara: edited by A. Mahadeva Sastry, B.A., 1923	8-8
23. Nityotsava : a supplement to the Paraśurāmakaṣpāstra by Umācandanātha: edited by A. Mahadeva Sastry, B.A., 1923	out of print.
24. Tantrarāhasya : a work on the Prābhākara School of Pūrvaśāstra, by Rāmānujācārya: edited by Dr. R. Shamasastri, 1923	1-8
25, 32. Samarāṅgaṇa : a work on architecture, town-planning and engineering, by king Bhoja of Dhara (11th century): edited by Mahamahopādhyaya T. Gaṇapati Shastri, Ph.D., 2 vols., 1924-1925	10-0
26, 41. Sādhana-mālā : a Buddhist Tāntric text of rituals, dated 1165 A.D. consisting of 312 small works, composed by distinguished writers: edited by Benoytosh Bhattacharyya, M.A., Ph.D., 2 vols., 1925-1928	14-0
27. A Descriptive Catalogue of MSS. in the Central Library, Baroda : Vol. I (Veda, Vedāṅga and Upaniṣads), compiled by G. K. Shrigondekar, M.A. and K. S. Ramaswami Shastri, with a Preface by B. Bhattacharyya, Ph.D., 1925	6-0
28. Mānasollāsa or Abhilaṣitārthacintāmaṇi : an encyclopedic work divided into one hundred chapters, treating of one hundred different topics by Somadeva, a Chalukya king of the 12th century: edited by G. K. Shrigondekar, M.A., 3 vols., vol. I. 1925	2-12
29. Nalavilāsa : a drama by Rāmachandrasūri, pupil of Hemachandrasūri, describing the Paurāṇika story of Nala and Damayanti: edited by G. K. Shrigondekar and L. B. Gandhi, 1926	2-4
30, 31. Tattvasaṅgraha : a Buddhist philosophical work of the 8th century by Śāntarakṣita, a Professor at Nālandā with Pañjikā (commentary) by his disciple Kamalaśīla, also a Professor at Nālandā: edited by Pandit Embar Krishnamāchārya with a Foreword in English by B. Bhattacharyya, M.A., Ph.D., 2 vols. 1926	24-0

- 33, 34. **Mirat-i-Ahmadi**: By Ali Mahammad Khan, the last Moghul Dewan of Gujarat: edited in the original Persian by Syed Nawabali, Professor of Persian, Baroda College, 2 vols., 1926-1928 19-8
35. **Mānavagṛhyasūtra**: a work on Vedic ritual (domestic) of the Yajurveda with the Bhāṣya of Aṣṭāvakra: edited with an introduction in Sanskrit by Pandit Ramakrishna Harshaji Śāstri, with a Preface by Prof. B. C. Lele, 1926 5-0
36. **Nāṭyaśāstra**: of Bharata with the commentary of Abhinavagupta of Kashmir: edited by M. Ramakrishna Kavi, M.A., 4 vols., vol. I, illustrated, 1926 .. 6-0
37. **Apabhramśakāvya-trayī**: consisting of three works, the Carcarī, Upadeśarasāyana and Kālasavarūpakulaka, by Jinadatta Śūri (12th century) with commentaries: edited with an elaborate introduction in Sanskrit by L. B. Gandhi, 1927 4-0
38. **Nyāyapraveśa**, Part I (Sanskrit Text): on Buddhist Logic of Dīṅnāga, with commentaries of Haribhadra Śūri and Pāṇinadeva: edited by Principal A. B. Dhruva, M.A., LL.B., Pro-Vice-Chancellor, Hindu University, Benares 3-0
39. **Nyāyapraveśa**, Part II (Tibetan Text): edited with introduction, notes, appendices, etc., by Pandit Vidhussekharā Bhaṭṭachāryya, Principal, Vidyabhavana, Vīsvabharatī, 1927 1-8
40. **Advayavajrasaṅgraha**: consisting of twenty short works on Buddhist philosophy by Advayavajra, a Buddhist savant belonging to the 11th century A.D., edited by Mahamahopādhyāya Dr. Haraprasad Sastri, M.A., C.I.E., Hon. D. Litt., 1927 2-0
42. **Kalpadrakośa**: standard work on Sanskrit Lexicography by Keśava: edited with an elaborate introduction and indexes by Pandit Ramavatara Sarma, M.A., Sahityacharya of Patna. In two volumes, vol. I, 1928 10-0
43. **Mirat-i-Ahmadi Supplement**: by Ali Muhammad Khan. Translated into English from the original Persian by Mr. C. N. Seddon, I.C.S. (retired) and Prof. Syed Nawab Ali, M.A. Corrected Re-issue 1928 .. 6-8
44. **Two Vajrayāna Works**: comprising Prajñopāyavinīcayasiddhi of Anāṅgavajra and Jāṇasiddhi of Indrabhūti—two important works belonging to the little known Tantra school of Buddhism (8th century A.D.): edited by B. Bhaṭṭachāryya, Ph.D. 1929 .. 3-0
45. **Bhāvaprakāśana**: of Ś'aradātānaya, a comprehensive work on Dramaturgy and Rasa, belonging to A.D. 1175-1250; edited by His Holiness Yadugiri Yatiraja Swami, Melkot and K. S. Ramaswami Sastri, Oriental Institute, Baroda 1929 7-0

- Rs. 4.
46. **Rāmācarita**: of Abhinanda, Court poet of Hāravarṣa (cir. 9th century A.D.): edited by K. S. Ramaswami Sastri 1929 7-8
47. **Nañjarājayaśobhūṣaṇa**: by Nṛsīṃhakavi *alias* Abhinava Kalidāsa, a work on Sanskrit Poetics and relates to the glorification of Nañjarāja, son of Virabhūpa of Mysore: edited by Pandit E. Krishnamacharya 1929.. 5-0
48. **Nāṭyadarpaṇa**: on dramaturgy by Rāmacandra Sūri with his own commentary: edited by Pandit L. B. Gandhi and G. K. Shrigondekar, M.A. In two volumes, vol. I, 1929 4-8
49. **Pre-Dinnāga Buddhist Texts on Logic from Chinese Sources**: containing the English translation of *Satāsāstra* of Āryadeva, Tibetan text and English translation of *Vigraha-nyāyavartanī* of Nāgārjuna and the retranslation into Sanskrit of *Upāyāhṛdaya* and *Tarkasāstra*: edited by Prof. Giuseppe Tucci. 1930 .. 9-0

II. BOOKS IN THE PRESS.

1. **Nāṭyaśāstra**: Vol. II. edited by M. Ramakrishna Kavi.
2. **Jayākhyasamhitā**: an authoritative Pāñcanāstra work: edited by Pandit E. Krishnamacharya of Vadtal.
3. **Mānasollāsa** or **Abhilaṣitārthacintāmaṇi**, vol. II. edited by G. K. Shrigondekar, M.A.
4. **A Descriptive Catalogue of MSS. in the Oriental Institute, Baroda**, vol. II (Śrauta, Dharma and Grhya Sūtras) compiled by the Library staff.
5. **A Descriptive Catalogue of MSS. in the Jain Bhandars at Pattan**: edited from the notes of the late Mr. C. D. Dalal, by L. B. Gandhi, 2 vols.
6. **Siddhāntabindu**: on Vedānta philosophy by Madhusūdana Sarasvatī with commentary of Puraṣottama: edited by P. C. Divanji, M.A., LL.M.
7. **Tathāgataguhyaka** or **Guhyasamāja**: the earliest and the most authoritative work of the Tantra School of the Buddhists: edited by B. Bhattacharyya, Ph.D.
8. **Portuguese Vocables in the Asiatic Languages**: Translated into English from Portuguese by Prof. A. X. Soares, M.A., Baroda College, Baroda.
9. **Ahsan-ul-Tawarikh**: history of the Safvi Period of Persian History, 15th and 16th centuries, by Ahsan Ramlu: edited by C. N. Sedden, I.C.S. (retired), Reader in Persian and Marathi, University of Oxford.
10. **Abhisamayālaṅkāraśloka**: a lucid commentary on the Prajñāpāramitā, a Buddhist philosophical work, by Simhabhadra: edited by Prof. Giuseppe Tucci.
11. **Mirat-i-Ahmadī Supplement**: of Ali Muhammad Khan, Persian text giving a history of Guzerat: edited by Syed Nawab Ali, M.A., Principal, Bahauddin College, Junagadh.

12. **Kalpद्रुकोष**, Vol. II : indexes and vocabulary : edited by the late Mahamahopadhyaya Pandit Ramavataṛa Sarma Sahityācārya of Patna.
13. **Padmānanda Mahākāvya** : giving the life history of Ṛṣabhadeva, the first Tirthaṅkara of the Jains by Amaraachandra Kavi of the 13th century : edited by H. R. Kapadia, M.A.
14. **Daṇḍaviveka** : a comprehensive Penal Code of the ancient Hindus by Vardhamāna of the 15th century A.D. : edited by Mahamahopadhyaya Kamala Krishna Smṛititīrtha.
15. **Nityotsava** : a supplement to the Paraśurāmakaḷpasūtra by Umānandanātha : second edition by Swami Trivikrama Tīrtha.
16. **Śaktisaṅgama Tantra** : a voluminous compendium of the Hindu Tantra comprising four books on Tārā, Kālī, Sundarī and Chhinnamastā : edited by B. Bhattacharyya, Ph.D.
17. **Pārānanda Sūtra** : an ancient Tāntric work of the Hindus in Sūtra form giving details of many practices and rites : edited by Swami Trivikrama Tīrtha.
18. **Udbhaṭālaṅkāravivṛti** : an ancient commentary on Udbhaṭa's Kāvyaḷaṅkārasārasaṅgraha generally attributed to Mukula Bhaṭṭa (10th century A.D.) : edited by K. S. Ramaswami Sastri.
19. **Nāṭyadarpaṇa**, Vol. II : introduction in Sanskrit giving an account of the antiquity and usefulness of the Indian drama, the different theories of Rāsa, and an examination of the problems raised by the text : by L. B. Gandhi.
20. **Śabdaraṭnasamuccaya** : an interesting lexicon in Sanskrit by an anonymous author, compiled during the reign of the Mahratta King Sahaḷi : edited by Pandit Viṭṭhala Śāstri, Sanskrit Paṭhaśāla, Baroda.
21. **Iṣṭasiddhi** : on Vedānta philosophy by Vimuktātmā, disciple of Aṛyayātmā with the author's own commentary : edited by M. Hiriyanna, M.A., Retired Professor of Sanskrit, Maharaja's College, Mysore.

For further particulars please communicate with—

THE DIRECTOR,
Oriental Institute,
Baroda.

